

FÖLDI MIHÁLY
A LÁTHATATLAN ÚT

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA, BUDAPEST

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 4.0 Nemzetközi (CC BY-SA 4.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest: Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2017
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-963-417-130-0 (online)
MEK-16892

TARTALOM

TUL A TESTEN.

AZ ÍRÓ.

A MODELL.

AZ ANGOL HERCEGNŐ.

BÁRÓ KUTHY GYÖRGY ARCA.

ÖNARCKÉP.

KELETKEZIK EGY EMBER.

SZEMTŐL-SZEMBE.

A GYEREK, AZ ŐRÜLT MEG AZ ÁLLAT, HÁRMAN.

A FARKAS.

ELKESEREDETT VITA A GRÓFFAL A SZERELEMRŐL,
A BŰNRŐL, AZ EMBERISÉGRŐL ÉS A VEZEKLÉSRŐL.

MIKROSZKÓP.

SZÉP, TISZTA ÉLET.

A TUSZKAI.

A BESTIA.

FÉRFIDAL.

BARÁTOM ELVESZTETTE AZ ÉLETET.

PAPP TANÁR NAGYSZERŰ KÍSÉRLETE.

TISZTÁLDOZAT.

KARDOS ERNŐ CÉGVEZETŐ VÁLSÁGA.

FÉLTÉKENYSÉG.

A LEGSZEBB SZÉPSÉG.

A NAGYEMBER.

RED TOP.

TUL A TESTEN.

Rövid és furcsa volt a levél, melyet a késő éjszakai órában kézbesítettek. Ez az üzenet volt benne: *«Nem vagyok beteg, nincs semmi bajom, csak nem élek már sokáig. Ha nincs jobb dolgod, látogass meg. Mondanivalóm ugyan nincs a te számodra sem, de azért elbeszélgethetünk egy kicsit. Üdvözl Lajos.»* A levél tartalmáról, a kézírásról is ráismertem atyai jóbarátomra, Vajda Lajosra. Az íróra.

- Honnét hozta a levelet? - kérdeztem a szolgától, mert cím nem volt a levélben. A szolga megnevezett egy szanatóriumot, én zsebembe gyűrtem a papírlapot s másnap délután kísértáram a szanatóriumba. Feküdt az ágyban. Amikor megpillantottam, megdöbbsentem. Ez az ember meg fog halni, gondoltam. Hosszú hajából kifutott a szín, fehérén, üresen borult az arcára. Csak a szája volt még a régi; most is keményen, pirosan égett az arcában, amely elvesztette régi friss dacosságát; fáradt és kedvetlen volt, mint a szeme.

- Szervusz, fiam - mondta s felemelkedett.

- Mi a baja? - kérdeztem.

Mosolygott.

- Semmi, fiacskám. Egy kicsit most betegeskedni akarok. Aztán majd megint élni fogok. Hát te hogy vagy?

Szerettem ezt az embert, bár ritkán jöttünk össze. Ha nagy-néha találkoztunk, mindig megszidott valamiért. Mindig talált valami kifogásolnivalót vagy az életemben vagy valamelyik írásomban. Mások előtt dícsért, szinte szenvedélyesen magasztalt. Ő is szeretett engem.

- Mit csinálsz? - kérdezte. - Dolgozol? - Mosolygott. - Nem érdemes. A legjobbat úgy sem tudja megcsinálni az ember. Senkinek sem sikerült.

Nevettem. - De mindenki próbálkozik...

Most elkezdett nevetni, olyan furcsán és csillapíthatatlanul, mintha csiklandoznák. - Itt az ősz - mondta és az ablakra mutatott.

Valóban itt volt. Az ablak alatt kopaszodó fák nyúltak az őszi ködbe; néhány sárgás, rozsdás levél rezgett az esti szélben.

A szoba besötétedett s mi jóízűen nevettünk. Szivarra gyujtott és hangosan mondta: - Ez jó, mi?

Nevettem.

- Azt én mindig tudtam, - magyarázta hangosan, elégedetten - hogy a legjobbat úgy sem lehet megcsinálni. Szamárság! Egy ember... De tavaly... tudod... abban a regényben... azt hittem...

Elhallgatott. Kereste a kifejezést.

Most kirobbant belőle, mintha megtalálta volna:

- Azt hittem, ott tudok úgy hazudni, ahogy az élet hazudik. Érted? Mert az élet hazudik. Érted? Ezért nem bírunk vele.

Nem értettem. Nem magyarázhatta meg gondolatát, mert mire a nevetéstől szóhoz juthatott volna, kopogtak az ajtón.

Vártunk. Újra kopogtak, erélyesebben. - Tessék - mondta Lajos hangosan.

Egy férfi lépett be, akit én ismertem, a barátom nem. Magas, elegáns, fekete férfi. Ő volt. Kitűnő, sötétkék kabátjában, friss kesztyűjében, villogó gallérjában, rövidre nyírt illatos bajuszával - ő volt. Bálint Kálmán, akinek a feleségébe egyszer kimondhatatlanul szerelmes voltam...

A folyosó lámpái világították meg ajtóban álló karcsú, izmos alakját. Így állt egy-két másodpercig, habozva, körülnézve, vizsgálódva, de arcában, szürke tiszta szemében azzal a megzavarhatatlan nyugalommal, amely talán már nem is nyugalom, hanem rendíthetetlen és mindenben megnyugvó szomorúság. Felugrottam és meggyújtottam a villanyt. Most kint, az ablakon túl volt a kékes, komorló őszi este és itt bent, a fehér szanatóriumi szobában, éles villanyfényben voltunk mi hárman férfiak, akiket mi fűz össze? e pillanatban elképzelni sem tudtam.

Bálint Kálmán betette az ajtót és közelebb jött. Bemutatkozott barátomnak s kezet fogott velem.

- Mi már találkoztunk - mondta közönyösen s lehúzta kesztyűjét.

- Igen, régen - mormoltam s ideges lettem.

- Bocsásson meg, - mondta Bálint Kálmán a barátom felé fordulva - bocsásson meg, hogy zavarom, de ha megtudja hogy miről szeretnék beszélni önnel, be fogja látni... Nagyon komoly és nagyon intim dolgokról kívánok beszélni önnel...

Mind a ketten rám néztek.

- Nem akarom zavarni önöket... - s felálltam.

Lajos kérdőn pillantott a vendégére.

- Önök jó barátok? - kérdezte a vendég.

- A legjobb barátom - felelte Lajos.

- Nos, akkor... ha nem zavarom... kérem, maradjon - fordult hozzám s a székre mutatott, amelyről felálltam. Kisújján nagy gyémántgyűrű csillogott.

Leültem. Lajos szivarral kínált minket. Rágyújtottunk.

Vendégünk elgondolkodott, aztán így szólt:

- Feltételezem ugyanis, hogy mint Vajda úr jóbarátja, ön is tud ezekről a dolgokról. Végül is igaz az a régi és egyszerű mondás, hogy a férj tudja meg utoljára... Kérem, ne értsenek félre! Azért beszélek ilyen nyíltan, mert bár fontos dolgok ezek, de jelentőségük már nincs. A feleségem ugyanis négy hónappal ezelőtt meghalt.

Megborzongtam.

- Meghalt? - kérdeztem s fájdalom hasított a szívembe.

Vendégünk bólintott.

- Te ismerted a... mi is a becses neve? - kérdezte Lajos.

- Bálint. Bálint Kálmán.

- Ismertem - mormoltam. - Két-háromszor beszélgettem vele. Legutoljára tavaly, egy őszi vasárnapon, az autóversenyen. Emlékszik?

Bálint bólintott és Lajoshoz fordult: - Ön nem is tudta, hogy meghalt?

- Nem.

- Különös... Különös asszony volt, szegény. Nekem a halála előtt két héttel mondott el mindent.

- Mit, kérem? - kérdezte Lajos.

Bálint hosszan, nyugodtan ránézett. Szép szürke szeme még csak nem is fénylett. - Mindent - felelte csöndesen. - Mindent. Mindent elmondott nekem, Vajda úr.

Egy másodpercig hallgatott, majd így folytatta: - Elmondta szegényke, hogy szerelmes volt önbe és azt is elmondta, hogy mielőtt hozzám jött feleségül, önnel volt boldog... Mindent elmondott. Mindent...

Lajos barátom hátrasimította ősz haját, nyugtalanul felült az ágyban s mosolyogva is, zavartan is, vendégünk felé hajolt. - Velem? Velem volt boldog? - kérdezte csodálkozva.

Nyugtalanul néztem rájuk.

- Önnel - mondta halkán s oly közönyösen Bálint Kálmán, mintha ő is csak azt állapította volna meg, hogy: itt az ősz.

- Dehát ki volt az ön felesége?

- Az én feleségem? Hát miért... miért kérdi? Látja, hogy én igen őszintén és nyugodtan beszélek önnel erről... ezekről az elmúlt dolgokról... Szerelmes, nagyon szerelmes voltam ebbe a szép, okos, melankólikus asszonyba, ma is szeretem, dehát azt is megértem, hogy... higgye el, mindent megérték... Miért nem őszinte hozzám? Én nem akarom önt felelősségre vonni, ezekben a dolgokban ostobaság a felelősség kérdését bolygatni... azért jöttem csak, hogy beszélgessek önnel róla... róla, aki nyilván önnek is egyik legkedvesebb emléke.

- Nekem? - kiáltott fel az író. - Nekem?

- Önnek! Hát kérem... miért?...

- Bocsásson meg, uram, én soha életemben nem ismertem az ön feleségét!

Hallgattak egy pillanatig.

- Nem ismerte? - kérdezte csodálkozva Bálint s előre hajolt. Élesen nézte az író, mintha meg akarna győződni arról, hogy valóban itt van-e az az ember, akit keres s akihez beszél.

- Nem ismertem és sohasem láttam. Azt sem tudtam, hogy van!

- Lehetetlen!

Lajos hozzám fordult. - Mondtam én neked valaha, hogy ismerem Bálint urat? Vagy a feleségét? Láttál valaha a társaságában?

Az összes kérdésekre nem-mel válaszoltam, de nyugtalanságom percről-percre annyira fokozódott, hogy már nem tudtam közöttük ülni; eldobtam a szivaromat, cigarettára gyújtottam s fel-alá járkáltam az ágy és a fal között.

- Különös - sóhajtott Bálint s hosszan, szótlánul maga elé nézett. Aztán egyik kérdést a másik után röpítette Lajos felé.

- Ön Vajda Lajos, az író?

- Az vagyok.

- Ön írta A magányos asszony című regényt?

- Én.

- Önnek volt viszonya Farkas Anna színésznővel, akit feleségül is vett?

- El is váltam.
 - Ön járt tavaly nyáron a Genfi-tónál?
 - Én.
 - Autón ment két hölgy társaságában?
 - Én.
 - Ön jött az országúton, az autó lassan ment, ön kihajolt az ablakon és valamit mondott a sofőrnek.
 - Lehetséges.
 - Mi... én és a feleségem a tó partján állottunk és néztük önöket.
 - Nem tudom.
 - Két hét múlva a feleségem öngyilkos lett.
 - Nem értem! - kiáltotta Lajos barátom s lelökve magáról a takarót, kilépett az ágyból, hosszú, sötétzöld házi köpenyt borított magára és leült az ágy mellett egy karosszékre.
- Közben vitatkozott, elégedetlenkedett, bosszankodott és egyre gyanakvóbban figyelte látogatóját.
- Nem értem, mit mond - szólt egyre hangosabban. - Uram, egy szót sem értek az egészből! Én önt sohasem láttam, a feleségéről azt sem tudtam, hogy a világon van... nem értem! Nem értem!
- Láttam a szemén, hogy örültek tartja vendégünket. Az pedig nyugodtan mosolygott s kissé lehúnyta szemét, mint az olyan ember, aki nem akarja túlságosan látni az eléje táruló kellemetlenséget. Az volt az érzésem, hogy egy kissé megveti most ezt az ötvenéves író, aki közönséges diszkrécióba menekül az ő őszintesége és egy különös asszony tragédiája elől.
- Nyugodtan és fölényesen ezt mondta most: - Kérem, uram, én leírom önnek pontosan, hogyan folyt le ez a genfi találkozás.
- Parancsoljon. Most már igazán érdekel.
 - Hát kérem. Délután öt óra volt. A hotelben ebédeltünk, jó hangulatban ittuk meg feketénket, utána egy óra hosszat kártyáztunk, majd egy félórára lepihentünk. Nem győzöm eléggé hangoztatni, hogy nagyon, nagyon jól éreztük magunkat. Felöltözködtünk és sétára indultunk. Jókedvűen beszélgettünk mindenféle jelentéktelen dologról, egy estélyről, ahová aznap elígértünk, elutazásunkról Olaszországba és mindenképpen kellemesnek ígérkező telünkről, amelyet itthon akartunk átélni. A szó szoros értelmében kacagtunk valami bolondságon abban a percben, amikor a tó partján állottunk s az ön autója elénk kanyarodott. Ön kihajolt. Azt, hogy ön kihajol az ablakon vagy hogy egyáltalán bármiféle jelentős vagy jelentéktelen esemény történik, én azon vettem észre, hogy a feleségem nevetése elhalkul. Tudja, uram, az volt az érzésem, mintha egy magasba röpülő galambot hirtelen szíven lőnének. A galamb még röpül, benne van még a szárnyaiban a repülés lendülete, csapdos és szédülög, de már meg is áll a levegőben és lezuhan. Ez történt az én feleségem nevetésével.
 - A barátom bosszankodva nevetett. - Talán eszébe jutott valami a nagyságos asszonynak!?
 - Én is ezt állapítottam meg. Mire gondolsz, kérdeztem rögtön s megfogtam a kezét. Ő mosolygott, megszorította a kezem és tovább akart nevetni. Nem sikerült. Sápadt lett és a szemében kimondhatatlan aggodalom sötétlett. Itt rögtön be kell vallanom önnek egy hibámat. Nagyon szerettem, ma is szeretem a feleségemet, de ha rosszkedvűnek láttam, mindig

rendkívül ingerült lettem s az ilyen dühömet sohasem tudtam titkolni előtte. Ő természetesen félt az én ingerültségemtől s megszokta, hogy titkolja előttem a rosszkedvét. Most is ez történt. Rögtön folytatni akarta sétáját, beszélgetni kezdett, de én éreztem, hogy fáradtakká váltak lépte, a hangja pedig oly vontatott, hogy bizonyosan kínzóan fáj a feje. Ingerültségem rögtön jelentkezett. Ki volt az autóban? - faggattam. Megmondotta az ön nevét, de hozzátette, hogy a két hölgyet nem ismeri. És miért hat így rád ez az ember? - kérdeztem. Nem válaszolt őszintén. Azt mondta, hogy nem ismeri önt, sohasem beszélt magával és nincs is reá semmi hatással. Megjegyzem, hogy a feleségem sohasem hazudott s a szavainak most is hinne kellett volna, ha minden egyes kijelentését nem cáfolja meg a viselkedése. Egy negyedóra múlva fáradtságról, majd kimerültségről panaszkodva, vissza kellett fordulnunk, lefeküdt, szörnyű fejfájás kezdte el gyötörni, az estélyre természetesen nem tudtunk elmenni... s két hét múlva a feleségem veronállal megmérgezte magát.

Az író felállt.

- Megdöbbenő! - mondta hangosan, majd kezét nyújtotta a vendég felé: - Uram, becsületesen kijelentem, soha nem láttam a feleségét.

Bálint nem mozdult. - Akkor még valamit el kell mondanom. A feleségem nem volt leány, amikor megszerettük egymást és megházasodtunk. Nem firtattam túlságosan ezt a kérdést. Becsületesen megmondotta, hogy leánykorában volt egy nagy szerelme, amely szenvedéllyel kezdődött, tévedéssel végződött... rövid ideig tartott... elmúlt... jobb lett volna, ha semmi sem történik... Elképzelheti, uram, hogy ebben a válságos két hétben idegességem, ingerültségem, dühöm napról-napra fokozódott. Faggattam, kínoztam, feltúrtam az életét, a múltját. - Ez az ember volt a szeretőd? - kiáltottam rá. Sírt, szenvedett, gyötrődött. Végül bevallotta. Ön volt. Ez este történt. Este féltizenkettőkor. Reggel korán elmentem a hegyek közé. Ki akartam sétálni magamból dühömet. Hat órákor indultam. Déli egykor tértem haza. Be volt zárva a szobája. És ő halott volt.

Az elbeszélés alatt különös változást figyeltem meg Lajoson. Bár rendkívül izgatott lettem, pontosan láttam, hogy ez az életbe, munkába belefáradt ember csodálatosan megélénkül, felfrissül, valósággal megfiatalodik. Szemében villogó tüzek gyulladtak ki, arca megtelt és kipirult, kemény, teli szája nedvesen piroslott. Egy negyedóra alatt úgy átalakult, mintha friss, fiatal vért pumpáltak volna az ereibe. Most felugrott, fel-alá járt és hangosan beszélt, szinte szavalt: - Megrázó! Igazán megrázó! Dehát kérem... higgye el...

Bálint megállította. Megfogta kezét, tiszta szürke szemével az arcába nézett és halkán így kérlelte: - Ne értsen félre. Nem akarok öntől semmit. Nem lehet már változtatni semmin sem. Én csak azért jöttem önhöz, hogy megismerjem, megbarátkozzam magával s ha önnek is jól esik, elbeszélgessünk néha arról az asszonyról, akit mind a ketten olyan nagyon szerettünk...

- Dehát milyen volt? - kiáltott fel az író eléggülten. - Milyen volt az arca, a haja, a szeme? Írja le nekem!

Vendégünk cigarettára gyújtott, mélyen magába szívta a füstöt s lehúnyta a szemét. Édes fájdalommal mondta:

- Legszebb volt a szeme. Délibábos nagy szeme volt...

- Milyen? - kiáltott rá rekedten az író.

A férfi rányitotta tiszta, szürke szemét és megismételte: - Délibábos nagy szeme volt... a mélyében barna, de a felületén zöldes, sárgás, kékes színek kavaroztak... Külön világ volt a szeme... titokzatos, megfoghatatlan és káprázatos, mint a délibáb...

Hihetetlen, váratlan izgalommal, rekedten kiáltozott az író:

- Honnét veszi ön ezeket a kifejezéseket?

Vállat vont. - Honnét?... Sehonnét... Ilyen volt...

- Lehetetlen!

- De bocsánat...

Az író hozzám fordult: - Hallod ezt?

- Nem értem - mormoltam idegesen.

- Nem érted?! Hát ez már mégis...

Össze-vissza kiáltozott, az éjjeli szekrényhez rohant, szétdobálta a holmiját, majd a szekrényhez ugrott, felrántotta az ajtaját, mohón keresett valamit. Megtalálta. Egy vaskos könyvet húzott elő, ő írta. Tavaly jelent meg ez a regénye, a legutolsó könyve, amelyről ma délután mondta, hogy megpróbálta benne megírni a legjobbat... dehát ember nem tud úgy hazudni, mint az élet.

Izgatottan kavarta a könyv lapjait, végül megállt a huszonnyolcadik oldalnál, mutatóujjával egy bekezdésre ütött és olvasta:

- «Lilian... legszebb volt a szeme... Délibábos nagy szeme volt... külön világ volt a szeme... titokzatos, megfoghatatlan és káprázatos, mint a délibáb... A mélyében barna, de a felületén zöldes, sárgás, kékes színek örvénylettek... Lilian...»

A férfi bólogatott. - Én is így hívtam... Lilian... Ő is azt szerette, ha így hívják... Lilian.

Az író most elkezdte olvasni a könyvét s a férfi bánatosan bólogatott. Szinte mondatról mondatra megerősítette a könyv állításait, igazolta az alakot, a valóság helyeslésével megpecsételte tulajdonságait. Igen, ilyen volt, ilyen a teste, a beszéde, az élete. Az író találkozott most az élettel s egy álmon és halotton át kezet fogtak egymással.

Az író olvasott, olvasott, a férfi helyeslően bólogatott.

- Lilian... Ez volt Lilian... - mondotta a férfi.

- Én ezt az asszonyt sohasem láttam... - mondta az író.

- Ez volt Lilian... mondta a férfi.

Múltak az órák, megfeledkeztünk az időről. Az író elolvasta az egész könyvet és megbarátkozott az idegen férfivel. Elmerülten beszélgettek a halott, a költött asszonyról, idézték szavait, megtárgyalták tulajdonságait, ízekre szedték és finom gurmandériával élvezték szokásait. Egy karosszékre süllyedve ott ültem mozdulatlanul a füstben. És emlékeztem Lilianra. Egy titokzatos tavaszi éjszakára egy olasz hegyen, ahol az ifjúság magányával, az ismeretlen élet sebeivel, forró reményekkel és a halál szerelmével viaskodtam és a világos ég végtelen kétségébe álmodtam bele minden jövődöt... ott ültem az éjszakában a szálloda terrasán és már a harmadik napja beszéltem, vitatkoztam, hívtam, csalogattam, imádkoztam és átkoztam... a szememmel... egy fiatal leányt, aki visszavallott... délibábos szemével... s a negyedik éjszaka, amikor reménytelenül bujtam meg szobámban, már mindenről lemondva, egyszerre nyílt az ajtó, valaki hangtalanul közeledett felém, felálltam a sötét forróságban, eléje mentem... karok fonódtak össze, didergő szájak rogytak egymásba... s mire hajnalzott a hegyek csúcsán, ismét magamra maradtam, egyedül voltam, és másnap senkit sem találtam. Elutazott? Évek múltak s egyszer egy társaságban megismerkedtem Bálint Kálmán úrral. Bemutatta a feleségét. Lilian volt, délibábos szemével. Én megismertem, ő rejtélyesen mosolygott, minden közeledést visszautasított, minden kísérletemre, minden emlékeztetésemre csodálkozó, hűvös

hallgatással válaszolt. Felhúzta szemöldökét s nem értett. Aztán még egy rövid találkozás egy autóversenyen... és utána már kételkedtem, ő volt-e, ő volt-e az olasz éjszakában, ő volt-e egy néma szerelem égő kísértete... ő volt-e életem legtitokzatosabb, legmélyebb, legszebb asszonya... Lilian, délibábos szemével...

Ültem a sarokban, a sűrű füstben, izgatottan vert a szívem, szédültem kissé és láttam, hogy a titokzatos asszony átsuhan köztünk, három álmodozó férfi közt a szanatóriumi szobán. Ők ketten egymáshoz hajolva sugdostak Lilianról... titokzatos szertartással.

Az én Lajos barátom egyszerre hozzám fordult:

- Hát mondd, nincs igazam? Tud egy író úgy hazudni, mint az élet?

Most én bólogattam. És reggelig beszélgettünk Lilianról. És azóta klubban, mulatóhelyen, lakáson gyakran találkozunk mi hárman férfiak s beszélgetünk egy asszonyról, Lilianról.

AZ ÍRÓ.

Negyedik napja dolgozott már az író regényének egy nagy fejezetén. Papucsban, rövid, szürke munkászubonyban görnyedt az íróasztalra vagy kábultan járt fel-alá lefüggönyözött szobájában s kereste a szavakat, a formát gomolygó hangulatai számára. Tulajdonképpen könnyen dolgozott és sokat írt, de az évek mulásával egyre kételkedőbbé és elégedetlenebbé vált s egyre kisebbnek érezte a szó és gondolat hatalmát az embereken. Most, negyvenéves korára, amikor homlokán megritkult és halántékán megfehéredett a haj, már csak azért írt, hogy megmeneküljön a mindennapi élet kenyérgondjaitól és kielégítse kozmikus szükségleteit; a kiválasztottak és magányosak közé tartozott, akik nem tudnak nagy tömegeket szórakoztatni s nem népszerűek; akiket sokan becsülnek és kevesen szeretnek s akik azért írnak, hogy megértsék és ha lehet, megértessék az embert, élet és halál titkának hordozóját.

Magas, atlétás testű férfi volt, borotvált arca papos és nőies volt. Nyakán, melyet munkaközben nem borított gallér, vastagon kidagadtak az izmok; köpcös ádámcsutkája szárazon, hevesen mozgott. Kis sárgaernyős villanylámpa égett az asztalán, melyet előzőnlöttek már a teleírt lapok; a szoba, súlyosan megrakott magas könyvvállványaival, egyébként homályba borult. Homlokán keményen megfeszült a bőr, szemöldöke, lefelé konyuló hegygel, összefutott s görcsös mozdulatlanságban megmerevedett; szürkés-kék szeme lázasan égett a sárgás-lila karikák mélyén, melyek a négynapos munkában szeme köré gyűrűztek, mint vemhes viharfelhők tikkadt nyári napokon a nap körül.

Érdekesnek találta a fejezetet, melyen ily hosszan dolgozott. A regény utolsó fejezete volt ez s arról szólt, hogy egy híres író, kiváló embert egészen sajátságos körülmények között megcsal a felesége. A különös az volt, hogy a regény asszonya boldogan szerette regénybeli férjét, az író, több mint tizenhárom esztendeje derűs harmóniában és békés elégedettségben élt vele s mégis hűtlen lett hozzá. Megcsalta egy jelentéktelen emberrel, akit nem becsült, nem tisztelt, nem is szeretett, sőt lenézte és megvetette, ha nyilatkozott róla. Mégis megtörtént. Hogyan, milyen kábulatban, az érzéseknek milyen rejtélyes zavarában, az ítélőképességnek milyen borzalmas eltompulásában, egy szép testnek, egy nemes léleknek milyen ellenőrizhetetlen és szörnyű tévedésében - ezt magyarázta meg a regény, amelynek végső fejezetében az asszony fellázad önmaga, fellázad sorsa ellen s kétségbeesésében lelövi embernek egészen alacsony-rangú szeretőjét. A probléma nehéz volt s megírását különösen nehézze tette, hogy bonyolult és érdekes emberekkel történt. Még a szeretőnek a leírása is érdekes és súlyos feladat lett, hiszen a butaságot, a hétköznapiságot, a közönségességet kellett megláttatni benne úgy, hogy elhihetővé váljék az asszony különös tragédiája. Hajszálfinom változatokon, alig érzékelhető lelki rezzenéseken, rendkívüli testi indulatokon, szavakon és mozdulatokon csiszolt, fűrt, faragott az író, akit szobafogságra vetett munkájának érdekességén kívül az a külső kényszerítő körülmény is, hogy egy közeli határidőre feltétlenül el kellett készülnie vele.

Néha felállt és egy sarokba vonult, onnét bámult mereven, lázasan az asztalra, ahol sűrű sorok közt nyüzsögtek az emberei és kérdései; majd meg fáradtan omlott egy karosszékbe s tehetetlenül hallgatta vére kemény kopogását a fülében. Egy korsó víz meg hosszú, vékony pohárban feketekávé állott az asztalon, a víz már meglangyosodott, a kávé már kihűlt, de időnként nagyokat ivott a vízből is, a kávéból is. Kezdek már kimerülni az idegei; olykor érthetetlen szavakat hallott, mozdulatokat és villanó fényjeleket látott, amelyeknek semmi közük sem volt az alakjaihoz, majd meg oly élesen ugrott eléje valamelyik regényembere, hogy életszerű biztossága és tömörsége zavarba hozta: a látott alak tökéletesebbnek látszott a leírtnál s arra sarkalta, hogy átjavítsa a róla szóló sorokat. Hiányzott a mozgás, a levegő; belátta, hogy már-már túldolgozta magát, de nem tudta félbeszakítani az írást: reggelre bizonyosan elkészül s akkor megint szabad ember lesz!

Újra asztalához szögezte magát, az elfüstölt doboz mélyéről kihalászott még egy szivart, rágyújtott és szabadon engedte fantáziáját. Fárasztó, gyötrő szabadság ez! Hasonlatos az emberi szabadsághoz, mely sok mindent engedélyez, hogy végül belezuhanjunk a koporsóba. Ilyen az írói képzelet is. Szabadon száguldhatsz, teremthetsz és ölhetsz, de az író fejében már kezdettől fogva ott él a végső cél: ide el kell jutnia a mesének s minden emberének... Most még az asszony figuráján kell dolgozni... ide kell néhány szó... egy-két világos sor... egy, csak egyetlenegy jó jelző... még néhány tiszta és kemény oldal... s akkor talán kész.

Egy jó óra hosszat dolgozott így ismét, amikor különös érzések lepték meg. Gyakran előfordult ugyan már ez vele, de most oly váratlanul érkezett, hogy szinte bosszantotta. Írás közben valahogyan beleszeretett abba az asszonyba, akit megalkotott és vágya támadt, hogy megcsókolja, megölelje.

Máskor lassú volt ez a folyamat, de most hirtelen, orvul támadt rá s oly erősen sarkalta a vágy, hogy már-már akadályozta a munkában. Lehúnyta a szemét s valamely közömbös dologra akart gondolni, hogy elfelejtse.

Neszt hallott ekkor a háta mögött. Ismerős, de egyúttal ismeretlen is volt ez a zaj; eszébe juttatta feleségét, a nagyszerű művésznőt, de emlékeztette regényének hősnőjére is. Eltűnődött. A felesége nem lehet itthon!? Ma este fellép s most még csak tíz óra van, nem érkezhetett még haza... Annyira elfáradt volna, hogy már hallucinál?

A mozgás zaja megisméltódott mögötte. Ki lehet az?

Hátrafordult s a szoba sarkában, széles karosszékbe süppedve egy fiatal nőt látott. Olyan, mint a felesége.

- Te vagy az? - kérdezte halkán, kissé rekedten.

Az asszony nem felelt.

Az író megkapaszkodott a szék karfájában, kezére támasztotta fejét, úgy nézte a szórtan asszonyt. Hiába, mégis csak a felesége! De akkor miért nem szólal meg, miért nem felel a kérdésére, miért nem köszönt, amikor megjött? Nem akarta zavarni, látva többnapos erőfeszítését? Különös... hogyan érkezhetett már haza? Ilyen korán vége volt ma az előadásnak? Különös... Milyen megdöbbenően hasonlít ez a fázósan összekuporodó, szinte didergő asszony a regénybeli nőhöz! Pontosan olyan most a szeme, úgy reszket a szája... ennek is olyan fehér az arca, mintha liszttel hintették volna be... egyáltalán úgy ül itt, kétségbeesetten, megbujva és mégis lázadozva, mint regényének asszonya, amikor megölte a szeretőjét... Milyen különös!

Nézte, nézte s tekintetével végül elkapta a szemét. Fénylett, kísértetiesen lobogott az asszony szeme s ez a bujkáló, sötét láng megperzselte az idegeit. Az a vágy, amelyet a költött asszony ébresztett benne, most vérző lángokkal borította el agyát... túlfeszült idegei szerelemre szomjaztak, a regénybeli asszonyon át kínzó éhséggel megkívánta a feleségét... felkelt az asztaltól s halkán, gyorsan az asszonyhoz lépett. Az asszony, egyébként mozdulatlanul, a tekintetével követte közeledését.

Mélyen lélekzett s letérdelt az asszony elé. Elmosolyodott. Hát persze! Mégis csak a felesége... Megismerte most az illatáról, a parfümjéről, a gyűrűiről... Fejét az asszony térdére hajtotta és a harisnya fölött megcsókolta a lábát.

Az asszony megrázkódott.

Az író most egy pillanatra arra gondolt, hogy körülbelül éppen egy ilyen helyzetnél tart a regényében: az asszony hazamenekül a gyilkosság után, a férje meg akarja csókolni, letérdel előtte, de amikor megérinti az asszonyt, az összerezzen... egész testén megreszket a bőre...

Igen, ezt írta: «Egész testén megreszket a bőr.» És most ez is... Megrázta fejét, el akarta űzni magától az írás embereit, szájával felkúszott az asszony ajkához...

Most megmozdult az asszony. Fejét félrevonta, kezét védekezően maga elé tartotta. Az író nem törődött vele. Ráborult és megcsókolta.

Az asszony felpihegett: - Ne bánts...

A hajába markolt, hátrahajtotta fejét és szájával szétválasztotta az asszony ajkait. Ekkor tenyér tapadt az orrára és szeme elé újjak, gyűrűs asszonyi újjak nyúltak. A két újj, a mutató és a középső, véres volt.

Rémülten felkiáltott, megragadta az asszony csuklóját és maga elé feszítette a véres újjakat.

- Mi ez? - ordította kétségbeesetten és szabad kezével meg akart kapaszkodni valamely láthatatlan erőben, hogy különbséget tudjon tenni valóság és képzelet közt.

Az asszony dideregve, de hangosan mondta:

- Megöltem a szeretőmet.

- Kit?

Az asszony bólintott.

- Ki a te szeretőd?

Az asszony reszkető hangon, mindenre elszántan megnevezett egy tizedrangú színészt. Három hónapja tart. Maga sem érti, hogyan történt. Szeszély, hangulat, a lehetetlen megkísérlése... a különös és gyalázatos helyzetek varázsa... nem tudja, nem érti... a bűn lidérce... nem gyakran, de mégis... egy koldus, egy jöttment, egy tehetségtelen, egy utolsó... talán azért... éppen azért... és hogy érezze a hatalmát egy ilyen senkin, hogy hogyan vergődik, hogyan roskad össze, hogyan istenül egy ilyen rendkívüli ajándék kegyében... ezt látni, ebben titokban gyönyörködni... és nem vergődött, nem magasztosult fel, nem roskadt össze... sőt! senki és közönséges és hideg maradt... csirkefogó... nem tudott ennek a titoknak szentül élni... megcsalta, más nőre is tudott nézni... ma este jelentette be házasságát egy rossz kis operetteszínésznővel... azzal a cseléddel...

- Megöltem!

- De miért? Miért?

- Nem tudom... Hogy megbüntessem... hogy bebizonyítsam, hogy csak az enyém lehet... hogyha én kiválasztottam a piszokból, többé már senkire sem nézhet... kivégeztem, mint egy játékszert... mint egy kísérleti állatot... nem tudom... A többit nem tudom... Összeesett, feje a tükröbe zuhant... Vér folyt. Megnéztem, hogy vér-e. Belenyúltam. Meleg volt és piros. Vér. Az öltözőben történt. Akkor elrohantam.

Az író kínlódva felsóhajtott.

- Szörnyű!

- Szörnyű - mondta egyszerűen az asszony s a száját rágta.

Az író elhúzta az asztal mellől a széket, idegesen meggyújtotta a nagy lámpát s leült az asszonnyal szemben.

- Szörnyű - ismételte s a szivarjához nyúlt.

Az asszony nem felelt.

A szivar közben kialudt, meg kellett gyújtani. Kesernyés lett az íze s nagyokat kellett szívni rajta.

- Szörnyű, - mondta most az író, már minden meggyőződés nélkül.

Lovagló helyzetben ült a széken s kíváncsian nézte a feleségét. Fehér arcát, lobogó szemét, szétharapdált száját, megnyúlt, megsoványodott orrát... Milyen érdekes! Van valami ebben az arcban, amit eddig nem sejtett. Az elintézettség, a befejezettség parázsló nyugalma. Szinte valami elégedettség... Ezt rosszul látta! Ezt nem tudta elképzelni. Rosszul írta le. Sűrű füstöt fújt az asszony arca elé s az oszló felhőn át összecsípett szemmel figyelte az asszony arcát. A nyaka is hogy megvékonyodott, szinte látszik a torka, gyűrűs porcaival, meg a gégéje... milyen mozdulatlan. És milyen megrázóan eleven és igaz ez a két véres újj! Hogy belenyúlt a vérbe és meg akart győződni róla, halott-e... valóban halott-e... Különös! Érdekes!

Előrehajolt s kérdéseket intézett az asszonyhoz. Az asszony megkapaszkodott a székben, rémülten kidagadt szemmel figyelt s minden kérdésre pontosan igyekezett válaszolni. Itt volt s már nem volt itt. A bíróját érezte, vallott és könyörületért esengett. Szánalmat akart kelteni, menekülni akart, de nem hazudott; a gőg is kínoztta. Az író vallatta és válaszait összehasonlította regénye asszonyának a szavaival. Néha meg volt elégedve, néha bólintott, olykor bosszúsan csóválta fejét. Élesen figyelt minden szóra, minden mozdulatra, egyszerre fel-frissült és ugrásra készen várt minden jelenséget. Mint egy mészáros, aki felgyűrt kézzel vagdalja a leölt állatot, mint egy sebész, aki éles késsel hasít a kiterített testbe, felforgatta, boncolta, szeletelte az asszony multját, nyílt és titkos életét, igazságait és hazugságait, szép érzéseit, szomorú gondolatait, rejtélyes szenvedélyeit. Peregtek, röpködtek a kérdések és válaszok, rohantak térben és időben izgalmasan és csillapíthatatlanul, mintha nem volna veszteni való idejük.

Nem is volt.

Egy óra múlva csöngettek, két detektív jött az asszonyért. Az asszony felemelkedett, az író is. Az asszony megtántorodott és tétova szemmel nézett körül. A férfi szédült. Egy pillanatnyi csönd után az asszony elhatározott léptekkel megindult a detektívekkel.

Az író utána meredt, a szíve fájdalmasan összeszorult. Mintha kiharítottak volna egy darab élő húst a melléből... Borzalmasan fájt, amit látott, hallott... amit gondolt. Védelmet, segítséget könyörgött szóltanul, láthatatlan hatalmaktól. Egyszerre az íróasztalra esett a pillantása... a teleírt és tiszta papiroslapokra... a sorok közt nyüzsgő emberekre, különös életekre, különös érzésekre... az asszonyra, aki megcsalta az urát, akit szeretett s megölte a szeretőjét, akit megvetett. Mi történt itt? Írt? Vagy élt? Megszerette az asszonyt, akiről gondolkodott s akivel most elvonult egy órára, hogy beszélgessen vele és kivallassa? Kivallassa, hogy pontosabban írhasson róla? Milyen megdöbbentő valóságokat mondott, milyen megrázó titkokat árult el... most végül megmutatta az igazi arcát... most végül a kezébe adta életét!

Az asztalhoz támolgott és lázasan tovább írt. Most már símán ment minden. Zavartalanul ömlöttek a sorok, egyik szó a másiknak nyújtotta karját... tisztán kibontakozott a helyzet, megvilágosodott az asszony arca és minden szó, minden mondat zökkenő nélkül lendült a végső kifejlés felé.

Reggelig dolgozott.

Nyolc órát mutatott az asztalára helyezett zsebóra, amikor felállt. Készen van, mehet nyomdába a regény! Most megfürdik, jól megreggelizik és egy kiadós nagy sétára indul... Csöngetett. A felesége még bizonyára alszik, hogy' fog örülni, ha megtudja, hogy elkészült a munkájával s megint szabad ember egy kis időre...

- Parancsol a nagyságos úr? - kérdezte a szobalány.

- Reggelit kérek. Sonkát, jammet, vaját. Sok sonkát! - rendelte vidáman. - Mondja, a nagyságos asszony még alszik?

A szobaleány kisírt szemmel, csodálkozva nézett rá.

- Mi az?

- Hát nem tetszik tudni?...

- Mit?

- A nagyságos asszonyt... az éjszaka... a rendőrségről...

Felkiáltott. Lehúnyta szemét, szédült.

- Szörnyű! - sóhajtott a szótól most egyszerre eszébe jutott minden. Az éjszaka is ezt mondta. Szörnyű... De milyen szörnyűség ez a különös ember, ő maga, az író, ez a vajákos, ez a varázsló, aki kábultan tántorog élet és halál láthatatlan határán s csillapíthatatlan álmodik a valóságról, amit lát és tisztán látja a láthatatlant, amit néz... Milyen üldözött! Milyen boldogtalan! Milyen szerencsés!

Szörnyű.

- Telefonáljon kocsáért! - ordította.

Magára kapta ruháit s a rendőrségre rohant.

Vacogva húzódott meg a hideg kocsiban: vajjon látni fogja-e ott a feleségét, ott van-e az asszony... valóban ott van-e... valóban él-e... az egyetlen valóság, akit szeret e lázas, megálmodott világon?...

A MODELL.

1.

Úgy látszik, sikere van a darabnak, - gondolta Dobos Lajos, az író, az első felvonás után s rosszkedvűen, álmosan, lassú léptekkel ment fel a második emeleti dohányzóba. A csarnokszerű hideg hely már tele volt füsttel és emberekkel; kis csoportok alakultak nőkből, férfiakból s mindenfelől az a hangos beszéd hallatszott, amely oly határozott ismertető jele a főpróbák sikerének. Dobos átcsúszott a csoportokon, kopott ezüsttárcájából hosszú, sovány újjaival kihúzott egy sztambulcigaretét, nadrágzsebéből kivette a svéd gyufát és elgondolkodva rágyújtott. Ejnye, de hideg van itt, gondolta s kedvetlenül hátra nézett. A vékony ablakon át hátába csipett a hideg levegő. Beljebb kellene állni az emberek közé, ott talán kevésbé hűz... tűnődött, de nem mozdult. Ha már ide állt, hát itt marad.

Mélyen szívta a cigaretét s elgondolkodva nézte kozmásodó tűzét.

Úgy látszik, tetszik az embereknek... Mi is tetszik nekik? Persze, kedves, vidám történet, jól beszélnek, pattognak a kérdések és válaszok, de hát ez is csak olyan, mint a többi. Tucatumunka. Nem vár meglepetést a másik két felvonástól sem. De hiszen ha csak ennyiben maradna! Most aztán haza sietni, hamar megebédelni s utána leülni, hogy kritikát írjon... Oly keveset aludt az éjjel! A feje is fáj, nem használt a por, amelyet állandó fejfájása ellen még otthon bevett. Lent a büffében kér majd egy pohár vizet s még egy port... hiszen van nála. Lenézett az utcára. Milyen szürke és unalmas délelőtt! A kocsmá előtt egy itt felejtett konflis ácsorog, a gazdája biztosan bent spriccerzik. Egy automobil szalad el az Andrássy-út felé. Hogy' múlik az idő s egyik nap olyan, mint a másik... Még csak valami nagy baj sem történik az emberrel! Örökös egyformaság, robot, kényszerűség... termelni, hogy ehessen, enni, hogy termelhesen... szegénység, változatlanság, talán már reménytelenség is... Igaz, ni! Holnapután már negyvenéves. A felesége vajjon tudja-e még, mikor van a születésnapja s kap-e tőle az idén is egy új nyakkendőt meg egy kis pár krajcáros ibolyacsokrot?

Megigazította orrán a pápaszemet s gyanakodva nézett az emberekre. Kopasz fejéből, sovány, hosszúkás arcából kifutott a vér. Kellene valamit csinálni, ha már nem történik vele semmi! Az élet elkerüli; vigyázni kellene, hogy a művészet ne távozzon el tőle. Mit alkotott egy életen át? Apróságokat. Néhány jó novellát, több száz, talán több ezer cikket... de évről-évre halogatja annak a két-három könyvnek a megírását, amellyel meg tudna elégedni. Mikor fog már hozzá az elsőhöz? Ha kissé megfeszítené az erejét, talán jobban is érezné magát; elviselhetetlen már ez a csüggedő savanyodás.

- Hát magának hogy' tetszik a darab?

Összerezzent.

Hozzá szólnak?

Valóban, hozzá.

Kissé zavartan nézett arra a fiatal, érdekes asszonyra, aki előtte állott és megszólította.

- Nem ismer meg? - kérdezte nevetve az asszony.

Mindenféle kép, gondolat, emlék sietett, kavargott benne, de nem, valóban... vagy... honnét is?

- Bocsánatot kérek, - felelte halk hangján - ebben a percben igazán...

- Pedig mi már találkoztunk!

- Hogyne, igen... de hogy hol is?

- Találja ki!

Gondolkodott. Nem jutott eszébe.

Az asszony nevetett.

- Van egy cigarettája?

- Parancsoljon, - s gyorsan eléje tartotta a tárcáját. Gyufát is akart gyújtani.

- Hagyja, köszönöm, - mondta az asszony és az égő cigaretta felé nyúlt. Mosolyogva fújta a füstöt Dobos arcába. - Hát ez igazán nem szép... így elfelejteni az embert. Azt hittem, sokkal mélyebb nyomot hagytam magában... mert én minden szavunkra emlékszem, amit akkor beszéltünk.

- Mikor? Hol?

- Nem mondom meg. Azért sem!

Figyelmesen szemügyre vette az asszonyt. Jóval alacsonyabb volt nála, le kellett rá nézni. Két szín erősen megragadta figyelmét: szemének mély barnasága és hajának selymes, tüzes, pirosuló barnasága. Mind a kettő nagyon szép és érdekes volt. Haja színe hasonlított az érett gesztenye vöröses, fénylő barnaságához, de volt benne valami az őszi falevelek haldokló vörhenyességéből is. A szeme külön kis világ volt. Az volt az érzése, mialatt figyelte, hogy sokat, nagyon sokat «élhet» ez az asszony. Sokat töprenghet, gondolkodhatik, de valahogyan mélyen élvezheti azokat az örömöket, amelyek szokás szerint, de valószínűleg rendkívüli módokon is megközelíthetők egy asszony számára. Gondolkodó, érző és élvező szem volt; meleg, mélyre néző a tekintete: hosszú, árnyékos a pillája; a fehérje sárgásan tüzes; és mély, finom árkok övezik.

Kutató nézését mosolyogva tűrte az asszony.

- No most már emlékszik?

- Nem. Igazán, nem.

Az asszony vállat vont.

- Nem is fontos. Hát hogy' tetszik a darab?

- Még azt sem mondhatom, hogy nem tetszik.

- Igaza van. A végén bosszankodik az ember, hogy miért nevetett annyit és mért nem bosszankodott, amíg nézte. Maga ír róla kritikát?

- Én.

Gyakorlott mozdulattal leverte cigarettájáról a hamut.

- Mondja...

- Parancsoljon.

- Maga mért nem ír darabot?

- Még sosem jutott eszembe.

Gyorsan összeráncolta homlokát.

- Igaza van. Lehet, hogy maga nem is tudna darabot írni. Maga inkább leírni tud, de azt jól. Szeretem az írásait. Mért nem ír regényt?

Dobos kezdte kellemetlennek érezni a beszélgetést.

- Nincs elég időm hozzá.

- Bizony, ahhoz sok idő kell. De én azt hiszem, hogy maga nagyon jó regényt tudna írni. Van témája?

- Van.

- Mondjon el egyet.

Dobos ledobta a földre a cigarettát és rálépett. Mit akar ez az asszony? Ki ez az asszony? Éppen most kellett ennek ide jönni, nem elég nyugtalan amúgy is...?

- Beszéljen, - sürgette az asszony.

- Miről?

- A témáiról.

Ajkába harapott.

- Az egyik témám... - kezdte önkéntelenül, de bosszankodva elhallgatott.

- Mondja csak, - biztatta halkan, majdnem suttogva az asszony, aki most egészen közel hajolt és szinte felemelkedett hozzá.

- Egy asszony.

- Érdekes.

- Miért?

- Érzem. Milyen asszony? Mi történik vele?

- Egy asszony, aki szép, okos, művelt és akivel nem történik... tulajdonképpen nem történik semmi.

- Miért?

- Mert...

- Mert?...

- Mert...

Belenézett az asszony arcába és úgy meglepődött, hogy nem tudta folytatni szavait. Szeme kimeredt, szája kissé kinyílt... váratlan izgalom gyuladt fel benne. Az asszony is csak nézett, nézett rá; a mosoly megállt a száján, vékony, izmos nyelve megtapadt az alsó ajkán... szeme tágra nyílt és csillogott... különös, váratlan pillanat volt ez. Nem értettek belőle semmit, de érezték, hogy megrázó események történnek közöttük.

És éppen ebben a másodpercben megszólaltak a csengők. Az emberek kifelé siettek a dohányzóból.

Az asszony is megmozdult.

Dobos kinyújtotta kezét.

- Honnét ismerem én magát? - szólt rá hangosan, nyugtalanul.

Az asszony halkan nevetett és sietve eltűnt.

2.

Dobos megállt az ajtóban, lábújjhegyre emelkedett, jobbra-balra forgatta fejét, megerőltette rossz szemét, de sehol sem tudta felfedezni. Szorongva, majdnem feldúltan ment a helyére s alig figyelt az előadásra. Lehetséges, hogy ilyen rettenetesen megromlottak az idegei és képzelődés volt ez az egész öt perc, amely alatt azt hitte, hogy egy különös szép asszonnyal beszélget? Lehetséges volna, hogy oly átható erővel tépelődött a regényén, hogy a hősnőjét testi megjelenésében maga elé képzelte és oly elevenen látta, hogy szinte beszélgetett vele? Mert a hasonlóság szinte megdöbbentő! Pontosan, szinte hajszálnyira megegyezően így képzelte el Varázsló Ceciliát, regényének asszonyát... Így képzelte el, de nem ő találta ki! Emlékszik arra az estére, amelyen meglátta. Jeritza Mária Toscat énekelte az Operaházban, amikor előadás után az elvonuló autók és kocsik közt két férfi között megpillantotta ezt a nőt. Ezt a nőt, illetve... azt a bizonyos nőt, akiről ő megalkotta képzelete számára Varázsló Cecil alakját. Lehetséges, hogy az a nő az Operaházban ez a nő volt? De hiszen nem beszélt vele sem ott, sem azután... mialatt az értük gördülő autóra vártak, az asszony a két férfi közt hátra nyúlt köpenyéért s közben kissé jobbra nézett, oda, ahol ő állt... a szemük találkozott, úgy képzelte, hogy az asszony rá mosolyog... de azóta nem látta, most pedig ez a nő azt mondta, hogy beszélgettek egyszer... Mi történik itt? Lehetséges ez?

Most már szagatón fáj a feje, savanyú ízek tódultak szájába, mellényzsebéből kikutorta a port és lenyelte. Phenacetin, coffein, mondogatta magában s elhatározta, hogy nem foglalkozik tovább ezzel az asszonnyal. A kutyafáját, maradt volna ahol van! Csak nem fog nyugtalanodni miatta? Nincs elég baja, most még... érdekes! Reggel még eszébe sem jutott a regénye, most pedig... ejnye, mégis csak meg kell írni ezt a regényt! Hátranézett, tekintete végig futott a páholysorokon, az asszonyt kereste. Amennyire rossz szemében bízhatott, megállapította, hogy nem látja. Valóban nincs itt ez az asszony? Alig várta, hogy vége legyen a felvonásnak, felpattant és sietett ki az emberek közé. Minden nőt megnézett, sehol sem találta; eredménytelenül telt el az egész szünet.

Lehangoltan öltözködött fel előadás után és elgondolkodva lépett ki az előcsarnokból az utcára.

Ekkor hangosan megdobbant a szíve. A lépcső alatt állt egy automobil, az ajtót kinyitották és az asszony belépett a kocsiba. Két férfi maradt kint, aztán ezek is beszálltak.

Az autó elsuhant.

Izgatottan lépett egy fiatal újságíróhoz, aki a második lépcsőfokon állott és az egész jelenetet látta.

- Te, Gulyás...

- Mi az?

- Nem tudod, kik ezek?

- Dehogyan nem.

- No?

- Roskóné. A szép Roskóné.

- És a két férfi?

- Az egyik a férje. A másik a szeretője.

- A szeretője?

- Az, - s nevetett.

Lehajtotta fejét.

- Biztos? - kérdezte aztán önkéntelenül.

Az újságíró fölényesen nevetett.

Dobos zavartan nézett maga elé.

- Hogy hívják az asszonyt? - kérdezte tanácstalanul.

- Mondom, - kiáltotta - Roskóné!

- De más nevét nem tudod?

- Valami... Valami Cecil.

Dobos rekedten felkiáltott.

- Micsoda?

Az újságíró csodálkozva nézett rá.

- Mi bajod?

- Semmi.

- Mért kérded?

- Csak.

Gondolkodott.

- Csak úgy kérdeztem, - vetette oda és elsietett.

3.

Vacsora után, este tíz órakor, felesége leszedte az asztalt és dominót tett eléje. Minden este dominót szoktak játszani.

Hallgatott. A felesége már megkeverte a fekete köveket.

- Nem játszom, fiam, - mondta csöndesen.

- Nem jól érzed magad?

- Dolgozni szeretnék.

- Mit?

- Meg akarom írni a regényt.

- Igazán?

- Igazán.

- Nagyon, nagyon örülök.

Kényszeredetten mosolygott s felállt.

- Te mit csinálsz?

- Lefekszem. Úgyis fáradt vagyok.

- Jó. Feküdj le.

Megcsókolták egymást. Az asszony, aki egész nap angol és francia órákat meg bridgeleckéket adott, elvonult közös hálósobájukba, ő pedig idegesen telepedett le az íróasztalhoz. Papirost vágott fel és megtöltötte lila tintával a tollát. Neveket írt fel. Varázsló Cecil, ez a nő neve; aláhúzta. A férfiak? Szép, igaz neveket kell keresni. Dániel, ötlött az eszébe. Ez lesz a férj neve. Dániel, ez jó. De milyen Dániel? A valóságban Roskónak hívják. Ötvös? Papos? Kigyós? Egyik sem jó. Egy katolikus évkönyv volt az asztalán, azt kezdte lapozni. Mindenféle nevet talált benne, de egyiknél sem tudott megállapodni. Végül ezt írta le, aláhúzva: Jáki. Jáki Dániel. A másik férfi legyen Ötvös. Ötvös Andor. Nem egészen találó, de egyelőre nincs jobb.

Az asztalra hajolt, írni akart. Tisztán érezte az első fejezetet. Bemutatja az asszonyt és a férjét. Nagyon kényes fejezet. Azt kell megéreztetni, hogy az asszony szereti ugyan az urát, de mégsem boldog vele. Válsággal kezdődik a regény. A férj udvarol a feleségnek, de az megtagadja tőle az éjszakát. Miért? Ez már a második fejezet. Azt kell megéreztetni, hogy az asszony nem tudja folytatni a régi életét; vár valamit, ami felrázza, ami... Most hirtelen fájó élességgel látta maga előtt az asszonyt. Szinte elviselhetetlen volt ez az elevenség. Az illatát érezte, lehelete az arcába csapott, szeme a homlokára tüzelt. Milyen finom, milyen szép, milyen elegáns! Túlságosan finom és gazdag... hogyan tudja majd megírni ezt az életet, amelynek kiváltságos melegét alig ismeri? Itt nincsenek napi gondok, kenyér- és házbérproblémák, itt oly bőven van a pénz, hogy teljesen eluralkodhatnak az idegek, a lélek konfliktusai. Milyen érdekes ez az asszony! Most veszi csak észre, hogy milyen alaposan megnézte... Szép a szája; húsevő, örömevő, kéjevő szája. Kicsit halovány, talán vérszegény is, virít rajta a festék. Húsos, de formás érzékeny orrán két kis aranylő szeplő. A nyaka izmos, karcsú; melle feszes, lányos; szépek a lábai... Ha most belépne a szobába, ebben a csöndben, az éjszaka némaságában... bolondság! Nem szerelmes belé...

Milyen szép volt ma délelőtt, abban a rosszkedvű szürkességben a keze... szivárványlő gyűrűivel. Ha most ide csúszna a keze... az asztalra, a papirosra és szállna fel a szájára... Megrázkódott. Megcsóválta fejét. Keze kinyúlt, szinte intett. Mozdulata parancsoló volt: üljön le, asszonyom, ne zavarjon az érdekességével, ön nem asszony itt, ön modell.

Modell, akit megírnak.

Megírják az életét.

Kesernyésen mosolygott. Bólintott.

Értem, mit mond, asszonyom. Ez már így van. Isten megteremtette a világot s akkor jön a művész, akinek nem elég e világ látása, élése. Kiszakít az egészből egy darabkát és vászonra festi. A művészet Isten majmolása. A művészet lemondás, megbékélés és alázat.

Felállt, nyugtalanul járt fel-alá.

Persze, hogy jobb annak, aki élheti magát. Aki most megfoghatja a kezét és megcsókolhatja a szemét. A száját. Tudna szeretni engem? Tudna-e boldog lenni velem, aki megírom a boldogtalansága történetét? Azt hiszem, hogy ön boldogtalanságra született és biztosan tudom, hogy ezen az egész végtelen világon én vagyok az egyetlen, aki ismerem a szívét. Ön nagyon okos, de nem bízik az eszében, nagyon öntudatos, de nem hisz önmagában, ön nagyon szép, de nem örül annak, hogy tetszik, nagyon fölényes, de kételkedik mindenben, nagyon tehetséges, de mégsem elég erős ahhoz, hogy megkeresse a boldogságát. Ha én biztatnám, megtalálná velem?

Dobos kisietett a fürdőszobába, hideg vízben megmártotta arcát, de nyugtalansága nem csillapodott.

Elégedetlenül ült vissza az asztalhoz.

Lehetetlen így dolgozni!

Nem kerülhet ilyen személyes viszonyba a modelljével; ez már több a líránál! Micsoda szerelem volna ez? Neki felesége, az asszonynak férje. Szeretője? Nem igaz! Itt Pesten mindenkit megrágalmaznak; marnak a pletykák, mint a veszett kutyák. Nincs szeretője az asszonynak! Éppen ezt írja meg! Ez az Ötvös... igen, Ötvös Andor épp oly kísérlet, mint a többi. Férfi, asszony, kísérletek. Ő, ő lehetne a szeretője! De micsoda rettenetes viszony volna ez!? Mennyi kín, szenvedés, bujkálás, megaláztatás, hazugság... túl vannak már azon, hogy kiszakadhatnak az életükből. Pedig... nincs pedig! A modell - modell marad!

A papirosra hajolt, hogy leírja regényének első mondatát. A világító fehér papiroson ekkor az asszony fejét látta. Csillogott a szeme, nedvesen piroslott a szája s mint egy tükörben látta, hogy lassan, lassan, kínlódva és boldogan közeledik a szájhoz és ráolvad. Oly határozottan érezte első csókjukat, hogy felugrott.

Összehirapta fogát és fenyegetően meredt az asztalra.

Most ott hevert Cecil az asztalon, elnyúlva, mozdulatlanul, mintha holtan a boncoló asztalon feküdné. Íme, Cecil, a téma. A téma, amely nem engedelmeskedik a művész akaratának. Egy élet, amellyel szemben tehetetlennek bizonyul. A művészet Isten majmolása... de megtörtént-e már Istennel, hogy nem tudott a teremtés céljaira felhasználni egy embert és kénytelen volt valakit végzetének odadobni!? Ez lehet a kárhozat maga, ez a legszörnyűbb ítélet, hiszen világunkat fenségessé éppen az teszi, hogy ide mindannyiunknak meg kell, meg kellett érkeznie...

A mindenség árnya nem akar bevonulni az élők világába. A modell nem akar regénnyé válni. Lehetséges ez? A teremtménybe és megsemmisíti, mielőtt megszületne?

Őrületség ez!

Idegesen, már-már feldúltan fellapozta a telefonkönyvet és megkereste a Roskó nevet. Ez az. Roskó Károly, bank- és tőzsdebizományos. Ez az. Akadémia-utca.

Benézett a hálósobába, felesége már aludt. Nehogy megijedjen, ha felébred és keresi, az asztalon egy cédulát hagyott: Egy félórára lementem sétálni, Lajos. Magára kapta felöltőjét és az Akadémia-utca sietett.

Megállt a ház előtt és felnézett a sötét és világos ablakokra. Egy zöldfüggönyös, haloványan megvilágított ablakon megtapadt a tekintete. Itt lakik. Ez a szobája. Mit csinálhat most? Mi történhetik a zöld függöny mögött? Az egyik pillanatban azt látta, hogy a férje most szorítja meg a kezét és kitárt mellére hajol, hogy megcsókolja. Aztán azt látta, hogy Cecil egyedül van a lakásban, férje a kaszinóban kártyázik, a szeretője most lopózik fel a lépcsőn és egy pillanat múlva őrvölgő csókokban omlanak a szőnyegre. Nem igaz! Nem igaz! Cecilnek még a férjével sincs viszonya! Most éli át legválságosabb óráit... a regény első fejezete... belül most szakított férjével és ma, ma, ezen az éjszakán indul el a kísérletek kalandos útjára, amely... amely hol végződik? Cecil a mai nő. A mai ember, aki nem tud hinni teljesen semmiben, senkiben; akinek ereje szétforgácsolódik apró érzések szirtjein, aki szétfesti, széttáncolja, szétflörtöli, szétszórakozza magát, aki nem tudja érzéseit és gondolatait egy emberben központosítani, akinek nincs elég ereje az érzéseire, önmagához, akinek nincs tehetsége a szerelemre... aki kiég, a nélkül, hogy lobogott volna, akinek minden odaadása kísérlet, csalódás és prostitúció... aki végül megúntja magát is, a kísérleteit is s hogy ne kelljen tovább bajlódnia magával, felakasztja magát. Igen, felakasztja magát, ott, fent, a szobájában, a zöld függöny hurkaira!

Ez az utolsó fejezet.

Most megrebbent a függöny és Cecil megjelent az ablakban. Tág szemekkel nézett a levegőbe, aztán le az utcára. Az író szembe nézett vele.

Fent az asszony elmosolyodott. Hosszan, meghatottan.

Eltűnt az ablakból, majd megint megjelent. Hirtelen széthúzódtak a függönyök, az ablak kinyílt, az asszony messzi előrehajolt és egy kis csokor mimózát dobott le az utcára.

A kocs út közepére esett a virág.

Dobos nézte, nézte a virágot, aztán az asszonyt, de nem mozdult. Á, mondta magának, ebből most semmi sem igaz. Látomás az egész. A modell élni akar. Hiába! A modell regény lesz.

Mintha valaki belépett volna fent a szobába, az asszony gyorsan bezárta az ablakot és összehúzta a függönyt. Az első fejezet. Valami árnyék vetődik a függönyre. Most jelent meg a férj és udvarol Cecilnek. De az asszony megtagadja ezt az éjszakát. A válság megindul.

Még egy pillantást vetett az úton heverő mimózára s a nélkül, hogy felvette volna, haza sietett. Mohón dolgozott. Most látta a házat, amelyben lakik, érzi a szagát, színét, berendezését, látja az asszonyt... jólesik a síma munka.

Reggelig dolgozott.

Megírta az első három fejezetet.

4.

Sohasem gondolta, hogy ilyen gyorsan tud regényt írni. És milyen egészen különleges élvezet ez! Finomabb, mélyebb, gyötrőbb és izgalmasabb minden eddig érzett élvezetnél. Ura és szolgálja egyszerre életnek, sorsnak, embereknek; alakokat teremt önmagából, képzeletéből, megfigyeléseiből; tetszése szerint formálja őket és mindennapi ismerőseiből új, tökéletesebb embereket gyúr, olyanokat, akik a valóságnál pontosabban tudják kifejezni a rájuk bízott titkokat. Nincs semmi itt, amit el kellene titkolnia; mindent kimondhat és olyan szerepet játszhatik, amilyen meggyőződése szerint megfelel a rendeltetésének. Önmagát is beleírta a regénybe. Az operaházi Jeritza-est már egész pompájával és minden titkos értelmével bevonult a regénybe; ő maga áll a sarkon, míg autóba lép Cecil és térde megvillan a lámpafényben; áll az ablaka alatt és mozdulatlanul nézi virága hullását a kövezetre; és kíséri azontúl, szótlán érdeklődéssel, mint egy különös árnyék, mely a sarkaihoz tapad, de semmi köze a testéhez...

Az első hetek szenzációi után azonban fáradtabb napok is következtek. Néha megtorpant. Az volt ilyenkor az érzése, hogy elvesztette a figurát. Üresen kongtak leírt szavai s a mondatoknak, melyek visszanéztek rá a papírosról, nem találta értelmét. Ilyenkor süketen zúgott a feje, torka kiszáradt és hányinger gyötörte, mintha nagy magasságba szökkent volna, ahol megritkult a levegő; a légüres térben fulladozni kezdett. Szemét kimeresztette, idegei a pattanásig megfeszültek; izgatott kézzel kotort emlékezetének kirabolt szekrényében és adatokat hajszolt. Maga elé képzelte az asszonyt és bele akart látni. Lerajzolta. Levetkőztette. Ott állt előtte kíváncsú meztelenségében; félretolva izmos melleit, a szívébe akart hatolni. Látta szemét és az agyvelejébe fúrta tekintetét. Ilyennek látszol, - küzdött vele - ilyen a sorsod. Kinyitotta száját, megcsapta a lehelete; bódultan kereste a lelkét. Elképzelte, hogy ebben a pillanatban hol van, mit érez, mit tesz; s le akarta írni; de éjszakák következtek, amelyek kimerült terméketlenségbe fulladtak. Felesége aggódva be-benézett hozzá; egy szót sem szólt s csakhamar magára hagyta a hideg füstben.

Egy ilyen átvirrasztott éjszaka után csüggedten ment le a Dunapartra; levegőt akart szívni, embereket látni, hogy magához térjen a mindennapi élet realitásától. Elsétált az Akadémia-utcába, megnézte nappali világításban a házat és magának sem bevallva, titkon azt remélte, hogy talán szerencséje lesz és megpillanthatja az asszonyt. Többször megkerülte a házat, aztán lehangoltan tért vissza a víz felé. Miután éjszaka ismét megbicsaklott a tolla, másnap megismételte nyomozó sétáját. Ekkor szerencsésebb volt az útja. A Lánchídnál találkozott vele; lassú, sétáló lépésekkel Budáról jött Cecil, egy férfi kíséretében; a férfi Ötvös Andor volt, az újságíró szerint az asszony szeretője.

Már messziről barátságosan intett Cecil. Megállt, majd óvatosan eléje ment. Mélyen megemelte kalapját és halkán köszönt. Az asszony magas ívben csókra nyújtotta kezét. Aztán bemutatta kísérőjét.

- Bodó, - mondta az röviden.

Az író összerezzent.

- Dobos.

- Rég nem láttam - mondta vidáman Cecil. - A tegnapi főpróbán sem volt ott.

Lassan mentek az Akadémia-utca felé.

- Nem - felelte csöndesen. - Nem mehettem. Dolgozom.

- Dolgozik? Mit?

Megigazította szemüvegét s belenézett Cecil szemébe.

- Tudja, - mondta nyugtalanul.

Az asszony csodálkozva nézett rá. Kutatón keresték egymás szemét.

- A regényen - mondta bizonytalanul és szenvedélyesen.

Cecil örvendezve felkiáltott.

- A regényen? Igazán?

Elpirult.

- Arról, amiről ott a színházban beszélt?

Különös tűzben égett a szeme. Ajka szétnyílt és finoman reszketett.

- Arról az asszonyról?

- Arról.

- És... és benne lesz a... az éjszakai látogatás... a zöld függöny... az elhagyott utca... és a mimóza...?

- Benne lesz.

- És mi a címe?

- Még nincs.

- Mégis, mire gondol?

- Majd a végén.

- Mimóza, rossz cím?

- Nem tudom...

A Tisza István-utca sarkán Cecil kísérője elbúcsúzott tőlük. Mormolt valamit, hogy halaszt-hatatlan dolga van a bankban és hogy délután felmegy Cecilhez teára...

Ott álltak a sarkon.

- A szeretője? - kérdezte hirtelen az író.

Az asszony lélekzete elakadt.

- Miért kérdi? - dadogta s megkisebbedett, szinte összeesett az alakja.

- A szeretője?

- Igazán furcsa!

- A szeretője?

- Igen.

- Nem igaz! - kiáltotta az író s a vér elöntötte arcát.

Keze görcsös reszketéssel felemelkedett.

Az asszony rémülten nézett rá és elsietett. Mire magához tért, már sehosem látta Cecilt.

5.

Ezen a napon nem ment el hazulról és minden akaraterejét megfeszítve, dolgozott. Délelőtti találkozására úgy emlékezett vissza, mint egy tévedt álmra. Helytelen asszociáció volt, kisiklás, tévedés. Cecilnek nincs szeretője. A regényben most jut el döntő éjszakájához Bodó-Ötvös Andorral. Minden megtörténhetnék és semmi sem történik meg. Mire Ötvös Andor belép a szobába és kinyújtja kezét, Cecil már túl van rajta; kiélte. A következő fejezetben megjelenik a színésznő, Sári, aki rejtélyes hatással van rá; elutaznak St. Moritzba.

Ezt a fejezetet ismét könnyen tudta megírni. Évekkel ezelőtt véletlenül elkerült a svájci hegyek közé és emlékei most készségesen a rendelkezésére állottak. Néhány nap alatt több mint ötven oldalt tudott írni.

Egy délután a Rákóczi-úton találkozott Bodóval. Ötvös Andorral. Rosszkedvű volt «a szerető».

Megálltak, egy pár pillanatig beszélgettek.

- Hogy' van?

- Köszönöm.

Kerülte Cecil említését, de érezte, hogy a másik férfi is ő rá gondol. Az végül kimondta a nevét.

- Elutazott, - mondta idegesen.

Bólintott. Lehúnyta szemét és mosolygott.

Hallgattak.

Aztán ő kérdezte meg:

- Egyedül?

- Pestről egyedül. De Bécsben találkozott egy barátnőjével. És vele ment tovább.

Lényegtelen különbség.

- Ki a barátnője?

- Képzeld el, egy színész nő!

Nevetett.

- Mért nevet?

- És hova?

- Cannesba.

Fölényesen legyintett.

- Tessék? - kérdezte a férfi.

- Cannesba... - és mosolygott.

Indult.

- Hova megy?

- Egy kis dolgom van a szerkesztőségben.

- Jöjjön velem uzsonnázni, igyunk meg egy kávé.

- Sajnálom. Köszönöm. Sietek.

És gyors léptekkel haladt a körút felé.

Szamar! Elhiszi, amit ebben a helyzetben Cecil kénytelen volt hazudni neki. Cannesba ment!

Ostoba.

6.

Bent a szerkesztőségben már meg is említette, hogy hamarosan elkészül «Mimóza» című első regényével. Kollégái örültek a hírnék és érdeklődéssel várták; a szerkesztő megígérte, hogy néhány hét múlva megkezdhetik a közlését.

Újult erővel látott a munkának, amely most már napról napra határozottabban mutatta végső körvonalait.

Az utolsó fejezet előtt kissé megtorpant. Mi legyen a regény vége? Valóban megöli magát Cecil? Nincs itt lehetőség az enyhülésre, a megbékélésre... szerencsés találkozásokra... kiegyezésekre...? Tragikus legyen-e a befejezés, amellyel bezárul a kör, embernek korlátolt, művészetnek harmónikus köre, vagy pedig végtelenbe vesző sík, keskeny ösvény, melyet emberi lábak tapostak járhatóvá, hogy lassan, fokozatosan elvesszen az élet homokjában? Néhány napig tartott ez a töprengés. Ezalatt ismét nem érezte a modellt. Nem látta pontosan, hol jár, mit érez, mit művel, maga a figura is homályba vonult. Csak egy-egy színt, villanást, egy-egy kacér és fáradt mosolyt kapott el belőle, testét nem tudta megfogni, sorsa elsuhant a bizonytalanságba. Több éjszakán át sikertelenül idézte maga elé; s bár többször vele álmodott, egyszer együtt is aludtak, reggelre kelve ismét elérhetetlenné vált.

Várt rá, mint leshelyen a vadász a biztos vadra.

Egy éjszakán, ugyan már hajnalra járt az idő, töprengve ballagott hazafelé. A Kossuth Lajos-utca sarkán különös társaságot pillantott meg. A szemközt eső mellékutcából szivárogtak ide, jókedvűen, mámorosan és a Kossuth Lajos-utca sarkán gyülekeztek. Úgy tűnt fel, hogy taxit

keresnek, de mert csak kettőt találtak, nem tudtak elérni, nem is nagyon akartak osztózni rajta s inkább várakoztak.

Egyszerre megállt. Egy kivilágított hirdető oszlopnak dőlve Cecil nevetve beszélgetett egy ismeretlen frakkos úrral. Meglátta, otthagya az ismeretlent és hozzá sietett.

- Jó reggelt!

Nem volt becsípve, de feldúlt volt az arca és nyugtalan tüzek égtek a szemében.

- De megijesztett a multkor!

- Mivel?

- Nem emlékszik?

- Nem.

Cecil hangosan nevetett.

- Mi van a Mimózával?

- Hamarosan elkészül.

- Szép?

- Szép.

Melegen megfogta a kezét.

- És ha mégis van szeretője?

- Cecil!

Cecil bánatosan, elkeseredetten nevetett.

Aztán szenvedélyesen suttozta:

- Hát vegye tudomásul... igen, igen! Azért is... Az uram is tudja és elválunk és már ma sem jött velem... és azért is mulattam... hát van szeretőm! Mindegy, érti? Mindegy nekem! Maga csak írjon! Írjon... Maga buta!

Karja kinyúlt, teste megnyúlt és szinte felugrott az író szájához.

Megcsókolta. Éles kis fogával beleszúrta a szájába.

Az író megragadta a kezét és ellökte magától.

7.

Sietett haza, hátra sem nézett.

Ajka égett, tehetetlenül nyaldosta. Becsöngetett a kapun és idegesen várakozott a házmesterre. Többször bosszúsan legyintett. Nem igaz, nem igaz, ez az egész jelenet hamis. Már megint ingoványba csalogatja a képzelete, örültség! Szeretője!... Lehetetlen. Ez csókolódzik a Kossuth Lajos-utca sarkán, taxisofőrök és álmos utcalányok közt! Örültség... Most megint határozottan érezte a regény befejezését. Véget érnek a kísérletek, megbicsaklanak a nagy érzések, melyek sohasem tudtak tette érni, kihűl a szív, mielőtt fellobogott volna... ezt a mai asszonyt, mai embert kell itt megírni az utolsó fejezetben: harminchárom éves korában mélységesen utálja és megveti az élet minden vegetatív folyamatát. A többi? A többi pedig elérhetetlen. Felakasztja magát, mert egyszerűen nem érdekli... üntatja az élet.

A gondolat megvolt s már felforrt benne a hangulat. Levetette gallérját, kigombolta hasán a nadrágját (munka közben nem tudta elviselni a ruhát) és rendkívüli feszültséggel megindította tollát. Ott volt az Akadémia-utcai szobában, égett a villany, mozdulatlanul terült az ablakokra a zöld függöny... érezte kedves, langyos illatát... most térnek haza... Cecil bevonul, leül az ágyára, ledobja cipőjét, átmelegített estélyi ruháját... ott ül ingben, nadrágban és hideg a teste, üres a szíve... Most megint megfürdeni, enni, inni, érezni, gondolkodni... ágyba bujni, aludni, felkelni... mindent előlről... Ég a villany és Cecil a zöld függönyhöz lép.

Hátrafordul.

Látja.

Egymásra néznek.

Igazad van - mondja neki és előrehajol az asztalon. - Igazad van. Ne kísérletezz tovább. Minek? Kiért? Érdekelhet még mindez? Van ennek értelme? Látsz egy célt, hiszel valamiben? Oldd meg magad! Állj fel a székre, fonj hurkot a nyakad köré... így, igen... most lökd el a széket... fáj, nem baj, nem is érzed... most jó, jó lesz minden... Így.

Émelygett az izgalomtól. Keze kinyúlt az éjszakában, hogy megsimogassa Cecil gyönyörű, kihűlő testét.

Hajnalban befejezte a regényt, Cecil meghalt.

Ágyába tántorgott, ahol felesége mélyen, fáradtan aludt. Sokáig virrasztott, aztán ő is nyugtalan álomba zuhant. Délután kelt fel, borzongva lapozta át kéziratát és bevitte a szerkesztőségbe. Ott hallotta az érdekes riportot: a szép Roskóné az Akadémia-utcában ma éjszaka felakasztotta magát.

Kábultan, beleegyezőn mosolygott.

AZ ANGOL HERCEGNŐ.

Már negyedik napja próbálta a színház az új angol darabot, a Salome című modern drámát, de Salome még mindig nem jelent meg a színpadon. A davosi havasokban sétált, korcsolyázott, sportolt, üdült s hasztalan küldték utána a táviratokat, leveleket, egyelőre nem volt hajlandó haza térni. A színpadon támolgott a próba. Férfiak, nők, színészek, színésznők, rendezők jöttek, mentek, felálltak, elhelyezkedtek, beszéltek - játszottak egy láthatatlan nővel. A láthatatlan nő érdekes is, meg jelentéktelen is volt. A divatos angol író a bibliai Putifárnéból és Salomeból kevert egy mai ladyt, egy angol hercegnőt, aki piros szájjal, fekete szemmel, rózsaszínűre csiszolt körmökkel, könnyű dekoltázsokban viharzik férje, a szótlán, kedves, békés, idős lord mellett s aki egy nyugtalan éjszakán elcsábítja a soffőrjét, hogy a harmadik felvonásban megölje. Leszúrja egy hosszú papírvágó késsel. - Talán lesz sikere - mondogatták bizonytalanul a színházban. - Minden attól függ, hogy hogyan játszá a főszerepet - biztatták egymást. A főszerep azonban egyelőre láthatatlanul imbolygott a homályos színpadon. Megjelent a lord és halk szavakban beszélt láthatatlan feleségével az epsomi derbyről. Megjelent a vállas, magas, értelmes arcú soffőr és önérzetesen és tartózkodón kérte úrnője parancsait. Válasz nem hallatszott.

Az angol hercegnő láthatatlanul játszott a színpadon.

Az ötödik és hatodik napon a hercegnő helyett megszólalt a sűgő. A hetedik napon egy fiatal segédrendező vonult fel a színpadra; hozzá beszéltek, őt ölelték meg, ő volt a szerep. A nyolcadik napon az igazgató elvesztette türelmét. Idegesen nézte a próbát s elhatározta, hogy nem engedi tönkretenni magát egy színésznőtől, akármilyen híres és tehetséges. Majd felfedez egy új tehetséget, a közönség úgyis únja már a régi nagyságokat, akik mindig egyformák.

A nézőtéren, a széksorokra boruló ponyva előtt egy fiatal színésznő üldögélt. Tavalý szerződtette ide, a férje kérésére. Nem lehetett már kitérni a sok protekció, rábeszélés, befolyás, könyörgés elől. Tary Gáspár olyan nagy név volt valamikor... nem is rossz ötlet! Mindenki tudja, hogy a tönkrement földbirtokos, aki oly nagy szerepet játszott az előkelő társaságok életében, ötvenhat éves korában beleszeretett ebbe az ismeretlen színésznőbe, elvette feleségül... bemutatkozása bizonyára érdeklődést fog kelteni.

- Krisztina, - lépett hozzá az igazgató. - Tetszik magának ez a szerep?

A magas, szőke, fiatal színésznő zavartan felállt.

- Melyik? - s a színpadra nézett, ahol a soffőr most védekezett a láthatatlan hercegnő csábításai ellen: «Nekem menyasszonyom van, én családot akarok alapítani, szerelmes vagyok, kérem a hercegnőt...»

- A hercegnő szerepét kellene eljátszania...

A színésznő szeme fellobbant, hűsos, finom, kemény szája tágra nyílt, alig tudott megszólalni. Néhány perc múlva megkapta a szerepet, felrohant a színpadra és izgatottan, hangosan olvasta. A színház egyszerre megtelt élettél. Szenzáció volt az igazgató választása is, de főként az új színésznő hangja, lelkesedése tüzelte fel a színészeket. Zengő, mély hangon beszélt Krisztina, különös melankólikus és erotikus csengése volt a hangjának, szeméből, arcából, egész testéből ellenállhatatlan szuggesztíóval áradt a fiatalság kigyulladó vágyakozása... vágyódása szereplésre, sikerre, szerelemre, életre.

A színpadra bevonult az angol hercegnő.

Két óra után szinte futott az otthonába. Megölelte Tary Gáspárt és boldogan újságolta a nagy hírt: szerepet kapott. Alig tudtak ebédelni. Olvasták a szerepet, aztán rögtön tanulni kezdtek.

Az öreg Tary félretette kis angol pipáját és arcára húzta hol a soffőr, hol a lord maszkját. Ő is egyre jobban belemelegedett. Mire alkonyodott, már könyv nélkül mondott egy-egy végszót; s amikor negyedszer próbálták el az első felvonás utolsó jelenetét, amelyben a soffőr végül nem tud ellenállni az angol hercegnő csábításainak, az öreg Tary Gáspár felhevülten omlott Salome lábai elé és forró csókokkal borította el térdét. Krisztina magához ölelte. Úgy húzta fel magához, olyan szenvedélyesen és kényesen, olyan reszkető vágyakozással és mégis olyan megvetéssel, mintha az angol hercegnő követné el a bűnnél is szörnyűbb cselekedetet: a messallianceot. Most piszkítja be a testét, most ejt foltot a lelkén... de ezek a vérző idegek... Feldúltan rohantak szerény nappali szobájuk kopott heverőjére s mire a rájuk borult estében magukhoz tértek, a színésznő rosszkedvűen, finyásan, menekülve a megalázkodás, sőt a kis szennyos emlékek elől is, szinte csak a kisújjja körmével lökdöste el magától, a közeléből Tary Gáspár soffőrt. Lebígyedő ajkában, idegesen mozgó orrában, reszkető ujjjaiban a szerep, az angol hercegnő undorkodott, finyáskodott, fanyalgott.

Tary Gáspár sápadtan öltözködött. Nagy, józan száján jóleső mosoly röpködött, szemében fáradt tüzek hamvadtak, elkopó testében furcsa borzongás bujkált. Hálás volt a váratlan házastársi kalandért, de szokatlan érzések is nyugtalanították. A szőnyegén szanaszét heverték a szerep gyűrött lapjai, felesége szótlánul, kuszáltan gubbasztott a heverő sarkában, furcsa hidegség lepte meg a szobát... valahogyan azt érezte, hogy néhány perccel ezelőtt nem ő, Tary Gáspár, és nem a felesége, Tary Gáspárné bódultak el itt rendkívül mély boldogságban. Egy kicsit - igen, egy kicsit mintha a keményvállú soffőr borult volna a véres szájú angol hercegnőre.

Megborzongott.

- Bemegyek, fiam, az igazgatóhoz és megköszönöm a kedvességét. Helyesled, úgy-e? - mondta kedves, meleg, úri hangján.

Krisztina bólintott. Tary megcsókolta, Krisztina nem viszonzta szokásos búcsúcsókját s Tary elgondolkodva hagyta el a szobát, melyben hidegen égett a villany. Volt valami idegen most a lakásukban. Mintha nem ezt a kis, szegényes szobát kellett volna megpillantaniok, amikor kigyulladt a villany, hanem azt a langyos, illatos, díszes hálószobát, az angol hercegnő hálószobáját, ahol a lady a soffőrt... Krisztina is idegesen nézett körül. Elment? Kint becsapódott az ajtó. Most megy az igazgatóhoz. Megy le a lépcsőn... vigyázva lépked, óvatosan megmégéri a karfát. Ahogy szokta. A kapuban körülnéz. A járda szélén óvatosan szemlét tart, jön-e kocsi, át lehet-e menni. Tulajdonképpen kedves, hogy most meglátogatja az igazgatót... Kedves. Kedves öreg úr. Szegény úr. Nagy siker lesz a premiéren. Tapsolnak, szakadatlanul kihívják, virággal telik meg az öltözője, udvarlók jelentkeznek majd... s aztán vissza kell ide térni, ebbe a kis lakásba, a mosolygó, kedves öreg úr mellé. És múlnak az évek. És az öreg úr egyre óvatosabban megy le a lépcsőn, egyre kedvesebben fogja megköszönni az igazgatónál felesége új szerepeit, ő pedig... de rossz, de nehéz fiatalnak is, jónak is lenni! Minden szép és fiatal leány messallianceot köt, ha egy öreg férfihez megy feleségül... Még akkor is, gondolta most, ha akkor szerette.

Idegesen szedte össze a szerepet, belenézett... és kiegyenesedett, fejét felvetve, szemét kissé lehunyva... mint az angol hercegnő.

Egy hét múlva, déli két óra után, mosolyogva várta haza Tary Gáspár a feleségét. Az ebédlőben ült s rendezgette a virágokat az asztalon. Aztán újságot olvasott néhány percre. Majd a hálószobába sétált, ahol az ágyon kiterítve díszlegetek az angol hercegnő ruhái. Két nagyszerű estélyi ruha... egy elegáns délutáni ruha... mégis jó az élet. Ő ugyan nem tud ilyen szép ruhákat vásárolni Krisztinának, de a sors mégis megszerezte neki; legalább este, a színpadon ragyoghat bennük. De majd ha jól megy a darab - gondolta reménykedve - egy este felveszi az

egyiket, ezt a szebbet, ezt az ibolyakéket és elmennek valahová vacsorázni, egy dunaparti hotelbe, kettesben... Ő is szmokingot ölt.

Csöngettek s Tary Gáspár lassú, méltóságos léptekkel ment az előszobába. Krisztina érkezett meg.

- Hercegnőm, - fogadta Tary - alázattal csókolom a kezét.

Krisztina bólintott. - Szervusz, Gáspár, hogy vagy? - vetette oda szórakozottan. - Jól, mint mindig, úgy-e?

S a lordra gondolt, a színházi lordra, aki a kapuig kísérte...

- Megint sokat dohányzol... - s idegesen húzogatta orrát - csupa füst a lakás...

- Csak egy kis pipát, hercegnő...

Már fekete kávé ittak, amikor Tary egy kis délutáni sétát ajánlott. Biztatva mutatott a csábító téli napsütésre, a friss fehér hóra... Krisztina azt ajánlotta, hogy vegyék át inkább még egyszer az egész szerepet.

Tary okosan mosolygott.

- Mit gondol, kegyelmes hercegnőm, nem volna-e tanácsos, ha egyszer sétára indulna ebben az elegáns délutáni ruhájában...? Hogy megszokja a színpadi ruhát... hogy egészen otthonosan tudjon mozogni benne...?

Krisztina elgondolkodva nevetett. Nem is felelt erre a férfiestobaságra.

Ekkor levelet hoztak a színházból. Udvarias, finom levelet írt az igazgató s arról értesítette a művésznőt, hogy Davosból megérkezett a színház primadonnája és úgy határoztak, hogy a premiért vele tartják meg. Krisztina majd második szereposztásban játsza el a szerepet... Néhány délutáni előadáson bizonyára lesz alkalma megmutatni fényes képességeit...

Nem akarták elhinni, amit olvasnak. Négyezer, ötször külön-külön, hangosan, rémülten, egyszerre, össze-vissza felolvasták, elsuttogták, ledadogták.

Krisztina az asztalra borult s Tary Gáspár tehetetlenül állott előtte. Mit kell itt tenni? Hogy lehet itt okosan viselkedni?

Letérdelt eléje és a kezét simogatta.

- Ne búsulj... Ne fogd fel ilyen tragikusan... Nem lehet egyszerre befutni... Lassan, lépésről-lépésre lehet csak haladni az életben... Ha ő játszik is a premiéren, azért tiéd lesz az igazi siker... Meg fog bukni... Majd beszéllek az igazgatóval... Az igazi hercegnő te vagy...

Krisztina eszelősen kapta fel a fejét.

- Kicsoda?

A könny már az arcára száradt.

Tary mehökkent a tekintetétől. Ilyen, pontosan ilyen az angol hercegnő arca, amikor a sofőr nem engedelmeskedik neki.

- Ki tudja, - hadarta értelmetlenül - miért történt ez? Azt beszélük, hogy szeretője az igazgátónak... leigazza, rabságban tartja... Becstelen dolog ez a világ...

- Akkor becstelennek kell lenni! - kiáltotta Krisztina. - Vagy nem lehet élni! Nem úgy, mint én, aki...

Az ajkába harapott. Keze ökölbe szorult.

Tary megcsókolta a kezét.

- Mindenki látni fogja, hogy te vagy az igazi hercegnő... És mit törődöl vele? Hagyd. Nem vagyunk mi nélkülük is boldogok? Itt vagyok én... Vagyok én neked, ha akarsz, angol lord...

Felemelkedett, nyögött; fintorgott, megmerevedett az arca; lordot utánzott, mint egy karikatúra.

- Vagyok én neked soffőr...

Forrón nevetett és mélyen meghajolt.

- Szolgálatjára, kegyelmes hercegnő... édes kis babám... - Derékon ölelte. - Ma mulatni megyünk, cicám. Tudod... mint a harmadik felvonásban, mikor már a soffőr az úr... Bárban táncolni fogunk... Megmutatlak a világnak, hadd lássák a kőficok, ki az én babám... hadd lássa a menyasszonyom, kiért hagytam el... Hadd nézze, miért sír... Hercegnőm, kisangyalom...

Krisztinára borult, bajusza végigcsúszott az arcán, a száját kereste. Krisztina megvonaglott. Értelmetlen kiáltás tört ki a száján... felugrott... egy kést kapott fel az asztalról és a hátra tántorodó Tary Gáspár nyakába szúrta.

- Most menj táncolni! - hördült fel. - Ezt a kést mutogasd, ne engem! - kiáltotta s rémülten körülnézett. Jobbra fordult. Onnét kell bejönnie a lordnak... így van a szerepben.

De nem jött senki. Csak Tary Gáspár zuhant a földre. Krisztina hitetlenül nézte... nézte... aztán zokogva borult az asztalra.

BÁRÓ KUTHY GYÖRGY ARCA.

Azt hiszem, én vagyok az egyetlen, aki pontosan tudja, miért vette el feleségül báró Kuthy György Neumann Hedvig fényképésznőt.

Véletlenül találkoztam ezen az éjszakán a báróval. Egész nap dolgoztam s a munka túlságosan felhevített: a fáradtságnak abba az állapotába kerültem, amelyben nem tudja rászáni magát az ember a pihenésre: még csinálni kell valamit, hogy aludni tudjunk. Gondoltam, sétálok egyet.

Lementem az utcára s egyórai össze-vissza járkálás után betértem egy bárba. Gondoltam, iszom egy pohár pálinkát, esetleg kettőt, aztán hazamegyek, lefekszem s másnap estig fel sem kelek. Hajnali három óra volt már ekkor.

Egy szmokingos, zöldesarcú zongorista lila fényben mindenféle régi keringőt játszott az áhítatosan hallgató vendégeknek. Úgy látszik, ebben a késői órában azzal szórakoztatta közönségét, hogy elővette régi operetteknek azokat a híres dalait, amelyeknek melódiai egykor városról-városra, utcáról-utcára szálltak. Olyan mély csöndben hallgatták, hogy szinte megilletődtem: még a pincérek is mozdulatlanul álltak az ajtóban.

Majdnem lábújjhegyen osontam egy sarokasztalhoz, amelyet kiszemeltem. Már le akartam ülni, amikor a szomszédos asztaltól egy kar nyúlt felém. A báró volt. Intett, hogy üljek hozzá. Kérdőn pillantottam arra a nőre, aki vele volt. Bemutatott. Fogalmam sincs róla, máig sem tudom, hogy ki ez a nő.

Csak szép és érdekes volt, hallgatag, kissé szomorú s a benyomásom szerint nagyon értelmes. Fekete-hajú, barna arcú, sok ízléses festékekkel, nagyon feltűnő, de tökéletesen ízléses estélyi ruhában.

Halkan, majdnem suttogva beszélgettünk mindenféle művészeti dolgokról. Rendkívüli ember volt a báró. Apjától nagy vagyont s hatalmas börtgyárat örökölt. Amíg az apja, Kuthy Rudolf élt, szorgalmasan bejárt az üzletbe és rendszeresen dolgozott; úgy látszott, hogy méltó utóda lesz az apjának, aki kereskedelmi szempontból valóban nagyot alkotott; európai hírnő volt a gyára, amely megrendíthetetlenül dacolt mindenféle gazdasági válsággal s egyre növekvő tempóban termelt, mialatt körülötte jobbra-balra elhullottak vagy megrokkantak a vállalatok. Alighogy meghalt azonban az öreg Kuthy, a temetés után négy hónappal Gyuri báró eladta az egész üzemet és abbahagyott minden gyakorlati munkát. Ez volt az első meglepetés, amelyet barátainak szerzett. - Mi történt ezzel az emberrel? Megbolondult? - kérdezték azok, akik szeretik a «különös idegállapot» kifejezésével elintézni azokat az eseményeket, amelyeknek mélyebb vagy bonyolultabb értelmét fáradtak megkeresni.

Én is faggattam. Röviden és egyszerűen felelt s tulajdonképpen nem is tartotta szükségesnek megmagyarázni viselkedését.

- Eladtam, mert nem érdekel - mondta.

- Hogy-hogy' nem érdekel?

Vállat vont.

- Minek csináljam ezt? Pénzem van elég, minek szaporítsam? Kinek van szüksége arra, hogy én, pontosan én bört gyártsak? Akad ezer más ember, aki elvégzi helyettem ezt a munkát éppoly jól, talán még jobban is, mint én. Se nekem, se másnak nincs erre szüksége.

- Hát mit akarsz tenni?

Mosolygott.

- Semmit - felelte.

Valóban, azontúl semmit sem csinált. Utazott, olvasott s nagyon sokszor látták magányosan sétálni. Szerették az emberek, szívesen hívták a legkülönbözőbb társaságokba; mindig kedves, szerény és szórakoztató volt. Azonkívül vonzó jelenség; nem szép és szabályos ugyan, de figyelmet keltő. Alakja jóval magasabb a rendesnél; azt hiszem, mondta is egy alkalommal, hogy száznyolcvankettő; háta kissé behajlott a nyaka alá, de izmos és ruganyos volt a teste, az arca pedig... dehát éppen erről van szó.

Szóval, itt találkoztunk ezen a mindkettőnk számára emlékezetes hajnalon a bárban s mialatt a zongorista valcerozott a lila fényben, mi suttogva beszélünk.

- Hogy' vagy? - kérdeztem.

- Most jöttem haza. Tegnap.

- Jól érzed magad?

Összecsípte a szemöldökét és szúrósan nézett maga elé. Aztán bólintott.

- Találtál-e szép új képeket? - kérdeztem, mert emlékeztem rá, hogy egyik legkedvesebb szórakozása a képgyűjtés lett. Műkincseket hordott már össze a lakásában.

Megemlített egy pár képet, majd néhány régi könyvet, melyeket most szerzett, de ez a téma sem érdekelte különösebben. Jobbszememmel az asztalunknál ülő nőre hunyorítottam, így kérdezve a tekintetemmel, hogy kicsoda és mi a jelentősége életében. Visszahunyorított és elmosolyodott; semmi - mondta az arca.

- Nem unatkozol így? - kérdeztem.

- Soha.

- Miért nem házasodol meg?

Kifordította tenyerét, majd a térdére ejtette kezét.

Tanácsalanság volt ebben a mozdulatban.

- Szeretnél megházasodni?

Bólintott.

- No?! Te aztán igazán válogathatsz... - mondtam egészen halkan, nehogy asztaltársnőnk meghallja. - Hány ajánlatot kapsz egy nap?

Legyintett. Elgondolkodott.

Szeme a szememet kereste; éreztem, hogy tekintete szinte belefúródik az arcomba. Komor tűz égett fekete szemében.

És hirtelen így szólt:

- Mondd, milyen az arcom?

Nem értettem.

- Amilyen volt - mormoltam.

Nevetett.

Aztán hirtelen átnyúlt az asztalon s tenyerébe szorítva az ismeretlen nő arcát, felém fordította.

- Látod?

- Látom.

- Jól nézd meg. Jegyezd meg!

Zavartan bólintottam. A nő meg sem rezzent, csak egykedvűen, kedvesen mosolygott. Úgy látszik, tudta már, mi következik; többször megtörténhetett vele ez a furcsaság s megszokta.

A balkezében tartotta a nő arcát. A jobbal most felfordított egy vizespoharat, tele töltötte ásványvízzel, szmokingja külső zsebéből előrántotta fehér selyemzsebkendőjét, a vízbe mártotta s a vizes zsebkendővel nekiesett a nő arcának. Gyors mozdulatokkal lemosta róla a festéket, a balkezeivel pedig hátrahúzta a nő fekete haját, amely eddig elborította a homlokát, mélyen le, egészen a szempilláig.

Nevetett.

- Most nézd meg!

Meglepődtem. Teljesen más, egészen új arcot kaptam. Eltűnt az előbbi kedves, édes, lágy arc, amely tele volt bánattal és erotikummal s helyette megjelent - egy új arc. Értelmes, kemény, csontos, hideg arc. Nem ismertem meg benne az előbbit.

Határozottan állítom, hogy a két arc minden vonásában különbözött egymástól.

- No, mit szólsz hozzá? - kérdezte nevetve.

- Nekem mind a kettő tesz, - feleltem udvariasan.

- De melyik az igazi? - kiáltott fel oly hangosan, hogy a terem túlsó felében ránk pisszegtek. - Csináld vissza - szólott a nőnek, aki sietve rendbehozta az arcát. Mialatt arcán dolgozott és kis aranytükrében nézegette magát, zavartan mosolygott s a szemére ködös árnyékok hullottak; azt hiszem, a szemérem sértődöttsége volt ez a zavar s az volt a benyomásom, hogy úgy érzi magát, mintha egy kegyetlen zsarnok meztelenül bemutatta volna a barátainak.

A báró megint a szememet kereste.

Úgy nézett rám, szúrósan, égő szemmel, mint egy bűvész a sikerült produkció után. De a tekintete elárulta, hogy ő maga sem érti a mutatványt.

- Na? Na? - kérdezgette.

- Minden arcnak több kifejezése van, - mondtam tanácstalanul.

- De melyik az igazi?

Kelletlenül vonogattam a vállam.

- Melyik az igazi?... - dadogtam idegesen. - Hát melyik volna? - S mint egy megoldást kínáltam neki ezt az ötletet: - Mindenki érzi, hogy melyik...

Lecsapott rám.

- De én nem érzem!

A szeme lobogott s én csodálkozva néztem rá. - Hogy-hogy' nem érzed?

Izgatottan magyarázta: - Nem érzem, nem érzem, nem érzem! A dolog, kérlek, így történik: megszületik egy gyerek, az apja felemeli az anyja mellől s megmutatja az embereknek: nézzétek, ez az én fiam, a neve Kuthy Gyuri. Aztán a gyerek nő, nő s lassanként megmozdul benne az a furcsa valami, amit értelemnek hívnak. Akkor elvezetik a gyereket a tükör elé, megmutatják neki a fejét, a testét és azt mondják: ez te vagy, te vagy Kuthy Gyuri.

Közbe akartam szólni.

- Jó, jó, - legyintett - tudom, hogy nem vezetik szóról-szóra a tükör elé... csak az egyszerűség kedvéért mondtam... tudom, hogy hosszú és bonyolult folyamat ez... ez a szegény ember, ez az élő lény csak azt érzi, hogy ő - ő, hogy én... én vagyok... ezt érzi... de az már hosszú és nehéz ügy, amíg megtanulja azonosítani magát mindazzal, amivel ő önmaga és a világ előtt megmutatkozik. Hát most mondd meg, mi közöm nekem ehhez az archoz?

Az arcára mutatott s úgy tartotta elém, mint egy idegen, bosszantó testet. Azt hittem, tréfál, vagy talán sokat ivott s nevettem.

Leintett.

- Ne neved, komolyan beszélek. Nem vagyok megelégedve az arcommal.

- Pedig egészen rendes.

- Hogyne, - kiáltotta - a maga helyén az volna, de nincs a helyén!

Most már bosszankodtam. - Ugyan kérlek!

- Érts meg - magyarázta. - A legkomolyabban beszélek. Az én arcom nem fejez ki engem. Nem arról van szó, hogy esztétikai vagy kozmetikai szempontból van kifogásom ellene, hanem arról, hogy erkölcsi szempontból tiltakozom ellene. A megjelenésem igazságáról beszélek. Tiltakozom a fiziognómiám ellen, mert hazug. Nem fejez ki engem, nem adja hű és becsületes portréját az én benső, igazi lényemnek. Tudom, hogy az arcom hazudik. Számomra már unalmasan hazudik. Nézz rám!

Egészen közel tolta hozzám a fejét, oly közel, hogy már csak jelentéktelen részleteket láttam belőle.

Homlokát, mely síma, mint az elefántcsont, szemét, mely rejtélyes tüzekben izzott, szemöldökét, mely sűrűn majdnem összenőtt az orrán. Oly közelről néztem most az arcát, hogy magam sem értettem belőle semmit.

- Ez vagyok én? - kérdezte oly nyugtalanul, hogy kezdtem komolyan venni töprengését. - Ez a homlok üres, játékos, könnyed, majdnem nőies. Ez az orr olyan puha és lapos, hogy egymaga annyi szentimentalizmust fejez ki, amennyit én egész életemben nem éreztem. És tudod, milyen unalmas!? Néha elnézem a tükörben és halálosan unatkozom. Álmos, bágyadt, homályos és életemnek olyan korszakaira emlékeztet, amelyeket már régen elfelejtettem, vagy ha eszembe jutnak, unottan és közönyösen átlapozok rajtuk. Az arcom azonban még mindig a múltban él. Benne játszik még egy gyerek, aki már régen elhalt, benne kapálódzik egy ifjú, akihez semmi közöm, benne töpreng egy fiatal férfi, aki már régen kimúlt...

Megvetőn és kuszán végighúzta kezét az arcán.

- Mindez félreértés és tévedés. Kínos hazugság. Belül én egészen más vagyok.

Láttam rajta, hogy ez a furcsa kérdés komolyan izgatja. Megnyugtadni akartam. Azt fejtegettem, hogy az arcunk nem a mi kizárólagos tulajdonunk. Hogy kifejezi ugyan a mi egyéniségünket, a mi életünket is, de ezenkívül örökség, mely nemzedékekről szállt ránk. Nemcsak mi élünk az arcunkban, hanem az apánk és anyánk, a családjunk, a fajunk, a népünk, az országunk, népek és világrészek múltja, az egész történelmi és történelemelőtti idő, amelynek márványemlékébe beírni a mi életünket... bizony gyenge véső a sorsunk...

Idegesen nevetett.

- Ez is tévedés! - mondta bosszúsan. - Elméletnek szép, de nem valóság! E szerint én az apámhoz és anyámhoz hasonlókat s elsősorban az ő arcukat viselem.

- Értsd ezt úgy, - vitatkoztam vele - hogy tőlük kaptad arcod anyagát. Az alapanyagát.

Legyintett.

- Hát én már összekutattam az emlékeimet és családom összes fényképeit. Ez is tévedés. Nem az apámra és nem az anyámra hasonlítok. Elsősorban az édesanyám nővére.

Szótlanul néztem rá.

Mosolygott s a belső zsebéből előhúzta a tárcáját. Kivett egy barna kemény lapra ragasztott fényképet s elém tartotta. Érdekes, szép nőt láttam. Mellkép volt. Karcsú; finom nyak, puha, szőke arc, sötét szem. Tiszta, nagy homlok, olyan síma, mint az elefántcsont... És dús, koszorúba font haj... a barátom haja.

Meglepett a hasonlóság.

- Ez Sophie... - mondta, különös meghatottsággal. - Az anyám nővére. És tudod, mi a legmegdöbbentőbb?

Habozott. Látszott rajta, hogy nehezen mondja el rendkívüli sejtelmeit.

Meg is kerülte mondanivalóját.

- Most már ő is halott. De pontosan emlékszem rá. Nagyon szép nő volt... legalább nekem nagyon tetszett. Magas, álmodozó, kissé puha... A szőkének és barnának olyan furcsa keveréke, hogy a szemében már feketén villogott a barnaság... olyan puha, jó teste volt... majdnem kövér.

Mélyen lélekzett.

- Szerelmes voltam belé...

Hallgatott s oly intim volt ez a vallomás, hogy én szótlán tisztelettel figyeltem.

Elkomorodott.

- Ez semmi, - mondta csöndesen - de később, amikor az apám megbarátkozott velem és bizalmára méltatott, egyszer megvallotta, hogy ő tulajdonképpen Sophiet akarta feleségül venni. Sophie mást szeretett... egy huszárkapitányt, aki négy év múlva főbelötte magát. És azontúl Sophie nálunk élt... de én akkor már régen megszülettem.

Kiitta a pezsgőjét s hosszan, rosszkedvűen maga elé meredt. Dobolni kezdett az asztalon. Aztán mogorván széttépte a fényképet.

- Az mégis csak lehetetlen, - kiáltott fel később - hogy én ennek a fantasztikus nőnek az arcát viseljem... egy életem át hordozzam, mint egy álarcot!

Fejét előntötte a vér, felállt. A nő, aki velünk volt s mindezt nyugodtan végighallgatta, - valószínűleg nem először - csillapítóan megfogta a kezét.

- Menjünk innét - mondta rosszkedvűen, majd bocsánatkérően a nőhöz fordult: - Bocsásson meg...

- Úgyis későn van - felelte kedvesen mosolyogva a nő s ő is felállt, miközben magára húzta a bundáját. - Azt ajánlanám, hogy kísérjen engem haza, aztán sétáljon egy nagyot. Jót fog tenni magának.

Igy is történt. Kocsiba ültünk, elszállítottuk a nőt az Aréna-útra, ahol lakott, ott elbocsátottuk a kocsit s nekivágtunk a ligetnek. Szótlanul, gyors léptekkel haladtunk a fák közt, mindkettőnknek jól esett a járás. Közben már alaposan reggel lett; az őszi égen piros felhők vonultak el a nap elől.

Néha, indulatosan hozzám fordult s mindig visszatért éjtszakai témájára.

- Nehogy azt hidd, hogy idegbeteg vagyok és túlságos fontosságot tulajdonítok ennek a kérdésnek. Nem fontos s nem fordul meg rajta semmi. S én is közben egészen jól élek. Hálistennek abban a kiváltságos sorsban részesültem, hogy nem kell harcolnom az étellel, hanem eltölthetem ezt a pár évet azzal, hogy nézhetem rejtélyesebbnél rejtélyesebb csodáit és gondolkodhatom rajtuk... Véleményem szerint ez a legnagyobb kiváltság e földön... De, mondom, közben ilyen bosszantó problémákba ütődik az ember! Ha pedig belépünk mélyed, rettenetes mélységekbe vész a pillantása. Gondold el... hogy hazug az ember egész megjelenése! Hogy megyek az emberek közé, bemutatkozom, megnevezem magam s közben egy idegen, hazug arcot mutatok nekik. Olyan ez, mintha egy más ember névjegyét küldeném be magam előtt... És tudod, elgondolkodik az ember. Ha ilyen erkölcstelen, mert hazug az arcom, nem hazug vagy legalább téves-e mindaz is, ami belül van? Amit gondolok? Amit befelé fotografálok? Ki biztosít arról, hogy nem látok-e tévesen mindent befelé, mint ahogy tehetetlenül hazug arcot mutatok kifelé?

- Na dehát milyennek képzeled el az igazi arcodat? - kérdeztem.

Elgondolkodott.

- Ezt most már magam sem tudom.

Később ezt mondta:

- A világ ma nem törődik az igaz dolgokkal: az emberek ma vagy felületes kérdésekkel vannak elfoglalva vagy kénytelenek elmerülni a lét legprimitívebb harcaiban. Mert ide hallgass! Vannak kozmetikusok, akik az arc kisebb-nagyobb hibáinak javításával keresik meg a kenyerüket s közben talán jogosan azt érzik, hogy fontos hivatást töltenek be. Mi volna például, ha alakulnának komoly tudományos és gyakorlati testületek, amelyeknek az volna a feladatuk, hogy megalkossák alapos vizsgálatok alapján az ember belső portréját, ezt szavakban és rajzban megrögzítsék... s neved ki, de én még arra is gondolok, hogy ezt a lelki arcképet valamely új hús-, vér- és idegszobrászokkal kivéssék az emberi arcon... Valami morális sebészet volna ez... Olyan bolondság ez?

Az ötlet körül hosszú vitába bonyolódunk s már mind a ketten felhevülten érkeztünk vissza az Andrassy-útra. Egy sarki villanyórán láttam az időt: öt perc hiányzott a nyolc órából; nem törődtem vele. Kuthy egyszerre megállt egy kapu előtt. Benézett az udvarra, majd izgatott nevetéssel vizsgálta azokat a fényképeket amelyek a kapu két oldalán hosszú barna fadobozban ki voltak állítva. A képek alatt mindkét oldalon ez állott: *Neumann Hedvig fényképészeti műterme*. Úgyes fotográfus lehet, gondoltam, mialatt a képeket néztem. Reálisak s mégis művésziek: akadt néhány kép az egészen közönséges családi emlékek között, amelyek a valóság ábrázolásán túl többet mutattak: hangulatot, egy-egy lelki vonalat, ami sejtetett valamit. Csak nem a fotográfus egyéniségét? - tűnődtem, pedig jogosnak látszott ez a sejtésem, mert a feltűnőbb képek hangulata közös volt.

- Gyere föl - szólt Kuthy.

- Minek?

Rám nézett mosolyogva, kajánul, szemében kissé azzal a ravasz jókedvvel, amellyel gyerekek eszelik ki csínytevéseiket. Őszintén szólva, ekkor én már meglehetősen fáradt voltam s kimerülten a sok vitától és töprengéstől, gondolkodás nélkül engedelmeskedtem felszólításának. Elindultunk. A lift még nem járt, gyalog másztunk meg öt emeletet s becsöngettünk a műterembe. Jó ideig várakoztunk, nem jött senki. Én már többször ajánlottam, hogy távozzunk, de Kuthy makacsul ragaszkodott szándékához. Hosszan csöngetett. Egy női fej végül kinézett ránk. Csak a szemét láttam, sötétbarna, puhanézású szemét. Aztán kinyílt az ajtó s én majdnem felkiáltottam a csodálkozástól. Szép, fiatal, szőke, de szőkeségében

izgatón barnába omló, magastermetű, hosszúnyakú, széles, puhavállú nő állott előttünk az ajtóban. S a homloka oly síma, mint az elefántcsont...

- Parancsolnak? - kérdezte meglepetten.

Világoskék reggeli ruhában volt.

És én azt hittem, hogy Sophie áll előttünk. Megdöbbentő, szinte kísérteties volt a hasonlóság. Szólni sem tudtam.

Kuthy fölényesen mosolygott.

- Ha nem zavarjuk... fényképet szeretnék csináltatni... - mondta derűsen, de a szeme hirtelen megnőtt lila holdján észrevettem a rémületet.

Neumann Hedvig elmosolyodott, összevonta puhabő mellén a ruhát s befelé invitált minket.

- Parancsoljanak befáradni.

Sötét előszobába jutottunk, ahonnét keskeny, recsegő falépcsőn vonultunk fel a műterembe. Elöl ment a fényképésznő, utána Kuthy, aki messzi előrehajolt a nő után. Arca megfeszült, a szája görcsösen bezáródott, orra megnyúlt; szinte szívta magába a frissen mozgó nő testének minden vonalát, minden kíváncsi rebbenését.

- Tessék helyet foglalni.

Kuthy bemutatkozott s Neumann Hedvig láthatóan örült váratlan rendelőjének. Székeket gurított nekünk a nagy terem közepére, a hatalmas ablakhoz perdült s hosszú rúddal beigazította a kék függönyöket. Már a fényhatáson dolgozott; rendezte a világosságot.

- Oly szép esténk volt ma, - mondta Kuthy - hogy gondoltuk: megörökítjük. Nincs itt hideg?

- Egy kissé hűvös van, - felelte dallamos, kissé mély hangon a fényképésznő - de önök talán jobban is érzik. Bizonyára elfáradtak a hosszú éjszakában. Jól mulattak? - s figyelmesen nézegette Kuthy szmokingját, majd arcát.

- Most reggelizik? - kérdezte Kuthy s a teafőzőre mutatott, mely a sarokban egy háromlábú asztalon forrott. - Egy csésze jó meleg tea... istenbizony, sokat megérne.

Neumann Hedvig kedvesen, frissen megkínált minket. Csészét, cukrot, konyakot tett elénk.

- Nagyon helyes gondolat, - mondta mosolygó hangján - mert legalább felenged kissé az arca.

- Felenged? Hogyan? - kiáltott fel Kuthy.

- Kissé merev most. Bizonyára fázott. Vagy talán fáradt volt... amikor érkezett.

Kuthy félig megtöltötte konyakkal a csészéjét s forró teát csöpögtetett rá. Gyorsan, idegesen felhajtotta a forró italt.

- Nagyon sok munkája lesz velem - mondta aztán bizonytalanul, rekedten. - Nagyon jó képet kell csinálnia rólam.

- Igyekszem.

- Nem is egyet. Sokat. De végül egy olyat, amely mindet egyesíti. Egy összefoglaló portrét. Érti, mire gondolok?

Mosolygott és bólogatott. Szemlátomást nem sietett a munkával, hanem beszélt és beszélgetett, mintha tanulmányozná Kuthy arcát. Megmutogatta és magyarázta a falon lógó képeket, majd albumokat hozott és felhívta figyelmünket különböző tanulmányaira. Rendkívül értelmesnek látszott s Kuthy egyre izgatottabban, mohóbban fürkészte.

Végül munkához látott. A terem túlsó oldaláról lassan felénk tolt a fényképező gépet s felszólította a bárót, hogy foglaljon helyet egy karosszékben a terem közepén. Kuthy felállt s bizonytalanul a székhez ment. Szinte tántorgott. Láttam rajta, hogy reszket. A fogai halkán összeverődtek.

Neumann Hedvig eltűnt a gép mögött. Furcsa volt most ez a látvány: egy fekete szem, öt láb, egy finom, puha női test s fekete szövettel borított gép- és emberfej, egybeolvadva. És az ötlábú szerkezet lassan, lassan közeledett Kuthy felé. A szem feléje hajolt. És az egész hallgatott.

Már közvetlen közelébe ért és fekete szemével hosszasan rábámult, amikor a báró rettenetes izgalommal felugrott s még mielőtt bárki, bármi megmozdulhatott volna, a gépen át Neumann Hedvigre vetette magát. A nő felsikoltott, a gép felborult, én oda ugrottam, hogy kiszabaddítsam Hedviget, de Kuthy a mellemből sujtott az öklével és eltaszított. Észrevettem ekkor, hogy tévedek: nem veri a nőt, mint az első pillanatban gondoltam, hanem ellenállhatatlan extázisban csókolja. A nő sikoltozott, védekezett, végül elalélt s megadta magát a sorsának. Az udvarlásnak, a vallomásnak, a szerelmi elragadtatásnak egy olyan jelene kezdődött most, amely elől visszavonultam. Kimentem a műteremből s egy kis szobán átjutva, megállapodtam Hedvig hálósobájában. Leültem az ablak elé, dühösen cigarettára gyújtottam s arra kényszeríttem magam, hogy az őszülő fákat nézzem. Fel voltam háborodva.

Egy félóra múlva elhatároztam, hogy távozom. Csak előbb benézek a műterembe, nincs-e szüksége rám a nőnek. Megrémültem az elém táruló látványtól. Hedvig a széles heverőn ült, összetépve, megkínózva, majdnem meztelenül és szinte ájultan sírt. A báró egy karosszékben hevert rendetlenül, feldúlva és kimerülve, az arca, keze több helyen, mélyen vérzett; sápadtan, boldogan mosolygott.

Intett, hogy jöjjenek közelebb.

Székeken, összedobált képeken, gépeken át elhatoltam hozzá. Didergő kezével megfogta a kezemet.

- Abban a percben - mondta vacogva - megláttam magamat. Gondolj Káinra, aki Ábel akar lenni... Csontos, kemény arc, sok, nagy szemöldök... véres fog... izgatott... vad... kéjelgő... mámoros... éhes és boldog... A haja belóg az arcába. És vígan nevet. Faun, aki részeg és azt hiszi, üdvözl.

Nevetett. Nem is nevetett. Vigyorgott.

Aztán feltápáskodott s Hedvighez vonszolta magát. Letérdelt eléje.

- Ne sírjon - mondotta boldog hangon. - Bocsásson meg. Nem tehetek róla. Igyekszem majd megvigasztalni egy életen át... Brutális voltam, de ilyen vagyok. Boldoggá tett. Soha, soha nem akarok megválni magától. Legyen a feleségem.

... Egy hét múlva báró Kuthy György feleségül vette Neumann Hedvig fényképésznőt. Kikísértem őket a vonathoz, amely Spanyolországba vitte őket. Hedvig boldogan mosolygott, amikor búcsúzásul megcsókoltam a kezét.

ÖNARCKÉP.

A festőművész, majdnem kétnapi utazás után, sietve ugrott ki a vonatból, amely reggeli hat óra után pár perccel futott be a Keleti pályaudvarra. Magához intett egy hordárt, átadta nagy bőröndjét s kézi poggyászával gyors léptekben ment előre. - Taxihoz - mondta hangosan, szinte vezénylő hangon. Tetszett neki a hangja. Milyen friss, milyen teli, majdnem zengő... Elmosolyodott. Okos dolog volt ez az olaszországi út. Felfrissült, megint megtalálta magát. Ó, nem a képtárak, a rengeteg mult, mely már semmit sem tud neki mondani, hanem a levegő, az ég s mindenekelőtt a távolság... Úgy látszik, időnként el kell hagynia magát az embernek, hogy ismét megtalálja. Két napja utazik és nem érez fáradságot. Nem is kell a pihenés! Így, ahogy van, a műtermébe hajt és munkához lát.

Nagy, csontos feje bólintott. Igazat adott magának. Így kell ezt csinálni! Örökké fiatalnak kell maradni, ez a titka mindennek.

Beszállt az autóba s a modelljéhez vitette magát. Elmosolyodott. Ez lesz aztán a meglepetés! Nem is várja még, hiszen csak a jövő hétre jelezte érkezését. Be kell azonban vallania, hogy örül ennek a kis nőnek. Szereti a szemét, nagy, fekete, gömbölyű szemét, amivel olyan kíváncsian és hűségesen tud rá nézni, mint egy szolga a hatalmas urára. Olyan gyantás fénye van a tekintetének, mindig ég benne valami meleg tűz. Egyáltalán, jó állati meleg árad ebből a lányból; egészséges, illatos meleg. A szájából is, gömbölyű, piros szájából... Hát igen, örül a szájának, a szemének... örül neki, mert szereti. Ezt szereti az egész városból, ezt, meg a munkát. Igen, hatvan évével szerelmes ebbe a tizennyolc esztendő furcsa kis lányba. Alig várja, hogy megcsókolja. Most becsenget hozzá, kirántja az ágyból, viszi magával a műterembe: kell a teste ahhoz az önarcképhez is, melyet most akar megfesteni s amely életének legszebb alkotása lesz. Remekmű lesz.

Szürke és szűk mellékutcában megállt a kocsí, felsietett a második emeletre s felöltőjéből elővette Lola lakásának kulcsát. A kulcs megakadt, nem fért a zárba, mert belülről már volt benne egy kulcs. Hátralépett. Mi ez? Még sosem fordult ez elő! Megegyezés volt, parancs volt, hogy a zárnak mindig szabadnak kell lennie; bármikor érkezik, akadály nélkül beléphet a lakásba.

Zavartan állott most az ajtó előtt. Nagy teste megnyúlt, széles válla kiegyenesedett, bozontos szemöldöke alól szúrósan, dühösen meredt az ajtóra. A vér elborította fejét, már-már belerúgott az ajtóba. Ekkor lépteket hallott a folyosóról s nyugalmat parancsolt az idegeinek, amelyek ingerlékenyen lázadoztak. Csöngetett, hosszan. Várt, de senki sem jelentkezett. Most kétszer csöngetett, de megint szótlán csönd nyelte el a csengő berregését. Ekkor az egyik kezével csöngetett, a másikkal pedig dühösen rázta a kilincset.

Egész testében reszketett. Mi ez? Nincs itthon?

Kétségbeesetten figyelte ingerültségét, egyre növekvő dühét. Borzalmas! Hiszen éppen e gyors ingerlékenysége miatt utazott el hat héttel ezelőtt oly hirtelen Budapestről... Minden ellentmondás, minden váratlan fordulat oly dühbe hozta akkor, hogy reszketni kezdett, kiabált és verekedni akart, amikor pedig erőt vett magán, oly kimerült lett s úgy fájt a feje, hogy az orvosa aggódva a legalaposabb nyugalmat rendelte számára. Igaza volt az orvosnak, hiszen az ilyen dührohamokban úgy érezte, hogy szétpattan a feje a sok örvénylő vértől. Külföldön elmúlt ez az ingerlékenység s azt hitte, hogy soha többé nem fog visszatérni. S most tessék, itt van!

Dehát hol tölti az éjszakát ez a lány? Szeretője van? Megcsalja? Talán már el is hagyta?

Most valami zaj hallatszott az ajtó mögül. Mintha bent egy ajtó csapódott volna... és mintha papucs csoszogna... Valóban, a kulcs megfordult a zárban, lassan, álmosan s az ajtó kinyílik.

Lola áll az ajtóban, hosszú világoskék ingben, melyet rózsaszínű szalag díszít a vállán.

Álmos, kócos, sápadt.

Pislog.

Megrázkodik.

- Maga az, Mester? - mondja félálomban.

Nem felelt. Csak nézte ezt a leányt, ismerős, finom testét, melyre a reggeli szellőben rátapadt az ing, nézte és érezte, hogy ez a leány most nem egyedül aludt odabent. Egy férfi van nála. Kissé lehajtotta fejét és nagy testével, mely betöltötte az ajtónyílást, lassan előrenyomult.

Becsapta az ajtót.

- Ki van nálad? - kérdezte rekedten.

- Nálam? Mester!... - rémülten bámult, szeme lehúnyódott, szája nyitva maradt.

- Azonnal mondd meg!

Sírva fakadt.

A mester keze felemelkedett. Most rögtön megfojtja!

A leány hátrahúzta fejét. Didergett.

- De senki... Esküszöm, senki.

- Senki? - mormolta s bár érezte, hogy hazudik a leány, jól esett neki még ez a hazugság is. Megkapaszkodott benne, mint egy nagy reményben.

- Hogy gondolja?!

- Hát ez a ruha kié? - mutatott a fogason hallgatagon lógó felöltőre és puha, sárga kalapra. Érdekes! Ez a kalap pontosan olyan, mint az övé...

- Az édesapám jött meg Lelléről...

- Azt mondtad, nincs nálad senki!

- Hát az apám... az számít!?

- Mutasd! Megnézem! Látni akarom!

S megindult a belső szoba felé. A leány dermedten nézte, aztán puha macskagyorsasággal a vállára vetette magát. Forrón suttogta: - Ne... ne menjen be! Mester! Könyörgök... mit szólna az apám? Szégyellem! Megölne...

- Engem?

- Engem... Tudja, hogy a maga növendéke vagyok... tudja, hogy szeretem... és hogy maga szeret... de nem tudja, hogy így élünk!

- Elveszlek feleségül!

- Akkor se így! Később, jöjjön el... akkor... Szeretem magát! Imádom!

Előrekúszott a vállán és forró szájával végigcsókolta az arcát. Kigyulladt a bőre szája nyomán. Rettenetesen szereti ezt a bestiát! Tehetetlen dühvel nézett a néma ajtóra, szeme át akart hatolni a falakon, le akarta söpörni magáról ezt a mámorító kis vérszívó állatot, de nem

volt ereje hozzá. Most már felmászott a nyakába, kezével a nyakát, lábaival a derekát ölelte át és gömbölyű, húsos piócaszájával rátapadt a szemére. Mindenáron le akarta zárni a szemét. Térde reszketett, szíve tájékán szűrást érzett, fejében rettenetes ütemben dobolt a vér. Hirtelen mozdulattal lerántotta a fogasról az idegen kabátot, a leányra borította s kifelé indult a folyosóra. Egy szót sem szólt, a leány sem.

Kívülről bezárta a lakást és sietett le a lépcsőn. Belökte az autóba a leányt és a műtermébe hajtatott. Hallgatott egész úton. A bezárt szobát látta, víziós tisztasággal, a hajnali szobát, melyben egy fiatal férfi áll és várja a szeretőjét.

Amikor megérkeztek, a leányra kiáltott: - Mars, a fürdőszobába! Fürödj meg! - A leány szótlánul engedelmeskedett, csak a vállát rándította meg és mosolygott. Ő maga befűtött a nagy műterembe, széthúzta a függönyöket és vásznat állított fel. Semmire sem akart gondolni, mindent el akart felejtetni, egy a fontos most: a kép, melyet mesterművének szánt. Most rögtön hozzá kell fogni és meg kell csinálni, úgy, ahogy Olaszországban elképzelte. A háttér: ennek a nőnek a teste. És ebből a háttérből bontakozik ki halhatatlan erővel az ő feje. Ez lesz az önarckép! Ez lesz a névjegye a halhatatlanság asztalán.

Bent a fürdőszobában egyhangúan csobogott a víz. Egyáltalán nem siet ez a leány!? Konyakot keresett elő, nagyot húzott az üvegből és a teafőzőt bekapcsolta a villanyvezetékbe. Lázasan járt fel-alá.

- Felöltözzem? - szólt ki jó negyedóra múlva a leány. Dalolt a hangja.

- Nem.

- Nincs kinn hideg?

- Nincs.

Hosszú, piros fürdőköpenyben, bóbitás, fehér házicipőben kilibbent Lola és a mester elé állt. - Itt vagyok, - dúdolta és ártatlan mosollyal bámult a férfi véres szemébe. - Mért haragszik? - kérdezte gügyögve, fölényesen.

- Igyál teát!

- Jó, - bólintott s vállának egy kedves rándításával lelökte magáról a fürdőruhát. - Hű, de jó meleg van itt! Befűtött? - s a kályha elé szökkent. Finom, lányos teste most szép fényekben állt a művész előtt. Az ablakból rázuhant a reggel fehér fénye, míg alulról a kályha sárgás, vörhenyes színnel festette meg a bőrét. Teát vitt neki s a tekintetét kereste. Úgy mosolyog itt, mint a ma született ártatlanság! És milyen kíváncsú! Karja kinyúlt, hogy magához ölelje. Torka kiszáradt. Mohó vággyal futott rajta végig a szeme, ó, hogy vágyakozott már néhány nap óta erre a pillanatra! Nem, azért sem! Megcsalta. A lezárt szobában, ott, egy fiatal ember áll és várja a szeretőjét. Ezt a bestiát. Milyen lehet, kicsoda lehet az az ifjú, aki miatt őt megcsalják?

- Szereted? - hördült fel.

- No, de kit? - nevetett a lány.

- Aki most vár rád a lakásban. Szereted?

- Téged. Egyedül - és szürcsölte a teát. - Konyakot mért nem adsz nekem?

Sírás fojtogatta. Nem tudott megszólalni.

A leány rádudolt: - Így kell haza érkezned? Szabad ezt? Ajándékot sem hoztál, egy jó szót sem mondtál... Rám törsz és brutális vagy. És mégis szeretlek. Haragszol, mert szeretlek?

Hozzá sompolygott és szájával lassan a férfi szeméhez közeledett.

- Állj föl - rivalt rá, mert már nem bírt sem a sírásával, sem a vágyaival.
- Rossz vagy, - durcáskodott a leány s elhelyezkedett az emelvényen.
- Fordulj meg!
- A hátamat mutassam?
- Azt.

Összeharapta fogát s a vászonra meredt. Aztán színeket kevert. Néhány gyors mozdulattal megtalálta azt a kék színt, amelyet keresett. Az olasz ég színét. Aztán a végtelen égbe belefestette a leány vállát, hátát, derekát és csipőjét. Lihegett. Még soha ilyen szépnek, fiatalnak, kíváncsúnak nem látta ezt a testet. Milyen szép! Milyen vonzó! Milyen csillapíthatatlanul forró és fiatal! És érzi... érzi a színén, a lélekzetén, a hajlatain, hogy ezen az éjszakán megcsalta. Ezen az éjszakán is és egy sereg elmúlt éjszakán. Minden nap, mióta távol volt tőle. Érzi a bőrén, hogy szerelmes valakibe és boldog vele. Érzi, hogy csókokkal öntözték ezt a bőrt, szerelemmel illatosították ezt a gyönyörű testet, rendkívüli örömmel táplálták ezeket a karcsú, finom izmokat.

- Szereted? - hördült fel.
 - Téged! - nevetett a leány.
 - Milyen? Szép?
- A leány csak nevetett.
- Tehetséges?
 - Van rajtad kívül tehetség? - kuncogott.
 - Fiatal?
 - Te vagy a legfiatalabb az egész világon... Mért nem szeretsz már!?...

Kacéran hátrafordult s fénylő szemével a festő szemébe mélyedt. Különös sárgás, kékes, feketés színek villantak meg a leány szemében s e villogó vulkánban riadtan pillantott meg a művész egy eddig soha nem látott fiatal férfiarcot. Felnyögött és rendkívüli erőfeszítéssel hajolt előre a vászonra. Kísérteties gyorsasággal dolgozott. Hogy' is képzelte el halhatatlan önarcképét? Sárga kalap, borongósan, a fején... a szeme szúrósan összezsínpve, arcában komorság... az a kemény komolyság, melyet a dolgok látása ad a léleknek... száján, vékony, feszes száján dacos és hívő mosoly... és csontos, széles állára sugárzó kévében hull a láthatatlan eredetű fény.

Lihegve, lázasan dolgozott s ennek az előre elgondolt fejnek a körvonalai gyorsan kibontakoztak a vásznon. Aztán, szótlanul, áttért a részletekre. Kis kezitükröt kapott fel s figyelmesen nézegette arcát. Nem jól látta most. Ködös a tükör? Miért olyan idegen most a feje? Elhajította a tükröt és a vászonra meredt. Ez jobb tükör, ezen máris pontosabban látja magát.

Szédült és meg-megtántorodott, de nem hagyta abba a munkát. Vízióban kell ezt megfesteni, egy lendületben, akkor lesz az igazi! Néha megsimogatta fejét, oly lázasan lüktetett... s a szeme előtt olykor megfoghatatlan fekete karikákba olvadt a világ. Határozottan érezte, hogy nagy szerencsétlenség fenyegeti, de minél meggyőzőbben érezte ezt, annál hevesebben dolgozott: a halhatatlanság számára örökíti most meg magát. Közben egy pillanatra megállt: nem volna okosabb, mindezt eldobni? Utókor... halhatatlanság... önarckép... Nem volna jobb elfelejteni még azt is, hogy megcsalja ez a lány... elfelejteni és magához ölelni és beletemetkezni abba az édes mámorba, melyet ez a mosolygó meztelenség kínál?

Nem engedelmeskedett a csábításnak, tovább festett lázas szédületben. Már csak nehéz ködön át látta a leányt s egyre homályosabban érezte önmagát; keze serényen mozgott, a kép egyik szögletéből a másikba ugrott, szeme majdnem lehunyódott s fáradt fényben villogott; fejét, arcát, nyakát szederjes vörös szín borította el.

Lihegett, nyögött.

Egyre határozottabban s mégis egyre távolabbról érezte, hogy sikerül a kép: mindjárt megjelenik a vásznon egész pompájában az az alak, amelyet kíván; ő maga. Az önarckép. Életének, vágyainak, egyéniségének, minden álmának tökéletes kifejezése.

Hátratántorodott s úgy érezte, hogy diadalmasan zeng a hangja most, amikor felhördül: - Megvan!

- Kész? - csicssergett a lány. - Ilyen hamar?

Leugrott az emelvényről s a kép elé állt.

- Ki ez? - kérdezte csodálkozva.

- Én! - ordította a festő.

- Te? - döbbsent meg a lány.

- Ez az én önarcképem! - kiáltotta rekedten, fulladozva a festő.

A leány önkéntelen védekezéssel mellére szorította kezeit s még közelebb ment a képhez. Kísérteties volt a látvány. Az ő testének háttéréből egy férfifej emelkedett ki csodálatos erővel, ragyogó színességgel, megdöbbenő fényekben. A fej körvonalai hasonlatosak voltak a festő testének kontúrjaihoz, de a sárga kalap és a bíborszínű nyakkendő között egy egészen új férfiarc sugárzott le a vásznonról. Fiatal volt ez a férfi, egyszerű, természetes, szép és győzedelmes; nyoma sem volt rajta sem a festő korának, sem annak a démoni erőfeszítésnek, mániás öntudatlanságnak, amely oly jellegzetesen kemény, szinte görcsös kifejezést adott a festő arcának, egész hatalmas megjelenésének.

Elfuló lélekzettel állt a leány a kép előtt s nem tudta róla levenni a szemét.

Felsikoltott. A festő - hátulról - megragadta a nyakát.

- Ki ez az ember? - rivallt rá.

Sápadtan, könnyörögve nézett fel rá a leány. - Te vagy... Azt mondod, te vagy...

- Hazudsz!

A leány hallgatott, aztán reszketve mondta: - Igen, hazudom.

- Ez a fiatalember a szeretőd! - ordította a festő.

A leány térdre borult előtte, átölelte lábait és csodálkozva nézett fel rá. - Esküszöm, - sírdogálta - nem a szeretőm. Nem is ismerem.

- Hazudsz!

- Ismerem, de sohasem beszéltem vele.

- Mióta ismered?

- Az utcán láttam két héttel ezelőtt. De nem beszéltem vele sohasem. Mikor te megérkeztél... ma reggel... róla álmodtam...

Ekkor már tombolt a festő. Megütötte a leányt. - Mindent mondj el! - ordította.

- Azt álmodtam róla, - vallotta a leány - hogy megcsókolt. És én is megcsókoltam. Azt sem tudom, hogy' hívják... Akkor jöttél te és csöngettél. Ennyi történt, esküszöm.

Most már nem tudta tovább fékezni magát a festő. Felkapta a leányt és verni és fojtogatni kezdte. Egyszerre azonban hirtelen kiejtette, felnyögött és megtántorodott. Meg akart kapaszkodni egy széken, de csak lezuhant eléje. Ott hevert a szőnyegen, összegabalyodva, megmerevedett tagokkal.

Lola rémülten sikoltozva, jajgatva felöltözködött itt, a festő lakásán tartott ruháiba, aztán fellármázta a házat. Mialatt orvost hívtak, kétségbeesetten elrohant. Otthon az apja még mélyen aludt. Dideregve leült egy sarokban s nézte az ágyat, melyből egy órával ezelőtt a festő felzavarta. A gyűrött ágyban meglátta testének hajlatát s megérezte melegét. Itt álmodott a magas, szőke fiatalemberről... talán minden többi is álom volt?

Nem volt álom. Még aznap értesült róla, hogy szélütés érte a festőt. Szorgalmasan, aggódó szeretettel látogatta és leste minden szavát.

Egy hónap múlva a festő barátai kiállítást rendeztek műveiből. A megnyitón nagy közönség gyűlt össze s Lola kábultan sétált a tömegben; meg-megállt a csodálatos önarckép előtt, mely «Portrait» címmel került a falra. A tömegből egyszerre kivált egy magas, szőke fiatalember s mosolyogva, csodálkozva megállt a leány és a festmény előtt. Csettintett a nyelvével. Megismerte magát a vásznon s tetszett neki a kép is, de az is, akit ábrázol. A leány rajongva nézte.

Itt megismerkedtek. A fiatalember bemutatkozott s Lola vele távozott el a kiállítástól. Azontúl egyre ritkábban látogatta meg a gutaütött festőt; ritkábban és kegyeletesen, mint egy magasztos, szép, hervadó, hősi emléket.

KELETKEZIK EGY EMBER.

1.

Korán feküdtek le. A férfi fáradt volt, az asszony színházba akart menni: egy régi operettet játszottak, azt szerette volna megnézni. - Tudod, medve, ez az az operett, amiben az a híres galopp van: tam, tam, taratatamtam, taratatamtam....! Kis medve, figyelj ide; az összes istenek kiugranak a színpadra, összefogódnak és ezt a galoppot lejtik. Az ember fel szeretne ugrani a helyéről és velük táncolni. Te nem akarsz örülni, sohasem?

- Majd holnap - ásított Kova Albert és az ágy felé pislantott.

- Miért nem ma?

- Ma sok bajom volt. Az állásom, a kinevezés... egy kis pénzt is szereztem...

Az asszony kicsiny, zöld szemei összehúzódtak. - Mégis, mi történt?

- Majd holnap. Nem is szeretek rá gondolni.

A férfi ledobta magáról ruháit és izzadt testére felhúzta a hálóinget. Világoskék pettyek voltak a gyűrött hálóingen és a gombok hiányoztak róla; a férfi vastag nyaka, vörös melle és gömbölyödő hasa kidomborodott. Elfordult az asszony ágyától és horkoló álomba esett. Hilda asszony megállt az ágya előtt és vastag, tompa nyelvét bosszúsán kiöltötte rá. Aztán meggyújtotta a villanyt az éjjeli szekrényen és egy detektívregényt kezdett olvasni. Egy negyedóra múlva rászólt az ura: - Elolthatnád, kérlek, azt a lámpát. - Hilda asszony szó nélkül lecsavarta a villanyt és fejére húzta a paplant.

Arra gondolt, hogy így kell-e az embernek élnie? Arra gondolt: jól van-e az, hogy mikor az egyik lassan jár, a másiknak is lassan kell járnia; hogy mikor az egyik alszik, a másiknak is aludnia kell; hogy mikor az egyik fáradt és bosszús, a másiknak is fáradtságot kell színlelnie... Aztán elaludt és ő is horkolni kezdett.

Hét órakor reggel a férfi már felébredt és felesége felé fordult. Hunyorgott és mosolygott. Tudta, hogy az asszony nem szép s néhány hónap óta azt is tudta, hogy már nem kíváncsi. Most visszaemlékezett: mindig is ritkásnak tartotta az asszony haját és kicsinynek a mellét; dús hajra és gazdag, anyás mellekre vágyott már gyerekkorában. A gömbölyű, nagy szemeket is szerette, - csókolás közben mindig megfelejtkezni igyekezett az asszony kicsiny, zsírpárnák közé rejtett, zöld szemeiről. Az ívelt és érzéki száj azonban kedvére volt s a vastag, izmos nyak, a paplanon átlihegő, széles derék ingerét most is kellemesen érezte. A csukló zsíros gömbölydedségét nem szerette, de a hirtelen megizmosodó újjakkal jól esett játszodoznia s vastag, vörös kezét - medvemancsát, mint az asszony szokta nevezni - kinyújtotta az asszony újjai felé.

Hilda asszony meg se moccant, úgy mormolta: - Hagyj. - Jól esett bosszút állni a tegnapi estéért.

A férfi közelebb húzódott, a két ágy megreccsent. - Kis fecske, szép fecske, már megint rossz vagy?

Az asszony szétmorzsolta az álom utolsó édes ízét húsos ajkain s hirtelen engedékeny lett: oda nyújtotta erős, gömbölyű karját, melyet a férfi mindig szeretett végig legelni nagy szájával. Egyre közelebb húzódtak egymáshoz, a férfiben lassan felágaskodott a vágy, az asszony egyre kellemesebb érzéssel vett tudomást a régóta mellőzött reggeli üdvözlésekről, a férfi már

felemelte fejét, mikor baloldalt az ajtó hirtelen felpattant és egy háromesztendős, göndör, szőkehajú kisfiú toppant közéjük: - Anyuka! Apuka!

A férfi visszazuhan a párnáira, az asszony kelletlenül fordította a gyerek felé kimelegedett, fénylő arcát: - Na, mi az, Feri?

- Kezitsókolom, jóreggelt kívánok! - nevetett a gyerek s felkapaszkodott az asszonyhoz.

Feri nem az ő gyerekük volt. Hilda asszony nővére s nővérének a férje ebben az évben majdnem egyidőben halt meg influenzajárványban s a kisfiút, mivel ők gyermektelenek maradtak, magukhoz vették. Alig pár hónapja élt náluk a jókedvű fiúcska.

- Ha legalább a miénk volna... - sóhajtott most az asszony. - Nem igaz?

- Was zu viel, - dörmögött a férfi is s feltápaszkodott. - Magam se értem, miért nincs nekünk. Kellene beszélni egy tanárral.

- Szeretnél egyet?

A férfi idegesen rántotta fel a vállát. - Szeretnél! Szeretnél! Mit ér az. Mit ér az, ha én szeretnék!

Hilda asszony hangosan felnevetett és magához szorította a kisfiút. Fejét a mellére vonta, aztán lehajolt hozzá és húsos ajkaival hosszan megcsókolta a gyermek száját.

- Te úgy csókolod mindig azt a gyereket, mintha egy férfi volna - dörmögte németül a férfi és becsapta maga után a fürdőszoba ajtaját. Az asszony még hangosabban nevetett és megcsípte a fiú arcát, aki most zavartan elhallgatott.

2.

Vasárnap volt, pihenő nap, üzlet nélkül. Lent a kertben, a pirosernyős filagóriában terítették fel a reggelit. A nyári nap vastag fénnel zuhogott a kertre s kezdte átmelegíteni a fűtől, virágtól illatos levegőt. Egy cseresznyefa boldogan virágzott a közelükben.

Az asszony mézet csurgatott a vajra, mikor Károly, a kertészlegény hozzájuk lépett. Újságpapirosba kötözött csomagot hozott és az asszony felé nyújtotta.

- Megvan a Frici! - jelentette a legény félig nevetve, félig bosszúsan. Hilda asszony örvendezve kiáltott fel és a férfi is mosolyogva nézett a legényre.

- Itt - mutatott a csomagra a legény s kezdte kibontani. Véres kutyafej, formás foxterrier-koponya bukott ki az újságlapokból. - A gyerekek... a kölykök... - dadogta a legény. - Kicsalták. És söréttel. Az erdészre is gyanakszom. Mindig mondta, hogy...

- Hogy minek tartanak az urak kutyát, mi? - sikoltott az asszony s az egész csomagot, a véres tetemet a legény arcába vágta. - Ez pedig a tiéd!

A legény éppen ma váltott fehéreneműt. A véres fej a nyakát érte s karcsú nyaka, kihajló fehér inge tele lett maszatos foltokkal.

- Az enyém? - kérdezte fojtottan.

Az asszony dühös sírásra fakadt. - Nekem kellett a kutyára vigyázni?

- Kinek a dögje volt!?

A férfi felállott. A ház felé biccentett a fejével. - Hordd el magad, Károly!

- Ki kell rúgni a gazembert! - siránkozott az asszony.

- Kit akar maga kirúgni?

Most már erősebb gorombaságok következtek, a legény egyre jobban neki tüzesedett s a szóváltás csak akkor ért véget, mikor a férfi öklével a legény torkára sújtott s az hátrahanyatlott.

- Most pedig takarodj!

A legény könnyezve felemelkedett s elrohant a fehér kerti úton. A kapuban azonban visszakiáltott: - A béremért még visszajövök!

- Jó helyre! - kiáltották azok bosszús nevetéssel.

A férfi átkarolta az asszony derekát és sétálni hívta a kertbe. - Szegény kis Fricim - sóhajtozott Hilda asszony, - hogy' szeretett az engem... Jaj, látni se tudom...

- Hagyd el, megkapta a magáét.

- Jól odasóztál neki, drága medvé. Milyen erős is vagy te, - s hízelkedve símuló a férfi karjára.

A cseresznyefa alatt állottak. A fehér virágokban ragyogó ágak boldogan hajoltak a föld felé. A férfi kinyújtotta kezét egy virágfészekre, gyöngéden átfogta és a rezgő szirmokat végigsimította. Az asszony behúnyta szemeit: mintha telt, asszonyi mellet simogatna és szorítana tenyerébe a férfi... Négy esztendő, unalomba bukó házasságában most különös vágya támadt: odaadni a mellét abba a széles és gyöngéd kézbe, simogassa, szorítsa, hogy a torkába fusson minden vér belőle.

- Te sohase szeretted a Fricit, valld be - mondta reszkető hangon.

- Gyereket kell úgy szeretni, nem egy állatot - felelte különös zavarral a férfi.

- A Ferit?

- A miénket!

Az asszony hozzá bujt és mellét a férfi karjához szorította.

- De ahhoz jobban kell szeretni - felelte a férfi egy ki nem mondott kérdésre.

- Jobban?

- Erősebben. Az asszonynak is.

Egy darázs szállt a cseresznyefára és egész fénylő testével befúrta magát a szirmok mélyébe.

- Drága bocsom, töltsük ma együtt a napot.

Hangosan nevettek s karonfogva egymást, tovább sétáltak a rózsabokrok felé. Feri pajkos kacagással utánuk szaladt s beléjük akart csimpaszkodni. Közönyösen elküldték: - Eridj, kisfiú, játszani.

- Hol?

- A mezőre. Vagy ahol akarsz.

S rá se néztek.

3.

Jaguár a sárga dresszes fiatal angol zsokéval elsőnek rohant el a cél előtt s a tribün harsogó éljennel köszöntötte a fogadott ló győzelmét. A tömeg megmozdult és lassú vonaglással mindenfelé kinyújtotta csápjait; az autók berregni kezdtek s a kocsik összevissza torlódtak a bejárók előtt. Kova Albertet és feleségét csendesesen magával sodorta az áradat. A kijárat előtt Hilda asszony kihúzta karját a férje karjából s - Veszek neked egy luftballont - mondta bágyadtan s egy léggömböt vásárolt. Bankjegyet kotort elő a retiküljéből, odaadta a vézna öregasszonynak s tovább haladt. A léggömbáros utánuk szólt, hogy még visszajár.

- Hallod? - mondta szórakozottan a férfi. - Sok pénzt adtál.

- Igazán? - tűnődött az asszony és kicsiny zöld szemekre fátyolt húzott valami mélyen kavargó érzés.

- Persze. Az nem baj - mormolta a férfi.

- Máskor milyen spórolós vagy...

- Máskor... Persze...

Beültek a kocsijukba. Hilda asszony a kocsihoz kötötte a léggömböt és kábultan nézte, mint nyújtózik, ágaskodik a zöld golyó a poros napfényben. A férfihez dőlt és kiszáradt száját nyitva felejtette. Zavarukba, amely napközben egyre növekedett, most valami megilletődés és hangtalan alázat vegyült. A férfi kidülledt, véres ökörszemei szemérmesen pislogtak, arca elpetyhüdt és megmerevült, mint egy durva lárva. Néha, szégyenlősen, a füléig elvörösödött. Nem tekintett a feleségére: egyszerre félt tőle, aggodalmat érzett, sőt egy-egy pillanatra útálatot s egyszerre heves, követelődző vonzódást és fájó, elmulthatatlan szeretetet. Széles keze tétován megmozdult s vastag ujjai közé vonta az asszony sovány ujjait: játszott velük. A kocsi zöld mezők és pirosruhás lányok mellett hajtott el; a nap mindent beöntözött vidámságával.

A férfi hirtelen felijedt a hallgatásban, amely oly szokatlan volt köztük. - Ez egy egészen zajos és szép nap volt - mondta határozatlanul. - A verseny is jól sikerült.

Hilda asszony végighúzta szabad jobbkezeit fáradt szemein. - Azt a zajt a versenyen úgy szeretem! Az emberek élnek, tudod, élnek s minden olyan hangos.

A játszadozó kezek átmelegedtek, majd megizzadtak s kiestek egymásból. A férfi a zsebébe nyúlt és hosszan kotorászott. Talált egy csokoládébonbont, melyet az asszony ajkai közé dugott. Nézte a vértől duzzadt ajkakát, amelyek lomhán átfogták s lassan begördítették a cukrot. Idegesen felnevetett. Az asszony felnyitotta szemét s a férfi még hangosabban nevetett. - Igen, - mondta zavartan - olyan jó szájad van és ezt eddig nem is vettem észre.

Kézenfogva egymást mentek végig a kert fehér útján. A szobalány eléjük jött.

- Mi újság, Julcsa? - kérdezte az asszony.

- Csak én vagyok itthon egyedül. A szakácsné engedelmeikkel elment a nővéréhez, akinek ma volt az esküvője. Úgyis hideg vacsora van.

- A verandán terítsen - felelte az asszony. - Gyümölcsöt is, meg egy-két üveg bort. Úgy-e, bocsom? Aztán, ha akar, maga is elmehet. Nem igaz? Csak jól zárja le az ajtókat. Nem keresett senki?

Feri szaladt most hozzájuk a verandáról.

- A Károly bácsi járt itt! - újságolta jókedvűen.

Hilda asszony rosszkedvű lett. - A kertész?

- Erre somfordáit egész nap - felelte közönyösen Julcsa. - Egyre azt hajtogatta, hogy ő majd bosszút áll és kérdezgette, mikor tetszenek hazajönni. Ne tessék törődni vele, gyerek az.

- Igaza van - mondta kissé sápadtan Hilda asszony. - Mielőtt elmegy, fektesse le a gyereket. Talán már most is vihetné.

Feri velük akart maradni.

- Nem lehet - felelte idegesen Feri kérésére az asszony. - Feküdj csak le szépen.

S Julcsa felkapta a gyereket s rögtön lefektette kis szobájában, amely Hildáék hálósobájával szomszédos volt.

A férfi már levetette átnedvesedett ingét a fürdőszobában s a tuss alá tartva fejét, gyors mozdulatokkal mellére szórta a vizet. - Julcsa! - kiáltott a szobában az asszony. - Julcsa!... Persze, a vacsorát készíti a verandán. - Segítsek neked? - kérdezte a fürdőszobából a férfi. Az asszony ekkor már ki is bujt utcai ruhájából s huszonnégy éves testének minden felriadt fürgeségével beszaladt a fürdőszobába és belecsókolt férje vizes arcába. Ezen alattomosan, jót nevettek. Az asszony egy pillanatra tűnődve megállott: újjai idegesen babráltak az ingén. Eddig sohasem szeretett meztelenül mutatkozni a férfi előtt s mindig külön-külön használták a fürdőszobát. Hangosan, másra gondolva felnevetett. A férfi gyanakodva nézett rá. - Azon a tincsen nevetek, pubi, azon a kicsi őszülön, ami úgy a szemedbe lóg. - A férfi az asszony nyakába szórt egy marék vizet, majd megtörülgették egymást a fehér gyapjúlepedőben.

A férfi idegesen nyujtózkodott. - Te, szépség, - mondta az asszonynak - mondok neked valamit. Mit szólnál, ha én máma a szmokingomat venném fel, te pedig a fekete estélyi ruhádat. Mi, fecske? Abban olyan karcsú és lányos vagy.

- Te pedig - nevetett az asszony - olyan pubi vagy a szmokingban, mint egy gimnazista.

- Gimnazista?

- Csak alacsony gallért végy föl, - mondta még szórakozottan az asszony s végig simította a férfi szemöldökét.

A fekete selyemruha fölvételénél már segíteni kellett hátul az asszonynak s a férfi vastag újjai komoly igyekezettel látták el dolgukat. Az asszony, felöltözve és dúsán illatosítva, a nyitott ablak elé állt s felemelte fejét. Csinos és kíváncsú - gondolta a férfi és a háta mögé húzódott. A lenyugvó napban, a piros színekben remegő levegőben bánatosan mosolygott rájuk a teli cseresznyefa.

Hirtelen ötlettel az asszony megfordult. - Hol a luftballómon? - A léggömb az ágy lábához volt kötve. Az asszony leoldotta s a gyenge zsineget, gyanús mosollyal, a kisújsa köré csavarta.

- Te, pubi, én láttam egyszer egy fényképet. Már régen. Estélyi ruhába öltözött férfiak és nők voltak a képen és egy furcsa táncot jártak. Illetve a tánc előtt volt az igazi tánc. Arról volt szó, hogy minden nő egy ilyen luftballont tartott a kezében, hosszú zsinegen. A férfiak leütötték a luftballont a földre s megindult a tánc. Rá kellett lépni és el kellett tiporni a luftballont, csak akkor kapott partnert a férfi. S az lett a partnere, akinek a luftballóját elpattintotta. Mit szólsz ehhez, pubi?

A szmokingos férfi gyanakodva nézett feleségére, majd lakkcipőjére.

- Nem rossz - és szárazon nevetett.

- Megtennéd-e ezt értem is?

Azzal már el is lökte magától a gömböt s ellökte azzal a párnás, gömbölyű csuklójával, melyet a férfi most kedvesnek, asszonyosnak és gonosznak tartott. A férfi belesujtott öklével a léggömbbe és iromba testével izgatottan követni igyekezett a hólyag könnyed mozgásait. Az asszony jóízűen nevetett és meg-megrángatta a zsineget. A férfit hirtelen ingerültség lepte meg. Rávetette magát a zsinegre, ledobta magát a síkos padlóra s széles és hosszú lábát óvatosan és nyögve a léggömbre helyezte. Aztán gúnyosan nevetett és sarkát fiatalos hévvel, lendülettel a hólyagba taszította. Egy nyekkenés s a karcsú hólyag reszkető hártává gyűrődött.

- Így van ez! - harsogta.

- Te egy rossz publi vagy - nevetett pajkosan az asszony és megölelte. - Igaz! Mit gondolsz, nem voltunk kissé igazságtalanok a kertésszel? Az ilyen vad legény mindenre képes.

- Félsz tőle?

- Hát Istenem, egyedül vagyunk itthon s az ilyenek mindig akadnak társai.

A férfi is idegeskedni kezdett. - Ne félj, - mondta aztán a maga megnyugtatóására - meg van töltve a revolverem. Egyébként is minek küldesz el mindenkit hazulról!...

A szobalány beszólt:

- Kész a vacsora!

Lementek a kertbe. A férfi levágott két szál rózsát, egyet az asszony hajába tűzött, egyet a gomblyukában erősített meg. Így mentek karonfogva a verandára. Közben egymás szemébe mosolyogtak, titkolózón és megértőn, mintha egy népes utca előtt vonulnának el, amely őket figyelné. Az asztalon aranyeső szerénykedett és minden igen étvágygerjesztő volt. A fehér terítőn csillogó poharak és evőeszközök közt hideg csirkét, hamvas gyümölcsöt és sárgán gyöngyöző bort találtak. Keveset, de jóízűn falatoztak. A mezőről harmónika dala kúszott ide s ők megemelték térdüket, megringatták derekukat a valcer ütemére. A férfi felállt s ölébe ültette a nevetve kuncogó, magábabujó asszonyt. Az árnyékok sebesen és nesztelenül nőttek és felnyúltak a verandára. A késő tavaszi este rájuk borította homályát. Az asztalon piros-ernyős lámpa állt: fénye bizalomra gerjesztette szívüket. S mikor sietve, mohón felhajtottak egy pohárt bort, szívükbe csöndes öröm s nagy némaság ömlött az estéből és tavaszból. A férfi elhomályosult szemével az asszonyra meredt: - Amikor elvettem, nem gondoltam, hogy valaha ily kedves és kíváncsi lesz a Hilda - gondolta és ajka erőtlenül szétnyílt. Az asszony ráhunyorgott kicsiny zöld szemével, melyeknek csak a fénye parázslott most ki a szemhéj megdagadt párnáiból: - Mennyi erő és természetes kedvesség van ebben a nagy medvében - gondolta az asszony. - Milyen igazságtalan voltam...

Kicserélték poharukat. - Csöppség, - dadogta a férfi - te olyan kedvemre való vagy... Kitérta karjait s az asszony a mellére bujt. Mikor aztán a frissen szedett eperrel kezdték etetni egymást, minden nagyon szép és idillikus lett körülöttük. A hold, sárgán és jóllakottan, kedveskedve a veranda fölé kúszott, a harmónika a mezőn hosszan ábrándozott, az enyhe szél a tó felől elhozta a víz üdvözlését és örömmel ölelkezett az eper erdei illatával. Messzi, bent, a város homálylott ködével és lámpáival s olyan jó volt most nekik magas nyugalmaiból elnézni ezt az ölelő keretet. Hilda asszony szétharapta a rózsát férje gomblyukában; duzzadt, lomha szája tele volt a szirmok és levelek foszlányaival, mikor most férje erős arcába nézett. Karja a férfi szívéhez szorult s aléltnan hallgatta a tompa, izgatott dobogást. - Tudod te, - mormolta a férfi - hogy mi boldogok vagyunk?

Az asszony szótlanul maga elé nézett. Olyan csendes, néma és gondolattalan volt, mint körülötte a kert, a mező, a tó, a messzetűnő város. Lassan lélekzettek és álmodoztak. Testük átmelegedett egymáson, a hold tova vitorlázott, de muzsikáját itt hagyta a szívükben. S lassan dudolni kezdtek.

Később az asszony a férfi fülébe harapott s a házba sietett. A férfi eldőlt a karosszékekben, karjai bágyadtan lógtak két oldalt, mélyen szívott szivarja csonkig égett s mikor pörkölni kezdte száját, az ölébe hullott. Ez felébresztette. Hirtelen felállt s a sötét ház felé tartott. Néhány szobán kellett átmennie; villanyt nem gyújtott, álmosan tapogatódzott a bútorok közt előre. Egyszer megbotlott. - Hogy hova bujt az a jány - ezt dudolta. A sötét hálósobában, az ágyból feléje nevetett Hilda asszony. A férfi ledobta magáról a szmokingot s fojtó indulattal az asszonyra vetette magát.

Egy negyedóra múlva bágyadt reszketéssel és megkönnyebbült sóhajtással feküdtek. Egymás kezét fogták, de verejtékbe izzott testük már széthúzott. Ebben a percben a baloldali ajtó megnyekkent, Feri ijedt sikoltása és motozás, kusza nesz hallatszott a szomszéd szobából. Felriadtak s balra meredtek. A fehérre festett szobaajtó fénye hozzájuk szivárgott. - Mi történt? - kérdezte suttogva Hilda asszony s férjéhez bujt. - A tükör is pattant. A baloldali szobából most újra ideges motozás és sivítő gyereksikoltás verődött be.

- A Feri... - suttogta az asszony. - Vagy talán a kertész. Biztosan. Ó, mi lesz most itt, uram, teremtőm! Legalább öten lesznek.

A férfi óvatosan, rémülten felemelkedett. Kihúzta az éjjeli szekrény fiókját és előkereste revolverét. Aztán felcsavarta a villanyt s a fehér ajtóhoz lopódzott. Ebben a pillanatban valaki rémülten az ajtóhoz szaladt, a kilincshez kapott s a férfi halálos ijedtséggel, elsütötte a revolvert. - Jaj - hallatszott egy vékony hang az ajtó mögül s egy ablak becsapódott. A kerten, úgy rémlett, valaki végig rohant. A férfi kiszaladt a verandára, melle előtt tartva revolverét. Egy pillanatig látni vélte káprázó szeme, hogy valaki átugrik a kerítésen. Még arra gondolt, hogy utána lő, de előre hajolva semmit sem látott s lihegve visszatért a hálósobába, feleségéhez.

- Elmenekült a gazember - dadogták vértelen ajkai s leült az ágy szélére. Nyugalomra vágyott.

- Megijedtek a mi lövésünktől - mondta az asszony. - Biztosan nem gondolták, hogy nekünk is van fegyverünk.

- Azt hiszed? - tépelődött a férfi s tenyerébe hajtotta hideg verejtékkal belepert homlokát. Valami súlyos aggodalom egyre kínzóbban gyötörte. Legjobban szeretett volna lefeküdni s mindent elfeledni, sok napot átaludni. Lehúnyt szeme előtt fáradtan lovagolt el az egész mai nap. A reggel, a cseresznye, Jaguár, a győztes, az angol zsoké, a hold, a vacsora, az egész szokatlan szerelmi nap, a fárasztó ölelés. Végül is elszánta magát. A fehér ajtóhoz lépett s megnyomta a kilincset. Felrántotta az ajtót, hogy a világosság előtte nyomuljon be. Aztán hátratántorodott s becsapta az ajtót. A küszöbön, átlőtt fejjel, kihullott szemmel a kis Feri, az idegen gyerek feküdt. Talán csak valami retteneteset álmodott és félig aludva még, öntudatlanul segítségért rohant a felnőttekhez.

Most fellármázták a házat, de senki se volt otthon. Fellármázták a szomszédos villákat, az egész vidéket s betelefonáltak a rendőrségre; átvirrasztották az egész éjszakát s reggelre kimerülten fogtak szokott munkájukhoz.

Kilenc hónap múlva pedig Hilda asszony testéből életre kelt egy új ember. A szeme szürke volt s nem olyan nagy, mint Kova Albert kidülledt, barna szeme s nem olyan kicsiny, mint Hilda asszony fényes zöld szeme. Szája széles és nagy és húsosajkú volt. Egyenletesen sovány karjaival idegesen, fájdalmasan hadonászott naphosszat a fehér szobában, hova - ismét

tavasza volt - lefektették. Kova Albertnek és feleségének ebben az időben sok baja volt az élettel; rosszul ment a dolguk, keveset kerestek s nem találtak örömet az életben. A gyerek azonban, akit Feri emlékére Ferencnek neveztek, nem került sok költségbe: Feri ruhái megvoltak s a gyerek testére pompásan illettek. A bölcső is megvolt, a játékszerek is, majd a kis ágy is, még a karikahajtó bot sem hiányzott: az asszony mindent gondosan megőrzött.

Néha a közönyösen alvó gyerek fölé hajoltak.

- Mióta ez a gyerek megvan, - suttogta egyszer Hilda asszony az ágy mellett - annyit gondolkodik szegény kis Ferire.

- Feri? Szegény... - tűnődött el a férfi s hosszan maga elé nézett.

- Emlékszel, - folytatta az asszony - azon az estén láttunk lehullani egy csillagot s mikor kerestük a helyét, már egy másik volt ott. Emlékszel?

Kova Albert rohamosan őszült.

- Emlékszem - mondta fáradtan s átment a hálósobájukba. Elalvás előtt még ezt mondta a feleségének: - De azért ne mondjuk majd el a gyerekeknek sohasem.

- Mit? - csodálkozott az asszony.

- Semmit - s fejére húzta a takarót.

Feri lassan felnőtt s valóban nem sokat tudott meg kis elődjéről. Arról sem, másokról sem; senkiről, semmiről; idegenül jött, a más helyébe jött s mint a többi ember, idegen maradt.

SZENTŐL-SZEMBE.

- Nos, mit tud még?

A leány, ötödik gimnazista, sápadtan hallgatott. Az egész osztály némán felfigyelt: mindnyájan azt hitték, hogy társnőjük kifogástalanul felelt a leckéből s el sem tudták képzelni, mit lehet még mondani erről a kérdésről. A tanárnő az osztálynapló fölé hajolt s idegesen dobolt. A nagy csöndben, amely hirtelen váltotta fel a megszokott, méhkasos zsibongást, összereszt, egyszerre visszaemlékezett az osztályra, amelynek vezetője, a leányra, aki legkitűnőbb tanítványa s a feleletére, amely kifogástalan volt. Fordított egyet balkeze csuklóján s meg nézte az óráját. Hálistennek, félperc múlva csöngötnék, - gondolta - mi lett belőle egy idő óta, mostanában állandóan elkalandozik a figyelme...

- Elég volt, kedvesem, nagyon meg vagyok elégedve, - mondta szórakozottan s végig simította az arcát - látszik, hogy figyelt a mult órán. Nagyon jól van...

Kint a folyosón megszólalt a csengetyű, felállt a katedrán. A vér az arcába szökött, zúgott a füle ettől az örömkialtástól, aminek a csengetést most hallotta. Vékony, fehér kezével le simította sovány mellén a zöld selyemblúzt s arra gondolt, hogy ezek a vércseszemű kis nők még meglátják kicsiny szíve nekiiramodott dobogását. Szokott komolyságával biccentett a felszabadultan nyüzsgő osztályra s kisietett. - Megint vége egy napnak - gondolta mosolyogva az ajtóban, mint minden délben egy órakor s már szinte futott a tanári szoba felé. Itt még senkit sem talált. Felhevülten nyitott be az igazgató szobájába, amely szintén üres volt, majd újra kinézett a folyosóra, ahol hegyin-hátán iparkodott hazafelé a sok süldő leány, közöttük lassan, unottan ballagott egy-egy tanártársa kimagasló alakja, a vén, részeges pedellus pedig a folyosó végén hangos lármával terelgette el útjából a lányokat. Bevárta a pedellust. - Nem látta Vermes tanár urat? - kérdezte tőle hangosan, hogy elrejtse hangja reszketését.

- Vermes tanár urat?

Dobbantott.

- Már megint mindent visszakérdez!

- Még az osztályban van, kremássan - dünnyögte a pedellus s két kézzel vágott magának utat a lányok közt.

Visszament a tanári szobába. - Nem értem, miért vagyok oly izgatott, - tűnődött. - Hiszen Vermes még nem lehet itt s nem is tudhatja, hogy beszélni akarok vele. Két percen belül itt lesz s megmondhatom neki, amit akarok. Istenem, hogy fog megint mosolyogni rajtam az ő öntudatos, fölényes férfimosolyával! Csak ne csatlakozzék senki hozzánk, hogy szabadon beszélhessünk...

A tükör elé állt s futólag megigazította a haját, mert úgy érezte, hogy társai figyelik. Aztán felvette kalapját, kabátját, majd az ablakhoz ment, mintha az időjárás érdekelné. Nyirkos, ködös téli nap volt. Kinyitotta retiküljét, mintha keresne valamit: - Ejnye, hova is tettem a bérletemet, mindent elvesztek egy idő óta - mondta, hogy a többiek is, akik lassan készülődtek, meghallják. Idegesen pillantgatott az ajtó felé: már mindenki bent volt, csak Vermes hiányzott. Retiküljében Vermes arcképe csúszott az újjai közé, szórakozottan kihúzta s a zsebébe tette.

Köszönt s elhatározottan kisietett. Vermes elé igyekezett. Arra gondolt, hogy ha benyit az osztályba, Vermes bármily fontos dolgot is abba fog hagyni s hozzá szalad. Az osztály azonban már üres volt s mikor újra visszament a tanári szobába, ott is már csak az igazgatót

találta, aki sietve készült az ebédre. Lefutott a lépcsőn s a kapu előtt még szétnézett, hátha elérheti. Nem volt sehol.

Bolondság - gondolta s felindulásában már félhangosan beszélgetett magával. - Igazán nem értem magam. Ha valamelyik tanítványom viselkednék így, kinevetném s megrónám gyermekes modoráért. Istenem, alapjában véve mi fontosat akartam neki mondani? Azt, hogy ne hét órára, hanem már ötre jöjjön hozzám? Olyan fontos ez? Hát legfeljebb hétre jön. Remélem, neki éppoly veszteség ez a két óra, mint nekem. Nem így van? Hát persze...

Most ismét kezébe tévedt az arckép. Elővette s közel emelte a szemeihez. Szereti ezt az embert, az bizonyos. Nem a legszebb, nem a legokosabb, nem a legkülönb, persze. De nincs még egy ilyen. Ez a magas homlok, ez a hullámos szőke haj, ez az erős, szenvedélyes szemöldök, amely lefolyik az orrára s árnyékot vet álmodó, tiszta, feneketlen tengerszemeire... ilyen csak neki van s ez mind az övé most. Még egy ilyen rossz fényképen is hogy' kiragyog a szőke erdőtől körülölelt szemek hűsítő és tüzelő forrósága... S ez a nemes orr, ez a kissé gúnyosan mosolygó teli száj, a gyöngye, sőt nőies áll, amely nem ismer zsarnoki akaratot és csak mélyből fakadt érzékeknek engedelmeskedik... ilyen csak neki van. Nem izmos atléta, nem olimpiászi bajnok, ez bizonyos, de keskeny vállán, horpadt mellén megbujni jó s karcsú és lányos dereka bizalmat gerjeszt. Milyen jó, hogy nem haboztak, nem tétováztak s nem várakoztak... cseppet sem bánja, hogy engedett a parancsnak, amely vérükből rájuk kiáltott... mily jó, mily öröm, hogy ma már nem ismeretlen titok előtte ez a hajlékony vitörtest, hogy kézzelfoghatón, bőrt és csontot perzselőn ismeri s hogy a vér jogán, az öröm szent közösségében, a tudás biztosságában sajátjának tekintheti. Egyébként is elhatározták, hogy megházasodnak s már a közeli hónapokban, mire családjuk összeismerkedik, megtartják eljegyzésüket.

Most vette csak észre, hogy egy-két villamosmegálló már túlhaladt s egy kétemeletes ház előtt megállott. Ebben a házban lakik Vermes, még a szüleinél. Ejnye... miért ne menne fel hozzájuk? Hátha megtudhat valamit! Mégis csak különös, hogy Vermes ilyen korán, észrevétlenül eltűnt... hátha titkos útjai, be nem vallott dolgai vannak, amelyeket még házasságuk előtt el akar intézni. Hátha valami nyomra jut most! A férfiak multjában annyi sok sötétség van... Mindenesetre megmondhatja, hogy ne hétkor, hanem ötkor találkozzanak.

Besurrant a kapun s átfutotta a lakók jegyzékét. Igen, második emelet kettő, Vermes, ők azok. A lépcsőre tette lábát. Hangosan fellélezett. Valami bizonytalan, bántó érzés nyomta a szívét s félelem vagy érthetetlen rossz sejtelen egyszerre bátoralanná tette. Élénken körül nézett, finom kis orra kitágult s vékony ajkai felnyíltak. Idegen szagot érzett, egy új ház ismeretlen szagát s már arra gondolt, hogy ismét gyerekesen és bátoralannul viselkedik, mikor az első emeleten becsapódott egy ajtó és csoszogó léptek hallatszottak. Gyorsan neki indult s a második emeleten becsöngetett.

Egy cselédleány nyitott ajtót. Egyik kezében teli téstástalat szorongatott, a másikkal a kilincset tartotta. Gömbölyű, barna arca bosszús és fénylő volt, átható konyhaszag áradt belőle.

- Itthon van, kérem, Vermes tanár úr? - kérdezte akadozó lélekzettel.

- A Károly doktor úr?

- Nem. Az István.

Ebben a percben szemben vele kinyílt egy ajtó s egy alacsony, kövér asszony idegesen kikiáltott: - Miért nem hozza már azt a kis téstát, az istenért!

Megismerte benne a vőlegénye anyját. Elfogódottan közelebb lépett.

- Kezét csókolom... Már volt ugyan szerencsém... A Paula vagyok és - - -

- Jé, a Paula! - kiáltott fel Vermesné kissé elpirulva s tenyerét végig törülte a szoknyájában. - Hé, Pista, gyere csak, a Paula kisasszony van itt.

Vermes István tanár is megjelent az ajtóban s anyjával bekísérte Paulát a szobába. Paula szabadkozott, bátortalanul emlegette, hogy csak egy-két pillanatra jött s már megy is, mert várják otthon - az egész család azonban kedvesen és szeretettel marasztalta, hogy tegye le legalább a kalapját.

A szoba, amelybe léptek, kombinált polgári szalón és ebédlő volt. Középen állott az erős, négyszögletes asztal, az egyik sarokban sárga zongora nyúlt el, előtte régies díván ügyetlenkedett a fal mellett. A fal sárgás-pirosra volt meszelve, a padlót élénk, rózsásmintájú, kopott szőnyeg fedte az asztal körül.

A család, amelynek minden tagja - összesen heten - az asztal körül ült, már az ebéd végére járt. Mindenki előtt még egy tiszta tányér állott az ételfoltos, gyűrött terítőn, amelyen kenyérmaradék, használt evőeszköz s egyéb ételes, italos holmi össze-vissza rendetlenségben hevert.

Paulát az asztalhoz ültették s tányért tettek eléje.

- Csak egy kis tésztát egyék velünk - kérlelte Vermesné. Paula mosolyogva Istvánra pillantott, aki zavartan visszabiccintett.

Az asztalfőn Vermes úr ült. Ő tésztát nem szokott fogyasztani, máris szivarra gyujtott s kellemesen hátradőlve és elnyujtózva, sűrűn fújta a füstöt az asztal fölé. Mellénye ki volt gombolva, a nyakkendője félrecsúszott. - Látja, ezt jól tette, hogy felnézett hozzánk, még úgy se volt nálunk - mondta s Paula idegesen összerezsent. Kissé kopottan s rekedten ugyan, de István vonzó hangját hallotta. Az öregúrra nézett s idegessége növekedett. Ugyanaz a fölényes, kissé gúnyos mosoly konyította le apósa ajkait, mint amelyet István arcán annyiszor megfigyelt. De ez a mosoly, amely oly sokszor s oly kellemesen zsongította az idegeit, most idegenül és zavaróan hatott rá. Az öreg Vermes arcában felismerte István ajkait, mosolyát s kissé elálló, hosszú füleit, mindez azonban más, ismeretlen és közönyös vonásokkal és szervekkel keveredett, annyira, hogy az ismert és szeretett vonások leromlottak, bájuk tompult s az idegen környezetben diszharmóniások, sőt torzak voltak.

- No, miért nem eszik valamit? - szólt mély hangon s teljes anyai tekintélyével Vermesné.

Paula eltűnődve, most ránézett; szemben ült a férjével. Megtalálta rajta István fejét. Igen, övé a magas, fehér homlok, a szemöldök szőke erdeje, amely árnyékot vet a szemek hűsítő és tüzelő forróságára, ezekre a mély és tiszta, ezekre a kékesen ragyogó tengerszemekre. De mily idegen fodrokat hány most ez a tenger, mily szokatlan feketeségek boronganak most mélyükben, mily kevésbé csábít ebben a környezetben kéjük és tisztaságuk! Ugyanaz a szép erdő, árnyékkal, álommal biztató, kéjjel engesztelő, de az erdő előtt áll valaki, áll valami: ez az orr, ez a kiálló arccsont, ez a vastag száj, amely elriaszt s kiábrándít.

- Ja, - mondja most idegesen Vermesné is - ne vegye rossznéven, hogy ily házas körülmények közt talál. De a munka... munka.

Lassanként megered a társalgás s mindenki visszatál a hangjába, melyből a váratlan vendég kikököntetette; észrevehető, hogy valamennyire családtagnak tekintik már Paulát s ezzel egyszerűen elintézettnek tartanak minden kérdést.

- Bizony furcsa is az a házaset, - dünnyög az asztalfőn az öreg Vermes - sok bibi van benne, de az ember csak húzza az igát, amit a sok gyerek egyre nehezebbé tesz s a végén, mikor elérkezik a fáradtság, a két kiszolgált gebe egészen egymásba törődik. Amíg fiatalok, addig

csak marakodnak, mihelyt a sír felé mennek, összebékülnek s igazán megszeretik egymást. Így van-e, öreg anyó?

- Te már megint sokat beszélsz - feleli komoran Vermesné, feláll, leszedi az asztalról a tésztástát s a pohárszékre teszi. Aztán visszaül, hallgat s magába mélyed. Az egyik fiú, Károly, aki már hivatalos vőlegény, hangosan felnevet. Paula megrázkódik, ez az István nevetése. Ez a hirtelen kirobbanó, életkedvvel teli, kíméletlenül sziporkázó kacaj, mely - így érezte ezelőtt - előnti az embert s jókedvre bizsergeti vérét, ez a nevetés most az öccse szájából durván, túlságosan zajosan, bántóan hatott. Megnézte ezt a huszonnégy-huszonöt éves fiatalembert s határozottan ellenszenvesnek találta. Pedig ez is az István arca! Csak a feje egy kissé gömbölyűbb, nem oly finomultan hosszúkas, csak a... eh, hiába tagadja, voltaképpen ugyanazokból az elemekből van ez az arc is összerakva, csak a vonások kissé eltolódtak és hangsúlyozottabbak.

Zavartan körülnézett.

Ugyanaz az arc mosolyog, integet, rémül feléje, akármerre tekint, mintha régi képtárba zárták volna, hol a porlepte festék s az idő hasonlítóvá teszi egymáshoz a viaszos arcokat, amelyek döbbséggel bárgyúsággal rámosolyognak. Hét arcot, hét testet látott maga körül, egy népes és életerős család eleven tagjait. Hét egyforma arc, egy fának gyümölcsei, egy földnek termései, arcuk pírját egy vér táplálja, szemük fényét egy forrás élteti, hangos, széles mozgásukat egy erő irányítja. Íme, most már ő is egy kép a falon, hét kép mellett a nyolcadik. Hogy' közékük illik István! Arcát ezekből a vonásokból keverték, mozdulatait, egész életét ezekből az idegen és közönyös emberekből szakították ki. A díván fölött, vastag arany keretben, két családi kép; idős férfi és idős asszony képe. Vermesné szülei. Íme, ott még nem nemesedett meg az orr, ott a képen még határozatlan s kissé tömzsi, de az áll már nőies, gyönges, az áll, amely csak mélyből fakadt érzéseknek engedelmessé válik, már ott látható, miként a keskeny váll is, a horpadt mell is, amely bizony nem emlékeztet sem izmos atlétára, sem olimpiászi bajnokra... Jó megbujni a horpadt mellen, bizalmat gerjeszt ez az erőtlenség?

Lehunyt szemét. Hány, hány száz embernek kellett élnie, hány kiszámíthatatlan körülménynek kellett találkoznia, hogy ők nyolcan most így együtt ülhessenek... S most ő is beáll a gyűrűbe, felakasztja arcát a galériába s maga után vonszol egy egész családot s e család minden őseit és kísértetét. Belekerült a forgatagba, mert hiába, családok s nemzetségek házasodnak, ismeretlen őseik egész kísértetsapatával, nem pedig két ember ül náaszt, az életen kívüli. Megszédült. Ismert s ismeretlen fejek kóvályogtak lehúnyt szeme előtt, egymásba fonódott testek végtelen sorát látta, a vérnek s húsnak ez a kegyetlen rablánc elnyúlt a múltba s a jövő felé hajolt. Most az ő kezében van a lánc, még ő tartja; ha habozik, a lánc csuklójára csavarodik s beragadja a sorba. Engedelmeskedjék? Vigye ezt a láncot, nyujtson a jövőnek friss hajtasokat, tengerszemű fiúkat és lányokat, akiknek vére az ő vérük, hangja az ő hangjuk s bízja a választást egy eljövendőre, akiben több az erő s a tiltakozás? Hiszen most még csak rajta áll!

- Tudja, Paula, úgy készíttetem a ruhámat a Károly esküvőjére, hogy estélyi toalettnek is használhassam. - Ezt a legidősebb leány mondta.

Arcából hiányzik a gúnyos mosoly, István ajkának gyakori bigyedése, szeme is kissé zavarosan szürke, de szemöldöke az övé, a homlok is az övé s az ajka ugyanaz a vidám, teli száj. Ha csak ezt a száját látná, feltétlenül férfiszájnak tartaná, férfiszájnak, amelynek csókja... - Megborzongott. Hirtelen felállt s a kabátjáért nyúlt, amely mögötte feküdt, a szék támláján. A család is felállt s nem marasztalta. Kelletlenül és rosszkedvűen nézték minden mozdulatát, érezték, hogy valami, talán legyőzhetetlenül, közöttük áll.

István rásegítette a kabátot s kikísérte.

- Akart valamit mondani, édes? - kérdezte az előszobában.

Paula fáradtan mosolygott. - Nem, semmit se... Csak éppen nem tudtam, hova tűnt el oly hirtelen.

A kilincsre tette kezét.

- Bocsáss meg - mondta meleg hangon a férfi s a kéz felé nyúlt, majd Paulához hajolt s meg akarta csókolni. A leány elvonta az arcát.

- Most nem - védekezett közönyös mosollyal s összevonta ritkás, selymes szemöldökét.

- Este? - unszolta a férfi.

- Ha akarod - felelte borongósan s búcsúzásra nyujtotta kezét.

Lesietett a lépcsőn s gyalog indult hazafelé. Fáradtan lépkedett, nehéz terhet érzett magán, a szíve kimerülten dobogott s egész testében fázott. Időnként szédült. Az egész úton semmire sem gondolt, csak bosszús közönyt és hideg fájdalmat érzett. Otthon bágyadtan dőlt a heverőre. Este hét órakor azonban, amikor István eljött hozzá, asszonyi alázattal megcsókolta és reszkető testtel, elomló védekezéssel megadta magát.

A GYEREK, AZ ŐRÜLT MEG AZ ÁLLAT, HÁRMAN.

A ház alatt, az öreg diófa árnyékában üldögélt Péterke és megfélemlítve a világról, serényen dolgozott. Épített. Több száz dugó hevert körülötte s házat épített belőle. Volt ott mindenféle dugó. Söröspalack dugója, ásványvizes dugó, boros dugó, pezsgős dugó, orvosságos üvegek dugója. Mindenféle alakú, nagyságú és épségű dugó. Volt sima, volt repedezett; némelyikben cégjegyek barnállottak, sok már elkorhadt, vagy használhatatlanná repesztette a dugóhúzó. Egy esztendő óta gyűjtötte és gyűjtette Péterke a család minden tagjával, apjával, anyjával, testvéreivel, barátaival, minden szomszédjakkal. Most épült a mű. Felépíti dugóból a házat, amely pontos mása a szomszédos tébolydának.

Fúrt, faragott, csirizelt, szögecselt. Elmerülten szuszogott. Olykor sóhajtott és nyögött. Háznak támaszkodott a dugóépület, fölötte nyílt a hálósoba ablaka s már elkészült a földszint és az első emelet, ma este lesz a bokrétaünnepély; mire alkonyodik, a második emeletre ráhúzza a tetőt. Tejes arca kipirult, világos kék szeme lázasan égett; kalászszőke puha haja a homlokába hullott.

Augusztusi nyári csönd volt a kertben; apja a városban, anyja és testvérei látogatóban, csak a konyhában tesznek-vesznek nyári álmosággal. Aztán arra is elhal a zizegés. Tán délutáni pihenőre szundított a szakácsné.

Már növekedni kezdtek a kertben az árnyékok, a nap már lehajolt a hegy felé, amikor a kerítés tájkáról kellemes férfihang szállt a gyerek füléhez.

- Péter.

Összerezzen a fiú, de nem fogta fel a hangot.

- Mit csinálsz, Péter?

Megrázkódott, elsápadt.

- Hagyj - mondta izgatottan.

- Én vagyok, Péter. Bemehetek hozzád?

Idegesen vállat vont a gyerek.

- Bánom is én. Gyere, ha akarsz.

A férfi, aki a zárt intézetek egyszerű ruházatát viselte és társadalmi állását tekintve, örült volt, óvatosan körülnézett, nem látja-e valami őr vagy egyéb ember, aki az itteni társadalom önkényes rendjére ügyel, aztán vigyázva felmászott a kerítésre és beugrott Péterék kertjébe. Nadrágját gondosan megvizsgálta, nem hasított-e bele szög. Elsimította kabátját és derűs, könnyed léptekkel haladt a fűvön át legkiválóbb barátja, Péter felé.

- Szervusz, kedves barátom - üdvözölte, mikor a közelébe ért.

A gyerek bólintott.

- Hogy vagy? - kérdezte az őrült.

Péter megint szótlanként biccentett; munkájában nem zavartatta magát. Az őrült férfi zsebébe mélyesztette kezét és derűsen, majd egyre fokozódó kíváncsisággal figyelte az építkezést.

- A kaszinóban voltam - újságolta. - Sok ember, még több szó. A rendes társaság. Csupa hiúság, érdek és fecsegés. Tudod. Vesztettem is.

- Úgy kell neked - felelte zárkózottan Péter. - Minek játszol.

- Igazad van, barátom. Dehát az ember mindig elhatározza és aztán... nem mindegy? Egy kis pénzzel több vagy kevesebb. És legalább mulik az idő.

Péter szigorúan nézett rá.

- Nem javulsz meg.

A férfi kedvesen, könnyelműen nevetett.

Majd elkomolyodott. Most erősebben megragadta figyelmét az építkezés. Leguggolt és szótlanul figyelte.

A kert aljából, szinte a hegy alól egy kutya sétált ekkor felénk. Hegyesfülű, zömöktestű farkaskutya volt; feje vastag és széles, orra vékony, a rókáéhoz hasonló; a fülei felálltak. Bozontos farka a háta felé kunkorodott. Nyitott szájából álmosan csöpögött a nyál, kissé hevesen lélegzett és úgy látszott, hogy mosolyog. Mikor a közelükbe ért, meglassította lépteit, kissé megcsóválta farkát, aztán leült és nézett, mosolygott, lihegett.

- Te is itt vagy - állapította meg komoran Péter és hosszú szöggel átszúrt egy vastag dugót.

A férfi leült a földre.

- Mit csinálsz? - kérdezte végül.

- Látod.

- Építkezel?

- Nem látod?

A férfi csendesen nevetett.

- Min mulatsz? - kérdezte Péter.

- Eszembe jutott valami.

Péter gyanakodva pillantott rá.

- Igen, - magyarázta komolyan a férfi - egyszer én is építkeztem.

- Mit?

- Nagy, nagy palotát.

- Hol?

- Ez akkor volt, amikor még hegedültem. Addig hegedültem, amíg nem bénult meg a kezem. Addig mindig hegedültem és építkeztem. Nagy palotát építettem hangokból.

Péter megállt egy pillanatra a munkájában. Piszkos, összekarmolt, helyenként felsebzett kis kezével elsimította homlokából a haját. Verejtékes homlokán ráncokba futott a bőr. Szigorúan végigmérte kitűnő barátját.

- Mit csináltál? - kérdezte korholón.

- Építettem a hangokból a palotát.

Péter megfenyegette.

- Te, János... te megint ittál!

A férfi kinyújtotta kezét.

- Becsületszavamra, nem! Neked megmondanám... De nem tréfálok, komolyan nem. Tudod, én folyton hegedültem. Jártam nagy mozgó házakon egyik világból a másikba. Hercegeknek,

királyoknak és isteneknek hegedültem. Drága gyémántokban és kőöntvényekben sereglettek az emberek, hogy hallhassanak. És én a hegedűre hajtottam fejemet, lehunytam a szememet és termeltem és gyűjtöttem a hangokat. Palotát akartam építeni belőlük.

- Hol?

- A hegyen. Két emelet már fel is épült. A harmadiknál villám érte a kezem és azóta csak kaszinóba járok.

Jókedvűen sóhajtott.

- Én nagyon jól értek az épületekhez és palotákhoz. Nem akarod, hogy segítsék neked?

Péter nevetett.

- Most? - és gögösen mutatott a hatalmas dugóházra.

Valóságos palota. Egy-két igazítás még és kész a mű.

A férfi elragadtatottan kiáltott fel.

- Csodálatos! Nem is szóltál nekem, hogy mire készülsz...

Szótlatlanul, meghiúsítottan álltak körül mind a hárman a nagyszerű alkotást. Valóban, csodálatos volt.

- Itt a kapu - magyarázta a férfi. - Szép, nagy kapu! Milyen tágas az udvar... És mindenre gondoltál! Itt a garázs... Hány autó fér bele?

- Három.

- Nagyszerű! Az első emeleten vannak a reprezentációs helyiségek. Táncterem, fogadóterem, elnöklő osztály. Második emeleten a lakosztályok. Harmadikon a könyvtár. Kolosszális! A tetőn külön terasz és csillagnéző. Péter! Most tüzzük ki a zászlót!

Levágtak egy frissen nyíló rózsaszárat és a tető ormára illesztették. A teraszt rózsaszirmokkal és szegfűszirmokkal szórták tele. A kapu elé fenyőgallyakat hintettek.

- Igyunk áldomást! - javasolta a férfi.

Az ebédlőbe siettek mind a hárman, bort és poharakat vittek ki és felköszöntötték egymást. A kutya orrára bort csöppögtettek.

Beesteledett.

A fák közt sűrű, hűvös sötétség bujkált, a hold hideg fénnel megjelent az égen.

Szótlatlanul nézték a dugópalotát.

- Világítsuk ki! - javasolta a férfi.

Péter helyeslően bólintott. A kutya is megcsóválta farkát. Ismét bevonultak a házba és gyújtó szerszámokat keresgéltek. Találtak gyertyát, gyufát, petróleumot és benzint. A kutyával hordatták a szalmát a fáklyákhoz. Serényen, mohón dolgoztak. Mindenféle lámpákat készítettek. Két karos villanylámpát a kapura, kis lámpát a garázsba, hatalmas csillárokat az első emeletre, fáklyás lobogást a bokrétaünnepet üülő címeres tetőre. Folyt a petróleum, a benzin mindenfelé. Lihegve, izgatottan dolgoztak. Kitűnően megértették egymást. Az élet lüktetve, tobzódva rohant bennük.

Mikor úgy érezték, hogy célhoz értek, számtalan helyen meggyújtották a lámpákat. Robbant a benzin, sistergett a petróleum, lobogott a sok szalmafáklya. Leültek a földre, középen a kutya és szótlatlan elragadtatással nézték a kivilágítást. A tüzet. Magasra csaptak a lángok, a hegyről

szél vágatott a tűzbe, kirántotta az ablakból a könnyű függönyt és a lángokba hajította. A tűz beröppült a hálósobába, az ablakot elborították a lángok.

- Hogy' ég - bámult a gyerek.

- Micsoda tűz! - lelkesedett az őrült.

A kutya izgatottan vonított.

Bent már égett a szoba, rohanva lobogtak a lángok a belső helyiségek felé, lent a fal alatt kis csillárok villogtak a dugópalotában. Egy negyedóra múlva fojtó füst csapott fel az égnek, egy óra múlva lángokban állott az egész ház.

Már a dugópalota is roskadozni kezdett.

Rémülten futottak össze az emberek és kétségbeesetten igyekeztek megmenteni, amit lehet. Ők hárman, a gyerek, az állat meg az őrült, még mindig ott ültek a fűben és nem értették, miért rohannak és jajveszékelnak az emberek. Bennük még mindig lázas kíméletlenséggel lobogott az élet és a cselekvés csillapíthatatlan vágya, gyönyörködtek csodálatos művükben, a dugópalotában és haragudtak az emberekre, akik nem osztoztak gyönyörűségükben.

- Majd holnap találkozunk - mondta az őrült és átmászott a kerítésen.

- Szervusz, barátom - búcsúzott tőle Péter. - A viszontlátásra. Nehéz itt csinálni valamit.

- Úgy jártál te ma, mint én a hangokkal... - és futott a csillogó fűvön át. Szökött vissza a tébolydába.

A kutya szomorúan utána vonított.

A FARKAS.

Alkonyodott, a szoba besötétült, a férfi behajtotta a könyvet. Verseket olvasott s különös nyugtalanság szállt belé a zenélő sorokból. Vágyak, melyekért nem érdemes lelkesedni; célok melyek nem mozgatják meg az embert; emlékek, melyek nem csábítanak... Furcsa versek, az bizonyos. Felállt, megkereste a kalapját, felöltőjét s a budai hegyekből, ahol lakott, elindult a város felé.

Ilyen késő van már? Mingyárt hat óra. Hogy elmúlt az idő... olvasás közben, magányosan észre sem vette. Úgy látszik, tavaszodik. Az ég már világos, vizeskék, a lámpák sárgásan ki-gyulladnak s a hátába osonó szél nedves illatokat röpít. Már megint megzöldülnek majd a fák s ez a néma hely újra benépesül szaggal, zajjal, virággal, étellel.

Kissé megborzongott.

Olvasott egy verset egy öreg farkasról. Üvölt az erdőben és panaszkodik: őz húsába szeretne harapni. Fogát húsba vájni, nyelvét vérbe fűrösztetni. Ha már nincs őz, nyúl is jó volna. Megkergetni, rárontani, széttépni... De öreg a farkas, őszül a farka, korhad a foga, meghalt a felesége, várja az ördögöt, hogy őt is elvigye.

Áll a farkas az erdőben és vonít.

Fütyörészni kezdett.

Jó tavaszi szél... csípi az arcát. Önkénytelenül kinyitotta a száját, majd összeharapta a fogát. Jó, friss levegő. A farkasnak van igaza. Küzdeni, verekedni, húst harapni, vért inni, asszonyt kergetni, enni, inni, nevetni... élni jó!

Beleharapni a tavaszba.

A farkasnak van igaza.

Mosolygott, legyintett. Bolondság.

*

A Margithíd előtt, amikor már éppen a hídra akart lépni, halkan megszólította egy nő.

- Jó estét.

Összerezzen.

- Jó estét... - mondta kissé zavartan mosolyogva és elfogadta a felé nyújtott kezét. - Maga az?

- Én. Megismer?

- Hogyne. Magát?...

A hirtelen rátámadó emléktől kissé lehúnyta szemét. Hogy megismeri-e! Hat év óta nem találkoztak. Hat éve, hogy eltűnt az életéből... milyen szörnyű! Ez az a nő, akiért meg akart halni. Akit esztendőkön át csillapíthatatlan vággyal szeretett, akit feleségül akart venni, aki kedves volt hozzá mindig és aki sohasem szerette... és aki végül is kiadta az útját.

- Hát hogy van? - kérdezte az asszony.

Fanyarul mosolygott.

- Én csak megvagyok... Vagyok... Hát maga?

- Én is. Merre megy?

- Amerre akarja.

- Hát akkor menjünk.

Megindultak a sötét Dunaparton Óbuda felé.

A férfi lopva le-lenézett az asszonyra. Valamivel alacsonyabb volt nála s így egy féllépéssel állandóan előtte haladt, hogy az arcába pillanthasson. A régi is, meg nem is. Szép, de valahogyan másképp szép. Teltebb, nyugodtabb, öntudatosabb az arca. A szeme szomorúbb lett, pedig most többet nevet és szinte folyton mosolyog. A szája kivirult: hosszabb, mélyebb, tartalmasabb. A foga még mindig ragyog, villog. És kedves, elegáns... A hangja pedig forróbban zenél.

- Boldog? - kérdezte a férfi.

Bólintott az asszony.

- Boldog - mondta egyszerűen.

- Jól élnek?

- Jól.

- Gyerek?

- Nem tudja? Egy kislány.

- Szereti?

- Nagyon.

- Az urát?

- Azt is.

- Na látja...

Elkomolyodott. Minek mondta ezt, hogy: «na látja»? Azért nem jött hozzá, mert tudta, hogy nem vele, hanem a férjével lesz boldog... Butaságokat beszél. Érdekes! Maga is azt hiszi, amit az ismerősei, hogy okos ember: de mégis csak különös, hogy ezzel az asszonnyal szemben mindig buta és ügyetlen volt. Most is. Kétségbeejtő.

- Hát maga? - kérdezte most az asszony kedvesen, fölényesen és megérintette a karját.

Vállat vont.

- Én?...

- No?

Lehajtotta fejét.

- No... - biztatta az asszony. - Hát mondja...

- Mit? - s megállt.

Az asszony is megállt s kissé kacéran összecsípte a szemét.

- Mit mondjak? - suttogta rekedten a férfi.

- Hogy boldog-e? Kivel él? Megházasodott? Szerelmes?

A vér összeszorította a férfi torkát. Bosszankodott. Már megint úgy, mint akkor... Honnét van a hatása ennek az asszonynak? Nem is fiatal már... nem is olyan friss már... finom kis pókhálók szövögetik ráncokat a szeme körül... És mégis!

- Egyedül vagyok - mondta alig hallhatón.

Az asszony kedvesen, melegen, jókedvűen nevetett.

- Egyedül? Nem hiszem.

- Higgye el.

- Hát aztán miért?

Belenézett a szemébe.

- Miért akarja tudni?

- Csak. Mert érdekel. Érdekel, hogy mi van magával.

- Miért?

- Mert magára vonatkozik.

- Dehogyan érdekl!

- Ha mondom... esküszöm.

Hallgattak. Nézték egymást. A szemükben nyugtalan fények röpködtek.

- Hát mért nincs senkije? - kérdezte kissé merev szájjal az asszony.

- Maga miatt.

Az asszony szája bágyadtan kinyílt, a piros festék mögött megcsillant a foga. Beszélni akart, de egy szót sem szólt.

- Maga miatt - folytatta egyre mohóbban és nyugtalanabban a férfi. - Azóta se szerettem senkit. Hat év... hat szörnyű, terméketlen év! Mindig csak magára gondolni, mindig magát látni... mindenkit magával összehasonlítani... és maga egyre szebb lett, egyre kíváncsibb... Minél jobban el akartam felejteni, annál mélyebben vonzott...

Most megint jólesően nevetett az asszony.

- Ez mind igaz?

A férfi keserűen mosolygott.

- Olyan szép, - mondta elismerően az asszony - hogy el sem lehet hinni... Nem is hiszem! Most is biztosan várja valaki otthon... Türelmetlenül...

- Győződjék meg róla!

Egymásra néztek hosszan, szótlán. Egy üres taxi jött sietve feléjük. Hirtelen a férfi intett, megállította a kocsit... az asszony riadtan nézett rá... megfogta a karját és szinte kimozdította a helyéből és vitte be az autóba.

A farkas, gondolta a férfi s elégedetten harapott lüktető ajkába.

*

Az asszony megbujt a heverőn, lábait maga alá húzta.

- Hideg van itt magánál. Nem fűt már?

- Iszik egy teát? Főzök.

Bekapcsolta a kontaktust és két csészét készített az asztalra. Rumot, cukrot is hozott.

- Hát igazán nem felejtett el? - kérdezte melegen, egyszerűen, minden különösebb izgalom nélkül az asszony.

- Hogy kérdezhet ilyet!... - sóhajtott a férfi s már a torkában lüktetett a szíve. - Minden nap, minden éjjel... s mennyit szenvedtem. Sosem tudtam megérteni, miért kellett ilyen szerencsétlennek lennem... Hogyan történhetett meg az, hogy nem kellettem magának én, aki oly halálosan, oly alázatosan... a szó szoros értelmében imádtam... Miért nem én? Miért a másik? Miért volt az a különbség?

- Köszönöm, két cukor elég - szólt közbe az asszony s levette a kalapját.

Szótlanul kevergették a párolgó teát. A férfi keze reszketett, az asszony elégedetten mosolygott. Szinte egyszerre tették az üres csészét az asztalra. A férfi dideregve megfogta az asszony langyos kezét, amely kedvesen hozzásímult. A férfi kissé lehajtotta a fejét. Hangokat hallott a fejében: te, tudod, hogy itt van? Tudod, hogy most nem álmodol? Itt, itt ül melletted... mire vársz még?

Farkas, gondolta a férfi és görcsösen megszorította az asszony kezét. Aztán fájdalmasan fel-sóhajtott és magához ölelte az asszonyt.

*

Ült az üres szobában és nézte a villanyt, mely hidegen öntötte a fényt. Csészek az asztalon, rumos üveg, egy kis parfüm a levegőben, fáradt bizsergés az idegeiben... néhány elröppent szó: Mért nem fűt?... Két cukor elég...

Itt volt s már nincs itt. Már senki sem várta s eljött. A lány helyett az asszony. A szerelem helyett a valóság. Hosszú, hosszú szarkalábak futnak ki a szeme alól... s minden olyan egyszerű. Amikor gondolt rá, sohasem látott pókhálót a szemén. Ha éjszakánként megjelent az álmaiban, kezét védekezően maga elé szorította. Most kitárta. Ha álmaiban megszólította, gögösen összehúzta szemét és zavartan, idegenül mosolygott; most tágranyílt a szeme és szélesen, jólesően nevetett. Ha néma éjszakákon beszélgetett vele, fájdalmasan szépen sóhajtott és megértett minden szomorúságot és szép vigasztalásokat lehelt; most élvezi és gyűjtögeti a percek. És égi zene sem fuvalázott, a föld nem mozdult meg, nem dült össze a világ... olyan egyszerűen, olyan természetesen csókolta meg, mintha mindennap ezt tenné, délután hat és hét között, langyos tea után, melyet csak két szem cukorral iszik...

Felvetette fejét s rászólt magára: Te! Boldog vagy! Nem érzed?... Nem érezte... Sietve festette ki az arcát, azt mondta, későn van és szórakozottan mondta: - A viszontlátásra, hol kapok itt kocsit?... - Figyelmesen körülnézett, szinte az orra is szaglászott s kisurrant.

Viszontlátásra... Talán megint eljön. Te, ember! Hát mért nem vagy boldog?!

Körülnézett.

Hideg volt a szobában.

S arra gondolt, hogy az a nő, akivel szép, szomorú, magányos estéken oly hangtalanul, hosszan és meghitten beszélgetni szokott, nem volt-e szebb, imádnivalóbb, titokzatosabb, érdekesebb ennél az asszonynál, aki annak az arcában ma, itt megjelent? S nem lett volna-e jobb, szebb, boldogabb, ha immár sohasem jön el?

Valami megfoghatatlan és pótolhatatlan veszteséget érzett, mintha temetne valakit. S hihetetlen élességgel látta a farkast, aki szomorúan üvölt az erdőben: őzről, szarvasról, vadakról, húsokról, vérről álmodik... tán már egy nyúlal is beérné... mert meghalt a felesége, őszül a szőre s várja az ördögöt, aki elvigye.

ELKESEREDETT VITA A GRÓFFAL A SZERELEMRŐL, A BŰNRŐL, AZ EMBERISÉGRŐL ÉS A VEZEKLÉSRŐL.

A kocsis oldalt-előre bökött az ostorával.

- Látja az úr azt a kis ligetet?

A fiatalember, aki a kocsis mellett ült, felemelkedett és a jelzett irányba nézett. Hűvös, nedves este. Hervadó ősz. A felhők, melyek az imént még aranyló tűzben égtek, most megfakultak és szétrongyolódtak.

- Azt a kis erdőt látom, de a kastélyt nem.

- Eljön az is - felelte a kocsis s egy rántással gondozott kocsiútra fordította a lovakat. Az út most fiatal fenyőkkel volt szegve, de minél mélyebbre haladtak, annál sűrűbben álltak a fák s annál sötétebb lett az este. A fiatalember, aki szürke útiruhát és csizmát viselt, összefonta mellén a karjait, hogy védje magát a szél ellen, amely frissen és pirosan csapott le az érett kékben homályló hegyoldalról. Fázott és sajátságos aggodalmat érzett. Arra gondolt, hogy ha három évvel ezelőtt elvállalja egy berlini társaság megbízását s elmegy Kisázsiába vasutat építeni, most nem utazott volna egyre fakulóbb kedvvel két napig, nem rázatná magát ezen az ókori szekéren s nem rettegne, érthetetlenül, egy ismeretlen embertől.

- Hajtson gyorsabban, hé - s fejét mélyen a kabátjába húzta. Sapkájából és kabátjából most csak erős, vékony orra s két élénk fekete szeme látszott ki.

A kocsiúton, nyilván a kastélyból, magas, karcsú nő jött szembe velük. Kalap nem volt rajta, dús barna haja, összekuszálva a szélről, eltakarta homlokát. A kocsis a lovak közé csapott s a kocsi sebesen elvágtatott a nő mellett. Alig voltak túl néhány száz lépéssel, a fiatalember megállította a kocsit, kifizette tartozását s kezébe kapva kis útításkáját, leszállott. - Most már magam is tudom az utat. Köszönöm, jó ember.

Megvárta, míg a kocsizörgés elhal a nedves úton, aztán visszafelé indult a nő után, aki miatt ide jött. A keresztezésnél, hol a kocsiút az országútba torkollik, találkoztak. Megölelték és megcsókolták egymást. A leány, kissé kábultan, maga elé nézett, aztán elfogadta a fiatalember karját és kimerülten a vállára támaszkodott. A kastélynak vették útjukat.

- Tudtam, hogy el fog jönni, - mondta később a leány - ez elkerülhetetlen volt.

- Így beszéltük meg. De miért nem értesített? Nem beszélt a nagybátyjával?

A leány a fiatalemberre nézett és halványan elpirult. Ki akarta vonni karját, de a kar csak megreszketett a férfi oldalán és ottmaradt. Aztán lehúnyta szemét és meghajtotta fejét.

- Én... én nagyon gyöngé vagyok - rebegte.

A férfi most sajátságos hidegséget és keménységet érzett a szívében; maga is csodálkozott, mennyire hiányzik szavaiból a gyöngédség és szeretet.

- Én azt kérdeztem magától, beszélt-e a nagybátyjával? Igen vagy nem?

- Nem - súgta a leány.

A férfi megállott. - Miért nem?

A leány szeme könnyekkel telt meg; finom, szenvedélyes arca riadtan kigyulladt.

- Ne bántson... Én nem ezt érdemlem magától.

- De hát miért nem tud felelni?

A leány mohón a férfi karja után kapott.

- Hallgasson ide, egyetlen. Hallgass rám. Ma már úgy se utazhatsz vissza. Hajnalig nincs vonat. Nagybátyám, bárhog is fogad, éjszakára nálunk marasztal. Be fogok hozzád menni s mindent elmondok. Én... én nem tudom, mi történik itt. Én megérkeztem ide azzal a bátorsággal, melyet te adtál nekem. Azzal az elhatározással, hogy a legelső alkalommal előhozom dolgunkat. Azóta sok alkalmam lett volna s én egyszer se hoztam elő. Van itt valami. Az inas, az ő inasa, az sokat tudhat. A tanító, aki ide jár orgonázni, az is beszélhetne. Mert más senki se jöhet ide. Nem tudom, mi van itt. De úgy érzem az első perc óta, hogy oda betettem a lábam, neki joga van rám, úgy érzem, hogy neki van igaza, hogy joga van rendelkezni velem. Rettenetes. Ha együtt vagyok vele s nem lehet nélküle lenni, úgy érzem, hogy egy fal ölel át minket, hogy vastag, kemény, sötét sziklafal állja el utamat s hogy ezt a falat nem lehet, nem lehet, érted? *nem lehet* áttörni. Beszélsz vele?

A kastély, amely elé megérkeztek, a liget közepén állt. Földszintes, laposan elnyúló, sárgás épület, széles kocsifeljáró. A fiatalember becsöngetett. Mire hátrafordult, a leány eltűnt. A férfi fáradtan tekintett maga elé. Nem jobb volna-e visszafordulni s ezt az egész lavinát végre örökre elfelejteni? Elhatározottan, újra becsöngetett. A negyedik csöngetésre előcsoszogott a kapus.

- Mi tetszik? - kérdezte az öreg kapus, aki megállt a vasrácsnál.

- Waldenstein herceg küldött a gróf úrhoz, fontos megbízással.

A kapus beengedte. Mialatt bezárta a kaput, hátraszólt: - Arra, jobbra tessék menni, az inas majd útbaigazítja.

A fiatalember áthaladt az udvar nyirkos, fekete földjén, belépett a hosszú, sötét tornácra, majd bekopogott egy ajtón. Az ajtóban megjelent a fiatal, alig húszéves inas. - Waldenstein hercegtől jövök - mire az inas gúnyosan mosolyogva eltűnt, egy perc múlva ismét megjelent s felvezette a kastély másik szárnyába. Fehér üvegajtó előtt magára hagyta. Az idegen bekopogott és belépett. A szoba homályos, sarkaiban már sötét volt, csak az asztalon égett lámpa, amelynek fényét a ráborított ernyő visszavetítette az asztalra és közvetlen környezetére. Az asztal mellől, egy karosszékéből, idős férfi állott fel. Hatalmas, szinte óriási teste egyszerre megtöltötte a széles dohányszót. Válla kissé hajlott, de még mindig durva erő, sőt erőszakosság sugárzott belőle. Ezt a benyomást még növelte a katonazubbony, amelyet viselt. Sötétkék huszárzubbony volt rajta, három aranycsillaggal s kemény combjaihoz símuló piros bricsesz, amely belenyúlt a sáros csizmába. Nyakán ki volt gombolva a zubbony, kilátszott alóla a vastag, kopott jägering s szabadon kiemelkedő vastag, vörös nyaka, a kemény ádámcsutkával. A fej, amelyet ez a vérmes nyak hordott, hatalmas, erőscsontú koponya volt; fejét pihés, ősz haj borította, ajkára rőtörvörös, szürkülő sörtés bajusz borult. Kicsiny rókaszemek a belépőre szűrtak; fénytelen, de átható tekintetük barátságtalan és ellenséges volt.

- Mit üzen nekem Waldenstein herceg? - kérdezte rekedt, erős és mély hangján.

- Kérem, gróf úr, - kezdte bizonytalanul - engedje meg... Kissé kirázott a szekér. A megbízásom oly természetű, hogy nem adható elő egy-két perc alatt. Engedje meg, hogy...

A gróf visszaült a karosszékbe s még egyszer szemügyre vette az idegent, aki hirtelen elhallgatott. Az öreg gróf egy szivaros dobozra mutatott, mely az asztalon állott.

- Köszönöm, cigarettázom. Van.

- Üljön le és beszéljen.

A fiatalember helyet foglalt. - A megbízás, amelyet gróf úr elé kell terjesztenem, nem olyan természetű, hogy...

- Beszél róla, vagy nem? - kiáltotta idegesen a ház ura, mire a fiatalember ismét elhallgatott. Az öreg férfi tenyerébe temette arcát. Amikor ismét felemelte, mély kék gyűrű sötétlett szeme alatt, homlokán fájdalmas ráncok barázdálódtak, a szeme pedig valamely marcangoló szomorúságtól megnagyobbodottnak és fénylőnek látszott. - Bocsásson meg, beteg vagyok, nem tudom mindig féken tartani magam. Kihez van voltaképpen szerencsém?

Ebben a percben belépett az inas s egy palack vörös bort tett az asztalra.

- Még egy poharat hozzá!

- Még egy poharat? - dünnyögte.

- Igen, a vendégnek.

- Jól van, - nevetett s kitámolygott. Részeg volt.

A fiatalember kényelmetlenül feszengett. Az a hideg és szomorú tekintet, amellyel az öreg rá meredt, szinte émelygő rosszullétet idézett elő benne. S az az ellenséges, dacos elhatározás, mellyel ide útra kelt, mintha egészen szétfoszlott volna; állandóan fájdalom és gyógyíthatatlan bánat füstölgött ebből az öreg férfiből s a fiatalember érezte, hogy e füst ellen nem sokáig tud védekezni.

Alig öt perce ült ebben a hideg szobában s már nem tudta idegennek és ellenségének tartani ezt az öreg huszártisztet; úgy érezte, hogy már hosszú, hosszú, gyötrelmes esztendők óta ül itt s együtt pergeti vele a kín végtelen olvasóját. Ebben a feldúlt, szétmarcangolt s mégis hatalmas fejben, ebben a rekedt, de erős hangban percről-percre élénkebben ismerte fel rokonát, fájdalmas sorstársát, akihez annál közelebb kerül, minél erőszakosabban harcol s dühösebben védekezik ellene.

Elhatározta, hogy nem hazudik tovább.

- Gróf úr, - mondta halkán - én a Julia... én a grófkisasszony ügyében jöttem és...

- És a Waldenstein küldte magát ide? Ebben az ügyben?

A fiatalember összehúzta magát.

- Engem nem küldött ide a Waldenstein. Én csak tőle jövök, de, be kell vallanom, ő lebeszélte engem erről az útról. Ő közölte velem gróf úr végső akaratát s kilátástalannak tart minden további kísérletet. Én mégis eljöttem.

- Ön az a Sebestyén?

Hangtalanul meghajolt.

- És ön a Julia unokahúgom ügyében jött?

Hangtalanul biccentett. Az öreg gróf feje lehanyatlott, szája megrándult.

- Uram, sajnálom, hogy ide fáradt. Elhatározásomat ismeri. Ezen sem önnek, sem Waldensteinnak, senkinek a világon nincs módjában változtatni. Senkinek. Nekem se. - Öklével a mellére csapott. - De az Úristennek magának se!

Az ajtóra mutatott.

- Én nem tárgyalok senkivel. Ez az én ügyem.

Az ajtóra mutatott. Sebestyén nem mozdult.

- Arra vár, hogy kidobassam?

A fiatalember még mindig mozdulatlanul állott.

- Nézze, - ordította rekedt hangján - én beteg ember vagyok, nem tudok mindig uralkodni magamon. Eleget szenvedtem megérdemelten, ne kínozzon ön érdemetlenül. Kérem, távozzék, de azonnal.

A fiatalember a részvét hangján szólalt meg.

- Talán mégis csak jobb lesz, gróf úr, ha meghallgat. Vannak elszánt emberek, akik betörnek a falon, ha kidobták őket az ajtón és ablakon, akik nem ösmernek áttörhetetlen falakat. Nekem tudnom kell az ön elhatározásának okát. Nekem most már nemcsak Julia kell, nekem most már legalább is éppen annyira szükségem van az ön titkára, mint az unokahúga kezére.

Az öreg férfi gúnyosan elmosolyodott.

- Az én titkomra? Nincs nekem titkom, édes fiam.

- De kell, hogy elhatározásának oka legyen. Unokahúga kezét megtagadja tőlem. Rendben van. De okolja meg elhatározását és hallgasson meg engem. Most nem azt a kort éljük, amelyben egyes urak királyi nyugalommal elnézhetnek a szenvedés fölött. A hagyományok és kiváltságok kora lejárt, az ember emberrel áll szemben s követelheti, hogy meghallgassák s ha meghallgatták, feleljenek neki.

A gróf rekedten felnevetett.

- Milyen jól tud ön szavalni, fiam. Kor! Kor! Emberek! Üres beszéd. Semmi sem változik. Az ember ott van, ahonnet elindult, vagy oda tér vissza, ha egy lépést kimozdult. Az ember nem számít. Emberi erő nincs. Kor nincs. Egy van: a bűn. És még egy van. A bűnhődés. A korbács. Ez kell. Jó, szöges korbács. Akkor talán megjavulunk.

Most a fiatalember nevetett.

- Ahogy én emlékszem, volt egy kor gróf úr életében, amelyben nem ismert bűnt és nem gondolt a bűnhődésre.

A nevetés élesen kettészakadt. Az öreg férfi újjai idegesen doboltak a homlokán; vastag, vörös ajkai szétnyíltak, korhadt, töredezett fogai kimeredtek.

- Az ön felindulása, gróf úr, mutatja, hogy van még sok minden a bűnön és bűnhődésen kívül. Vannak falak, amelyeket át kell törni. Vannak szokások és törvények, amelyeket le kell dönteni. Egyébként, ön, gróf úr, elég példát adott a világnak arra, hogyan kell a szokásokon és törvényeken átgázolni.

Az öreg férfi széteső, barna fogai kínosan vicsorogtak. Visszahanyatlott karosszékébe, szórazottan megigazította a lámpa ernyőjét. Most ő sötétben volt s a fény Sebestyén megnyúlt arcára esett. A gróf hosszan, fájdalmasan szemlélte ezt az éles arcot.

- Tudja ön egyáltalán, hogy hol van az a leány?

- Itt van most gróf úr házában.

Az öreg férfi reszkető kezeit védekezve maga elé tartotta. - Ön régi dolgokra hivatkozik, ezekkel szemben én védtelen vagyok. Úgy fogadom önt, mint penitenciám egyik fejezetét. Beszéljen.

A részeg inas megjelent az ajtóban. - Itt van már az orgonás kántor - jelentette vigyorogva.

- Kéretem, várjon kissé.

- Jól van - nevetett az inas s becsapta az ajtót.

Sebestyén leült s beszélni kezdett. - Boldog vagyok, hogy meghallgat - ezt akarta mondani, de elhallgatta.

Szemben ült az öreg férfivel; az a vigasztalanul hideg fájdalom, mely ebből az öreg emberből árad, elviselhetetlen az ő egészséges, napfényre vágyó idegeinek. Felállt újra s az ablakhoz lépett. Az ablak alatt reménytelen mező nyúlt el a borongó sötétben; barna és lila foltok libegtek a mezőn - ellágyulva, szenvedélyesen ezeket a színvillanásokat nézte, mialatt beszélt.

- Meg kell, hogy ismerjen, gróf úr. Apámat, anyámat hosszú barátság fűzte a Fazekas-családhoz, akik gróf úr előtt sem ismeretlenek. Gróf úr is, úgy tudom, ismerte Fazekasékat s két viruló szép leányukat. Engemet a gyermekkor minden öröme és játéka fűzött ezekhez a lányokhoz s én is, a lányok is természetesnek tartottuk, hogy szüleink boldog kívánsága szerint valamelyik leányt feleségül fogom venni. Mindez csak kívánság maradt. Én ma is úgy gondolok ezekre a lányokra, ma is úgy szeretem őket, mint ezelőtt. Szeretet ez, amely egy érett virágnak, egy illatos rózsának, egy édes testvérnek szól. Testvéri szeretet, semmi más. Hogyan történt, nem tudom. Talán éppen a folytonos testvéri együttlét okozta, hogy az a másik szeretet, a szenvedélyes, nem gyulladt ki bennem sohasem. Úgye, ez lehetséges, gróf úr?

Sebestyén eltűnődött, majd tovább akart beszélni, de az öreg férfi hirtelen felugrott s kezét az ég felé tárta.

- Mit tudja azt maga, gyermek, mit tudja ön, gyermekem, mit beszél.

Itt egyszerre magához tért. - Hideg ez a szoba. Fázik? - S erőtlenebben: - Nem fűttetek. Akar még valamit mondani?

Sebestyén sápadtan, előre lépett. Megfogózott egy karosszék támlájában s szembenézett az öreg férfivel.

- Már nincs sok mondanivalóm. Csak azt akarom még mondani, hogy én az ön unokahúgát a Fazekas-családnál ismertem meg. Már első együttlétünk eldöntötte sorsunkat s voltaképpen feleslegessé teszi ezt az egész beszélgetést, amely, úgy látom, mindkettőnkben olyan dolgokat kavart föl, amelyeket jobb volna elfelejteni. Én és az ön unokahúga meg akarunk házasodni. Családot akarunk alapítani. Én nem vagyok gróf, nincsenek kiváltságaim, van egy kis földem és pénzem, annyi, hogy egy kis család tisztán és boldogan megélhessen belőle. Ez a házasság, amely szent a tisztaságában és forróságában, a természet törvényei szerint alapjában véve két ember dolga: enyém és Juliáé. Én eljöttem ide, mert bizonyítani akartam, hogy tiszteletben tartok bizonyos régi hagyományokat és szokásokat, ezeket a falakat, amelyek gátak az élet szabad fejlődése előtt. El kellett jönnöm gróf úrhoz, mert amikor megkértem unokahúga kezét Waldenstein hercegtől, ő elutasított s amikor ezt tette, gróf úrra hivatkozott. Azt mondják, hogy unokahúga sorsa az ön kezében van. Gróf úr azt felelte a levelemre, hogy szó sem lehet Julia házasságáról. Azt írta nekem, hogy Juliának, elhalt szülei rendelkezése szerint, de a saját akaratából is, zárdába kell vonulnia. Mi ebben az értelem, gróf úr? Lásza be, hogy ebben egyikünk sem nyugodhatik meg. A hagyományoknak is megvan a sorsuk. Az ember tiszteletben tartja őket, amíg teheti. De ha útjában állanak, áttör rajtuk. Zárda... Ugyan, gróf úr!

Az öreg férfi fáradtan felemelte fejét.

- Julia nagy kedvvel fogadta ezt a határozatot... - dűnnyögte.

- Gyerekkorában. De most!

Az öreg bágyadtan mosolygott. - Maguk még most is gyerekek. Gyerek mindenki, aki így gondolkodik. Eljön még az az idő, amikor ön is szívesen visszavonulna egy szerzetesi cella csöndjébe. Csakhogy az emberek rendesen akkor jutnak el ehhez a meggyőződéshez, amikor már maguk is érdemtelenségnek tartják magukat a szerzetesi élet tiszta nyugalma. Ismeri ön, fiam, az embereket? Látja ön a valóságot, melyben évezredek óta vérzenek, a sorsot, mely egyre elviselhetetlenebb és bizonyosabb? Nincs egy boldog ember, nincs egy boldog ország.

Az embernek az a hivatása, minden jel szerint, hogy tönkregye a maga és társai életét. Az ember bűnben fogantatott, bűnben él s bűnhődik életében és utódaiban. Az-e a belátó és megértő embernek a feladata, hogy ezt a sorsot, ezt az alázatos, utálatos, dögletes sorsot a saját két kezével, jobbra hivatott eszével betölteni segítse s a maga helyébe még utódokról gondoskodják és gyermekeket küldjön a rabláncra, a gályapadra? A bölcs és nemes, az emberi ember kilép a sorból s ha már változtatni nem tud, aminthogy senki sem tud, némán és tisztán elvonul. Ön édes fiam, házasságról és megértő szeretetről beszélt. Nekem erről a kérdésről több mondanivalóm van, mint magának. Akinek ezeket a régi bűnöket el kell mondanom, a lelkenek, neki eleget panaszkodom mindennap és minden órában. Magának csak annyit mondok, hogy nincs tiszta házasság és szent szerelem. Minden házasság bűnben fogantatik, minden szerelem bűnös, aljas és ostoba, minden testi és lelki szenvedély állati, barbár, kárhozatos. Én tiltakozom minden házasság és szerelem ellen s ha már az egész emberiséghez nem tudok szólni, a magam házát tisztán tartom. Az emberiségnek magva kell, hogy szakadjon. A teremtés bűn.

Az utolsó szavaknál felemelkedett és vérbe borult az arca.

- Ezek az én utolsó szavaim önhöz, édes fiam - nyögte. - Ennél többet nem akarok mondani.

- S a magyarázat? - kiáltotta most ingerülten Sebestyén.

- Az a halál elé tartozik.

A fiatalember aggodalmasan kémlelte az öreg férfi arcát. Annak rohama azonban csöndesen lezajlott, köhögése elmúlt, csak apró rókaszemek körül csillogott néhány nehezen száradó könny. Sebestyén fájdalmas nyomást érzett a szívében; a reménytelenség érzése volt ez. Nem értette meg ennek az öreg embernek a vallomását s nem tudta még felmérni a fájdalmat, amely arcában az egész idő alatt csillapíthatatlanul vonaglott. De a részvét, a rokonság és szeretet érzése egyre erősebb lett benne s megbénította elhatározását. Zavartan, reménytelenül gondolt önmagára, életére, Juliára; kételkedni kezdett gondolataiban és érzéseiben s ismét szorongva nézte a sötétségbe borult mezőt az ablak alatt, a mezőt, amely mint egy nedves, néma koporsó, szinte arra várakozik itt, hogy elnyelje őt, ezt a szerencsétlen öreg embert s az egész bágyadt, őszi estét.

A szavak, amelyek még mindig keményen és támadón most elhagyták ajkait, már nem az ő szavai voltak. Ezeket már egy más ember mondta, az a másik, aki két nappal ezelőtt forró indulatból kikalapácsolta őket.

- Gróf úr, a nemes halálnak ezt a dícséretét nem fogadhatjuk el. Legkevesebbé öntől, akiről talán többet tudunk, mint gondolja. Tudom, hogy ön Waldenstein herceg legbizalmasabb barátja. Az emberek még ma is sutognak és beszélnek azokról az orgiákról, amelyeket ön rendezett a maga és barátja örömeire. Önök ketten, de egész környezetük is a legvadabb és legféktelenebb életet folytatták. Az asszonyokról, akiket ön imádott, a lányokról, akik önt szerették, a feleségekről, akiket ön elcsábított, a férjéről, akit ön lelőtt, ezekről megfelejtkeznek? Gróf úr! A halál és lemondás dicsőítése az ön szájában, bocsásson meg, csak csömörös blaumontag-hangulat. Én a tegnapi, a vasárnapi grófhöz jöttem. Ahhoz, aki maga sem ismerte el a törvényeket, ha életerejét akarták megölni, aki maga is áttört a falakon, ha útját állották. Kérdezze meg ön is ezt az embert, kinek ad igazat? Nekem-e, aki élni akarok vagy önnek, aki most a halált prédikálja?

Az öreg férfi most felugrott s felrántotta az ajtót.

- Jóska! - ordította ki.

Valahonnét messziről részeg nevetés hallatszott, amely végig botorkált a hosszú, fehér folyosón: - Mit akar mán?

Most Sebestyén az ősz ember elé állt és megragadta karját.

- Ön kidobathat engem, uram. De én hazugságnak tartom a halál hirdetését az ön szájában. Az ön életében csak vasárnapok voltak s ezentúl is csak vasárnapokat akar látni, ön ragaszkodik unokahúgához, mert meg akarja tartani magának, mert meg akarja szerezni magának, mint a többi szerencsétlen asszonyt. Ez az igazság.

Az öreg férfi felhördült. Sebestyén félreugrott. Az inas betámolygott.

- A kántor mán próbálja.

- Mondd meg neki, hogy egy kis türelmet kérek, Sebestyén úr van itt.

- Ez itt a Sebestyén? - kérdezte álmélkodva az inas s becsapta az ajtót.

A fiatalember végighúzta fagyos kezét tüzelő arcán. Az öreg férfi föl-alá járt egy darabig, lépte mélyen döngtek a kemény padlón. Aztán megállt az asztal előtt; az ernyő félrebillent a lámpán és testének óriási árnya a padlóra és falra vetődött. Gyűlölettel és megvetéssel nézett a felindult fiatalemberre s reszkető, rekedt hangon így szólt hozzá: - Szóval, én magamnak akarom megtartani a kisasszonyt...

Tovább akart beszélni, de ajkai hangtalanul remegtek. Megint megkezdte sétáját a széles szobában, fejét többször tagadón megrázta s nyakát makacsul kihúzta, mintha fojtogatná valami.

- Hát hallgasson ide - mondta ismét s a karosszékbe vetette magát. Elfordult a fiatalembertől s arcát a tenyerébe rejtette. - A maga új-korának egyik szenzációt hajhászó újságja - mindegyik csak modern botránykrónika - egy történetet írt meg annak idején a szokásos homályos célozgatásokkal. Én nem mondom most, hogy ez a történet igaz, azt se, hogy nem igaz, csak idézem a maga új-korának egy újságját. A hirhedt mulatságokat én rendeztem. Mit mondott maga, hogy Julia az én unokahúgom?

A fiatalember gépiesen felelt: - Én azt hallottam, hogy Julia az ön elhunyt nővérének a leánya. De ha...

Elharapta a szót.

- Akart valamit mondani?

Akart. Azt akarta mondani, hogy már semmiféle magyarázatot sem kér. Meg akarta magyarázni, hogy nem érdeklik a családi körülmények s nem vágyik a szülők ismeretére; hogy eddig tisztán, a világi és emberi kapcsolatokból kiemelve ismerte és szerette Juliát s hogy ezt a tisztaságot, ezt a függetlenséget mindörökre meg szeretné tartani. De rögtön maga is elcsodálkozott: mily különös kívánságai vannak! A szülők ismerete csökkentené előtte szerelmesének értékét?

- Semmi, semmi - mormolta fáradtan.

Az öreg férfi pedig folytatta. - Igen, az én szegény nővérem már meghalt, az a történet pedig azt regéli, hogy egyszer együtt mentünk vadászni az egész társasággal. Maga nem tudhatja, milyen szép volt az én nővérem. Volt olyan szép, mint Julia, ha nem szebb. Én sokáig távol tudtam tartani barátomtól s egész környezetétől, de ami elkerülhetetlen, az ellen hiába védekezik az ember: nem tud, talán nem is akar. Erre a vadászatra sem akartam elvinni, kértem, feküdjék ágyba s mondja, hogy beteg. Nem tette meg. Ennek így kellett lennie. A herceg is magához hivatott, kért, követelt, hozzam el a nővéremet. Tetszik neki, azt mondta. Vállaltam. Elhatároztam, hogy figyelmeztetem nővéremet a veszélyre. A vadászaton egymás mellé kerültünk s nevetve, könnyelműen elmondtam neki, amit el tudtam mondani. Ő nevetett: mi szüksége van terád a hercegnek, ha akar valamit? kérdezte. Ezen én is nevettem. A kastély előtt mellém lovagolt a herceg. Te akadályokat gördítesz utamba, mondta

bosszúsan. Én? Felháborodtam. A történet most azt meséli, hogy egy megbeszélte éjszakai órában együtt kopogtunk a herceg ajtaján. Lovásza állítólag megjelent a küszöbön s azt mondta, hogy senkit sem engedhet be a herceghez. A nővérem kinevette. A lovász kijelentette, hogy a herceg lelövésével fenyegette meg, ha valakit beenged. Visszamentünk, idegesen és izgatottan; nővérem az ő kicsiny, rózsás öklével a testét verte és sírt. Pedig, úgy, tetszettem volna neki, kérdezte tőlem állítólag a dühös könnyek között s kigombolta prémes kabátját. Meztelenül állt előttem, csak a derekán volt egy ezüsteel hímezett, fekete selyemkendő. Valld be, hogy szép vagyok s hogy a herceg sajnálhatja ezt az estét?

Ilyeneket kérdezett a maga újkori hírlapja szerint. Láttál már ilyen szépet, ilyen derekat, ilyen vállat? Ilyen kérdésekkel kínozott. Egyre vadabb és féktelenebb hangulatba csapott. Italt és hideg húst hozatott. A bort, nehéz vörös bort kiöntötte a mellére. Távozni akartam. Visszatartott. Azt mondta, addig nem enged, amíg meg nem mondom az igazat: van-e nála szebb nő? Megmondtam neki, hogy nincs. Boldogan felnevetett. Hiszen benne is az én átkozott, forró vérem folyt, ez az átkozott vörös bor, amely forr, tüzel és csábít.

Rémülten meredtem arcába. Abban a pillanatban megéreztem, hogy bűnben fogantatott az emberiség. Öklömmel arcába sujtottam. Elmenekültem.

Az öreg férfi felemelte arcát.

- Régen volt, nagyon régen. Akarja látni kinyomtatva ezt a förtelmet? Itt van. Mindig magamnál hordom. De nem is az a borzalmas, hogy egy beteg ember kitalál és kinyomat ilyesmit. Az a borzalmas, hogy olvassák és elhiszik. Mert mindent elhisznek, ami bűn és förtelen. Mert magának tudnia kellene, hogy az egész emberiség bűnben fogantatott, azért ily zagyva, barbár és aljas mindörökké. Meg kell akadályozni a szaporodást, újra kell kezdeni az egész életet. Mit akar még tőlem? - Rekedten kiáltozott. - A nővérem később kibékült a herceggel, megszülte Juliát, de amikor elolvasta ezt a borzalmat, szíven lőtte magát. És most mit hisz maga? Nem kell-e hinni abban a rágalomban, amelyet a világ legszebb asszonya halálával igazságnak pecsételt meg a világ szemében? Vagy hátha nem akarom, hogy rangján alul házassodjék vagy hátha szerelmes vagyok bele! És ha örült vagyok? Ilyen családot akar maga szaporítani, ilyen fajt fenntartani? Eh! - megrántotta a csengőt és kisietett a szobából.

A fiatalember összetörve nézett utána. Meg volt győződve róla, hogy egy búskomor, betegesen bűnbánó, örült öreg emberrel vitatkozott. De hátha igazat beszélt... amikor oly igaz és érthető ez az őrjöngő nagy bűnbánat, amellyel ez az öreg huszár az egész világ sorsáért vezekelni akar...

Elkábult, elerőtlenedett.

Ebben a pillanatban halkan felnyílt a baloldali ajtó s a fiatalember egyszerre csak azt érezte, hogy egy remegő kéz kapaszkodik meg benne. A sápadt, szomorú Julia állott előtte. A leány a mellére dőlt s illatos karjaival átölelte Sebestyén nyakát.

- Te elhiszed, amit mondott? - kérdezte határozottan.

A fiatalember nem felelt.

- Én nem - folytatta a leány. - Én nem vagyok hozzájuk hasonló. Ha olyan volnék is, melletted nem lehetek olyan, mert te szeretsz és vigyázol rám. Miért hallgatsz? Nem szeretsz már, nem kívánsz már, mert ismered az apámat, anyámat? Látod, most, hogy mindent tudok, sokkal tisztábbnak és felszabadultabbnak érzem magamat.

Harmónium hangja ütötte meg fülüket.

Huic peccatori, domine, hangzott erőteljesen.

- Orgona is van a házban? - kérdezte tétován Sebestyén.

Megindultak a hang után. Elöl a fiatalember, maga után húzva Juliát, aki csak kelletlenül követte. Végigmentek a hosszú, fehér folyosókon; az egyik szögletből gyertyafény sugárzott; a kis házi kápolna ajtaja félig nyitva volt. Oldalt állott a kopott harmónium, melyen az «orgonás kántor» a bűnbánó dalokat játszotta. Alacsony, vézna, ijedős ember volt a tanító, akin látszott, hogy szenvedve s fenyegetések és ígéretek súlya alatt vesz részt e véres szertartásokon. Magas, széles karimájú, fekete kalapja most is a fején volt, időnként egyre mélyebben a szemére húzta s állandóan a billentyűk fölé hajolt; szipogott s félénken köhécselt.

Huic peccatori, domine - suhogott a tépett hangszerből és suhogott, sűrűn suhogott a korbács is, melyet a részeg inas vigyorogva forgatott a szerencsétlen öreg férfi fölött, aki imazsámo-lyán, olvadó, sárga viaszgyertya alatt, térdepelt s hangtalanul meghajtva fejét imádkozott. Szöges, csomós korbács volt Jóska kezében s nagyokat fohászkodva, nagyokat sóhajtvá, nagyokat káromkodva csapdosott a hatalmas, vörös csíkokban égő és lila hegektől tarka, meztelen hátra és vállakra, melyekből kiserkent a sűrű, forró vér.

Huic peccatori, domine - sírdogált a harmónium, a tanító időnként el-elgyöngült, egy-egy hangot eltévesztett, de nyomban ijedten összerezsent s hangos robajjal megnyomta a pedált.

A fiatalok döbbenő írtózáttal álltak meg az ajtóban. Aztán Julia kézen fogta Sebestyént s elvezette a kápolnából. Elvitte a szobájába s leültette ágya szélére; ölébe ült s hosszan, fájdalmasan megcsókolta. A kályhában vígan pattogtak a száraz fahasábok.

- Én elejétől végig hallottam a beszélgetéseket - mondta később a leány. - Mindketten törvényekről beszéltetek, amelyeken át kell gázolni; falakat emlegettetek, amelyeket át tudnátok törni. Mi most itt állunk egy ilyen fal előtt. Megijednél? Meghátrálnál? Nem hiszed, hogy szeretlek téged, nem akarsz már együtt élni velem, akiért az életedet se tartottad nagy áldozatnak?

- Gyujts lámpát - kérlelte ébredezve a fiatalember.

Julián sajátságos ideges jókedv hatalmasodott el. Haját kibontotta s kezeit erős, fűszeres folyadékokban megillatosította. Az asztalon álló vázából kivett egy őszirózsát s a hajába tűzte. Később kiment a szobából s terítéssel meg vacsorával tért vissza; két poharat is hozott, amelyeket sötétvörös borral színültig megtöltött. Keveset ettek és sűrűn ittak.

Julia gyümölcsöt hámozott s az édes gerezdeket, borba mártogatva, két karcsú, gyűrűs újjával a fiatalembernek nyújtotta.

- Hegyes, drága fogaid vannak - nevetett kicsapongón s rózsás nyelve hegyét a csillogó borban fűrösztgette. - Most te is ihatsz belőle - adta át poharát Sebestyénnek, akit jókedvével, csókjaival lassanként életre keltett.

Elérkezett az éjjel. A ház másik szárnyában az inas részegen énekelt; Julia a fiatalember fölé hajolt s két forró kezével befogta füleit, hogy ne hallja a vad nótákat. Aztán letérdepelt, álmodozva dúdolgatott s lehúzta Sebestyén csizmáit: megvetette az ágyat s megcsókolta a párnát, amelyen fejük pihenni fog. A fiatalember kábultan, forrongva nézte ezt a kigyulladt, eltökélt leányt s mialatt érezte, hogy a vér, ez az «átkozott vörösbőr, amely forr, tüzel és csábít», előnti a fejét, egy másik leányt látott az ágyon, egy meztelent, akinek derekát ezüsttel hímezett fekete selyemkendő takarja. Nem az *van-e itt vele?* Nem az beszél-e hozzá, nem az hívogatja-e?

Hajnal felé édes kimerültséggel elaludt a leány. A fiatalember könyökére emelkedett és Julia fölé hajolt. Arcát akarta látni. Sötét volt, semmit sem látott. Csak egy szürke, meleg folt pihedett a párnán. Ekkor már kihűlt a kályha s a kastélyban, amely szabadon állott az erdőben, körülveve a vigasztalan mezőtől, dermesztő hideg volt. A fiatalember a takaró alá húzódott s a leány mellére bujt. Fogai vacogtak; kinyitotta száját és száraz, hideg, éles fogait Julia mellén

melengette. Ekkor Julia is felébredt; átölelte Sebestyént és szorosan egymásba fonódtak. Szemük tágra nyílt, egymást keresték. Két idegen ember nézett egymásra. Mindketten egyet gondoltak: ha a nap besüt az ablakon, felkelnek és eltávoznak. Elhagyják ezt a házat és gazdáját, aki bűnösnek tartja magát és bűnhődni akar. Új életet fognak kezdeni, a maguk életét. Csendes, bánatos, szorongó élet lesz ez. S egyszer talán megszöknek egymástól s visszajönnek ebbe a házba, a vigasztalan mezőre s leülnek szerencsétlen barátjuk mellé. Tartanak egy részeg inast, meg egy reszkető tanítót; az egyik szöges korbáccsal veri féktelen testüket, a másik naphosszat fogja siratni őket: *Huic peccatori, domine!*

Reggelre útnak indultak. Az ősz férfi, homlokát az ablakhoz szorítva, utánuk nézett. Könnyezett. Aztán, derékban megrogyanva, elbotorkált a kápolnába s leborult az imazsámolyra.

- Ezentúl naponta háromszor tartok misét - s felállt, hogy az inas vérző vállaira segítse a huszárzubbonyt. Az inas erre fizetésjavítást kért, a kántor pedig ijedten, hangos robajjal belerúgott a pedálba.

MIKROSKÓP.

Sohasem borzadtam a haláltól. Amióta élek s még inkább, amióta eszemet tudom, megjósolta haláloamat záros időn belül ember és természet, s folytonos súlyos betegségem és gondolkodásom meghitt, mondhatnám, meleg, barátságot fejlesztett ki köztem és a halál közt. Úgy gondoltam tizenkilenc esztendőn át a halálra, mint jóbarátomra s ennek az elképzelésnek volt valami köze a valósághoz. Volt egy bátyám, *Kálmán*, aki a csalódásig hasonlított rám arcban, természetben, mozgásban és hangban, huszonnyolc hónappal volt idősebb nálam, huszonegy éves korában hirtelen elhunyt, mondom, egészen bizonyos, hirtelen elhunyt, s ha arcképeit, melyeket számos példányban őrzök tárcámban és szobámban mindenfelé, megmutatom egy idegennek, gondolkodás nélkül azt mondja, hogy rólam készült felvételek. Csak egy nagy különbség volt köztünk; ő mindig egészséges volt, én örökön beteg. Ebből eredt minden egyéb különbözőségünk; az én folytonos töprengésem és búskomorságom nála okosság, megfontoltság és derűs ötletesség volt, az én fantáziám és rögeszméim nála gyakorlati, hasznos cselekvés, erő és rendíthetetlen akarat, az én melankólikus pesszimizmusom nála felületesen kétkedő optimizmus. Bánatai félórások voltak, ha egyáltalában tudomásul vette; semmi sem csüggesztette s a kétségbeesés elől könnyedén kitért; mindig volt húsz reménye egy csalódásra s hússzor annyi ereje minden próbatét után. Erő, egészség, vidámság, minden jog és feltétel megvolt benne a boldogságra, sikereit úgy tekintetem, mintha az én jussom esett volna rá, mintha jogosan tölem vette volna el s én ezt rendben is találtam. Úgy járkált mellettem, mint az én erőm, az én egészségem, az én boldogságom, ruganyosan, nevetve s az én lomposságom mellett talán feltűnő elegánsan; minden az övé volt, joggal, s nyugodtan vártam a napot, melyen teljesen magának követel, ha útjában állok vagy érkezettnek látja az időt. Ő volt előttem a megszemélyesített halál s határtalan szeretetemmel egész életemben nem tudtam másképp elképzelni még akkor sem, amikor mint fátyolosszemű hadnagyot a kárpáti hegyek közt fején találta egy orosz golyó, mondom, egészen határozottan eltalálta. Azután sem. Hangosan és gúnyosan nevettem azon a híren, hogy meghalt a Kárpátokban: milyen badarságokat beszélnek az emberek! Ő kezdettől volt és örökön él. Ha van gondolata a világnak, ő az egyetlen.

Két héttel ezelőtt a mai napra jövendöltem haláloamat s akkor nem hittem, hogy ezen az egyébként tölem nem függő s nekem teljesen közömbös tényen változtatni lehet vagy akarok. Csinos kis szobám volt a szanatórium első emeletén, fent a hegyen, ezen a gyönyörű darab földön. Úgy mondom ezt, ahogy a többiek mondják: gyönyörű. Nékem semmi közöm hozzá. Azt mondják, sehol ilyen szép fák nincsenek s vannak betegek, akik kimért óráikat valami vigasztalással töltik el itt egy szomorúfűz alatt. Azt is mondják, hogy a hegyek sehol ily felségesek, az ég sehol ily végtelen s a levegő a messzi horizonton sehol ily csodálatos színekben nem káprázik - az ápolónőm is ilyesfélét állított, ma délután, amikor visszaélve közönyöségemmel ide tolta széket az ablakhoz. Nékem, mondom, semmi közöm ezekhez a dolgokhoz, hozzám ez a föld sosem küldött egy hívó szót, mindig úgy tekintett, mint idegent, aki hivatlanul és ügyetlenül reá tapos. Szelídségemet és jóságomat azonban sosem tudta megzavarni, még ő sem. Ma is valami hihetetlen ünnepet ülhet ez a virágos kert! Hogy ragyog és zenél ez a nap, hogy' dalol ez a sok zöld a fákon, a fűvön, mily pompázó ez a sok virág! S az a légy ott abban az égő piros rózsában, hogy' zümmög, hogy' élvez, hogy' tudja mindezt! Neki megvan a helye a napon, ő nem hivatlan, ő nem idegen - ej, szólj oda valakinek, hogy két órán belül meghal s egyszerűen szentimentális lesz.

Éreztem, hogy valaki a székem mellett áll s figyelmesen vizsgál. Tudtam, hogy ő az, más nem lehet. Tudtam, hogy frakkban lesz erre az ünnepélyes alkalomra, hogy elhozta hozzám legragyogóbb szemeit, legpirosabb arcát. Illata megmámorosította orromat s gallérja csillogása arcomat égette.

- Már két héttel ezelőtt tudtam, szóltam, hogy ma eljössz hozzám. Vártalak. Isten hozott, bátyám. Add ide. Szeretlek, bátyám, kedves bátyám, én szeretlek, úgy-e, ezt mindig tudtad?

Ekkor már kezemben éreztem azt a finom kis tört, melyet ő ilyen alkalmakra szokott magával vinni. Éles volt, mint az igazság és csillogó, mint a legégőbb napsugár.

- Látod, most is igazad van - mondtam, de még mindig nem mertem ránézni. - Minden ember maga végzi ki magát, te csak kezébe adod a tört. A halál az élők kiváltsága. Mily jó, mily gyűlöletesen jó vagy te, hogy ezt így el tudtad rendezni. El tudtad hitetni az emberekkel, hogy a halált nem ők találták ki borzalmas gyönyörűségükre, hanem a te végzetes kegyetlenséged zúdítja rájuk ezt a kínt. Te levettél minden felelősséget az emberek szívéről. Szeretlek, édes bátyám.

Felingerelt ez a sok jóság és dicséret. Valami bántót akartam mondani, valami kíméletlent az arcába vágni, meg akartam bolygatni a nyugalma, szenvedőnek és kicsinyesnek szerettem volna látni ezt a jóságosan mosolygó, okos arcot.

- Sietsz? - kérdeztem. - Hova sietsz úgy! Én nem akarok most veled menni. Én még itt akarok maradni. Nem lehet, hogy te azt tehesz velem, amit akarsz.

- Élni akarsz még? Még nem volt elég? Tudod, hogy én is szeretlek s csak jót akarok veled, öcsém.

Oly hangon mondta ezt, hogy én határtalan szánakozást éreztem ki a szavakból. Erre én egészen gyáván és megaláztatottan ezt suttogtam:

- Öt percre még, igen. És azért kérem, mert tudom, hogy éppen az utolsó öt percek kimondhatatlan kínlásában szeretsz gyönyörködni. Nem, én kérem... - Nem tudtam tovább beszélni az elkeseredéstől. - Szeretlek, nagyon szeretlek!

Kezébe vette arcomat, verejtékező homlokomat és lázas arcomat gyöngéden megsimogatta. - Mert te adod nekem... Tudom, egyszerre sok dolgod akadt, szegény kicsi fiam. Hát menj. De vidd magaddal ezt a kicsinyítő üveget, amit én itt monoklinak viselek. Egy kis mikroszkóp, tedd rá életedre, a te drága öt percedre s úgy nézd. Én adom, testvér, veheted. Csak jót akarok veled.

- Az idő mikroszkópja - nevettem gúnyosan s határtalanul gyűöltem. Ha ember volna, már két perce halott volna. De nem lehet megérintenem, nem lehet hozzányúlnom, mert az a bűn, az a bűn. És szeretem, szeretem, szeretem.

Felültem a gyorsvonatra és szédületes sebességgel rohantam vissza a hazámba. Éjszaka érkeztem meg a faluba, ősi birtokunkra; az állomáson autó várt valakire.

- Hajts on a kastélyba - kiáltottam a sofőrnek, aki csodálkozva, sőt némi gyanakvással nézett rám.

- A vendég? - kérdezte.

- Igen, a vendég - mormoltam bosszúsán és ismét rákiáltottam.

Fagyos téli idő volt ez, kísértetiesen hideg. Egy csomó bundát és takarót borítottam magamra, de semmi sem használt; a szél és köd átjárta bordáimat. Az autó kerekei nem gummiból készültek, hanem egy bőrtokba göngyölt keverékből, valami kemény és merev szirupból, vízből, fából és szögekből; fájdalmasan csikorgott és döcögött a kocsi az egész úton. Köd

borított be mindent, a fák mint csupasz árnyak imbolyogtak a ködben s a hold ezüstös rózsaszínt kevert ebbe a rémületbe.

A kapus kitárta előttünk a kastély bejáratát. - Walther gróf úr érkezett meg? - kérdezte.

Ekkor már nem bírtam magammal. - Ej, mit, én érkeztem meg, én, én, a kastélyomba!

- Kicsoda, kérem?

Eldadogtam a nevemet. Csodálkozó lakájarcot láttam arcomba meredni. Szemem elé, magasra tartotta a lobbanó lámpát.

- Ó, kérem, - mosolyogta alázatosan - már másfél éve, hogy a gróf úr megvette a kastélyt és az egész birtokot. Nem tetszik rá emlékezni?

Most már emlékeztem és zavartan mosolyogtam. Hiszen még én ajánlottam, hogy adják el.

- Az öreg tekintetes asszony pedig meghalt, úgy-e?

- Hát persze, hogy meghalt, kérem alássan, két éve, hogy meghalt. Három hónappal aztán, hogy az utolsó fiát is eltemette, aki egy szanatóriumban fejezte be nyomorúságos életét. Méltóztat parancsolni, hogy bejelentsem a gróf úrnál?

- Nem, kérem, köszönöm. Csak ne világítson úgy a szemembe ezzel a rossz lámpával... Szabad kérnem a sofőrt, hogy visszavigyen az állomásra?

Más ruhát öltöttem fel s elutaztam Berlinbe, hogy megkeressem a lakásomat. Három utcában is benyitottam mindenféle házakba és mindenütt azt mondták, hogy már elköltözött. Itt lakott, de már elköltözött. A harmadikban azt a felvilágosítást adták, hogy onnét Münchenbe utaztam. Sürgönyöztem Münchenbe, azt felelték, hogy elutaztam már Bécsbe. Erre új ruhát vettem magamra s Bécsbe rohantam. Itt egészen határozottan emlékeztem, hogy éveken át dolgoztam az egyetem élettani intézetében. Azonban itt sem találtam meg a lakásomat. Nem baj, gondoltam, itt mindenesetre megállok egy pillanatra s felkeresem egyetlen szerelmemet.

Az ötödik utcában végre ráakadtam. Mikor becsöngettem, sajátságos szellőt éreztem a szívem körül. És kimondhatatlan bánatot. Amikor pedig megszólalt, az elmulás édes hangja csilingelt a fülemben. Elhízott, tagadhatatlan. Mily nagy cipőket visel! S hol van az ő édes hegedűcsengésű hangja?

- Köszönöm, hogy eljött - mondta minden meglepődés nélkül és gyűrött, foltos pongyoláját összehúzta mellén - s hogy a szomorúság ez órájában maga is részvételt gondol rám. Szegény férjem, nagyon jó volt hozzám s egy kisfiunk is született.

Így megtudtam, hogy két esztendeig szerettük egymást azzal a gyötrelmes vágyakozással, amely az ifjúságot és a tüdővést jellemzi. Akkor én lassanként kihültem és elmaradoztam s mikor egy éjszaka elutaztam, ő veronállal megmérgezte magát. Volt azonban annyi elővigyázat benne, hogy nem vette be a halálos adagot s kétségbeesését is tudta annyira mérsékelni, hogy egy félév múltán férjhez mehetett egy orvoshoz. Aki tehát most, ezekben a napokban húnyt el. Tőle tudtam meg azt is, hogy bár én magam nem házasodtam meg, sosem voltam ellensége a hosszantartó viszonyoknak s hogy sokáig együtt éltem egy szépségéről híres cigányleánnyal, azután egy hirhedt özvegygel, akit egy fényes estélyen kihívó és kacér viselkedése miatt revolverrel fenyegettem meg. Ezután állítólag végleg szakítottam a szerelemmel.

- Rövid, de hangos pályafutás - jegyeztem meg némi gúnnal.

- Azonban, úgy-e, ez csak egy sebzett szív csalódása volt s nem egy nemes lélek végső ítélete? - susogta szerelmem könnyes hangon s hozzám símult.

Megtántorodtam. - Hogy' érti ezt? - kérdeztem fogvacogva.

- Istenem, hát semmi sem mulik el nyomtalanul s a hegedű sohasem felejtí el azt az első kezét, aki hangot csalt ki belőle. Ez a mai hirtelen látogatása, bár vártam rá, biztosítom, remélnem engedi - -

Borzadva néztem végig. - Igen! - kiáltottam mindent kifejezőn s elrohantam.

Bécsből Budapestre utaztam, hiszen még mindig nem volt lakásom. Itt ruhát cseréltem s tisztázni igyekeztem politikai és tudományos állásfoglalásomat. Mindkettő igen könnyen ment. Felesküdtem konzervatívnek, liberálisnak, demokratikusnak, mely változások alatt igen jóleső izgalmakat éreztem. Miután sűrűn jártam Isten elé, jegyet váltottam azok közé, akik az embert a majomtól származtatják, de később mindent visszavontam s ismét fizettem a rám eső adót. Egyszer kétségbe vontam, hogy a föld forog, később ismét elismertem, majd egy pillanat múlva azt fejtegettem, hogy részben forog, részben nem forog. Egy pillanatig híve voltam minden pozitív tudásnak, később határozottan állítottam, hogy minden a mi képzeletünk műve, majd kiegyeztem olymódon, hogy van ugyan igazság, de ez attól függ, hogy milyen erős hitet tud az emberben kelteni. Mindez nagy felindulások közt ment végbe, nagy forrongásokat éltem át, de végeredményben ez az egész folyamat végzetesen hasonlított ahhoz a szokásomhoz, hogy időnként ruhát váltottam és megfürödtem; ott, a ruha alatt, úgy látszik, minden változatlan maradt. Ez volt az én dicsőséges fejlődésem. Itt egyébként megtaláltam életemnek azt a pillanatát, amelyben minden a feje tetejére állt. Voltaképpen csak azt lehetett észrevenni, hogy a mikroszkóp csillogó látóterében egy kis fekete pont örülden ide-oda rohan, nekifut az egyik falnak, visszapattan a másikra s közben egyre halványul és gyöngül. Ez egy élet emléke. Bármennyire is figyeltem, - hiszen egy egész pillanatig egyre csak rámeredtem - a rendszernek és értelemnek egyetlen nyomát se lehetett itt megtalálni, de a képzeletnek végtelen tere nyílt. Tanácsolták ugyanis, hogy ezt a heves forgásomat magam körül nevezsem el a gyermekkor kedves csalódásainak, az ifjúkor kötelelősségszerű tévedéseinek, a férfikor lelket és izmot erősítő küzdelmeinek, az aggkor kibékítő hülyeségének - én azonban, bár türelmesen bólogattam, megőriztem azt a sejtelmemet, hogy az egész egyetlen egy eszeveszett téboly volt. Mert végül is nem emlékszem másra, minthogy ruhákat cseréltem, a kulcsaimat szaporítottam, rohantam egyik házból a másikba, - itt sohasem éreztem jól magam, ott ma jól, de holnap megbántam, amott ma rosszul, de másnap mindent szépnek láttam - ebben az utcában kötelelősségből vagy szokásból udvaroltam, abban a városban gyáván lemondtam; itt megbántottam, akit szerettem, ott nem mertem visszaütni azt, aki arcomba vágta öklét... Csak valami fejfájás maradt vissza az egészből s határtalanul szégyenkeztem a magam és embertársaim sorsán.

Ismét felkerestem néhány lakást s egy csomó kulcsot vásároltam össze, melyekkel a szobákat felnyitottam. Éjszaka, ha végigrohantam az utcákon, elkeseredetten csörgettem megszámíthatatlan kulcsaimat, amelyekből, lassanként rájöttem, sosem tudok eleget beszerezni: hiszen mindegyik csak a régi zárat nyitja, az újba egyik se talál. Hányszor álltam kétségbeesetten egy-egy ház előtt s már ásó s fúró után néztem, hogy feltörjem az aszfaltot s pincét ássak a lakás alá, melybe be akartam hatolni; mígnem a rendőrök elhúztak a ház elől és szemrehányón szóltak: ne háborgassam a rendet, az emberek nem szeretik az ilyen lakatosmunkát. Egyébként is mindenütt már más lakott s az én életemből egy emléket sem találtam. Csak az egyetemen emlékeztek még rám s egy nagy munkára, amelyen éveken át dolgoztam; ugyanitt tudtam meg azt is, hogy egy félévvel ezelőtt végleg megúntam ezt a ma divatos ház- és lakásrendszert, amelyben kisebb-nagyobb ketrecekben egymás fölé és mellé összebujnak az emberek; hogy végleg szakítottam ezzel a barbársággal s egy szerény házikót építettem a hegyek közt; oda vonultam el dolgozni.

Ezt a kis házat aztán, két erdő közt, meg is találtam s bent az íróasztalnál felismertem a betegesen köhécselő, görnyedt, ősz kis embert, akit óvakodtam munkájában zavarni. Csak a

szokásos napi tíz percnyi pihenőjében mertem érdeklődni egészsége és egyéb életkörülményei iránt s hangomba igyekeztem beleönteni mindazt a tiszteletet, amit ember ember iránt egyáltalán érezhet.

Az ősz tudós ezt a felvilágosítást adta:

- Csak rövid ideig állhatok rendelkezésére, mert munkám sürgős s az időm rövid. Most írom le munkám utolsó tanulságát, amely így szól: Ha látni akarsz, dobd el szemeidet: ha hallani akarsz, önts ólmot a füledbe; ha gondolkodni akarsz, szabadulj meg agyadtól; ha messzi útra akarsz kelni, vágd le lábaidat; ha szeretni akarsz, tépd ki szívedet; ha élni akarsz és boldogulni akarsz, oltsd ki életedet.

Megkockáztattam a kérdést:

- E munka befejezése után tanár úr magán is végrehajtja következtetéseit?

Megbotránkozva felelt:

- Ez a tanítás, fiatal barátom s a tanítást én adom a világnak... Hallja, hogy' zümmög?

Semmit sem hallottam.

- Hallja, ott, abban a szögletben, ott, a milói Venusban, benne a szoborban egy légy van elzárva. Nem hallja, hogy' zümmög? Rettenetesen szenved. Nem azért, mert éhezik vagy nem jut levegőhöz. Dehogy. Az esztétikai érzéke van megsértve, halálosan megsértve, attól esett úgy kétségbe. Tudja, mit sír? Egyre azt sírja: mily nagy monstrum, mily otromba tömeg, itt egy kiugrás, ott egy mélyedés, mily nehézkes és értelmetlen az egész s mily céltalan ez a nyers tömeg, amelyből hiányzik a könnyed rendszerek minden szépsége és érthetősége. Nem gondolja, fiatal barátom, hogy mi is ilyen legyek vagyunk, akiket Isten a világ gyönyörű szobrába zárt s mi benne éppily nevetséges kétségbeeséssel zümmögünk?... Könyvemben megírom, hogy a minap meglátogatott engem a Saturnusnak egy lakója s kifejezte azt a vágyát, hogy állandóan a Földön akar tartózkodni. Azzal okolta meg ezt az egyébként természetes elhatározását, hogy a mi világító berendezésünk ezzel az egy holddal inkább megegyezik sorsunk világosságával, mint az ő nyolc holdjuk s hogy itt nálunk egyébként is sokkal több a sötétség, a kín, az értelmetlenség, ami mind inkább megfelel az embernek... Még csak azt akarom megemlíteni, fiatal barátom, hogy könyvemben a jövő művészi feladatainak is szánok egy fejezetet. A művészetnek mindig azt kell adnia, amit lát. Így, például, én megfestem a jégkorszak embereit. E képen láthatja, hogy esztendőig tartó jégünnepeleket rendeznek, azt is mondhatnám, hogy egész életükön át táncolnak, vígan és dalolva, hogy fáradhatlan tagjaikból kiverjék a hideget. Itt láthatja az utolsó megfagyott asszonyt: kékülő kezeiben jégpoharat tart és merev ajkai harsogó dalban fejezik ki az elpusztíthatlan reményt.

Itt elhallgatott egy pillanatig s én felhasználtam ezt az alkalmat, hogy őszinte részvéteimet fejezzem ki, az akkor divatos szokás szerint.

- Igen, köszönöm, - mondta meghatottan - ez kétségkívül zseniális egy munka s így a téboly diagnózisa biztos. Köszönöm, köszönöm, kedves barátom.

Ekkor már elmúlt négy perce, még csak egy percem volt hátra. Az öreg tudós most elégette a könyvét s kocsiba ült velem. Szép lányokat, vérpiros ajkakat, vérben égő szemeket kerestünk, édesvérű asszonyokat és mélytűzű borokat, tömjénezünk hasissal, áldoztunk morphiummal s utunkra ráleheltük a nicotin és coffein füstjét. Friss csókunkba belepárolgott az előbbi ölelés fanyar unalma, az új mellől újabb felé kacsintott szemünk s mialatt szánk és szívünk csöpögött a vértől, így maradt meg nekünk a mámor, egy perce a harmóniának és boldogságnak, amely megszabadított magunktól. Ezért a percért boldogan hajítottuk oda egész sorsunkat s reszkető fejünk, fátyolos szemünk és minden elégett idegünk boldogan imádkozott: - Ó, halál,

egyetlen édes bátyánk, tedd örökkévalóvá a mámor e percét s vedd el tőlünk a tért és időt. Mily boldogság fejünket lehajtani sötétségbe, amelyben nem fenyeget többé az idő réme s nem ismerjük többé magunkat; ahol egy perc az örökkévalóság s minden élet egy örökkévalóság.

Így imádkoztunk, én és az aggastyán, részegen térdreborulva édes bátyám előtt, aki várt rám ez öt perc alatt s én most boldogan csókoltam meg az áldott kart, amely kezembe adta a finom tört. Később is többször hálásan megszorítottam és megcsókoltam, mialatt segített szívemhez emelni, jó mélyen belédöfni és többször megforgatni. Boldogan, boldogan megköszöntem, hogy várt rám, hogy kezembe adta ezt a babonás mikroszkópot, amely megmutatta életem hiábavalóságát; megköszöntem, hogy legyőzött s elismertette velem jogát az életemhez.

SZÉP, TISZTA ÉLET.

- Egy kevés konyakot?

- Pár csöppet, köszönöm.

Néhány csepp konyakot öntöttem teájába s odaadón figyeltem. A fiatal, szőke asszony hátradőlt a széken s fáradhatatlanul folytatta.

- Tudja, nem is az embertől magától függ az, hogy milyen az élete. A magamfajta polgári embernek az életét annyi minden meghatározza már jó előre, annyi sok külső körülmény szorítja erős korlátok közé s - hogy úgy mondjam - annyi erős és határozott ember vigyáz reá, hogy amire szóhoz jutna, már alig van s alig lehet mondanivalója. Így lesz a mi életünk tiszta, csendes, szűzi egyszerű, olyan, aminőre maga vágyakozik.

Keresztbe vetette lábait s kissé lehúzta térdéről a szoknyát. Vékony, nyulánk, szőke asszony ült előttem, kicsiny madárfejen hullámos haj lobogott. Vékony, de kemény, piros ajkai nedvesen csillogtak; nagy barna szeme, úgy szemszögletből, kissé unottan és ellenségesen villant rám. Vékony arcizmainak gyakori rezzenéseiből, ideges mozdulataiból, itt-ott szinte felsikoltó hangjából már néhány perc óta észrevettem, hogy ún engem, únja a témát s únja a beszédet; de hagytam. Beszélni nem volt kedvem s kíváncsi voltam, hova lyukad ki bölcseségével s emlékeivel.

- Különösen, amióta férjhez mentem s vidékre kerültem... nem, már ez sem jelentett változást. Ahogy az embernek elindul az élete, már ott látszik, kicsoda, mi lesz vele, amint maguk írók szokták mondani, milyen lesz életének a stílusa. Szóval, a gyerekkorában. Nem volt semmi eseményem, nem történt velem semmi, szép, tiszta, csendes, egyszerű volt minden. Látja, voltaképpen még máig se tudom pontosan, ki volt az apám. Csak arra emlékszem, de ezt is így mesélték el nekem, hogy ötesztendő koromban valami jelentéktelen ügyben összekülönbözött az édesapám meg az édesanyám. Hogy egyszerűen mondjam el ezt a kis, egyszerű ügyet, legjobb lesz, ha neveket használok. Tehát, amikor ez a válópör elkezdődött, akkor azt hittem, hogy Lajos az édesapám és Vali, - tudja, mi már gyerekkorunkban is így hívtuk anyánkat - tehát Vali az édesanyám. Amikor e jelentéktelen ügy miatt válópörre került a dolog s a bíróság Lajos édesapámnak akart odaítélni engem, kiderült s Vali édesanyám állította ezt, hogy nem Lajos atyám az édesapám, hanem egy Károly nevű úr, aki már régóta barátja volt akkor családunknak. Tudja, ez egy hosszú pör volt s mindenféle vallomások hangzottak el és sok-sok tanut is kihallgattak, képzelje el, több mint három esztendeig tartott a pör és hol Lajos édesapámhoz költöztünk Valival, hol meg Károly édesapámhoz, mert volt úgy, hogy Károllyal voltunk jóban, máskor meg úgy, hogy Lajos atyámmal és nagyon jószívú is volt Vali, ezt onnét tudom, hogy amikor valamelyik bajba került, akkor megsajnálta és kibékült vele és azt akarta, hogy jól érezze magát, de azt se akarta, hogy akár Lajos, akár Károly haragudjon vagy bánkódjon, pedig, tudja, három év alatt sokszor megtörtént, hogy akár Lajos, akár Károly tönkrement vagy más baj volt, hiszen, tudja, ilyen kis bajok napi-renden vannak a mi életünkben. Három év múlva azután az történt, tudja, hogy szegény Vali anyám megbetegedett és meghalt és akkor ez az egész ügy feledésbe merült. Már nem is tudom, hogy' történt, én akkor Ernő édesapámhoz mentem, ugyanis Ernő édesapámhoz vittek, mert ő eljött értem és magához vett és felnevelt, mert Vali anyám halálával megszűnt az egész pör, nem volt miért válni és házasodni és Lajos apám és Károly atyám számára nem volt már fontos tisztázni az ügyet, hiszen Vali anyám meghalt és itt volt Ernő apám, Vali anyám bátyja, aki felnevelt. Az is csöndes, tiszta, egyszerű, igazi békés polgári ház volt, mint Károly atyámé, ott is egyhangúan és változatlanul teltek-múltak a napok. Ernő édesapám házában kissé elgondolkodtam fontoskodó gyerekésszel ezen a dolgon, hogy hát hogy is volt az, hogy

én Károly apám gyermeke voltam, holott Lajos az én édesapám, mert ő volt Vali anyám férje, tehát voltaképpen Lajos az édesapám, de mégsem ő, hiszen Vali anyám azt állította, hogy a kérdéses időben Lajos - akarom mondani Károly volt az édesapám, pedig azon a napon is voltaképpen Lajos, nem Károly vagy Lajos, mégis? ejnye egészen belezavarodom ezekbe a nevekbe, kár volt nevekkal jelölni meg az embereket, nem? egyik név olyan, mint a másik, azért van ez... Elég az hozzá, hogy az életem Ernő apám házában is tovább folyt a mi életünk egyszerű, megszokott módján. Ernő apám agglegény volt, csöndes, visszavonult, jó ember s mikor úgy negyvenöt éves lett, belátta, hogy nagyon szomorú az, olyan magányosan élni, talán arra is gondolt, hogy egy férfi mégsem tudja kellően felnevelni az olyan gyöngédségre szoruló kisleányt, mint én vagyok, már nem tudom, hogy' volt, de egy szép napon, azt hiszem virágvasárnap volt, feleségül vette az ottani kávéház kassziroskisasszonyát, mert ez is vidéken volt, ott, ahová én férjhez mentem. Így történt, pedig Ernő apám mérnök volt és nagyon jól keresett. Ekkor én visszakerültem Lajos apám házába, azt hiszem, azért, mert nem akart egy ilyen legalább is kétes múltú kisasszonnyal egy fedél alatt hagyni, amiben igaza is volt, pedig ez a kisasszony nagyon jó és szép nő volt, ahogy még ma is emlékszem rá és arra is emlékszem, hogy sokáig leveleztem vele, szegény Erzsi mamával, mert Ernő apám megtanított rá, hogy röviden így szólítsam és Erzsi mama ezért nagyon hálás is volt Ernő apámnak, amint-hogy, úgy láttam, hogy a mama mindenért nagyon hálás volt és nagyon szerette és tisztelte Ernő apámat. Én akkor nyolcéves voltam és éltem azt az egyszerű, csöndes gyerekeletet, amit a magamfajta gyerekek élni szoktak. Csöngettek. Talán már jönnek a vendégek. Nem?

Nem itt csöngettek, az utcán csöngetett egy bicikli. A szőke, vékony hölgy velem szemben az ajkába harapott s idegesen pillantott reám. Haragudott, hogy első vendége ma ilyen szótlan és szinte már ügyetlenül nem tudja őt mulattatni, de, úgy látszik, gyakorlott volt már a társasélet formáiban s egy pillanat alatt beletörődött háziasszonyi kötelességeibe.

- Tovább is, mondom, az egész életem, minden ilyen egyszerűen és csöndesen folyt le. Tudja, Lajos apám jókedvű ember volt, szerette az életet könnyű és színes oldaláról látni és ebben, valljuk be, igaza is volt. Majdnem minden este mulatni járt s otthon is rendezett néha mulatságokat barátai és ismerősei számára. Emlékszem, egyszer engem is beengedtek egy ilyen vendégségbe. Nagyon örültem, már egész nap vártam az estét, először jelentem meg nagyobb társaságban, felnőttek közt, ahol férfiak vannak, akik szivaroznak és mély hangon beszélnek, s asszonyok, akiknek férjük van és csillogó ékszert viselnek a fülükben. Selyemruha volt rajtam, a hajamban széles piros szalag, nagyon tetszettem magamnak s tudtam, hogy mindenkinek, aki nem irigy, tetszeni fogok. Bevallom, kissé szédültem. Azt hittem akkor, hogy már felnőtt nagyleány vagyok, akinek a többi felnőttekhez hasonlóan kell viselkednem. Nyugalmat erőltettem magamra s leültem a felnőttek közé. Likőrt ittak, tréfásan engem is megkínáltak, én úgy tettem, mint aki megszokta már ezt az ivást s komolyan kiittam a poharat. Cigarettáztak s nevetve engem is megkínáltak, elfogadtam és rágyújtottam, képzelheti, milyen keserű volt ez a cigaretta s én hogyan szédültem, de azért csak szivogattam, szivogattam rendületlenül. Emlékszem, leültettek a zongorához s mindenféle vidám és táncos dalokat játszottak velem, kisült, hogy ezekhez a dalokhoz én nagyon jól értek, megdicsértek, később más is zongorázott, ezalatt én táncoltam, de, a jó isten tudja, miért, mindvégig igyekeztem megőrizni a komolyságomat. És, emlékszem, mit gondol, kivel táncoltam? Lajos apám házában Károly apámmal. Észrevettem, hogy még nagyon fiatal ember s voltaképpen sokkal szebb és elegánsabb Lajos apámnál. Várjon csak! Ernő, Károly, Lajos, Vali, Erzsi - ejnye, most már nem is tudom, jól mondtam-e magának a neveket, illetve hogy maga jól megfigyelte-e a neveket, de a nevek nem is fontosak, a fontos az, hogy vele táncoltam akkor, azzal, tudja, akiről észrevettem, hogy sokkal szebb és fiatalabb a másiknál vagy harmadiknál, már nem is tudom. Közben ugyanis, ezek ketten vagy hárman, ahogy akarja, kibékültek és igen jó barátok lettek, együtt jártak mulatni és közös üzleteket kötöttek. Jobb is, ha az

emberek nem haragszanak egymásra, bár talán akkor nem volna olyan egyhangú és egyszerű az életünk. Elég az hozzá, hogy ez az este nem végződött olyan pompásan, mint ahogy én elképzeltem. Tudja, volt egy nagy szoba ott, egy nagy terem, ahol táncoltak és mindjárt mellette egy kisebb szoba, ahol a büffét rendezték be. Szébbik és fiatalabbik apámmal betáncoltunk ide, ebbe a kis szobába, nagyon melegem volt, ki is fáradtam, ledőltem egy karosszékre és ez az én szébbik és fiatalabbik apám udvariasan és előkelően fölém hajolt és megköszönve a táncot, mint egy idegen hölgynek, megcsókolta az én akkor sovány, de finom és szép kis kezemet. Most már nem tudom pontosan, hogy történt, elég az hozzá, hogy én visszamentem a táncterembe, de már ekkor is szédültem és a lábaim inogtak, de azért még úgy a fal mentén szépen, lassan be tudtam támolyogni és ekkor láttam, hogy ez az én szébbik és fiatalabbik apám rám mosolyog és rám néz, tudja, olyan erős nagy fekete szemei voltak, még ma is látom, istenem... én is mosolyogtam és tovább akartam a felnőttet játszani, de, már magam se tudom, hogy történt, elég az hozzá, alig tettem még egy-két lépést, megbotlottam a síkos parketten és elvágódtam. El is ájultam voltaképpen, mert csak jóval később tértem magamhoz, az én lányszobámban, az ágyamban, ez olyan kis baleset volt, kis pech, tudja, aminő előfordul néha a mi egyhangú életünkben és látja, ez így megy tovább, voltaképpen csak neveket lehet említeni és ilyen kis apróságokat, más nem adódik a mi életünkben, amely, tudja, néha talán már akarunk ellenére olyan tiszta és egyszerű... Látja, például, ez a multság, amelyen én így elvágódtam, hosszú ideig az utolsó maradt Károly... vagy Lajos... szóval a kevésbé szép és kevésbé fiatal apám házában. Tönkrement egy héttel e multság után, nem tudom, hogy történt, sok mindenfélét beszéltek s ma is beszélnek, annyi bizonyos, hogy a szébbik és fiatalabbik a közös bukásból gazdagon és hatalmasan - vegye mindig a mi polgári mértékrendszerünket - került ki, a másik pedig koldusszegényen. Igen, így volt, Lajos, az édesapám, koldus lett, a szép és fiatal pedig nagyon gazdag és emlékszem, Lajos apám nagyon nehezen tudott csak beletörődni ebbe az állapotba, leginkább az fájt neki s ezt sokszor hangoztatta, hogy a barátja cserbenhagyta és megcsalta. És bosszút esküdött. Bosszú, tudja ez olyan regényesen hangzik, de nem kell komolyan venni, csak olyan kis üzleti ügyekről és baráti torzsalkodásokról van szó, amelyek bizony nem vetnek hullámot a mi egyforma, nyugodt életünkben. Lajos apám, valószínűleg csak színleg, továbbra is fenntartotta Károlyllyal a barátságot s mivel látta, hogy én tetszem neki, gyakran elküldött engem hozzá pénzért, mentem is, hoztam is. De azért Lajos apám csak nem gazdagodott meg, erre vigyázott Károly - szép és okos ember volt, tudja - s a hatalmában tartotta. Alig voltam tizenhat éves, Károly megkérte a kezemet, ó, sokan udvaroltak nekem, persze, mint minden valamire való fiatal leánynak, nem vagyok elbizakodott, és akadálya sem volt a házasságnak, hiszen Lajos volt az édesapám, így végződött a megszokott válópör s már hosszú idő óta csak tréfából szólítottam Károly apának Károlyt, amit ő tréfának tartott s igen jól mulatott rajta és Károly apám sem ellenezte a házasságot, akarom mondani Lajos apám se, hiszen Károly, mindig hozzá fogom tenni, hogy a szép és fiatal, így nem téveszti maga össze, mondom, Lajos apám sem ellenezte, hiszen Károly nagyon gazdag volt és ha én meggazdagszom, akkor ő is pénzhez jut és nekem akkor, tudja, nagyon, nagyon tetszett az a szép fiatal Károly. Ezek, tudja, mind olyan csacska leányálmok, ezeknek mindig és mindenütt az a sorsuk, hogy füstbe menjenek, itt se lett semmi a házasságból. Várni kellett legalább tizenhét esztendő koromig, előbb ma nem szokás, talán nem is lehet, nem tudom, férjhez menni s ezalatt az egy esztendő alatt Károly tönkrement, míg Lajos apám valamelyest összeszedte magát. Károly megértette, belátta ezt a dolgot s éppúgy sajnálta, mint én, kicsit szomorúak is voltunk, dehát egy kis szomorúság úgy is hozzátartozik a mi egyhangú életünkhöz is, hát, istenem, a pénz és a szerelem... mit lehet tenni! Nem igaz?

Ebben a percben valóban csöngettek. A szőke, vékony asszony eltitkolhatóan örömmel ugrott fel, fogadásra készen várva végül megérkezett vendégeit. Nekem még oda szólt:

- Látja, ilyen volt az én gyerekkorom. Most már elképzelheti a többit, a házasságomat, mostani életemet, a folytatást, mindent. Ilyen ez a szép tiszta, békés, egyszerű élet, az a jó polgári csönd, amelyre maguk művészek, annyira vágyakoznak. Ejnye, talán már ki is hűlt a teája.

Ó, igen.

Már jöttek csapatostul a vendégek. Urak, asszonyok, fiúk, leányok, köztük egy fiatal tizen-négy esztendő, égő piros arcában vidáman tüzel a szeme. Talán ez is megbotlik ma itt a parketten... Én is felálltam. Kisurrantam. Eltávoztam. Az utcákon barangoltam, keservesen fájt a fejem.

A TUSZKAI.

Déli tizenkét órakor mondták ki törvényesen a válást, két órakor tudatta az ügyvéd a könnyen elért, kedvező eredményt az ex-férjjel, aki három órakor megjelent egy kis virág-csokorral volt feleségénél, abban a hámszobás kis lakásban, amely egy esztendeig közös, sohasem kellemetlen, sőt néha nagyon mulatságos és majdnem meleg otthonuk volt.

- Kezét csókolom - fogadta a régi szobalány régi kedvetlenségével.

- A nagyságos asszony?

- A szobájában van.

Átadta kabátját, kalapját, halkan kopogott s belépett. Az asszony egy kis asztalkánál az ablak mellett fekete kávéját itta, az esti lapot olvasta és cigarettázott. Kissé felemelte fejét - régi nyugalomával, zavarba ejtő, öntudatos fölényével. - Ilyen korán?... - kérdezte s e kérdés szokatlan volt. Egy esztendőn át azzal fogadta ilyenkor: - Hol marad el mindig ennyi ideig? - Rögtön eszébe jutott a változás neki is, halkan nevetett s fürgén felállt: - Persze, persze, barátom, el is felejtettem...

A férfi is mosolygott. - Ma nem voltam hivatalban.

- Beteg? Csak nem?

Megdörzsölte a kezét. - Isten ments! Útálom a beteg embereket. Magamat is, ha elérne valami nyavalya. Csak éppen lustálkodtam, nyújtózkodtam, hevertem sokáig az ágyban s aztán, találja ki, mit csináltam?

Az asszony nevetett. - Régi ambíciójával egy új vállalatot alapított.

- Puff! Tévedés! Mindig mondtam magának, hogy a gúnyos embernek ritkán van igaza. Az élet eleget gúnyolódik velünk, az emberekhez egy kis szeretet kell... Hát, szóval, sétáltam.

Az asszony egyre jókedvűbben nevetett. - Sétált? Maga? Béluska! Délelőtt?! Hihetetlen!

- Látja, látja... Milyen változások! Fent, a hegyekben. Budán. Nagyszerű volt! Egészen magamhoz tértem.

- Béluska! Miből?

- Megmondom, Terikém. A házasságunkból. Pszt! Ne szóljon egy szót sem! Azt tudjuk, hogy miért váltunk el. Bocsánat... engedje meg, hogy üdvözljem. Ma dél óta ismét szabad.

- Köszönöm, Béluska. Hát miről van szó?

- Rájöttem azonban végül arra, hogy miért házasodtunk meg.

Az asszony egyelőre nem nagyon figyelt. Alacsony, kövérekés, jókedvű teste üdén mozgott ide-oda a kis szobában, párnás gyerekkezei fürgén rakosgatták a cigarettát, a friss kávé csészét, melyet a szobalány behozott, hajtogatták az újságokat, melyeknek lapjai élénken zizegtek. Kissé unottan vetette oda: - Azért, mert szerelmes volt belém s mert én is azt hittem, hogy szerettem.

- Hát ez nem olyan egyszerű! - kiáltott fel a férfi oly hangosan, hogy az asszony kénytelen volt ráfigyelni.

- Tán nem volt belém szerelmes?

- Ha kissé ki akarom forgatni a dolgokat, azt is mondhatom, hogy: nem. Nem és nem!

- Hát ez érdekes!

- Sokkal érdekesebb. Tudja, mi voltam én? A visszhang. Vagy ha akarja: a felhang. Tudja, minden hangnak vannak harmónikusan emelkedő felhangjai. Ilyen felhang voltam én annak a szerelemnek a hangján, amely a maga és a Tuszkai életéből dalolt, engem magával sodorva és előre lökve... Mért pirul el?

Az asszony megrázta fejét. - Én? Ugyan! - s a hangja kissé megtört.

- Ne jöjjön zavarba, én olyan szépnek, érdekesnek és tanulságosnak tartom ezt a történetet. Ott fent a hegyen ma mindenre rájöttem... Hárman szerepeltünk mindig a mi kis történetünkben. Én... bocsánat, hogy előre mentem... maga és ő, Tuszkai. Oly jellegzetesnek tartom a mi esetünket, hogy azt is mondhatnám: a Tuszkai. Ő az, akiből elég egy csöpp, hogy a mozduatlan anyag meginduljon, erjedni kezdjen és egyesüljön a vegyi vonzás és taszítás minden szabálya szerint.

- Csak hallgasson. Maga ott trónolt Tuszkai igazgató úr előszobájában, mint a modern kereskedelem és protekcionizmus istennője. Maga volt az előkelő, az elegáns, a viveur, az ezüstöshajú, a parfümös, halk és határozott szavú igazgató úr bizalmasa, titkárnője és last but not least... szerelme. Igaz? Hiszen erről annyit beszéltünk. Én pedig a pártfogolt. A fiatalember. Az igazgató úr és később a maga pártfogoltja. Én huszonnégy éves, maga ugyanannyi, ő, a Tuszkai, negyvenöt. Soron kívül mentem előre. Ő, a Tuszkai fogadott fel s vette észre tehetségemet, maga fedezte fel újabb és újabb kvalitásaimat, maga tartotta számon érdemeimet és adta tudtára az igazgató úrnak, a Tuszkainak, aki két kézzel honorált.

- A sorrend ez: én előbb tiszteltem Tuszkait, aztán lettem szerelmes magába. Most mind a ketten kedves embereim.

- Nem jól mondtam a sorrendet. Én először tiszteltem a Tuszkait, aztán észrevettem, hogy szerelmes magába, aztán egy esztendeig azt néztem, hogy hogyan rajong magáért, végül... feleségül vettem magát. Én ma is csak azt csodálom, hogyan tudott maga ellenállni ennek a forró rajongásnak, amely csak a férfiak utolsó nyaraiból tud kizuhogni az érett napfény minden perzselésével. Mert én megégettem benne. Én... feleségül kértem magát.

- Terike, ide hallgasson. A dolog ott kezdődött, hogy maga mindennap megetetett abból a csomag cukorból, amelyet Tuszkai az asztalára küldött. Aztán ott folytatódott, hogy megkért, jöjjen be délután különórán s lehetőleg sokszor menjek át a maga szobáján, hogy Tuszkai ne maradhasson zavartalanul a maga közelében. Érezte velem, hogy terhére van a rajongása s nem tudja viszonzni érzéseit. Értesített engem életük minden forróságáról, minden változatról. Elöttem morzsolta össze szép kis tenyerében azokat a szerelmes leveleket, azokat a drága kis cédulákat, édes, hízelgő vallomásokat, amelyeket fontos pénzügyi tárgyalásai közben két-három óránként küldözgetett magának. Maga ilyenkor csóválta a fejét, anyásan, rosszalóan, leintően, még el is sápadt, az arca el is komorult. Visszaadta feltűnőbb ajándékait, figyelmeztette, hogy felesége és gyermeke van s kiment a szobából, amikor tehetetlenül leborult maga előtt. Kiment s elmondta nekem, rosszalón. Elmondta, mint önti el ápolt, szép ezüstös fejét a vér, mint szalad a vízvezetékhez és csorgat hideg vizet megduzzadt nyakára. Furcsa szokásai voltak. A hátát ütögettette magával, mintha szálkát nyelt volna, amikor maga elkapta a fejét szép, okos, művelt szája elől, akit maga nem tudott szeretni, mert öreg volt... Ez az én vérem hullámszani kezdett, amikor elmondta egy sápadt reggelen, hogy tegnap délután annyi rábeszélés és fogadkozás után végül meg akart tenni mindent. Elment oda, ahová hívta. Egy kis belvárosi lakásba. Ő már várta. Egy sötét szobából tompa kékfényű hálóba lépett. Terített asztal, húsok, gyümölcsök, likőrök, pezsgők. Habos ágy. Öt percig volt ott, én elhittem, ma is hiszem, aztán elfutott, öreg volt a szája.

- Ért engem, Terike? Tuszkainak ebben a végtelen rajongásában én nem láttam magából semmit, csak az ő szerelmét. Meg sem tudtam nézni magát... Hát lehet maga más, mint gyönyörű, nagyszerű, egyetlen? Maga, akit ő, ez az okos, tehetséges, tapasztalt... imád? Szerelmes lettem magába, mert ő rajongott magáért. A Tuszkai. Az erjesztő. A hang. A csábító vetélytárs. És egy nyári alkonyatban aléltan hullottam az ajkaira. És maga visszacsókolt. Mikor magamhoz tértem, már házasságunk karjaiban voltam. Akkor láttam, hogy tévedtem, hogy nem magába voltam szerelmes, hanem a Tuszkai szerelmébe, hogy szép, de nekem nem tetszik, hogy kiváló, de nem nekem való, hogy boldogságra s boldogításra született, de engem kijózanít.

- Erre jöttem rá ma, Terike. Bocsánatot kérek.

... Az asszony egyre komolyabban és szigorúbban hallgatta. Fejét a tenyerében pihentette, kék szeme könnyesen révedezett. Egy pillanatig még hallgatott a férfi elbeszélése után, aztán felállt.

- Látja, ez, fiam, ez az, amit az asszonyok sohasem bocsátanak meg. És igazuk van. Mert minden férfi beleesik abba a bűnös hibába, hogy amikor elmúlt, a sárba rántja szerelmét, amely az asszonynak mindig szép és szent marad.

A kezét nyujtotta. - Isten vele, fiam.

- Nem így gondoltam, Terike... - dadogta a férfi s még mondani akart valamit. Megnyugtatót, kiengesztelőt, harmónikusan befejezőt. Az asszony határozott kézszorítása azonban már nem engedte szóhoz jutni.

Felemelte a virágot az asztalról, majd visszatette. Aztán halkán kiment. - Isten vele, kedves - mondta zavartan a kedvetlen szobalánynak.

Lassan indult lefelé a második emeletről. Az elsön egy ismert férfi igyekezett sebesen felfelé. Tuszkai volt. Mosolyogva, őszinte barátsággal leemelték egymás előtt a kalapjukat.

Lentről felnézett utána. És szerette volna barátságosan megmondani az asszonynak: - Látja, fiam, és ez az, amit a férfiak nem bocsájtanak meg. Mert egy kis őszinteség néha varázsosabb a legszebb szépségnél és a legédesebb szerelemnél...

De hát erre már nincs alkalom, sóhajtotta s úgy érezte, hogy őszinteségével elrontotta ezt a szépen indult napot.

A BESTIA.

Majdnem minden este fel szoktam nézni hosszabb-rövidebb időre Simonyiékhöz. Simonyi-Schuberték háza nyitott ház volt, amint mondani szokták. Estéiket rendszerint otthon töltötték s kilenctől kettőig szívesen látták nagyszámú ismerőseiket. A zseniális, nagyon művelt festő-művészhez nagyrészt művészek, írók, újságírók jártak, rajtuk kívül a polgári társadalomnak azok az alakjai, akik gyökerüket vesztették a konvenciókkal, nagyképűséggel és merev törvényekkel határolt mindennapi életben s belesodródtak az úgynevezett «Bohémianak» könnyedébb, színesebb, érzelmesebb és zavarosabb világába.

Simonyiék nem szoktak meghívni senkit, de mindenkit szívesen láttak. Úgy jelent meg ott az ember, mint valami zártabbkörű klubban. Az előszobában levethettük a kabátunkat, aztán leültünk valamelyik szobában, a háziúr vagy háziasszony röviden üdvözölt bennünket, a szobalány kávét vagy teát tett elénk, ha jólesett, elvegyültünk itt-ott egy-egy csoportnak a beszélgetésébe vagy kártyajátékába, ha nem, kényelmesen elhelyezkedtünk egy karosszékből és hallgattunk.

Talán másfél év óta járogattam így én is hozzájuk. A mult hét szerdáján is, jobb híjján, becsöngettem ajtójukon. Késő volt már; pár perc hiányzott tizenkettőből. Csöngetésemre nem nyitottak rögtön ajtót, vártam, majd újra csöngettem. Hirtelen zűrzavaros zajt hallottam, önkéntelenül is a zárt ajtóra meredtem. A zaj fokozódott, majd gyorsan feltárult előttem az ajtó, de nem én előttem nyitották ki. Szemben állottam Simonyi barátommal, akit egy rendőrkapitány s egy rendőr fogott közre.

- Szervusz - mondta kurtán Simonyi s már indult is.

A kapitány, gimnáziumi iskolatársam, üdvözölt.

- Mi az, hova mentek? - kérdeztem meglepetten.

Rekedten felelt Simonyi: - Semmi. Gyilkoltam. - Kezével széles mozdulatot tett s már ki is lépett.

Az előszobába feldúlt arcú ismerősök siettek a belső szobákból, ez az ijedt tömeg elriasztott. Megfordultam és Simonyi után mentem. Veressnél, a rendőrkapitánynál érdeklődtem. Hangja, tekintete megdöbbenést árult el. Azt felelte kérdésemre, hogy Simonyi meggyilkolta a leányát, a tizenhét esztendő Veronikát.

- Egy nőt - dörmögte közbe Simonyi. - Nőt... - s megvetően legyintett.

Lent a kapuban megálltunk; a rendőr autóért sietett. A kapu fölött világító lámpa fénye barátom arcába esett. Levette a kalapját, melege volt, kissé szaggatottan lélezett nyitott száján át. Arca nyugodt volt. Hócsípte, síma, hosszú fekete fürtjei kissé kuszan nyúltak le a fülére, de szabadon hagyták hófehér, nagy, világító, csodálatosan redőtlen homlokát. Ajka piros, csattanó piros volt, mint mindig. Hegyes, vékony orra megfeszült, sápadt, sárga arcán egy izom sem rezdült. Hirtelen Alphonse Daudet arca jutott eszembe. Csak a szeme nézett a szokottnál merevebben egy pontra; úgy látszott, hogy gondolkodik, makacsul, kíméletlenül gondolkodik valamin. Egy pillanatig az volt a benyomásom, hogy gondolataival meg van elégedve; könnyű mosoly suhant át arcán s a balszeme, tüzes, nagy fekete szeme, megkönnyebbülten lehunyódott.

A rendőr autótaxit hozott, mi beültünk. Alig helyezkedtünk el, Simonyi kacagva fölnevetett. Kérdőn néztünk rá. Még hangosabban nevetett.

- Igazán kíváncsi vagyok, - mondta - hogy ez az értelmetlen világ hogyan fog ítélkezni rólam. Börtön vagy bitófa? Enyhítő körülmények, mulatságos! Én meg vagyok győződve róla, hogy helyesen cselekedtem. Az életem most már nem számít, de érzem, hogy tragédiámnál meg fognak állani, hogy fel fogják emelni fejüket a férfiak s szembenéznek azzal az állatfajtaival, amellyel együtt élnek és amelynek nevet adtak, éppúgy, mint a többi háziállatnak, a kutyanak és macskának. Nő. Nő!

Néhány pillanatig hallgatott, aztán ellenállhatatlanul kitört belőle a szó.

- Nem vagyok örült és soha nem fogom megengedni, hogy barátságból a téboly mentőköpönyébe burkoljatok. Vállalom, amit tettem; borzalmas tett, szörnyű cselekedet, de igazságos és szükséges. Ne bámuljatok rám, mint egy rejtélyre, esetem világos és egyszerű.

- Nem is ma kezdődött el. Három éve már, a Balaton mellett kezdődött. A villában, ismeritek. Karolát is ismeritek. A feleségem. Butaság. Nő. Tudjátok, hogy szerettem. Vele nőttem fel, vele lapdáztam és karikáztam, vele éltem át első álmaimat. Még gyerek voltam, amikor feleségül vettem. Huszonkét éves koromban; ő huszonegy volt. Szerelem! Szamárság. Az életemhez, a testemhez tartozott, úgy, mint a fejem vagy a lábam. Nem tudtam gondolkodni, egy lépést sem tettem nélküle s akár hiszitek, akár nem, kívülről én más nőt sohasem ismertem. Én hittem és boldog voltam s azt hittem, ennek a szép életnek csak a halál vethet véget. Mindig arról beszéltünk, hogy együtt fogunk meghalni, egyik sem hagyja itt a másikat.

- Tizenöt esztendeig tartott ez a lehetetlenség. Három évvel ezelőtt, nyáron, néhány perc alatt minden megváltozott. Nem minden. Túlzok, mint minden boldogtalan ember. Csak én, én egyedül. Éjszaka volt, nyár volt, sok vendégünk érkezett le Pestről. Rosszul éreztem magam, korán nyugovóra tértem. Karola meg Veronika kint maradtak a kertben a vendégekkel.

- Meg vagyok győződve, barátaim, arról, hogy van valami lelki kapcsolat a föld, az ember, a hold és a többi égitest között. Van valami vérbeli közünk a fűhöz, a fákhoz, a fényhez, a hanghoz, az egész élethez, amelyet eszünkkel nem tudunk felfogni. Hajnal felé felriadtam nyomasztó álmomból. Világosan éreztem, hogy valaki, valami ezt súgja, leheli az arcomba: Feleséged megcsal, eredj ki a kertbe.

- Ki is mentem. És ott találtam őket. A «vén diófámat» szeretitek, úgy-e? Én is szeretem. Annak a töviben feküdtek, egy pléden és egy pléd alatt. Tudomásul sem vettem addig a fiúról, hogy él. Egy operettszínész. Harmadrangú. És öt éve csalt már vele. Ezen az éjszakán Karolát meg akartam ölni. Meg akartam fojtani. A lányom, Veronika, akadályozott meg benne. Ő rimánkodott, ő könnyögött az anyja életéért. Egy nő - egy nőért, ma tudom; akkor azt hittem, hogy egy gyerek, kettőnk gyereke, az anyjáért, aki szülte. Nem öltem meg. Megtettem azt, amire Veronika kért. El sem üztem, el sem váltam tőle. Megengedtem, hogy egy házban lakjék velem, a lakás másik felében. Nem beszéltem vele azóta, számomra meghalt; a balatoni villát pedig, tudjátok, eladtam. Hát ezért adtam el.

- Három esztendő óta én csak Veronikának élek. Dolgozni sem volt kedvem, tudjátok, nem csináltam semmit. Veronika maradt meg nekem az életből, az ő ifjúsága, okossága, szépsége, jósága... az a szépség és jóság, amely annyira hasonlított az anyjához, de amelyről azt hittem, hogy sohasem csalódhatom benne. Neveltem, szerettem, imádtam, feltámadtam benne.

- Még valaki volt Veronikán kívül, akit szerettem. Miklós; ismeritek? Úgy szedtem fel kölyökkorában az akadémián és vakon esküdtem a tehetségére. Odavettem magamhoz, az életem, a munkám zseniális utódját láttam benne. És a Veronikám férjét. Korán eljegyeztem őket egymással, a fiú rajongott Veronikáért és Veronika azt mondta nekem is, a fiúnak is, hogy szereti. Azt hittem, hogy boldogok.

- És ma este... A kis szalónban hárman ültek. A homályban. Veronika, Miklós és egy Pista nevű fiú, tehetségtelen majom, akiről azt sem vettem tudomásul, hogy él. Olyan «szép fiú», szokták mondani ezekről a fiúba sikerült lányokról. Ott ültek hárman. Miklós a zongoránál s játszott a Pathetiquet, Veronika kedves szimfóniáját. Veronika és Pista, Miklós háta mögött ültek, messze tőle, kis asztalnál, széles karosszékekben. Amikor beléptem a kis szalónba, csönd volt, csak a zene szólt. És ők ketten, Veronika és Pista, ott, a vőlegénye háta mögött, átölelték egymást és a szájuk szorosan egymásba tapadt. Éreztem a forróságát, kínzó, becstelen kéjét ennek a csóknak... És Miklós csak zenélt és Veronika lázasan és kacéran dobott egy majdnem szánakozó pillantást a billentyűkre hajolt drága, nemes férfifej felé.

- Én odarohantam és... üssetek agyon... én megfojtottam a bestiát. A bestiát. Egy szorítás volt, egy sikoltás és... üssetek agyon. Üssetek agyon és mégis nekem van igazam.

Egy utcai lámpa fényén suhant át a kocsi; láttam, hogy rémült mosollyal bámulja a kezét.

FÉRFIDAL.

1.

A köszvényes, nyugalmazott ezredes köhögve, izgatottan emelkedett fel a fotelból és hozzám fordult.

- Na mi az? Mennek ma is? Mennek, mennek?

Felöltömet a másik karomra tettem s hallgatva néztem magam elé. Szándékosan idéztem elő ezt a pillanatnyi szünetet; lélekzetemet elfojtva élveztem zamatos reszketését a csöndnek. Levertem cigarettám hamuját s pillantásommal vigyázva követtem a szürke por kóválygó hullását. Aztán fanyarul mormoltam valamit.

- Nagyszerű... - tüszkölte az ezredes s a többiek: az ezredes fáradt felesége, akinek őszülő sáfránszínű hajában gyakran gyönyörködtem, mikor a hall villanyfénye rászórta ibolyasugarait; a lengyel gyógyszerész, szegény, merevedett nyakával; a pécsi földbirtokos dagadt vízfejével és a színes külsejű író hóbortos mosolygásával, meg az iroda agyondolgozott, fáradt kis Fräulein Helenje s a sok többi letört, siratni való beteg ember a szanatóriumban, mind elgondolkozottan, mélán és izgatottan ismételte: - Pompás!

Fräulein Helene sóhajtott s hirtelen a félig «revideált» számla fölé hajolt, amint meglátta a jó doktort, ki addig vezette évtizedeken át ezt a népes, ragyogó betegmenhelyet, míg maga is beléasztnásodott.

Az ezredesné ölébe ejtette kezeit s elcsendesedetten harapdálta a hangokat.

- Hogy *élnék, élnék*... Istenem, milyen nagyszerű!

Akkor már szégyenlős pirosság bujt az arcába, zavart, beteg félelemmel vett kezébe egy képeslapot s a pálmák mögé húzódott.

A lifthez léptem. Nem ő jött. A doktor szólított meg; jóakarón rám pillantott s a vállamra tette kezét.

- Nem soká kimaradni! Értettük? Nem soká... Hideg italokat nem inni, füstbe nem menni. A cigarettából pedig már elég volt. Értettük?

Megértettük. Jókedvűen nevettem derék, jó barátomra, édes, öreg orvosomra. Ő maga is elmosolyodott s amíg köhögése kínzón fojtogatta, könnyező szeméből aggódó szeretet ömlött felém. Az első emeleten, hallottam, hogy valaki becsapja szobája ajtaját: nem zavaró hangosan, hanem azzal a kedves koccanással, amely figyelmet ébreszt maga iránt. Ruhasuhogás. Halk torokköszörülés. A lépcsőhöz fordultam, az Asszony már ott volt.

Egymásra nevtünk megértő hunyorgással s úgy éreztük e percben, hogy mérhetetlen mély, közös titkunk van, kettőnknek. Finom zúgásban rezgett a hall izgalma, az ezredes átsántított a másik oldalra, a lengyel gyógyszerész felemelkedett s megmerevedett nyakán a gallérját igazgatta, az író furcsa hajlongásokkal köszönetet. Az asszony szeme sarkába mosolygó ránc konyult, kis selyemkabátját nevetve nyujtotta át nekem. Azzal megindultunk.

Az orvos még utánunk szólt: - Nicht lange ausbleiben...

Amikor feltártam az ajtót az asszony előtt s arcomon lebegett a mindjárt aludni térő betegek meleg és sajnálkozó sóhajtása, úgy éreztem, hogy a boldogság lépked el előttem. Daloló jókedvvel szegődtem az Asszony mellé, ő halk kuncogással nevetgélt s amint felfelé mentünk

a szűk, gyérvilágú hegyi úton, mosolygó fölénnyel láttam magam előtt a szanatórium fátyolos tekintetét, a megnyúlt arcú, kétségbeesve egymásra néző betegeket.

Az Asszony megfogta szemével a szememet.

- Mi már nem valók vagyunk ide. Feleslegesen zavarjuk ezeket a szegény embereket.

Hangosan nevettem.

- Mit tegyünk! Azt hiszem, úgy tekintenek ránk, oly szeretettel s oly gyűlölködő kegyetlenséggel, mint az életre. Gondolja el: egy fiatal férfi s egy fiatal Asszony. Azt hiszem, szeretnének minket magukba szívni, mint a napsugarat s megsemmisíteni, mint a keserű orvosságot.

Szakadatlanul neveltünk. Az Asszony mondta:

- S amellet van alkalom a pletykára, látja. Egy vígkedvű, semmivel sem törődő asszony s egy hódoló - no ne bízza el magát! - és kíváncsi idegen fiú. Aufforderung zum Tanz.

Felnevettük a csöndes tengerparti utcákat. Egy magaslaton megálltunk s a kifényesedő éjszakában visszapillantottunk a szanatóriumra. Apró, kivilágított szobáival, magas ívlámpájával némán állott a tenger előtt. Egy kissé elborultam.

- Nézze csak, Asszonyom, nézze. Ennyi kis lyuk egymás mellett és fölött, kórikus, szűk ketrecek egymás hegyin-hátán. Ezekben tengődünk. Nem csodálkozott még ezen? Ezekben folynak le, így egymás fölött, a mi tragédiáink, minden emberi boldogság; az egyikben sírnak, a másikban ruhát próbálnak, színházba készülnek; itt az író szövi költészetét, fölötté kidült öregek vonszolják magukat és gyermekek hancúroznak. Nyomasztóan hat rám így, egy halomban az emberi élet.

Figyelmesen hallgatott rám. Felnevetett.

- Az egyik szobában az én derék jó uram púposodik az íróasztal fölé, a másikban én állok a tükör előtt s magához készülök.

Ismét derűs pogánysággal kacagtunk a tenger felé. Olyan meghatóan szép volt a tenger, mintha az Asszony lehelete kövesedett volna meg fehér, opálos, vibráló felszínén. Nyakamon éreztem az Asszony leheletét. Az égre tekintettem s a zizegő csillagokra. Szemembe könnyek gyűltek, meleg, dús könnyek; így beszéltem az Asszonyhoz.

- Oly elégedett és mindennel betelt vagyok, Asszonyom.

- Soha nem éreztem mást, - kacagta arcomba - amióta élek, mint elégedettséget. Bevégezettnek érzem magamat, akihez már semmit sem lehet tenni. Soha nem éreztem hiányt.

Letörülte könnyeimet, magamhoz vontam kezét és jókedvűen szóltam.

- Szeretnék választani, Asszonyom. De mégse! A halált most messze érzem magamtól. Inkább tartson még meg maga mellett, egy nagyon kis ideig csak, szépen kérem!

Megállás nélkül nevetett gyöngyös nevetésével.

- S mennyi az a nagyon kis idő, mi? - Aztán hirtelen más témára tért át. A szemaforra mutatott, amely vörös fényét egyhangún vetítgette a rakodópartról a tengerre. Tovább indultunk ma esti célunk felé, a német sörcsarnokba, a dalünnepélyre.

Úgy hatott ránk a kedélyesen komoly Liedertafel, mint messzi áhítat után a föld sós íze. Az örök, egyhangú életet éreztem verni a füstös, kupolás kis sörcsarnokban. Feketébe öltözött, komoly német dalosok vonultak fel az emelvényre: iparosok, kereskedők, hivatalnokok, többnyire már családok; kimelegedett és megdagadt a fejük, s amíg mesterük munkában meghatalmasodott tenyerét vezénlyésre emelte, a kotta mögül mosolygó és büszke hunyorgással

pislogattak le asszonyaikra. Az asztaloknál néhány helyi notabilitáson kívül nagyjából öregek vagy még a dal komoly méltóságához illetlen fiatalok ültek s a dalosok asszonyai. Ezek legelő! Karcsú és hosszú poharakban édes, fekete sört állítottak maguk elé, mosolygó élvezettel nyújtogatták nyelvüket a csípős édességbe és sikoltó kacagással vonták el a poharat kapálózó gyermekeik elől. - Szakasztott az apja!... - A levegőben, a vastag szivarfüstben szentimentális izgalom feszült; itt mindenki belemelegedett a dolgába.

- Ezek az élethez hozzánőtt emberek - szólottunk.

Mindenki ösmerte egymást, a terem egyik végétől a másikig folyt, gomolygott, zúgott a beszélgetés s ha valamelyik derék embernek ötlete támadt, harsogó nevetéssel szaladt vele végig az összes asztalokhoz. Néha, nagy ritkán összebujt néhány férfi s derűs örömmel mondtak el valami tréfát, aminek hallásától vigyázva tartottak távol minden asszonyt.

Csak mi voltunk itt idegenek e boldog emberek közt. Körülöttünk csakhamar megüresedtek az asztalok s az egyszerű boldogság, mint védő jégkéreg vette körül asztalunkat. Gyanakodva néztek ránk vissza s bizonyára szívesen vették volna távozásunkat. De mire elkezdődött a dalosünnep, megfelleltek rólunk. Széles szájjal énekelték el a dalárda saját külön dalát a hirtelen támadt csöndben.

Engem valami komorság fogott el, az Asszony hátravetette magát székében és derűsen mosolygott, mintha elemében lett volna.

- Nézze, - szűrt hegyes kis újjával az asszonyok felé - nézze, - és boldogan kacagott - lassanként, hogy magukhoz térnek e derék polgárnők a komolyságból, mint valami hirtelen ijedtségből. Nézze csak, hogyan veszik sorra félig lehúnyt szemmel a dalosokat, hogy must-rálják őket s rövid percekben férjeket cserélnek, házasodnak és elválnak, ámde még gondolatban is hagyományos szertartásossággal. Balul végződött találkozások hamaros mámorban rendbehoznak s a végén minden a régiben marad.

Megelégedetten nevetett, míg nekem fájt ez a «minden a régiben marad».

- Nézze, nézze, rövid percekben mennyi életvágy sűrűsödik itt össze s mennyi elégtételt ki. Mennyi vágyat visznek innét haza, hogy' felélik itt magukat az elgondolásban s otthon, a családi ágyban boldog ismétlésekkel karolnak egymásba.

Fölkényesen, egy kissé anyáskodó magyarázással nézett le rám az asszony.

- No, miért komorodott így el?

Most először néztem az Asszonyra kutató szemmel. Szerettem volna ízekre szedni, minden porcikáját külön megvizsgálni: így, egészben most nem értettem. Eddig nem is törődtem a megértésével, amely pedig eddig minden élvezetben megzavart: végtelen felejtéssel szívtem magamba azt a narkotikumot, amely az Asszonyból hódítón elárasztott. Megborzongtam.

A szomszéd asztalnál szólt valaki.

- Mily jó, hogy holnap vasárnap van, nem kell dolgozni, lehet pihenni.

És nyújtózott. Az Asszony a szemembe nevetett. Én csüggedten szóltam:

- Emberek, akiket a boldogság elfáraszt s a boldogság után pihenésre van szükségük! Minden gondolat boldogságról, örömről, értékekről testetlen álommá foszlik itt, melynek egyetlen megoldása a menekülés tőlük. Elmenekülni, Asszonyom, a boldogságtól, a vágyaktól, elmenekülni tőlük s halálosan elfelejteni ifjúságunk minden vágyát, úgy érzem, ez a sok, derék férfi célja. Összehordani egy csomó követ, oszlopokat fejteni ki a terméketlen sziklából s amíg az épület gyermekembertársaink hajlékává lesz, egyúttal álmaink temetőjévé is válik.

Szerelmi dalokat énekeltek már rekedten s végül fáradtan és elnyújtottan az örömhimnusz: - Freude, schöner Götterfunken... Tochter aus Elysium...

- Hogy van az, Asszonyom, hogy amíg itt zsibadok ebben a forróságban, amelyben össze-sűrűsödik az élet minden java: szerelem, találkozás, hiúság és büszkeség, küzdés és pihenés, célhozérés és sikertelenség... amíg én kábulok és komorodom, maga kacag a könnyezésig, szinte dalol, mintha *elemére* talált volna...

Nedves ezüsfátyol hullott az Asszony szemére, amint most végignézett komoly mosolygással. Láttam, hogy e percben szeret engem s szeret a lázadásomért és elégedetlenségemért, azért a szélmalomharcért, melyben érzéseim és céljaim okát kutatom...

Ismét a tenger fölött állottunk. Engem a tökéletes boldogság kábulata fogott el, míg oldalamon éreztem meleg pihegésű, mosolygó Asszonyomat. Elvesztünk az éjszaka végtelenségében. Fáradt félénkséggel gondoltam el, mi lehet még most, ezután? Zavart beteltséggel bandukolni hazafelé, rövid percekre még *együtt lenni* s már csak emlékekkel érezni azt, ami lehetne és volt, míg hamarosan megszakít minden vágyhálót egy idegen ember érkezése, kinek a pénze mégis isteni öröm... Felsőhajtottam Asszonyomhoz.

- Isteni öröm a végtelenség, isteni öröm magunkba vetíteni a messzeségek gömbjeit, a kékes ezüstöt. De talán mégsem önmagukért valók, mi meg sohasem vagyunk elegendők magunknak. Kell hozzá a Maga örök meglegedettsége, ami megnemesíti leborulásunkat a végtelenség előtt s a Maga ópiumos narkotikuma, amely megöli a dolgok körvonalait, határait, amely megszabadít a földtől. Nézzük sokáig, Asszonyom, a tengert, aztán az eget és a reszkető csillagfényt, amely ide zenél... Mily tiszta átlátszók ezek s mily feneketlen mélyek. Nézze, Asszonyom, mily gyönyörű ez a tengeri éjszaka, mikor elvesznek a határok, ledőlnek a körvonalak, mikor, Asszonyom, szerelmes jó Asszonyom, nem érezzük a magunk hitét sem, végességünket, azt, hogy van gyomrunk, fejünk és végtagunk, hogy van olyan vágyunk is, amely soha teljesedésbe nem magasodott, mikor nem látunk magunknál büszkébbet és kiválóbbat, mikor, Asszonyom, összefolynak, egybeolvadnak, akik keresik egymást. Szépek a tengerparti éjszakák, Asszonyom, egyetlenem, a mi éjszakáink. Amikor nem tudjuk, hogy a tengeren túl van temető is, hol nevetséges buckák alatt kórikus nyugalommal eltűnünk s amikor nem látjuk a csigolyáinkat, a rostjainkat, az idegeinket, amelyekké a végtelenség érzése összezsugorodik s amikor megfeledkezünk a lehetőségek csekély számáról. Erre van, egyetlen Asszonyom, a Neptun, arra a Szaturnusz s valahol arra most másoknak ragyog a Nap. A Tejút... ó, kiteríteni érzéseinket a messze fényhídon!

Megfogtuk egymást s azt hiszem, azontúl már csak ajkam szóttalan mozgása s a testem remegése érezte meg az Asszonnyal, hogy mit akarok mondani. Arcom kidagadt s szakadatlan panaszsóssággal duzzadtak ajkamra érzéseim kimeríthetetlen szólamai.

- Ennél intenzívebb boldogságot nem találhatok. Borzadok attól az élettől, mely ezután rám zuhanna: nem mert küzdésre szólít, hanem mert megaláz. Elveszi szépségét mindannak, ami előtt addig leborultam s folytonos és oktan változásával engem ítél tévedőnek. Érzi, Asszonyom, Maga is az éter rezgését, a csillagfénynek azt a zsongító hullámvázát, amely egy ismeretlen érzékünkön át belénk tör s ismeretlen dimenziókra enyhíti lényünket? Érzi, Asszonyom, az életnek ezt a beteljesült ritmusát, akinek mi is most részesei vagyunk s a kilépés belőle oly meghazudtolón fájdalmas lenne? Maradjunk, egyetlen Asszonyom, ne mozduljunk. A ritmusomat vágyódtam megtalálni hosszú esztendőkön át: az alkotások ki-elégíthetetlen lázát nem tudom érezni. Enyém az érzések százszínű selyme s boldogságom a rejtett érzések liliomos hullása. Asszonyom, kérem, egyetlen jó asszonyom, ne mozduljunk, maradjunk. A világ ritmusában, a messzeség...

Reszkető testtel tapadt hozzám és sokáig összefogózva maradtunk.

Forró, tűzes kézzel simította arcomat s úgy éreztem, hogy minden el nem csókolt csókja arcomon izzik. Ritmusos remegésekben egyesültünk, előttem megsemmisült az élet minden kontúrja. Fázva és szorosan összebujva mentünk aztán a szanatórium felé. Kábultak voltunk, máról, holnapról és multról semmit sem éreztünk, tökéletes beteltség borult rám, mintha felszívott volna az ég messzesége. Halk, csendességbe felcsobbanó szavakat ejtettünk el boldogságról, szépségről, az életről, a végtelenségről meg a halálról. A homályos folyosókon vigyázva, lábujjhegyen lépdeltünk, hogy magunkra ne ébresszük az embereket. Szobája ajtajánál még várt rám, amíg lehoztam a mérget. A villany alá húzódtunk, csendesen, egymást pisszegve. Tizenkét tableta volt az üvegcsében. Kiszámoltam Asszonyomnak hatot, a többivel felmentem a szobámba. Így egyeztünk meg: nem akartuk látni rút elgyengülésünket, a sáppadó feloszlást.

Ő szólt utoljára.

- Kimondhatatlanul boldog vagyok. Sosem hittem volna, hogy meghalni ily nyugodt boldogság.

Kábult, ringó léptekkel ment a szobája felé, kissé baloldalra dülve, mintha én mellette volnék s mindig kísérném.

Kihajoltam az erkélyen s egy ideig még magamba szívtam a tenger illatát, az éjszaka világos zörejeit, a párolgó fényeket. Akkor végigdültem az ágyon s egyenként lenyeltem a tablettákat. Csendesen dúdoltam mélyről jött, ismeretlen melódiákat s érdeklődve figyeltem, mint hatol egykedvű lassúsággal vérembe a mérge, mint térít józan magamhoz, mint kábít és görnyeszt és meghajtja fejemet, mintha azt akarná, hogy leboruljak, mielőtt végleg szikáran felemelkedhetném: nem éreztem megsemmisülést és sajnálkozást.

2.

Az Asszony félig levetkőzve ledült a felbontott ágyra, csillogószínű karjait feje fölé kulcsolta s élvezte a finom reszketést, amely meg-megrázta. Egyébként mozdulatlanul maradt s azt hitte, már mindent megtett céljáért; élvezte csendes elborulásban a halált, az elgondolt életet, a messzeségeket, a végtelent.

Felült. Szeme fátyolos volt, mélyről jött lények omlottak szét benne. Olyan volt a pillantása, mint a megtermékenyített asszonyé: megtermékenyült egy férfiélettel s meggazdagodott tőle. Még súlyos volt a teher, de már érezte gyarapodását szépségben, erőben. Még zavaró volt a mellőle eltávozott élet, akihez köze volt, de már érezte megnövekedett értékét.

Mosolygó hunyorgatással vette kezébe a méregtablettákat és csodálkozó gúnnyal figyelte. A halálnak néhány félórányi tökéletes élvezése után a jövőt látta maga előtt, sok apró méregtablettájával s a közte bukdácsolva küzdő férfiemberekkel; mindig tudott látni csillogást, néhány szép hangot, vonalat és hazug elgondolást, az otromba gyűlöletet és az elfajult szeretetet, az életet és boldogító rokonságát az élet kiapadhatatlan forrásaival.

Ismét kacagott, széttördelte a tablettákat, elhajította és gyermekesen víg gondolatokon nevetgált. Kimondhatatlanul boldog volt.

3.

Elcsendesedett fejemet vigyázva a hónom alá vettem s amíg felfelé mentünk a lépcsőn, intettem a többieknek, hogy halkabban lépjenek, mert már az ajtajánál vagyunk. Lassan benyitottam, megálltunk az Asszony előtt. Rámismert s iszonyodás nélkül mosolygott reám.

Nem sokáig vártam, csak éppen addig, amíg elhal a moraj mögöttem (ők már régen nem voltak asszony közelében), aztán elkezdtem férfidalomat az asszonyhoz:

- Asszonyom, íme elhoztuk Neked csontunkat is, ezt a kevés, néhány kilogrammnyi szerves anyagot azzal a néhány csipetnyi sóval, ami még belőlünk megmaradt. Kérünk, fogadd még ezt is el tőlünk. Elhoztuk neked munkában duzzadt izmainkat s ruganyos, futó inainkat; tekervényes, szürke, puha agyunkat is eléd tettük, belédcsepegtettük szép, nemes vérünket s gyönyörűségünk volt a te jókedved, mikor kincseinket magadba szippantottad s szépültél és gyarapodtál belőlünk. Most még elhoztuk azt, amink megmaradt. Lehelj ránk, könnyölgünk, könnyölgünk; hogy a te szerelmes melegséged alkatrészeinkre bontson. Szívd fel szerves részünket s ne engedd át hideg állatoknak, Asszonyunk, a szervetlent pedig tördeld szét és taposs rá, mint hitvány méregre. Elhoztuk magunkat, egyetlen Asszonyunk.

Mögöttem helyeslően zúgott a fejetlen férfisereg, de én még intettem nekik, hogy dalolni akarok, mélyhangú, büszke és önérzetes férfidalt az asszonynak. Aztán majd együtt mondjuk el a táncdalt.

- Íme, visszajöttünk hozzád a végtelen vizekről s a párolgó fényekről. Úgy munkáltam bensőmön, mint szobrász a legkedvesebb alkotásán, kalapáccsal és finom vésővel. A finom repedéseket életszobromon összeforrasztottam és szenvedtem a nemes férfi izzadságát, míg elkészültem magammal. Akkor boldogtalan voltam magányos tökéletességemben s hozzád menekültem. Asszonyom, csak a te összeforrott rokonságod az életforrásokkal tudott megnyugtatni. A Te bevégeztséged és megelégedettséged sütött engem barna napfénnel betelt egésszé. Te vagy az egész, Te vagy a kígyó, mely farkába harap. S elértem a végső boldogságot, mikor Te kegyes voltál felszívni engem, Asszonyom, kegyes kristályedényedbe, hová a nemes és mégis hitvány férfitért gyűjtötted össze. Ím, elhoztuk magunkat, Asszonyom.

A fejetlen férfiak helyeslően ismételték dalom refrénjét. Tömegük már végeleáthatatlan volt. A tengerből egyre emelkedtek ki a fejetlen férfiak, sűrű csoportok jöttek a hegyek közül, mindenfelől, a föld alól, ahol nem is sejtettük rokon létezésüket. És boldogan hozták hódolásra elcsöndesedett fejüket. Még egyszer elénekeltük a mélyhangú és önérzetes férfidalt az Asszonynak s gyönyörűséggel láttuk, mint szépül meg, mint gyarapodik előttünk erőben és nagyságban.

Ekkor már a szűk ház nem bírta el tömegeinket és az asszony szépségét. Erőnk áttördelte a falakat s az Asszony kidagadt Térbe és Időbe. Egyetlen Asszonyunk örömfényt árasztott le ránk. Illatot, szépséget és beteltséget adott a végtelen férfiseregnek, amely boldogan zsibongott alatta s ekkor áthaladtunk hegyeken, kopár szirteken és tavas, virágos mezőkön, áttörtünk a végtelen Téren, Időn és Gondolaton a párolgó Fényekbe, az ezüst messzeségekbe... ködlő kék gömböt hagyunk magunk alatt, átjutottunk havas, légüres réteken, barna ragyogások felé törtünk, számunk egyre gyarapodott az ismeretlen tárnákból felsereglő férfiakkal s mélyhangú, büszke, éltető, régi, még mindig, ó, még mindig új nótánkat boldogan daloltuk egyetlen Asszonyunknak.

BARÁTOM ELVESZTETTE AZ ÉLETET.

A menetjegyirodában találkoztam régi barátommal. Vajda Ferencsel. Jó tíz éve nem láttam, nagyon megörültem neki. Kezet fogtunk, megöleltük egymást.

- Itt vagy Pesten? - kérdeztem.

Mosolygott.

- Egy kicsit hazajöttem, szétnéztem, de már megyek is tovább.

- Hova?

- Párizsba.

- Nagyszerű! - kiáltottam fel. - Mikor utazol?

- Holnapután este hatkor.

- Én is!

A vonaton megkerestük egymást s észre sem vettük az utat, úgy elbeszélgettük az időt. Mennyi minden jutott eszünkbe! Együtt töltöttük el diákéveinket, egy gimnáziumba jártunk, együtt iratkoztunk be az egyetemre; a háború szakított el minket, őt az orosz frontra dobták, én a szerb harctérre kerültem. Azóta bizony több mint tíz esztendő telt el.

Most meglevenedett egész régi életünk. A gyerekkorunk... az iskolai emlékek... az érettségi... és sok-sok szép délutánunk, esténk, sok régi vitánk, beszélgetésünk, filozofálgatásunk. Mindennap együtt voltunk, zenéltünk, ő zongorázott, én hegedültem, aztán jöttek többi barátaink s minden este újból megkerestük és megtaláltuk a világ értelmét és célját. Kant és Bergson, Schopenhauer és Nietzsche napi táplálékainknak egyik szerény fogása volt.

- Most mit csinálsz, hogy élsz? - kérdeztem többször is, de ezekre a kérdéseimre egyszer sem adott választ. Mosolygott, legyintett s néhány homályos szó után régi vagy egészen távoli dolgokról kezdett beszélni. Elejtett szavaiból az a benyomásom támadt, hogy bejárta az egész világot; hol Buenos-Aires, hol Sidney, majd meg Lisszabon és Kairó bukkant fel a történeteiben. Tulajdonképpen még fiatalember volt, alig harmincöt éves s nem is látszott fáradtnak vagy megviseltnek; izmos, nyulánk férfi, friss mozgású, telthangú, de néhány kemény ránc az arcában, szürke szemének egy-egy ólmosabb tekintete azt sejtette, hogy az élet néha már durvábban is rátaposott. De ez csak olyan határozatlan sejtés volt bennem, hiszen azt sem tudtam meg tőle, hogy mi a foglalkozása.

Éjjel érkeztünk Párizsba, együtt vacsoráztunk s korán nyugovóra tértünk. Elkísért a szállodáig s a kapuban így szólt:

- Ráérsz holnap délután?

- Nincs semmi dolgom itt.

Rejtélyesen mosolygott.

- Akkor egy szívességre kérlek. Kísérj el Chalys bárónőhöz.

- Ki az?

- Párizs legszebb és legokosabb asszonya. Holnap fogom eljegyezni.

A vállára ütöttem.

- Te csirkefogó! Hát ezt most mondod?

Kissé lehajtotta fejét, bágyadtan felvonta szemöldökét és megint elmosolyodott. Volt valami érthetetlen, bánatos gúny a mosolyában.

Nem türtem a hallgatását. Azon a tréfás, fölényeskedő és ugrató hangon, amellyel férfiak fogadják a barátaik házassági hírét, egyre noszogattam, hogy beszéljen a szerelméről.

- Ki ez a nő? Milyen? Mióta ismered?

Nem sokat tudtam meg róla. Cigaretára gyujtott, mosolygott s alig egy-két szóval felelt számtalan kérdésemre. Azt mondta, hogy Chalys bárónő elvált asszony. Meg azt, hogy színésznő.

- A legnagyobb tragika ma az egész világon! - jelentette ki meggyőződéssel s olyan tisztán és mélyen csengett a hangja, hogy a szívét éreztem. Szerelmes, szinte fájdalmasan szerelmes az én Feri barátom, gondoltam s abbahagytam a tréfálkozást.

Másnap délután találkoztunk, öt óra volt és autóba ültünk. A Champs Elyséen, egy kétemeletes, meghatóan szép palota előtt megállottunk. Barátom kifizette a kocsit s becsöngettünk. Elragadtatással nézegettem Ferit. Ez a remek hely, ez a pompás palota, bent bizonyára egy nagyszerű asszony... ez a fiú kitűnően végezte a dolgát! Kissé megakadtam ugyan a ruháján: felöltőjén, fekete-sárga nyakkendőjén, fekete nadrágján, cipőjén... egész megjelenésén, amely... hogy' is mondjam... nem volt ugyan sem szegényes, sem kopott, de itt, az elegáns kis palota kapujában mégis csak feltűnt: nem volt elég friss, divatos... valahogyan végigvasalta már az idő, éppúgy, mint a barátom arcát, homlokát, melyről kétoldalt már magasan kitépdeste a hajszálakat a megfoghatatlan élet. Nem volt azonban idő a tünődésre, mert amire gondolkodni kezdek, már nyílt a kapu, bebocsátottak és bejelentettek minket Chalys bárónőnél.

Őszintén szólva, a fogadtatás nem túlságosan tetszett. A személyzet mind, kivétel nélkül, azzal a fürkésző tekintettel nézett arcunkba, mellyel az idegeneket szokták fogadni. Itt már önkéntelenül tépelődni kezdtem; valahogyan nagyobb melegséggel, a ház jövődjő urát megillető mélyebb tisztelettel szokták fogadni azt az embert, aki most jegyzi el a palota úrnőjét s aki nyilván már számtalanszor megjelent itt... Ferire néztem s nem értettem arcát. Kissé lehajtotta fejét, lesütötte szemét és mondhatnám bánatosan mosolygott; sovány, helyenként ráncos arca egyébként olyan mozdulatlan volt, mint az álarc.

És ami leginkább feltűnt, egy szót sem szólt. Kabátunkat, kalapunkat átadtuk az inasnak s bevonultunk egy kis szalónba, melynek ajtaját halkán feltárták előttünk. Meleg, világoskék színek közt üldögéltünk néhány percig, ezalatt Feri barátom szótlanul szagolgatta azt a négy szál piros rózsát, melyet magával hozott. Nem várakoztunk sokáig. Egy magastermetű, öreg inas, akihez hasonlót eddig csak francia vígjátékokban láttam, határozott hangon azt jelentette, hogy a bárónő fogad minket.

Két szobán szótlanul átmentünk és csendesen beléptünk egy harmadikba, melynek ajtaját az öreg inas kinyitotta előttünk. A teremből, őszintén megvallom, nem sokat vettem észre, mert a szemem ellenállhatatlanul megtapadt azon az asszonyon, aki egy kis barnás fekete asztalka előtt nagy zöld karosszékekben ült és cigaretázott. Az volt az érzésem, hogy ilyen szépet és érdekeset én még sohasem láttam, talán el sem képzeltem. Nem volt már egészen fiatal asszony, bizonyára lehetett már harmincnégy-harmincöt éves, de ez egyáltalán nem látszott fontosnak. Annyi élet és szépség lihegett finom és ápolt arcában, hogy halhatatlannak éreztem s arra gondoltam, mialatt felfigyeltem szívemnek izgatottabbá váló dobogására, hogy ez az asszony mindig ilyen volt és sohasem fog megváltozni. Világosbarna hajú volt, de barnaságában a szőkeség minden fénye csillogott és a feketeség minden tüze lobogott. Ilyen volt a bőre is arcán, mélyen kivágott nyakán és csodálatos karján. A fehérnek és barnának izgalmas keveréke volt ez a szín: nem is szín volt már ez, hanem valami isteni vérben pácolt illat,

melyből titokzatos vésőkkel élő formát varázsoltak. Paradox volt a szépsége s keletkezése is valami bonyolult paradoxon lehetett. A legmegragadóbb volt azonban az orra és a szája. Lukrezia Borgia száján láttam utoljára ilyet; az volt így az ártatlanságnak és a tudásnak, a naivitásnak és a rosszaságnak, az édes örömeknek és a finom bölcseségnek hihetetlenül rugalmas és hallgatásában is beszédes két feszülő, pihegő, felfokozottan élő hússzirma, amely felesel és mégis harmóniába olvad a teremtés fenséges élvezetében hihetetlenül merész ívvel arcába kanyarított orral. Ilyen szépet, érdekeset, izgalmasat, mondom, én még nem láttam; úgy álltam ott, mint egy kamasz, aki először kerül asszony elé.

Ránk emelte szemét, mely felénk tüzelt a cigarettafüstön át. Az ibolya kéksége mosolygott és az acél kemény hidegsége szúrt ránk a szeméből.

Nézett és egy szót sem szólt.

Álltam előtte és meghajoltam.

Feri barátom szólalt meg. Kettőnk közt állt, arca fehér és fakírosan merev volt, feje kissé meghajolt, szemét lesütötte és rám mutatott.

- Engedje meg, bárónő, hogy bemutassam régi jó barátomat - mondta s a hangja mélyen, tisztán csengett. Volt benne valami különös zengő bánat, valamely bujkáló fájdalom, mint egy óriási orgonában, amely kis szerenádöt énekel.

A bárónő finoman bólintott s elmosolyodott. Mint egy régi császárnő az alattvalóira. Csodálatos szája kissé meghasadt, mintha mondani akart volna valamit, de a barátom nem engedte szóhoz jutni.

- Bocsásson meg, hogy magammal hoztam, - mondta s nem pillantott az asszonyra - de azt akartam, hogy tanuja legyen életem e nagy pillanatának. Az ember néha olyan helyzetbe kerül, hogy kételkedik a saját létezésében is, abban, hogy egyáltalán a világon van, hogy él-e vagy pedig a természetnek abban a végtelen raktárában tartózkodik-e, ahol földi életünk előtt és után alaktalanul bolygunk és várakozunk rendeltetésünkre... Ilyenkor van az, hogy hangozan megszólalunk a sötétben... hogy megfogjuk erősen saját kezünket... a tükörbe nézünk és... De minek magyarázzam! Érti, hogy mit akarok mondani. És azt is, hogy miért vagyok itt.

A bárónő csodálkozva nézett ránk. Mosoly röpiült át az arcán. De mielőtt megszólalhatott volna, Feri barátom már ismét beszélt:

- Tudnia kell, hogy miért jöttem. Megkérem a kezét, legyen a feleségem.

Most nézett először a bárónőre. Két lépés távolságban állott az asszonytól és felemelte fejét. Néztam az arcát s megrázkódtam. Könnyörgés, áhítat, imádság volt az arcában s olyan kétségbeesett vallomás, hogy beleborzongtam. Szeme kidagadt és áttüzesedett. Csak kutyafejben láttam még ilyen hűséges, engedelmes, könnyörgő szemet: kutyában, amikor fél a büntetéstől, a korbáctól és simogatást és kosztot kér.

És a szája fájdalmas mosolyban reszketett.

A bárónő hosszan, szótlánul vizsgálta. Hol összeborzolódtott az arca, hol könnyű derűbe símul. Végül felállt.

- Sajnálom, kedves uram, - mondotta elképzelhetetlenül finom és tiszta hangján - hogy ajánlatával ebben a pillanatban nem foglalkozhatom részletesebben, ennek azonban több akadálya van. Az egyik az, hogy ma délután rendkívül el vagyok foglalva... több vizitem van, a szabónőm is vár... és ez nagyon fontos. De egy másik akadálya az is, hogy a házasság kérdésében egy kissé konzervatív vagyok. Így például ragaszkodom ahhoz, hogy a férjemnek legalább a nevét ismerjem. Az ember úgylis olyan keveset szokott tudni arról, akit szeret... de

legalább a nevét... higgye el, ez a kevés... ez majdnem elengedhetetlen... Nincs velem egy véleményen?

Jókedvűen nevetett, én pedig rémulten néztem barátomra, akinek arcát álomszerű köd borította.

- Ön elfelejtett bemutatkozni! - nevetett a bárónő és hirtelen csöngetett.

Most halkán megszólalt a barátom.

- Nem tudja, ki vagyok? Nem ismer engem, asszonyom? Nem tudta... valóban nem tudta olyan pontosan, mint én, hogy ma eljövök magához?

A bárónő hozzám fordult s nevetve kérdezte: - Mindig ilyen mulatságos az ön barátja?

Hebegve kértem bocsánatot. Mindenfélét összedadogtam: hogy nem értem és nem tehetek róla és...

- Nem tesz semmit! - nevetett a bárónő. - Nagyon mulatságos volt és sajnálom, hogy ezúttal nincs több időm... Majd máskor... talán! - mondta nevetve s kezét nyújtotta nekem. Az inas ekkor már megjelent: a bárónő mosolyogva bólintott a barátom felé s kisietett a szobából.

Feri barátom utána nézett s érthetetlenül dűnnyögve, furcsán, szinte alattomosan nevetni kezdett. Mentünk kifelé az inas után s gyorsan elhagytuk a palotát. Dühös lettem. Megfogtam a karját, megráztam s rákiáltottam: - Micsoda örültség volt ez? Hogy' jövök én ilyen komédiához? Mi ez?

Nevetett. Keserűen, kétségbeesetten, ravaszul nevetett.

- Tudtam, hogy ez lesz a vége... - mormolta.

- Minek?

Nem felelt. Nevetett.

- Ha most nem beszélsz, rögtön itthagylak!

Vállát vonogatta.

- Mondd, örült vagy?

Csóválta a fejét.

- Tudod, mit tettél?

- Tudom.

- Hiszen soha életedben nem láttad ezt az asszonyt!

- Láttam.

- Nem beszéltél vele?!

Legyintett. - Nem érted - dűnnyögte.

Aztán megint alattomosan nevetett. Szinte vigyorgott.

- Tudtam, hogy ez lesz belőle!... - mondta s a fogai hangosan vicsorogtak.

Néztem, néztem s nem értettem. Mi történt ezzel az emberrel? Belékaroltam s elvittem a palota alól. Legalább innét menjünk el! Jött velem. Bizonytalanul lépkedett, meg-megbotlott, olykor megbicsaklott. Az arca változatlanul mosolygott. Néha azt hittem, hogy nincs ébren. Fehér volt, a szeme lázasan égett s messzi ködön át bizonytalanul bámult számomra láthatatlan dolgokra; mintha álomban, különös tranceban járna mellettem.

Így mentünk jó félóráig s alig szóltunk egymáshoz. Egy mellékutcában kis kávé mérés előtt zavaros nevetéssel megállott.

- Itt van egy kis dolgom - mondta s mosolyogva rám nézett. - Velem jöhetsz.

Beléptünk. Az egyik sarokasztalhoz ment. Egy nő ült ott három gyerekkel. Bemutatott.

- A feleségem - mondta egyszerűen. - A gyerekeim.

Kezet fogott a feleségével, megsimogatta gyerekei fejét. Ott volt s mégis az volt a benyomásom, hogy nincs itt. Mint egy árnyék, bizonytalanul, ködösen tett-vett, mormolt.

- Uzsonnáztatok? - kérdezte, de a hangján éreztem, hogy nem figyel ide. - Jól van - dünnyögte. - A számom után gyertek értem.

Valami pénzt adott az asszonynak s kisietett. Én utána.

Szinte menekült a kávé mérésből.

Egy lámpa alatt megállt. Megfogta a kezemet. Sóhajtott.

- Fölösleges azt hinned, - mondta most tisztán, egyszerűen - hogy örült vagyok. Nem vagyok az. Éppen olyan ember vagyok, mint te... vagy a bárónő, aki ma nem óhajtott megismerni.

Gúnyosan mosolygott.

- Én csak be akartam bizonyítani, hogy a bárónő nem fog megismerni.

- Kinek bizonyítod?

Legyintett.

- A bárónőnek ma meg kellett volna ismernie engem és feleségül kellett volna jönnie hozzám. Ez volt a számítás.

- Miféle számítás?

Mélyen lélezett.

- Adj egy cigarettát.

- Parancsolj.

Rágyujtott s a lámpának dőlt. A fényes utcán kocsik suhantak el körülöttünk, a párizsi éjszaka valószínűtlenül szép kavargása megkezdődött.

- Megmondom neked a titkomat, amely tulajdonképpen nagyon sok ember titka - beszélt most egyszerűen, közvetlenül. - Megmondom neked, mert te megérted. Én nem élem a magam életét.

Csodálkoztam. - Hát kiét?

- Azt nem tudom. De igazat fogsz adni nekem. Ide hallgass. Mi együtt töltöttük el ifjúságunk nagy részét. Abból, ami akkor voltam, minek kellett volna lenni belőlem?

Habozás nélkül válaszoltam: - Nagy írónak... nagy gondolkodónak vagy nagy kutatónak.

- Úgy van! - kiáltotta erélyesen. - Ez a logika, ez a helyes számítás. Nagy író, akinek minden megnyilatkozása szenzáció... nagy gondolkodó, aki irányt szab az emberi életnek... nagy kutató, aki új felfedezésekkel gazdagítja az életet! Ehelyett tudod, mi vagyok? Artista.

- Artista?

- Az! Van egy jó számom, amin röhögnek az emberek s amivel bejárom a világot. És van egy feleségem, akihez semmi közöm. És van egy életem, ami nem az enyém. Ide hallgass! Sokat

törtem a fejem ezen a rejtélyen... miért van ez... hogy történt... hogyan csúsztam le? Magam sem értettem. Otthon, Pesten, egy éjszaka rájöttem. Álomom volt. Azt álmodtam, hogy még nem élek, hogy még meg sem születtem, hogy most, éppen most vagyok a semminek és a megszületésnek a határán. Iszonyú tolongás van ott! Lények a semmiben és semmik a lényekben! A teremtség szörnyű üzeme, amely állandóan formákba taszít életeket és közönyösen nézi eltévedésüket és megsemmisülésüket. Én is ott tolongtam. És abban a percben meg kellett születnie valakinek. Nem nekem, egy más valakinek. És nem tudom, hogy történt, az a másvalaki egyszerre eltűnt és engem ítéltek arra, hogy éljek. Másvalaki helyett születtem meg... Érted?

- Nem nagyon - mormoltam.

Sóhajtott.

- Ide hallgass. Megmagyarázom. Ez a borzalmas eset megismétlődött velem más, kisebb formában is. A háborúban történt. Ketten voltunk, hadnagyok, tartalékokban. Én voltam a fiatalabbik, egy másikat, egy Nemes nevűt osztottak be a menetszázadba. Indulás előtt ez az ember beteget jelentett, nyilván beteg is volt Nekem kellett elmennem helyette. Kérteztünk Galíciába és a harmadik napon engem temetett el egy gránát. Engem? Engem... helyette! Őt! Neki kellett volna ott lennie... Érted már?

Idegesen néztem körül. Az utca síma parkettjén szinte nesztelenül futottak az autók, az éjszakai város ziháló lélekzete arcomba csapott. Megkapott a lét végtelen misztikuma; a kocsik, emberek áradata, a szakadatlan mozgás, az örömmel és szenvedésnek ez az elemezhetetlen vegyülete... ki tudja, hogy az egyik miért boldog, a másik miért kínlódik?... Barátom kérdően nézett az arcomba s én anélkül, hogy teljesen felfoghattam volna szavait, zavartan bólogattam.

- Ez az álom - folytatta - nagy hatással volt rám. Rájöttem az életem titkára. Megértettem, hogy miért nem vagyok az, aki vagyok, miért nem élem azt az életet, amely nekem járna. Értsd meg! Nem arról van szó, hogy boldog-e vagy szenved-e az ember: a természet nem törődik sem az örömmel, sem a szenvedéssel. Mindegy neki. Arról van szó, hogy ez az én életem nem az enyém, hogy másvalaki helyett élek. Arról van szó, hogy élek a helyett, akinek helyettem kellett volna születnie s bennem csak halvány emléke, homályos derengése csillog annak az életnek, amelyre készültem, amelyre engem a sors kijelölt... Végigmehetnék veled életem minden egyes szakaszán, elmondhatnám neked minden egyes részletét... s belátnád, hogy sehol sem követtem el hibát, mulasztást, sehol sem voltam bűnös... hanem nálam erősebb hatalmak, melyeket sorsnak, körülményeknek, belső gyengeségnek vagy akadálnak hívnak... valami titokzatos erő sodort le utamról arra az útra, amely végül az artistaságba torkollott. Artista vagyok én? Az a sikerem, például, hogy nem vagyok az. A közönség maga látja rajtam. Kilépek a színpadra és hangosan nevetnek. Szánalmas, furcsa, érthetetlen, oda nem való vagyok. Az a belső ellentmondás, amely megjelenésem és szerepem közt rögtön észrevehető, nevetésre indítja az embereket. Adj még egy cigarettát!

Rágyujtott.

- Ide hallgass! Az én feleségem más valakinek a felesége. Ne érts félre! Nem vagyok örült. Nem voltam szerelmes, sosem voltam boldog vele. Összekerültünk s én elvettem, mert annak, akinek helyettem kellett volna megszületnie, vele kellett volna élnie, eltűnt, nem született meg. Ennek a három gyereknek meg kellett születnie. Én egy más ember helyett vagyok az apjuk. Ide hallgass! Az álmomból megértettem az életemet. Kiszámítottam, hol kellene most tartanom. Párizsban, itt. Értsd meg, nem arról van szó, hogy itt mint párizsi író vagy tudós boldogabb volnék, mint kóbor artista... a formáról van szó s lehetséges, hogy az én igazi alakomban többe szenvednék, mint az az artista, aki helyett élek. Ez nem fontos. De kiszámítottam, hogy most itt kellene tartanom. És kiszámítottam, hogy most, ma kellett volna megházasodnom. És ezt, ezt az asszonyt, Chalys bárónőt kellett volna feleségül vennem.

- Hát láttad már ezt az asszonyt? - kérdeztem.

Nevetett. Józanul, tisztán, hosszan nevetett.

- Sokszor! Színpadon, utcán, tavaly az Operabálon.

- Szerelmes vagy belé?

Szélesen legyintett, nevetett.

- Én? Tetszik nekem, csodálom, de nem vagyok szerelmes. Hogy' is lehetnék! Magam helyett mentem el hozzá. Azzal az agyvelővel, azzal a szívvel, amelyet nem hoztam magammal erre a világra. Az lett volna a csodálatos, ha hozzám jön feleségül s belém szeret. Így bebizonyítottam a sorsomnak, hogy helyes róla a véleményem. Nem jöhetett hozzám, mert ő nem ismerhetett meg engem. Nem jöhetett hozzám... ehhez a... ehhez az artistához!... ehhez a...

Verte a mellét, tépte a ruháját.

Felkiáltott.

- Nem jöhetett hozzám, mert neki velem kell élnie! Az igazival! Azzal, aki aztán helyettem született meg!

Elhallgatott, eldobta a cigarettáját.

- No, szervusz! Ha van időd, - mondta később - gyere be a varietébe. Nézd meg a számom, meglátod, hogy igazam van. És hidd el, nem vagyok örült. Nem bolond az, aki magyarázatot keres az életre, melyet az emberi lustaság vagy régi teóriákkal intéz el, vagy azzal, hogy érthetetlennek minősíti.

Elbúcsúzott és gyors léptekkel eltűnt az esti ködben.

Megindultam az utcákon és sokáig sétáltam. Néztem az embereket s arra gondoltam, hogy szeretik-e az életüket. Az egyik kocsiban rohan, a másik kocsit húz, mint egy állat. Az egyik nevet s talán fáj a szíve, a másik sír s talán vállá mögött már leselkedik a nagy öröm, mint egy ijesztő rém. És mennek, sietnek, kavarognak... születnek és meghalnak... de az utca, ez a gyönyörű Concorde-tér mindig tele van, mintha mindig ugyanazok sürögnének-forognának itt és sohasem hiányoznák senki... Milyen nagy, milyen titokzatos misztérium ez a látvány! Ki tudja, talán még a barátomnak is igaza van...

Megnéztem egyébként a Varietében és én is kacagtam rajta, olyan mulatságos volt... olyan szájalomraméltó... olyan oda nem való... Nagy sikere volt. Aztán sokszor voltunk együtt s mindenféléről, bőven beszélgettünk. Éppoly normálisnak találom, mint a legtöbb embert. Egy éjszaka a Rotonde-kávéházban feketéztünk s utána a Montmartreon bolyongtunk. Zsibongott, duruzsolt a tömeg. Egyszerre megállott a barátom. A kociút közepén nagy lila autó támolgott. Egy asszony meg egy férfi ült benne, jókedvűen nevetve, mámorosan. Arcuk, ruhájuk tele volt konfettivel.

- Nézd! Látod? - kiáltott fel Feri.

Az asszony most ölelte át a férfit és hosszasan megcsókolta a száját. Az emberek nevettek és tapsoltak körülöttünk. Az asszony Chalys bárónő volt.

- Tudod, ki az a férfi? - kiáltotta izgatottan a barátom.

- Nem ismerem - mondtam idegesen.

- Hát vedd tudomásul, ez ma Párizs leghíresebb írója.

Megmondta a nevét és exaltáltan felkacagott a csillagos égre.

PAPP TANÁR NAGYSZERŰ KÍSÉRLETE.

1.

Egy késő januári estén különös fáradtságot érzett Papp Dániel egyetemi tanár s napi munkáját tulajdonképpen még el sem végezve, szórakozottan levetette rövid orvosi köpenyét s eltávozott az intézetéből. Hazament. Megvacsorázott, feketéjét a dolgozószobába vitette, szivarra gyújtott s eldült a karosszékben. Tíz óra már elmúlt, a párizsi utca a Szajna jobboldalán elcsendesedett.

Bágyadtan tűnődött. Mi lelte? Valahogyan ma nincs kedve a munkához... sétálni kellene vagy szórakozni? Milyen furcsa ez az este!... Érdekes; erre még sohasem gondolt ilyen élénken: ha megházasodott és családot alapított volna, akkor most nem üldögélne itt ilyen egyedül... Ugyan! Már régen leszámolt ezzel; egyszerűen nem ért rá ezzel a kérdéssel is foglalkozni. Most jut eszébe: harmincegy év óta nem volt otthon, Budapesten... Bizony, bizony, múlik az idő... harmincegy év... dehát dolgozni kellett! Ejnye, csak nem fog ellágyulni? Hány éves? Ötvenöt... No, Dániel!? - intette le magát - nem illik ide a szentimentalizmus, de talán nem fog ártani, ha egy kis pihenésre elvonul a munkától.

Még ezen az éjszakán csomagoltatott s másnap elutazott Nizzába. Itt már bevallotta, hogy fáradtnak érzi magát s helyeselte rendelkezését, a pihenést. Az első napot alvással töltötte el, a második napon is nagyrészt aludt, csak estefelé sétált másfél órát a kihülő tengerparton. Szállodájában vacsorázott, zene mellett, de hamar elmenekült innét, mert kábította a zaj. Szobájába vonult s kiült az erkélyre, szemben a tengerrel.

Így üldögélt, szivarozva, eltűnődve, amikor egyszerre, úgy éjfél felé, határozottan érezte, hogy háta mögött kinyílik a sötét szoba ajtaja, összerezzen, hátrafordult s meglepő zavarral kérdezte:

- Ki az?

Látta, hogy a sötétben egy nagyon ismerős fiatal férfi közeledik.

- Én vagyok - mondta az ifjú szomorúan, csöndesen és lassú léptekkel feléje haladt.

Mikor már közvetlen közelébe ért s a tengerpart fénye halványan rávetődött, a fiatalember mélyen meghajolt s alázatosan köszöntötte az egyetemi tanárt.

- Megismer, professzor úr?

- Ismerem... azt hiszem... úgy rémlik legalább... - mormolta s elsápadva kíváncsian előre-hajolt.

- Nem haragszik, hogy zavarom? - kérdezte az ifjú és szerényen, nagy tisztelettel elpirult.

Sápadt, vérszegény volt az arca, melyet hosszúra nőtt, hullámos szőke haj koszorúzott. Szürke, kopott ruhát viselt, kabátjának középső gombja rendetlenül lógott kusza cérnaszálak között. Magas gallér, rojtosodó nyakkendő volt rajta; térdén kibúbosodott a nadrág, fűzős cipője repedezett és tisztátalan volt.

- Hogy kerül ide? - sóhajtotta kissé idegesen a tanár.

- Bocsánatot kérek, - mosolygott fájdalmasan a fiatal férfi, aki huszonkét-huszonhárom éves lehetett - tudom, hogy vakmerőség, de...

- De?

- Úgy gondoltam, hogy most végül már jelentkezhetek...

- Miért? Mivel?

- Bocsánatot kérek, - s alázatosan meggörnyedt - tudom, hogy az én kérésem oly nehezen igazolható... azt is lehet mondani, hogy nem jogos... de én bízom professzor úr nemes szívében, közismert jóságában, bízom abban, hogy professzor úr mégis csak belátja, hogy...

- Mit?

- Hogy adósom nekem, sok mindennel adósom.

- Én? Mivel?

- Méltóztassék, professzor úr, visszaemlékezni egy kicsit!... Én voltam az, akit professzor úr kora reggeltől késő éjszakáig dolgoztatott... Reggel félhatkor kellett kelnem, amikor diák-társaim még aludtak s éjjel kettőkor, néha félháromkor kellett lefeküdnöm, amikor barátaim már régen édesen aludtak. Börtönbe, a munka börtönébe zárt, méltóságos uram, nem volt pihenőm, nem volt szórakozásom, nem volt enyhülésem. Nem engedett színházba, nem engedett sétálni, nem tűrte, hogy szép könyveket olvassak, nem tűrte, hogy udvaroljak szerelmemnek, akiért majd meghaltam. Emlékszik, méltóságos uram, Nyári Annára?

A tanár sóhajtott, bólintott. - Emlékszem - mormolta.

- Fogalma sincs róla, méltóságos uram, milyen szerelmes voltam! Megreszkettem, ha a terem-be lépett... megállt a szívverésem, ha hozzám szólt, rettenetes, iszonyú vágyak kínoztak miattam... Méltóságos uram nem engedte meg, hogy szeressem. Dolgoztatott, nélkülöztetett. Nem engedte, hogy sírjak, amikor Nyári Annát feleségül vette egy úr. Emlékszik arra az úrra? Gazdag volt, előkelő volt, finom volt... Nyári Anna rám sem nézett, amikor utoljára jelent meg a tanteremben.

- Ez fáj a legjobban?

- Ez, kegyelmes uram. Ez még ma is mar, ma is gyötör. De kínoznak mind a néma évek, a sötét robot, a szakadatlan munka, amelyre kegyelmes úr kárhoztatott. Elrabolta tőlem a gondtalanságot, a könnyelműséget, a gyors és mohó örömeiket... csak dolgoztatott, dolgoztatott, mint egy uzsorás, aki nem is veszi észre, ha összeomlik az az ember, akiből súlyos kamatokat sajtol ki. Ne vegye rossznéven, hogy minderre emlékeztetem. Én vagyok az, aki megalapoztam az ön nagyságát... az én energiámból él, az én tudásom tette híressé, az én vérem árán lett világhírű ember, az én agyvelőmet, az én szívemet szipolyozta ön ki, hogy gazdag és híres lehessen... Professzor úr az én adósom. Soha, soha nem jutok eszébe? Soha, soha nem akar kárpótolni engem? Egy szegény, alázatos fiatalembert, akit ön megfosztott a legnagyobb kincsétől, az ifjúságától?

Hosszan, elmerülten nézte a tanár a görnyedten panaszkodó fiatalembert és gyönyörködött benne. Szomorúságában is milyen szép, milyen meghatóan friss!... Felállt, meggyújtotta a villanyt és a tükörhöz sietett. Figyelmesen vizsgálta arcát. A tükörhöz intette a fiatalembert s összehasonlította a két arcot. Hát bizony sok minden megkopott!... A haj fényessége eltűnt, csak az ősz szálak csillognak, hiányzik a szem mély lobogása és hova lett, hova lett szájából az érdeklődésnek, a kíváncsiságnak, a sok-sok kívánságnak ösztönös mohósága? De azért még lehet segíteni a dolgon... Meg kell festeni a haját, a modern tudomány minden ravasz-ságával fel kell frissíteni az arcot, a szem pedig rögtön felragyog, ha vágy tombol mögötte.

- Fiatalember, én kárpótolom magát mindazért, amit értem tett! - mondta jókedvűen s elismerően a vállára vert. - Várjon csak nyugodtan. Lesz magával egy nagyszerű kísérletem. Meg lesz velem elégedve.

2.

Budapesten, a Tüzoltó-utcában, egy kétemeletes nagy bérház előtt megállt egy fiatalember s érdeklődéssel olvasta a kapura ragasztott cédulát: Albérleti szoba, lépcsőházi bejárattal, kiadó. Elmosolyodott. Ismerős ez a ház! Milyen jó illata van ennek a kapunak... Annak idején a földszinten lakott, most felköltözik a második emeletre, igazán nem nagy változás...

Kibérelte a szobát, berendezkedett, megfürdött s felöltötte egyik legdivatosabb ruháját. Nem úgy van most, mint hajdanában! Van pénz bőven, amennyi csak kell... ruha is, nyakkendő is... gyalog sem kell járni... No de már mingyárt kilenc óra, sietni kell az egyetemre, kezdődik az előadás.

Leült a padba, szorgalmasan jegyezgetett, óra után elvegyült a diákok és medikák közé s a pedellusnál vásárolt egy sonkás zsömlét. Jóízűen falatozott s tódult ki társaival a nagy kapun a boncterem felé. Orrát megcsapta a formalin szaga. Észrevétlenül elmerült egy kisebb csoportba, amely az asztal fölé hajolva, a kiterített atlasz alatt egy barnaszínű kart szedett ízekre. Kis csíptetők és kések forogtak, tapogatództak az erek, idegek és izmok közt. Latin szavak röpködtek fel, hátul a sarokban valamin hangosan nevetett egy másik csoport.

Egyszerre valami szédülést érzett s megdobbant a szíve. Ahogyan a szétboncolt kar fölé hajolt, homlokához egy fiatal lány haja súmolt s orrát finom, ismerős illat csapta meg. Ő most már nem az a félszeg, szegény diák, aki valaha... mikor is?... tegnap vagy sohasem volt. Fölénnyesen, önérzetesen előre nyomult és fejét a leány fejéhez szorította. A válluk is egymáshoz súmolt.

Most ránézett a leány. Feketehajú, barnaszemű, szép leány volt... a legszebb volt arcában a szája. Szinte vérzett ez a száj, olyan piros volt; élt, feszült, gyönyörködött és szenvedett. Ennél szebb száját sohasem látott.

- Bocsánat - mondta mosolyogva és bemutatkozott. - Papp Dániel vagyok.

A leány letette a boncolókést, megtörölte kabátjában a kezét és felé nyujtotta.

- Nyári Kató.

- Ó! - kiáltott fel boldogan a fiatalember - csak nem...?

- Tessék?

- Ismertem az... az...

- Kit?

- Egy rokonát.

- Melyiket?

- Nem volt a maga édesanyjának egy nővére, akit Nyári Annának hívtak?

- Dehogynem. Most is itt él.

- Hol?

- Itt Pesten - felelte a lány és csodálkozva nézett a túlságosan hangossá és lelkesé váló fiatalemberre.

Egy idegen orvos lépett most az asztalhoz, fejbólintással komoran üdvözölte Nyári Katót s otthonosan a homlokához nyúlt, ahonnét elsimított néhány hajfűrtöt. Papp Dániel bosszúsan rámeredt. Ki ez? Mit akar itt?

Ettől a pillanattól kezdve a leány nyomába szegődött. Kinyomozta tanrendjét s megjelent minden órán, melyet Nyári Kató hallgatott. Kedveskedett, udvarolt neki. Füzeteket, mindenféle finom ceruzákat vásárolt, a pedellusnál kifizette az uzsonnáját, délután pedig, ha akadt egy «lyukas órájuk», kávéházba és cukrászdába vitte. Jegyet váltott a színházba s meghívta. Moziba is jártak. Miután pedig meglehetősen szegényesnek és elhanyagoltnak látszott a lány, egy délután, amikor a Váci-utcában sétáltak, ügyesen becsalta egy boltba és selyemharisnyát válogatott neki.

- Csak kölcsön, - mondta elhárítón - majd megfizeti, mihelyt megérkezik hazulról a pénze.

Napról-napra szenvedélyesebb lett az érdeklődése s három hét múlva már bevallotta magának, hogy jobban, mohóbban, türelmetlenebbül szereti, mint egykor Nyári Annát. Milyen egyszerű is volt az, milyen diákos, milyen hétköznapi! Kis Gretchen volt az... míg ez tüzes, ábrándos, nyugtalan és ellenállhatatlan. Modern, mai: rejtélyes, különös, sokszor a megfejthetelenségig bonyolult. Édes izgalom futott végig rajta, ha meglátta; amikor pedig este elvált tőle, úgy forrott, bizsergett, hogy nem tudott hazamenni, hanem szórakozni indult és bejárta a mulatóhelyeket. Pezsgőzött, kártyázott, dorbézolt, mulatott: soha nem vett kezébe egy könyvet és számolatlanul szórta a pénzt. Úgyis van elég. De semmi sem tudta kielégíteni. Minden tivornya és kicsapongás után csillapíthatatlan szomjúság kínozza: Nyári Kató. S hajnalonként nem tudott elaludni, mert a derengő homályban a száját látta, égő, bíborpiros száját, amely szinte vérzik a vágtyól.

Mohóbban udvarolt. Már meg-megfogta a leány kezét és szerencsésebb pillanatokban meg is csókolta. Nyári Kató nem tiltakozott, nem intette rendre, de valahogyan elsiklott az ilyen incidens fölött; nem vette tudomásul s valamely közömbös témáról kezdett el beszélni. Furcsa - háborgott Dániel. - Vagy nagyon tisztességes vagy démonkodik velem. Talán mind a kettő...

Már arra is rá tudta venni, hogy meglátogassa a diáklakásán a Tűzoltó-utcában. Ettek, ittak, beszélgettek itt, csókolóztak, de amikor Dániel udvarlása hevesebbé vált, előkapott egy könyvet, kinyitotta és közönyösen így szólt:

- Azt hittem, tanulni fogunk. Tanuljunk.
- Haragszom magára, Kató - hördült fel.
- Miért? - csodálkozott a lány.
- Mert nem szeret.
- Én? - hüledezett Kató. - Már hogy' mondhat ilyet?
- Hát szeret?
- Persze, hogy szeretem.
- Bizonyítsa be.
- Hogyan? - csodálkozott.
- Legyen az enyém.

Gyorsan, természetesen felelte a leány: - Majd egyszer.

- Mikor?

- Majd meglátja.

Dániel hallgatott. Az ajkát rágta. Mit tegyen vele? Lassan megfogta a kezét, óvatosan átkarolta a derekát és ráborulva, meg akarta csókolni. A leány némán maga elé feszítette a karját, szóttanul tiltakozott s amikor dulakodni kezdtek, hevesen védekezett, de még csak nem

is sóhajtott. Mikor Dániel tehetetlenül kifáradt, gyorsan megigazította ruháját s mintha semmi sem történt volna, közönyösen mondta:

- Tanuljuk meg a carotist, jó?

Megtanulták.

Dániel forrongva figyelte.

Észrevette, hogy bizonyos időben sehogyan sem tudja megtalálni s vannak órák, amikor nem hajlandó vele lenni. Bármennyire hangoztatta, hogy szereti, változatlanul megőrizte barátságát azzal a medikussal, aki első találkozásuknál középük lépett, Venczel Lajosnak hívták.

- Ki ez? - faggatta.

- Egy szegény fiú, jóbarátom - felelte.

- És mi köze hozzá?

- Nekem? - csodálkozott. - Semmi. Mire gondol?

Azt mondta, semmire sem gondol. Csak nem fog féltékenykedni egy ilyen kopott, komor fiúra? Egy ilyen jöttment szegénylegényre. Mit akarhat tőle, amikor itt van ő, a szerelmes, gazdag, elegáns, finom fiatalember?

Úgy elhatalmasodott már rajta a láz, hogy egy álmatlan éjszaka után döntő elhatározásra szánta rá magát. Megkéri a kezét és elutaznak. Mi értelme van ennek a kínlódásnak?

Elindult a külső Üllői-útra, ahol a leány albérlésben lakott egy nyugalmazott vasúti hivatalnoknál. Becsöngetett s kérdésére egy rosszkedvű, magas, ősz asszony azt felelte, hogy itthon van a kisasszony, a szobájában tartózkodik. Alkonyodott s az előszobában, ahol állottak, a magas, sovány asszony hirtelen leoltotta a villanyt. Tapogatózva kereste a kilincset.

Benyitott. Halkan előrelépett. Az elboruló ablakon át egy kórház körvonalai látszottak.

- Jó estét - köszönt meghatottan. - Katóka, itt van?

Jobbra, a fal mentén emberek rebbentek fel. Megismerte Vencel Lajost.

Nyári Kató is rögtön a szoba közepén termett. A haját igazgatta s mintha semmi sem történt volna, közönyösen mondta:

- Jöjjön, Dani, tanulunk.

Állt, állt egy helyben... szemét elborította a könny... feljajdult... zokogni kezdett és elrohant.

Egész éjszaka sírt a Tűzoltó-utcában, hűvös kis diákszobájában. És hajnalban szíven lőtte magát.

3.

A mentők elszállítottak a Tűzoltó-utcából egy sápadt, szomorú, nyitottszájú fiatalembert. És ezen a reggelen hasztalan kopogott a szobaleány az előkelő nizzai szállodában egy első-emeleti ajtón. Hozta tálcán a bő reggelit, csöngetett, kopogott, nem kapott választ. Amikor benyitott, üres volt a fényes lakosztály.

Megállapították, hogy Papp Dániel egyetemi tanár eltűnt. De Párizsban sem találták meg és hiába várták. Nagy gondossággal kutattak utána, de sohasem akadtak a nyomára.

TISZTÁLDOZAT.

Sakkoztunk.

Egy idő óta majdnem minden éjszaka a sárga-fekete kockás tábla fölé hajoltunk s órákon át, alig néhány szóval rebbentve meg a tavaszi csöndet, tologattuk a türelmes bábokat... Rosszul aludtunk néhány hónapja már. Éjszakáink megvilágosodtak, nappalaink fáradtak lettek, mindkettőnket gyötört, rágott valami alattomos szű, amelyről nem beszéltünk, de amelyet túlságosan jól tudtunk. Engem egy rossz esztendő keserves, makacs emléke, őt, a festőt, gyerekkorom óta testemhez-lelkemhez nőtt pajtásomat, a munkátlanság. Válságba zuhant; torkonragadta ezer kegyetlen karjával a művészek, a legjobbak halálos ellensége, a kételkedés, a hitetlenség, a fásultság... Sakkoztunk.

Ma állandóan ő volt fölényben; egyik játszmát a másik után vesztettem el. Nem bosszankodtam; egy idő óta - mint ahogy a játékosok szokták mondani - állandóan rossz szériában vagyok. Tán az ötödik vagy hatodik partinál, jóval két óra után, úgy alakult a helyzet, hogy merész kombinációval talán javamra csikarhattam ki a döntést. Megpróbáltam.

- Tisztáldozat - mormoltam s kidobtam egy futárt.

- Mi az? - szólt ő kissé rekedten.

- Semmi, gyerünk tovább.

- De mit mondtál?

- Én? Semmit. Hát látod.

- De mondtál valamit. Tisztáldozat, nem?

- Hát nem látod?

Nem voltam elkészülve arra, ami most történt. Barátom szó nélkül lesöpörte az összes figurákat a tábláról.

Ezt mondta: - Na, ezt a szót én ma nem bírom - s nagyot fújt és hátradőlt. Idegesen, mélyen szívta a szivarját. Vibráló, barna, neuraszténiás arcát elborította a füst.

- Mi bajod?

Pár pillanatig hallgatott, aztán megszólalt:

- Na, hát nem vagyok egészen örült és már el is múlt az egész. - Mosolygott. - Ez ma a legkisebb bajom. Dehát mégis... tudod, vannak szavak, amelyek elkísérik az embert egész a sírig. Buta kis szavak, amelyek másnak semmit sem jelentenek, s az, akinek fájnak, talán szintén nem emlékezik már pontosan a velük lejátszódott eseményekre. Csak a szó él, kísértetiesen, máglyafényben s ha elröppen valahol, felgyújtja az ember szívét. Hallottam egy örültről, aki folyton azt hajtogatta: Isten vele. Talán egy nő mondta, amikor még fontosabb volt neki a nő az életnél. A Stefcsik volt, a mérnök, nem ismerted?

Nevetett. - Mulatságos egy história az én tisztáldozatom. Valaha tragikus volt... valaha... tizenkét éves koromban. Soha olyan szerelmes nem voltam s most már nem is lehetek. Ne neves, egy rokonomba, anyám bátyjának a leányába... hogy hívják ezt? unokanővérem... néném... nem tudom. Ő is szeretett engem, anyásan, pajtáskodva. Jó kis pajtás voltam, akit úgy fölényesen beavatott a titkaiba, felhasználott apró titkos küldetésekre, levélvivésre, selyemharisnyák rejtegetésére... Ott lakott nálunk, mert árván maradt. Szép volt, képzelj el engem

leánynak és szépnek. Szőkének, hosszú szőkehajúnak, meleg barnaszeműnek, magasnak, karcsúnak, ábrándosnak...

- Akkor tudtam meg, hogy szeretem, amikor meg kellett válnom tőle. Tizenennyolc éves volt és beleszeretett egy harmincéves kitűnő fiatalemberbe. Én, gyerekmódra, féltékenykedtem a vetélytársamra s gyerekmódra intrikáltam ellene. Eldugtam a kalapját, bekrétáztam a kabátját. Elloptam a leveleit, megzavartam együttléteiket, nem mentem ki a szobából, amíg ott volt. Egyszer azt is hazudtam Erzsinek, hogy láttam karonfogva sétálni egy elegáns nővel, aki szebb Erzsínél. Két napig veszekedtek ezen, én vigasztaltam Erzsit.

- Azt hittem, majd elmegy ez a fiú is a házunkból, mint a többi. Nem is vettem nagyon komolyan a dolgot mindaddig, míg ki nem tűzték az esküvőt. Az utolsó napon úgy fájt a szívem, hogy egy szót sem tudtam szólni. Csak befelé zokogtam, szepegtem. Este ültünk az ebédlőben, a nagy asztalnál, a lámpa alatt, ott gyülekezett mindig az egész család. Apám, anyám, Erzsi, a vőlegény meg én. Nem, egy öreg nagynéni is ott volt Szegedről. Folyton horgolt.

- Másnap volt az esküvő. Akkor is április vagy május volt, az ablakokat már nyitva tartottuk, tudom, langyos szél fújt a hátamba. Úgy határozták el, hogy a fiatal pár - miként a nagynéni nevezte őket - az esküvő után kiköltözik svábhelyi villánkba és ott tölti mézesheteit. Anyám hozta rendbe nekik a villát, apám kissé fontoskodva ellenőrizte az intézkedéseket.

- Mondom, ültünk az asztalnál. Apám, anyám meg a nagynéni nézték a fiatalokat, akik egymás mellett ültek és sakkoztak. Minden este sakkoztak. Szenvedélyesen, mosolyogva, csillogó szemmel. Én tudtam, hogy a térdük összeér s többször megfigyeltem, hogy megfogják egymás kezét az asztal alatt. Azt hittem, hogy az öregeknek sejtelmük sincs ezekről az ártatlan, nyugtalan kis szerelmi játékokról. Emlékszem, az apám kérdezte ezen az utolsó estén a vőlegénytől, hogy van-e revolvere? Mégis, egyedül fognak ott kint lakni... A fiú azt mondta, hogy nincs, mire az apám felajánlotta a magáét. - Bent van - mondta - a hálósobában, az éjjeli szekrényem fiókjában, vedd ki s vidd magaddal. Sohasem lehet tudni... - A fiú mormogott valami «jól van»-t.

- Ma sem értem, miért, de engem ez a revolverügy rendkívül kihozott a sodromból. Izgatott lettem, egész testemben reszkettem. Eddig ott ültem Erzsi mellett, az asztalra könyököltem és néztem a játékot, mintha az lett volna a legfontosabb gondom. Most úgy vacogott a fogam, hogy nem bírtam már egy helyben ülni. Kisurrantam és egyenest az apám hálósobájába lopóztam. Zsebrevágtam a revolverét. Hogy akkor mit akartam vele, ma sem tudom, de valami ellenállhatatlan kívánság vezetett, hogy hatalmamba kaparítsam ezt a revolvért. Talán arra gondoltam, hogy hátha mégis rablók, gyilkosok törnek be a villába? Ne tudjon védekezni a fiú, a vőlegény? Talán megölik s Erzsi ismét szabaddá válik? Nem tudom, de megtettem.

- Visszabujtam az asztalhoz és megint a sakktáblájuk fölé könyököltem. Ekkor hallottam életemben először ezt a szót, hogy: tisztáldozat. A fiú mondta. Nem tudtam már csendben ülni s megkérdeztem, hogy mit jelent. Megmagyarázta, de elképzelheted, hogy egy szót sem értettem belőle. Csak az ragadta meg figyelmemet, hogy egy értékes sakkfigurát, egy tisztet feláldoznak valami előnyért. Egy nagy cél érdekében - gondoltam.

- Korán lefeküdtünk, de én ettől a tisztáldozattól egész éjjel nem tudtam aludni. A revolvért a párnám alá tettem s szorongattam a fejem alatt. Hajnalra megtaláltam a tisztáldozat értelmét. Feláldozom az életemet, határoztam el, hogy ne lehessenek egymáséi. Másnap estefelé megszöktem hazulról. Mentem egyenest ki a villába s elbujtam a bokrok közt. Egész nap nem ettem. Ültem a fűben és lestem, hogy mi történik. Sötét, csillagos este volt már, de még mindig a kertben sétáltak. A verandán vacsoráztak. Reszkető lábaim közt egy örült tücsök cirpelt. Aztán bementek a házba. Amikor elsötétedett a szobájuk, én felrohantam a verandára.

Odaálltam az ablakuk alá, elővettem a revolvert. Ekkor már sírtam, hadarva imádkoztam s inkább a revolver fogott engem, mint én a revolvert. Kalimpálódzott a kezemben. És el-sütöttem.

- A kórházban ébredtem fel, Budán. Ők szállítottak be, félig kocsin, félig autón. Ágyam körül ott állt az egész család, ők is. Reggel volt. A mellemet lőttem át. Simogattak, csókolgattak, én lehúnytam a szemem, nem mertem rájuk nézni. Az éjszakájukat, az elsőt, tönkretettem... A többit?...

Barátom mosolygott. - Szent dolog ez. Ne haragudj, hogy ideges lettem. De eszembe jutott, hogy nem rég találkoztam Erzsivel. Barátom, nem tudom neked megmondani, milyen csúnya lett. Kövér, ráncos, elviselhetetlen... És milyen buta, istenem... Kár a fiúkért, akik hajlandók a tisztálkozatra... Nem érdemes... Vagy nem is kár. Ez a legszebb, a legizgalmasabb. Az egyetlen. Ó, ha most megint, még egyszer átlőhetném valakiért a mellemet... Ha még tudnám, csak még egyszer... Pajtás, olyan üres az életem...

Hallgattunk. Aztán, hogy elűzzem ezt a melankólikus hangulatot, rászóltam: - Mégis csak ügyes fiú vagy te. Most nyerhettem volna egy partit. Valld be, hogy ezért mondtad el az egészet?

Nevettünk csöndesen, kedvetlenül.

KARDOS ERNŐ CÉGVEZETŐ VÁLSÁGA.

1.

Egy hete már, hogy folytonosan utazott. Szünet nélkül, egyik városból a másikba robogott vele a vonat, de nem telepedett meg, sehol sem vágyott pihenőre. Egy-egy nagyobb, fényesebb városban, ha dolga végeztével sétára indult s meg-megállt a hirdető-oszlop plakátjai vagy egy színház, mulató hely kapuja előtt, arra gondolt, hogy talán jó volna ide belépni s egy-két órát gondtalanul eltölteni. Ilyenkor hirtelen számíttatni kezdte, mi ennek a mulatságnak az ára s hogyan lehetne ezt az összeget a hivatalos útkiadások tételébe elkönyvelni; zavarba jött erre a gondolatra. A hivatalos tételeket már előre meghamisította, mert rendben valónak, tisztességes üzletnek tartotta, hogy magán az úton is keres, ellenben a színházat, mulatót felszámítani már hazugságnak, csalásnak érezte. Aztán meg ott égett zsebében egy papiros, amelyen szép sorjában fel voltak jegyezve a még hátralevő, elintézetlen ügyek; *ez* a gyár, *az* a vállalat, itt *ilyen* szerződést kell kötni, ott *azt* kell kiügyeskedni: ez izgatta, idegesítette, mindennél jobban érdekelte. Nem, nem lehet mulatni is, dolgozni is; vagy egyik vagy másik. Majd egyszer! Akkor csak mulatni fog s élvezni az életet.

Egy heti szakadatlan robot után hazafelé indult. Második osztályú kocsiban ült, a sarokban, s egy regényt olvasott. Nem szokott könyveket forgatni, nem szerette a kitalált életet, a művészet levegője nyugtalanította, szorongó, bizonytalan érzéseket keltett benne, félt tőle. Most azonban meg volt elégedve magával, sikerültek találta útját, sok mindent várt tőle. - Na, ha így megy, igazam volt - gondolta. Ez azt jelentette, hogy gyerekkorában mindig arról ábrándozott, hogy bankár lesz. Gazdag, nagy úr, ha nem is éppen bankár. A gazdagok, az előkelők közt fog élni, az urak közt s azok örülni fognak, hogy köztük lesz, mert ők fognak rászorolni. Páholya lesz az Operaházban s a lóversenyen valami fényes dreszben az ő lovai fognak futni. Egy páholyból, tisztek társaságában, nézi végig a versenyt, mert mindenki ismeri; a főherceg hozzá fog lépni s gratulál szép lovaihoz. Igen, ezt mindig így képzelte el, talán még ma is ezt várja. Könnyen meglehet, hogy így lesz, hiszen nem távolodott el a céltől, hanem lassan, szívósan felé közeledik. De milyen lassan, micsoda utakon! Volt idő, amikor sírva nevetett ezen a gyerekes álmon. Ez akkor volt, amikor meghalt az apja s egy fillér nem volt otthon a tandíjára. S a kis húga meg az anyja, csüggedten, kétségbeesve néztek rá; mi lesz most? Az egyetemről szó sem lehetett, persze. Beállt egy hivatalba, felhasználta nyelvismerteteit, éjjel-nappal dolgozott s ma ennek a vállalatnak első cégvezetője. Mennyi munka, mennyi megalázkodás, mennyi kíméletlen törtetés, hogy' dolgozott az eszével, az öklével, a könyökével, mennyit intrikált, veszekedett, hazudott, ha erre volt szükség, mennyit becsületeskedett, ha ezt kívánta az érdeke! De ma úrnak tartják, Mária, a húga, drága, finom kisasszony, az anyja irigyelt nagyságos asszony... Ők ketten valóban kisasszonynak és irigyelt nagyságos asszonynak érzik magukat.

Ő?

Ott ült a sarokban, szerényen meghúzódott és helyet adott másoknak, mert sokan szálltak fel ezen az állomáson. Félénken oldalt pislogott, nem ül-e a mellette utazó úrnak a kabátján. Megigazította nyakkendőjét, kihúzta a kabát alól az ingét, hogy olyan rendes legyen, mint a többiek... Vékony csontjai, satnya izmai vannak Kardos Ernőnek, a háta rahitikusan görbe. A fülei elállnak, kemény, fekete haja ritkul, a bőre barna, olajosan fénylik. Hasonlít hozzájuk?

Nem, nem tartja úrnak magát.

2.

Elnyedt az olvasásban. Elolvasott egy fejezetet, abban egy üveggyár üzeme volt leírva: dolgozó munkások, serény vezetők, a munka, az üzlet. Ez megnyugtatta. Belekezdett a következő fejezetbe, ez már egy művésztől szólt, csellóművésztől, akibe szerelmes a gyárigazgató leánya. A szerelem addig tartott, amíg a művész abban a városban hangversenyzett. Mikor befejeződtek a hangversenyek, a művész elutazott, viszi magával a szerelmet s a leány ott marad, igen, a művész talán nem is egészen jókedvű, talán valami sajnál is benne, de megy, tovább utazik más városba, más hangversenyekre; más szerelmek felé. Érthetetlen.

Becsukta a könyvet s fel akart állni, hogy elhelyezhesse a bőröndjébe. Jó lesz a könyv Máriának, őt nem nyugtalanítják a regények: hogy' szívja magába az a leány a könyveket! Kipiroslik tőlük a szája, szeme felcsillog, a bőre áttüzesedik... Nem állt fel, mert félt, hogy zavarni találja a többieket a kupében. Szépen, rendesen ott tartotta tovább a térdén.

Munka-e az a csellózás?

Eltűnődött. Eszébe jutott most, hogy milyen nehezen állt ő munkába. Elszökött az iskolából és haza sem ment. Vidáman, boldogan, mintha hajszolná valaki egy jobb helyre, elkóborolt falvakba és városokba. Egy idegen városban temetésbe botlott.

Emlékszik, bár ma sem tudja megmagyarázni, hogyan történt, elvegyült a gyászoló menetben, előrehatolt egészen a papig és koporsóig, gúnyos és bántó szavakkal illetve a gyászolókat: egyre azt kérdezte tőlük, kit, mit «cipelnek abban a kaszniban» aranyórát-e vagy boszorkát? Innét elűzték, de még ezen az estén elfogták koldulás miatt: tiltakozott, védekezett, rúgott, harapott, többször kiugrott a csendőrök kezei közül, de végül is elvonszolták a börtönbe. Itt harminchárom napot ült. Aztán hazatoloncolták. Akkorra elmúlt a mámore, jogosnak találta a korholásokat és szemrehányásokat, melyekben részesítették, s mikor néhány napra rá meghalt az apja, nem tiltakozott a munka s a kötelesség ellen, hogy el kell tartania ezt a két embert, hűgát és anyját, akiket rajongón szeretett.

Miért jut most mindez az eszébe?

Bolondság. Van valami ezekben a könyvekben, ami kibillenti megszokott, mindennapi életéből. Károsak. Hazugok. Fölöslegesek. Otthon vár rá a rengeteg munka. Hogy' hiányozhatik már! Mennyi elintézetlenség! S a jelentés! A húga, az egyetlen: hogy' fog örülni az ajándékoknak... Szép barna szemével hálásan rá fog nézni s megcsókolja és átöleli meleg kis karjával, mint amikor örülni szokott. S az anyja, az ő szenvedélyes szeretete! A sok munka. A pénz, ami jár. S az előléptetés! Csak még sokáig bírja ezt az iramot... Milyen lassan dög a vonat!

Egész úton nem evett semmit; nem akart költeni. Budapest közelében már nem bírta az éhséget; hosszas habozás után, mikor kiürült a kupé, ő is kiszállt, hogy zsömlyét vegyen. A pénztárnál kifizette a zsömlye árát, a blokkal a pincér felé tartott. Ekkor sípoltak. Össze-rezzent. Nem akarta otthagyni a pénzét. Sürgette a zsömlyéket. Másodszor sípoltak. Melléhez szorította a zsömlyéket s kirohant a vendéglőből. Két sín között megbotlott, valami almahéjon megcsúszott, egyik lába beszorult a váltósín közé, teste oldalt fordulva, előre zuhant. A ballába kificamodott.

Gyorsan beemelték a vonatba s lefektették három ülésre.

3.

Nyitott bérkocsin közeledett a lakásuk felé, egy hordár ült mellette, fájós ballába elnyúlt a kocsiban. Micsoda ijedelem lesz ebből! - gondolta a fájdalom nyilallásai között. A bankban... vajjon be tud-e járni, mit szól a főnöke, hogyan tudnák még néhány napig nélkülözni? S a húga, az anyja! Na, nem is olyan rossz betegnek lenni: az emberek ilyenkor meg tudják mutatni szeretetüket s húgának és anyjának az ápolása kárpótolni fogja a munka hiányáért.

Kopott kis bérkocsija előtt fényes, fekete, számozatlan kétfogatú pattogott. A házuk előtt lassított a fogat, elegáns, feketeruhás fiatalember ugrott ki belőle, a kocsi lépésben tovább siklott, majd megfordult, a fiatalember pedig fel-alá járt a kapu előtt. Kardos Ernő bérkocsija is megérkezett. Sziszegve, nyögve a kocsis és a hordár vállára támaszkodott, azok kiemelték a kocsiból s vitték, támogatták előre. Ernő félénken, engedelmesen a fiatalemberre pislogott; nem értette, miért: úgy érezte, hogy köszönnie kellene. A fiatalember azonban elfordította fejét. Ernő érezte, hogy valami sebet kapott: megsértették, megszúrták, a finom kis seb fáj, csíp és vérzik. De hosszú, elmúlt esztendőik megszokása arra kényszerítette, hogy nem szabad tudomásul vennie ezt az ingerlő fájdalmat: egy úr sértette meg s ezt nem szabad észrevennie, nem szabad mutatni, hogy észrevette. Ez így illik, így hasznos, így lesz az emberből bankár.

Felértek a második emeletre, a kocsis becsöngetett. A szobaleány ajtót nyitott és felsikoltott. Ernő ránézett és szerette volna megsimogatni az arcát: kedves ember, a sikolya őszinte volt. A zavaros hangokra kinyílt az előszoba ajtaja s Mária az előszobába lépett. Barna ruha volt rajta, egy-két finom ékszerrel; gesztenyebarna haján az a szép sötétkékalap, őszszínű, rozsdás kis díszekkel; és finom illatfelhő vette körül.

- Ernő, te már itthon vagy? - kiáltott fel. - Csak a jövő hétre vártunk. - Látszott rajta, hogy sajnálja e szavak kimondását; elhatározottan bátyjához lépett és csókra nyujtotta homlokát. - Derék fiú vagy... De mi bajod?

Ernő ránézett.

- Semmi, - felelte - egy kicsit megütöttem a lábamat. Reggelre jó lesz.

- Nem kell ágyba feküdnöd, úgy-e?

- Ó, dehogy...

Bebicegett a kerevetre, a lába alá párnát tétetett a kocsissal s a tárcájából kihúzott egy bankjegyet. - Tessék, barátom - mondotta s átnyujtotta. A pénz után nézett, mely eltűnt a kocsis markában. Szép pénz, sok pénz, de most olyan jól esett volna még többet is adni, sokkal többet: valami elégtételt érzett benne.

Egyedül voltak a szobában.

- Anya itthon van?

Mária, kalappal a fején, mellé ült a kerevetre. - Nincs, de nemsokára hazajön. Bevásárolni ment neked valamit. Mondom, csak hétfőre vártunk.

Ernő arra gondolt, hogy átadja most az ajándékokat, melyeket magával hozott az útról. Aztán mást gondolt. Nem, az a szép gyűrű még akarata ellenére itt tartaná Máriát, pedig lent várják s a szíve nyilván oda húzza.

- Talán bevárom itt anyát - mondta tétován Mária s a kalapjához nyúlt.

Ernő megfogta a karját. - Ó, nem... Biztosan dolgozol. Ne zavartasd magad. Inkább korábban gyere haza.

- Egyedül leszel, nem baj?

- Ó, dehogy...

Mária felállt, az ablakhoz ment, félrehúzta a függönyt s lenézett az utcára. - S a lábad se fáj, kis Ernő?

- Eridj, fiam, már vár lent.

- Kicsoda?

Ernő az ajkába harapott. Fájt, hogy megmutatta fájdalmát, megijedt, hogy talán megzavarta Máriát.

- Nem, igazán nem fáj, eridj csak, Mária.

- Haragszol?

Ernő hosszasan ránézett.

Mária hangosan, idegesen nevetett. - Féltékeny vagy. Úgy-e, hogy már megint féltékeny vagy? - Lehajolt hozzá s forró ajkaival megcsókolta a száját. A test és a parfüm illata megütötte Ernőt, mint a villanyáram. - Látod, mindig ez a baj köztünk. Azért mondom mindig, hogy házasodj meg. Akkor nem leszel rám féltékeny. Te úgy vigyázol rám, mintha a feleséged volnék. Úgy-e, igazam van? Igaz, a vöröshajú keresett.

Ernő nem felelt.

- Hallod? A René itt volt.

- Te jól tudod, hogy már nincs köztünk semmi - mormolta, de megint fájt, hogy beszélt erről.

- Miért?

Nem felelt.

- No, ha te ilyen rossz vagy, én elmegyek. Pá, Ernőke. Pá, kis Ernő. - Többször, dédelgetve, idegesen megcsókolta, búcsút integetett nevetve s kisietett a szobából. Ernő utána meredt. Szeme kidülledt, ajka lepetyhüdt. Láta, Máriát látta, magas, karcsú alakját, amint leszaladt a lépcsőn; könnyű léptei itt futkosnak a szívéen. S lent kézfogás, aztán a kocs, - a szoknya zizzen és libben, amint fellép - a kocsi elsiklik a ház alól, a kocsi megy, fut, hol áll meg? Mindent látott. Ez talán még az első. Talán. De hányan jönnek még? Megborzongott. Felnyögött. Hjó, hjó - nyögött. Szenvedett.

Fáj az élet. A szeretet fáj.

4.

Tavas van kint is, bent is. Hűvös, borzongós a levegő, de már érez benne valami csiklandós meleget. Úgy ráfúj az emberre és elszalad. Nem meleg még, csak hiteget, biztat. Láta az utak mentén a fákat; nedvesek, fénylők, rügyezők, már nyújtózkodnak. A fiatalok kigombolják a kabátjukat s a művész igen, ilyenkor lehetett, a csellós elutazott.

Bolondság.

De mennyi ékszer van Márián! Gyémánt a mellén, gyémánt az újján. Pszt, pszt - gombok pattanását hallotta most finom női ruhákon. És két száj összetapad, két test egymásba folyik. És este hazajön Mária s érzi rajta a szeretőjét. Fáradt lesz Mária arca, a szeme tompa - miért nem késett az a vonat egy félórát! Pénz kell Máriának, több, mint amennyit ő tud neki adni? Vagy a vére viszi, a szerelem hajtja, neki kell ez? Kell, nyilván kell. Hiszen boldog, olyan boldog, aminő csak vele volt azelőtt, amikor még egészen szegények voltak. Ezt a regényt

teszi, a sok könyv, amit olvasott. A művészet. Úgy él, ahogy az a csellós abban a regényben. És boldog, ez a fontos. Akkor talán mégis igaza van. Nem neki - Máriának...

Megmozdult, lábába belenyilalt a fájdalom. Az ajtó felpattant s anyja repült be hozzá. - Édes fiam! - s már a kereveten van és ráborul. S már vetik az ágyat, már hozzák a borogatásokat, az egyik orvosért szalad, a másik teavizet forral, az egész ház sürgölődik, sopánkodik, zajlik.

Anyja ott ül mellette az ágyon és a lábát fogja a takaró alatt. Magas, sovány, sápadt asszony, gyönyörű, fáradt, barna szemei vannak. Beteg, halk hangú, szenvedélyes, törékeny. És szép még ez az ötvenéves asszony! Finoman ráncos bőre alatt olyan a hús, mint a csirkéé, nedves ajka pirosan lángol, tüze a szemével felesel. Mária is ilyen lesz, ha békében öregszik meg - gondolta. Most felhajtja a takarót s megcsókolja a térdét ott, ahol már átmelegedett vékony keze fogásától. Hirtelen a szívéhez kap - jaj! - sóhajtja s az ágyra hull. Elájult - gondolja Ernő s bágyadtan ránéz a fehér arcra. Beteg ez az asszony, szegény, beteg a szíve; s talán az is igaz, amit sutognak: idegbajos s apai ágon terhelt. Talán ő is beteg s mire bankár lehetne, már rég a tébolydában vagy a föld alatt raboskodik? Mire való akkor a sok munka?

Alig egy percig tartott az ájulás; amikor ecetes ruhát tartottak az orra alá, már magához tért. Kissé szédült, de rajongón mosolygott és simogatta a fiát. Ernő hallott egyszer egy asszonyról, negyvenesztendős anyáról, aki így halt meg, a fia mellett: a fiúnak megbénult az egyik lába, anyja ápolta, gondozta, az is mindig így tartotta a fiatal férfi lábát s egy este egyszerre csak a szívéhez kap és meghal. Azt mondták akkor az asszonyról, hogy nem csoda, «úgy örökölte a betegségét». Ó, a család! Micsoda titkok, rejtélyek, átkok, hogyan szétfoszlik az áldása, ha közelről nézi... Szeretet ez, a föld forró, makacs, bilincses szeretete, ami ebből a rajongó mosolyból felé árad. S mégis! Miért gondol erre? Mária miatt? Mária is a rokona, a testvére... ez a szeretet nyomasztó, fojtó, a terhére van. Különös gondolataim vannak, tűnődött, mi van velem?

- Mária hol van?

- Egy barátnőjéhez ment, fiam.

- Hm. Anyám, valakit el kellene küldeni a bankba. Jelentse az igazgatónak, hogy megérkeztem s kéretem, látogasson meg.

Egy félóra múlva visszajött a szobaleány, aki az üzenetet vitte. Azt feleli az igazgató úr, hogy csak tessék kipihenni magát, neki ma sürgős dolgai vannak.

Különös. Nem ér rá? Hát van ennél sürgősebb dolog, mint az a rengeteg pénz és terv, amit az ő utazása jelent? És nem örülnek a megérkezésének, nem hiányzott nekik? Tudtak egyáltalán élni nélküle?

Tizenegy óra már elmúlt, amikor a szomszédos szoba ajtaja kinyílt és halkán zárult. Mária érkezett meg. Ernő megrázkódott. Mennyi utálat van a szeretetben, a szerelemben! Mi az, ami Máriához fűzi, ami állandóan gyötri miatta, mi az, ami terhére van anyja szeretetében? Brr! Kár volt megállni és gondolkodni.

Mennyi utálat van mindenfelé...

5.

Ezen az éjszakán szomorú álma volt. Máriát látta, fiatalon, leromlottan. Szép szívarca megnyúlt, lesóványodott, az ajka sárga volt, a bőre zöldes, a szeme tele fáradtsággal és undorral, barna haja kócosan, piszkosan a szemébe lógott. Gyufát hámozott, bontogatta a szálakról a

vörös fejeket, feloldotta egy pohár vízben, megitta, hörgött, hányt, kínlódott és ő nem tudott a segítségére menni, mert látta, hogy meghal. Anyja a szobában járkált, megbotlott a szőnyegben, elvágódott és meghalt. René egy pohár pezsgőt ivott, felhajtotta az italt, a pohár kihullott a kezéből és holtan összeesett. Mindenki meghalt körülötte.

Hajnaltájt - éppen temetésre készültek - felriadt, körülnézett a derengő szobában: valami mérges, keserű ízt dörzsölt szét a szájában.

- Mennyi utálat van bennem...

6.

Az orvos rendbehozta a lábát, hideg borogatást és fekvést rendelt. Kissé dagadt volt a bokája. Anyja a másik szobában feküdt, jeges tömlőket raktak a szívére.

Ernő hirtelen izgalomban felöltözködött s elsántikált a bankba. Egy kicsiny fehér kutya jókedvűen szaladgált körülötte az utcán.

Az igazgatót kereste.

- Á, jónapot, kedves barátom, - fogadta az alacsony, ősz férfi - hát mi jót hozott?

Ernő bágyadtan mosolygott. - Nagyjában azt lehetne mondani, hogy eredménytelen volt ez a sok utazás, igazgató úr. Alig egy-két helyen sikerült valamit elérni. Pedig - -

Az igazgató legyintett. - Hja, hiszen ez előrelátható volt. Csak az ember mindent megtesz. Mindenesetre most tudjuk, hogy állunk azon a vidéken és... hát akar egy-két napi szabadságot?

Ernő fokozott érdeklődéssel tekintett rá. - Bizony, jó volna, a lábamat kellene egy kicsit... hát nem fog zavart okozni, ha...?

- Nna! Van most egy helyettese, a Balog úr! Elég jól kijövünk vele.

Ernő hangosan nevetett. Izgatottan dörzsölte a kezét. - Senki sem nélkülözhetetlen, mi? Mi?

- Hogy érti ezt, barátom? - csodálkozott az igazgató.

Néhány perc múlva kitámolygott az igazgató szobájából. Lement a földszintre, ahol az iroda-helyiségek voltak. Befordult az udvarra, onnét lesett be az irodákba. Jöttek-mentek az emberek, zümmögött az egész földszint, mint a méhkas, tárgyaltak, fizettek, könyveltek, átutaltak, szolgák siettek ki-be... folyt a munka. Szakasztott úgy, mintha ő is ott volna. Hiányzik? Kinek-minek hiányzik itt?

Legfeljebb neki hiányzik a munka. De valóban azt érzi-e, hogy hiányzik? Ez a munka, éppen ez a munka és éppen ebben a helyiségben és éppen ebben a városban?...

7.

Haza támo lygott. Anyjától az imént távozott el egy orvos azzal az üzenettel, hogy délre visszajön egy tanárral és tanácskozni fognak a beteg állapotáról. Ernő ledőlt a kerevetre s kimerülten hallgatta anyja hörgését. Mária az ágy mellett ült, friss és nyugodt volt az arca; regényt olvasott, azt, amelyet Ernő hozott magával.

- Hogy' tetszik a könyv? - kérdezte később Ernő.

Mária végig olvasott egy mondatot, aztán felemelte fejét. - Van benne egy-két jó alak.

- Melyik?

- Például a csellós.

Érdekes! Nem a gyáros leánya tetszik neki, akit itt hagynak a szerelmesével, hanem a művész, aki elutazik... Ingerült lett. Sajátságos gyűlöletet érzett most anyja iránt, aki beteg és szeretetet érdemel s Mária iránt, aki boldog és egészséges és független és méltatlan a szeretetére.

- Tégy borogatást a lábadra, fiam. Tönkreteszed magad - sóhajtotta fuldokolva anyja.

- Igen - s ellökte magától a ruhákat.

Tizenegy óra múlt, mikor a szobalány jelentette, hogy egy hölgy keresi Kardos urat.

- Mondja, hogy nem vagyok itthon.

- De már miért ne fogadnád! - szólt rá Mária.

Ernő a szobájába ment. Fiatal, húszesztendős, fehérarcú, rozsdapiroshajú leány volt. Meleg, hízelkedő szemmel nézett Ernőre s hosszú sovány kezét a kezében felejtette. Ezt a szerelmeskedést nem Ernő kezdte, a leány vette őt észre. Beszélgettek, sétálgattak, egy-két csókot nem tagadott meg a leány, aki nem tudta elviselni, hogy van náluk a bankban egy férfi, aki nem törődik a hivatalnoknőkkel.

Ernő panaszkodva fogadta. Gyakran úgy érezte, hogy a leány csak mulat rajta: mulattatja egy félszeg, csúnya, ideges férfi, aki a megközelíthetatlenség pózába rejti zavarát a nőkkel szemben. Azt hitte sokszor, hogy csak fel akarja tüzelni s az ő megtépázott idegein át ugrik egy más, egy igazi szerelem karjaiba.

A leány megemlítette, hogy Ernő ma bent járt a bankban: miért nem nézett felé? Aztán az új cégvezetőről beszélt, Balog úrról.

- Helyesen mondja, hogy új, édes fiam - jegyezte meg fojtottan Ernő. - Mit szólna például, ha én már nem mennék vissza magukhoz? Mi? Ő is udvarolni fog magának?

René kacéran és sértődötten mosolygott. - Ó, nekem minden főnököm udvarol, bizony...

- Talán szerencsésebb is lesz nálam, mi?

- Ki tudja...

- Szép fiú, mi? Nem olyan csúnya, mint én, persze...

- Még talán feleségül is venne, ha már nem volna házas, bizony.

Igen, a házasságról volt egyszer szó köztük; Ernő akkor azt mondta, hogy nem házasodik meg, amíg Mária férjhez nem ment.

Ernő végigsimította a homlokát. Aztán az újjait nézte, amelyek reszkettek. - René, szép fiatal leány vagy... - mormolta. - Elég volt ebből a játékból. - Az ajtóhoz sántikált és elfordította a kulcsot.

A leány mosolygott s úgy tett, mintha semmit se vett volna észre. - Tudja, - mormolta nevetve - tegnapelőtt megkérték a kezemet. A bankban az egyik hivatalnok. Mit szól hozzá?

- Csak úgy, máról-holnapra? - Az ajtónál állt, háta mögött kezét a kulcsra szorította. - Előzmények nélkül?

- Hát, istenem, régóta tetszem neki...

Mit akar ez a leány? Házasságot? Vagy csak játszik vele, mulat rajta? Fájó és dühös érzés ágaskodott benne: a más csókját érezte a leány száján. Ez a leány úgy viselkedik, mintha a hatalmában volna: a férfi féltékenysége adja neki ezt a hatalmat. Kell neki ez a fehérarcú? Le tudna róla mondani, könnyen. Akkor miért fáj, miért égeti valami fájdalom, hogy a másé is, hogy más is csókolta? És minek neki valami, valaki, aki nem éppen az övé, aki olyan, mint a bank, ahol könnyű egyik napról a másikra egy jó helyettest, egy Balog urat találni s a munka vígan megy tovább?

És mégis fáj! Fáj, fáj. Meg tudná fojtani ezt a fehér nyakat. Nem hazugság ez? Muszáj ezt az átkot túrni?

- René! - kiáltotta s az ajka kifordult. A leányra rohant.

- Mi baja...

Ebben a percben a szomszéd szobából léptek és hangok zaja hallatszott. Az orvosok! A konzultáció! Anyja, aki haldoklik!

Ellökte magától a leányt. - Eridj! Nem te kellesz. Magamat akartam becsapni veled. Bocsánatot kérek.

- De, kérem... Ernő?

- Eridj! Annyi férjed és annyi szeretőd lehet, amennyit csak elbírsz. Nem fáj. Nekem nem fáj. Az állatnak fáj.

És kilökte előtte az ajtót.

- Az állatnak fáj! - nevetett felszabadultan.

8.

Este nyolc órakor meghalt az anyja. A karjai közt halt meg s utolsó lehelete egy szenvedélyes, élni vágyó csókkal az ő szájába szállt. Ki bírja el, gondolta, ezt a rengeteg szenvedést és kusza, sötét érzést, mellyel az élet s mi magunk sujtjuk magunkat? Az orvosok eltávoztak. Mária hangosan zokogott. Ernő az ágy előtt ült s a halottat nézte. Szomorú volt és hangtalanul panaszkodott: Neked jó, te célhoz értél. Te is magadat szeretted a legjobban. Haragszom rád. Irigyellek. Te már ott vagy, neked jó.

Kilenc óra tájt két úr kereste Máriát, aki kiment hozzájuk a másik szobába. Ernő felemelkedett, a fogasról levette a kalapját és zajtalanul elhagyta a házat.

Egy ideig az utcán kószált. Elment a bank előtt s benézett az egyik helyiségbe, ahol zöld-ernyős lámpa égett. Jólesőn nevetett és tovább ballagott. A sarkon megállította egy koldus és alamizsnát kért: a zsebébe nyúlt s amennyi ezüstpénz, bankjegy a kezébe tévedt, odaadta. - Isten megáldja! - Köszönöm, jó ember.

Nem bírta sokáig a járást, még fájt kissé a lába. Bement egy szállodába és szobát kért. Hatalmas, sötét épület volt ez, kanyargós folyosókkal, töméntelen szobával. A negyedik emeletnek egy félreeső, de szinte teremnagyságú szobáját nyitották ki neki. Levetkőzött, lefeküdt. Ballábát szeretettel simogatta: te jó vagy, neked sokat köszönhetek. - Elmosolyodott. - De nem haragszol, ha elhagylak valahol, úgy-e? Hiszen csak egy láb vagy, buta lúdtalpas láb, nem én magam, én!

Még nehezen tudott elaludni. A kávéházra gondolt, ahol az újságokat szokta olvasni s a kávéját meginni este, pihenésül, szórakozásul. A temetőre gondolt, ahol a családjá porlad. Egy

utcára itt, ahol született és karikát hajtott, üveggolyókkal játszott, Budán egy kertre, ahol őszi-barackot lopott, a Ferencvárosban egy gyárra, ahová gyerekkorában mindig szeretett volna bejutni. Egy diákköri barátjára, aki eltűnt.

Csönd volt. Elszorult a szíve, nehezen lélekezett, aggodalmasan nézett körül a sötétben. Valahol az épületben megmozdult, megreccsent valami; összerezszent, felemelte fejét. Mitől fél? Mi gyötri? Eszébe jutott anyja, aki meghalt, a csellós, aki szanaszét kóborol a világban. Mosolygott. A félelem leolvadt a szívéről.

Sokáig aludt, csak déltájban ébredt fel. Jókedvűen megfürdött, lement az utcára.

Egész nap kószált, egy külvárosi vendéglőben ebédelt s két pohár aranyszínű bort ivott. Este meghallgatott egy hangversenyt. Hegedűt és gordonkát hallott, szíve megtelt a hangok szabad röptésével. Elvegyült a tömegben, amely kitódult a Vigadóból és sokáig elnézte a lassan, sötéten hömpölygő Dunát. Most vette csak észre, hogy elfelejtette kiváltani a ruhatárból a felöltőjét. Nem baj. Lement a hajókhöz. Ott meghallotta, hogy tíz perc múlva indul egy hajó. Vígán jegyet váltott s beszállt a hajóba. Amikor a hajó másnap kikötött s azt mondták, hogy nem megy tovább, elhagyta a hajót és vonatra ült.

Két hónap múlva Mária pénzt kapott. Azontúl majdnem minden hónapban, rendszeresen érkezett Mária részére pénz. Nem nagy összegek, csak annyi, amennyit valakinek kényelmesen félre lehet tenni a keresetéből. Hogy honnét jött, melyik városból, melyik világrészből? Nem lehetett megállapítani, mert mindegyik utalványon más város pecsétje feketéllett, piroslott, sárgállott. Ki küldi? Valamelyik kedvese, aki elhagyta vagy akit ő bocsájtott el? Vagy Ernő?

Úgy gondolt rá néha, homályos őszi alkonyatkor, amikor messze tűnik a nyár, mint egy régi, régi csellósra, akiről egy regényben olvasott... aki mindig szerelmes volt s aki mindig tovább utazott, amikor boldog volt... tovább, más városba, más világba... nyomtalanul.

FÉLTÉKENYSÉG.

Sokszor kérdeztem magam is, mikor társaságban felvetették a kérdést: dehát miért váltak el Balogék? Senki sem tudta megmagyarázni. Én sem. Endre a legjobb barátom. Szeretem, becsülöm, esküszöm rá, kitartok mellette, ő is áll mellettem, rendületlenül, híven. Végül az volt a benyomásom, hogy előttem is titkolózik. Egy kora tavaszi napon elutazott: másnap hallottam, hogy el is váltak. Az Endre meg az Ella nem élnek együtt!... Az Ella! Szememben ő volt az egészség, a nyugalom, a béke. Az anya típusa, aki azért nem szül gyermeket, hogy minden anyás gyöngédségébe a férjét pólyálja.

Mi történt ezek közt? Kétesztendei boldog házasság után...

Egy júniusi délután - már komorlón alkonyodott - sietve mentem az Andrassy-úton, amikor a Vilmos császár-út sarkán, épp a földalatti állomásánál egyenesen beleszaladtam a barátomba. Balog Endrébe. Megölelt, megszorította a kezem, megállt, hallgatott. Látszott, hogy beszélni szeretne, hogy hetek, hónapok óta kínozza, marja valami titok.

Mentünk végig az Andrassy-úton, már kint jártunk a liget tájékán, még mindig hallgattunk. Leültünk egy padra.

- Hát... láttam... - mondta egyszerre Endre s fáradt szeme tétován úszott a kigyulladó lámpák felé. - Most, egy órával ezelőtt.

- Az Ellát?

Bólogatott. Hallgatott. Hirtelen megragadta a kezem s úgy megszorította, hogy ki kellett szabadítanom ujjai közül.

- Egy taxin ment. Egyedül. Ha legalább férfiak közt ült volna, csak eggyel legalább! Nem, egyedül. Magában. Olyan, mint volt... A gömbölyű arca, a tiszta, meleg szeme... Tiszta?! Hát lehet tiszta?... Haza ment. Most ott ül a lakásban. Egyedül. Ha legalább egy férfi volna vele, akivel megcsal! Ha láthatnám, ha a szememmel láthatnám, a kezemmel megfoghatnám... ha megbizonyosodhatnék, hogy megcsal...

Felugrott.

- Kérlek, ülj kocsiba. Ülj kocsiba, én a Hungáriában várlak, ott lakom. Eridj hozzá és beszélj vele. Kérd meg, hogy béküljön ki velem.

Kényelmetlennek találtam a feladatot.

- Most menjek hozzá, amikor elváltatok? Mért nem küldtél előbb? Azt sem tudom, mi történt...

Keserűen nevetett.

- Hiszen ha történt volna valami!... Barátom, ez borzalmas. Az ember nem ura önmagának. Állat. Vér van, semmi más. Nem vagyunk felelősek semmiért. Nincs jószág, nincs szeretet, nincs okosság, csak vér van, ami majdnem annyi, mint az örület... Te aztán igazán tudod, mennyire szerettük egymást. Tudod, mi volt ő nekem. Az anyám, a testvérem, minden. A gyereke voltam, aki nélkül meg sem tudtam mozdulni. Állandó szanatóriumom volt a házasságom. Istenem, persze, megcsaltam, szerelmes is voltam hébe-hóba, dehát, tudod, ez más. Egy-egy randevú után alig vártam, hogy felöltözködhessen és már nála legyek. Otthon, ő az otthon. Ezer idegen, szerelmes csók után is az övére vágyódtam, amely már nem izgalmas, de megnyugtat, amely nem korbácsol fel, de hűsít, amely már nem kitüntetés, de kibékít az étellel...

- És most ide hallgass. Aznap nem csaltam meg. Talán éppen ez a baj, hogy nem csaltam meg. Talán éppen ez volt a baj, hogy nem mentem haza fáradtan, büntudattal... Aznap itt kint levegőztem a ligetben, egy konflison sétáltam végig a Stefánián. Jött velem szemben egy fogat. Két nő ült benne, nem fontos, hogy kik - két nő. Elégedj meg azzal, hogy a legelőkelőbbek, a legfinomabbak... hogy magyarázzam meg neked?... a legprímábbak. Álmomban sem gondoltam, hogy valaha a közelükbe kerülök. Lóversenyen, premiéren, vernissageon néztem őket messziről vagy váltottam velük egy-egy udvarias szót. Tetszettek, nagyon, külön-külön mindegyik, dehát ki mert többre gondolni néhány hosszabb, melegebb pillantásnál?

- Barátom, a két nő itt a Stefánián, amikor meglát engem, megállítja a fogatját, az őszi alkonyatban kiszáll, nekem intenek, én megállítom a kocsimat és ők beszállnak hozzám. A konflisomba. Odasimulnak hozzám, megfogják a kezem és két perc múlva azt mondják, vigyem őket, ahová akarom. Zsibbadtan néztem rájuk. Te! Gyönyörűek voltak! Szépség, báj, finomság, szinte szüzi tisztaság mind a kettő... És elegánsak és szépek, az egyik fekete, a másik barna... És vigyem őket, ahová akarom! Mert, hogy én tetszem nekik, mert hogy ők régóta figyelnek rám és most itt az alkalom... Itt az alkalom mindhármunk számára... Érted ezt?

- Minek mondom el a részleteit ennek az irtózatosságnak? Kínzott a vágy s ott úgy ültem köztük, mint egy tehetetlen szűz kölyök. Ők udvaroltak nekem, én kínlódom minden. Ők vittek, cipeltek, kocsikáztattak, hívtak, csalogattak, kinevettek, gyötörték... Felvittek az egyik asszony lakásába. Előkelő, nagyúri lakás. Lerogytam egy székbe s nem tudtam megmozdulni. A férjükre gondoltam, kiváló, szép férjeikre, a gyermekeikre, az én feleségemre. Ha ezek is ilyenek, van akkor tisztességes asszony a világon? Én velem nem csalták meg az urukat, ez bizonyos.

- Ellenben éjfél felé autón rohantam haza. Uram Istenem, vajjon otthon van-e az én feleségem? Vajjon nem kocsikázik-e az is valakivel? Hiszen minden vagy legalább is a legtöbb férj azt hiszi, hogy az ő felesége kivétel! A többi asszony igen, de az övé...? Lehetek ilyen hülye, én is?

- Kérlek szépen, Ella az ágyban feküdt. Aludt. Én megálltam az ágy előtt és egyszerre nem tudtam, mit teszek. Megragadtam a kezét, kirántottam az ágyból és egy rettenetes szót ordítottam az arcába. Meg is ütöttem, azt hiszem. Ő azt állítja, hogy megütöttem, akkor pedig igaz. Rettenetes szavakat ordítottam és rettenetes... megvertem.

- Ha ilyen asszonyok, ilyen előkelők, ilyen szépek, ilyen finomak ilyenek, akkor miért éppen az én feleségem a kivétel? Most itt fekszik a házasság ágyában, de ki tudja, a cédaságnak micsoda nyoszolyáján fetrengett egy órával ezelőtt?

- Felemeltem a fejét és belemeredtem izzó, égő arcába. És kérlek, borzalmas, hogy mi emberek hasonlítunk egymásra! Az asszonyok... Van valami közös a csontjaikban, a nézésükben, a szemük vágásában, a szájuk mozgásában... van az arcukban valami közös csábítás és cédaság! Megláttam arcában annak a két nőnek az arcát is... ez borzalmas! Pokollá vált az életünk... Borzalmas: ha nincsenek úgynevezett sikereim a nők körül, sohasem vesztettem el hitemet a feleségemben... sohasem fertőz meg ez az undorító betegség, a féltékenység...

... Itt hirtelen magához rántott, átölelt, úgy kiabált az arcomba, forrón, szenvedélyesen: - Eridj, siess... beszélj vele. Még sohasem szerettem így... nem bírom ki nélküle... igazságtalan voltam, örült voltam, becsületes voltam, békíts ki, szeretem...

Egy év múlva, egy alkonyodó késő nyári délután félreeső mellékutcában karonfogva láttam sétálni Ellát egy idegen úrral. Most kezdi megcsalni Endrét, az ura féltékenysége hajszolta ide vagy már azelőtt is?... Az igazságot én sem tudom.

A LEGSZEBB SZÉPSÉG.

Huszonegyedik születésnapját ünnepelte «Gyuri báró», ahogy a barátai hívták... palotája ragyogott a téli éjszakában, a táncteremben a legelőkelőbb és legszebb asszonyok hajladoztak, rezegtek a legelegánsabb és leggazdagabb férfiak karján, a büffében két mixer szakadatlanul keverte az édes, savanykás és kesernyés italokat, a kártyaszobában vagyonok cseréltek negyedórák alatt gazdát, a szalónokban vidám és okos emberek pletykáztak és szellemeskedtek... huszonegyedik születésnapját ünnepelte a fiatal báró, hatalmas gazdagságnak korlátlan ura, amikor a rejtélyes sors megsimogatta homlokát. Gyöngéd és udvarias volt a simogatás, Szolnoki György báró éppen csak megszédült kissé tőle és csodálkozva nézett körül. Á, semmi, legyintett és végighaladt a termeken. Kissé megborzongott.

- Hogy van, báró úr? - kérdezte a kis szalón előtt régi nevelője, Drygalski Iván, nyugalmazott egyetemi tanár.

Angolul hangzott a kérdés és a báró angolul felelt:

- Köszönöm, professzor úr, jól... Csak, úgy látszik, meghűltem kissé.

- Vigyázzon, báró úr... Ajánlanám, hogy ne táncoljon és ne fogyasszon italt.

- Ó, semmi...

- Mégis, mit érez?

- Azt hiszem, van egy kis lázam...

- Ó!... - S a pulzusához nyúlt.

- Na, vigyázzon. Meglátják, árt a jókedvnek.

Kimerülten hanyatlott hajnalban az ágyba s az aggódo angol tanár ajánlatára bevett egy gram aszpirint.

- Mit érez, báró úr?

- Fáj. Mindenem fáj.

- Mégis, mi?

- A kezem, a lábam.

- Tagfájdalmak. Influenza. Ágynyugalom.

- Igen, tanár úr.

Az orvosok is influenzát állapítottak meg s valóban, egyelőre minden tünet ezt a diagnózist támogatta. A láz felszökött harminckilenc négytized fokra, a fiatal báró sápadtan tüzelő arccal, mozdulatlanul, csodálkozva feküdt a friss, langyos ágyban. Csodálkozott. Olyan furcsa volt ez a betegség, hogy egyáltalán nem értette s már-már kételkedett abban, hogy valóság-e, nem pedig inkább valamely különös álom. Hogyan lehetséges az, hogy itt kell feküdnie, tehetetlenül s nem mehet autózni, sízni, nem fogadhatja két finom barátnőjét... Istenem, még sohasem volt beteg! Rendkívül unalmas ez, amellyel különös hatalmak egyszerűen megsértik. Dehát majd elmúlik.

Nem mult el.

Azaz, hogy furcsa dolog történt. Másnap leesett a láza harminchét fokra, e körül táncolt a kis csillogó higanyoszlop a következő napon, a harmadikon pedig lassan, határozottan felemelkedett harmincnyolc kettőre s itt megállt. Egyszerűen megvetette a lábát és semmiféle szerre nem volt hajlandó megmozdulni. Mi ez?

Jöttek az orvosok, a specialisták, a tanárok, Drygalski izgatottan sürgött-forgott, egyszerre volt nevelő, barát, apa, anya, - a kis báró szülei korán elhúnytak - végül az egyik tanár ki-jelentette:

- Paratífusz.

Ebben megnyugodtak. Paratífusz. Így is kezelték s a betegség jóindulatúnak mutatkozott. Tíz nap múlva enyhült, a tizenkettediken láztalan lett a beteg, a tizenharmadikon felkelt az ágyból s kissé rogyadozva besétált a dolgozószobájába. Fogadta barátait, később két barátnőjét, akiket megsimogatott s tréfálkozva, egy-egy ékszerrel megajándékozott, elolvasta a betegség alatt érkezett leveleket, az érdeklődők névsorát s elgondolkozva hallgatta Drygalski jelentését egy szép színésznőről, aki többször jelentkezett telefonon és négy hatalmas virágcsokrot küldött a tizenhárom nap alatt. A piros rózsák még itt állottak az asztalon.

- Mit akar a hölgy? - kérdezte bágyadtan, szórakozottan.

- Báró úr gondolhatja - felelte szemérmes mosollyal Drygalski és ötvenéves ősz fejét elfordította. Még mindig többre becsült egy angol klasszikust a legszebb asszonynál.

- Magának tetszik ez a hölgy?

- Azt mondják, nagyon szép.

A fiatal báró végigsimította az arcát.

- Tudom... mondják... Azt mondják, ő a legszebb nő az egész városban. Ez nem igaz.

- Nem?

- Figyelje majd meg legközelebb... Az összbenyomás, amit tesz az emberre, valóban nagyon jó, de ha a részleteket figyeli az ember... baj van. Külön-külön nem szép sem az orra, sem a homloka, sem a szája... Az egész együtt azonban nagyon csinos.

- Báró úr túlságosan szigorú.

- Tanár úr, higgye el, ezt a hölgyet csak messziről kell nézni. Van benne valami képszerű. A legjobb volna a falhoz állítani, bekeretezni és ott hagyni.

Drygalski rémüldözött.

- Ott hagyni?

- A falon. Képnek.

Drygalski hangosan nevetett. Nem értette.

- Nincs igazam?

- Azt hiszem, báró úr, túlságosan kiváltságos helyzetben van... Rendkívül nagy anyagban válogathat.

- Lehet.

Felgyújtották a lámpát, a báró idegesen nézett körül.

- Milyen rossz ma itt a világítás! - mondta zavartan és összecsípte szemét.

Most már minden lámpa égett.

A báró hosszan nézte Drygalskit.

- Ön jól lát engem? - kérdezte.

- Tökéletesen.

- Érdekes... Előttém úgy összefolyik az ön arca.

- Talán fáradt.

- Lehetséges.

Vacsora után azonban már alig látott valamit.

Roszkedvűen lefeküdt és egy könyvet vett elő. Pár perc múlva megmozdultak a sorok, forogni és ugrálni kezdtek s beszaladtak a könyvbe. A báró csak valami szürke pocsolyát látott maga előtt.

Szemorvost hívtak másnap. Semmiféle bajt nem tudtak megállapítani. A báró látása azonban nem javult, sőt voltak percek, hogy semmit sem látott. A legjobb orvosokhoz, világhírű specialistákhoz fordultak, vizsgálták és kísérleteztek rajta, kezelték és biztatták s még mindig nem tudta, hogy mi a baja. Végül az egyik, magas, öreg, híres tanár egyszerűen, komolyan, nyíltan közölte vele a valóságot:

- Kedves fiatal barátom, - mondta és megsimogatta, majd megszorította a kezét - fájdalom, meg kell mondanom... itt nincs segítség.

Mosolyogva kérdezte:

- Nincs? Ugyan?

- Elsorvadnak az idegei.

- Miért?

- Van még egy pár hónapja... Félesztendő..., talán háromnegyed év... és aztán jön a teljes sötétség. Mai ember ezt a folyamatot nem tudja feltartóztatni... De azért ne essen kétségbe. Az életnek még annyi öröme, annyi nemes...

A báró felugrott s otthagya a professzort. Nevetve szaladt végig a termeken, egy szót sem hitt el a professzornak. A soffőrijét hívatta, autóba ült s az egyik barátnőjéhez sietett. Egy órát töltött nála, mohón, idegesen, kielégítetlenül, aztán felöltöztette és a budai hegyekbe hajtatott. Túl a Svábhegyen megállította a kocsit, kiszállt és gyors léptekkel megindult a havas úton. Néha hangosan felnevetett.

Egyszerre megtorpant.

Jobboldalt elmaradtak mellőle a villák, házak, hegyek s lelátott Pestre. Szürkén, fehéren, ködösen, mozdulatlanul terült el alatta a város. Felhördült. A szeméhez kapott. Mi az? Lehetséges? Hogy ezt most mind látja, ezt a gyönyörűséget, ezt a szórakoztatót és holnap vagy holnapután már nem látja? Irtózatoss! És még mennyi minden van a világon, szépség, érdekesség, okosság... amit még nem is látott s ami mind, mind elvész? Sohasem láthatja?

Rohant haza, csomagoltatott.

- Utazunk! - kiáltotta rémülten Drygalskinak.

- Hová, báró úr?

- Mindenhová!

Két óra múlva, este félkilenckor, kirohant az autója Budapestről. Először Bécsben állt meg, egy hotelben megszállt, de már hajnalban talpon volt. Mindent megnézett, a város minden

nevezetes épületét, emlékét, szép helyét, éjszaka pedig bejárta a színházakat, mulatóhelyeket. Három nap múlva Berlinbe száguldott, onnét Párizsba, aztán Londonba, majd Spanyolországba. New-Yorkba. Beutazta Amerikát, áthajózott Ausztráliába, lerohant Japánba, elment az óceáni szigetekre, behatolt Afrikába.

Lázasan suttogta fáradt, sötét éjszakákon Drygalskinak:

- Még van egy kis időnk... Hátha igaza van a professzornak... Mindent megnézek, mindent látni akarok, aztán jön az örök sötétség...

Drygalski nem értette.

- Dehát mit akar, báró úr?

- Értse meg, azt akarom, hogy itt, itt a fejemben legyen az egész világ! Beraktározom a fejembe, belezsúfolom az agysejtjeimbe, múzeumot csinállok a fejemből... lefotografálok mindent és minden lemezt megőrzök. Képpé alakítom az egész világot s a képet az agyvelőmre göngyölöm.

Drygalski kételkedően csóválta fejét.

- Gondolja, báró úr, hogy ez lehetséges?

- Lehetséges! Akarom! - kiáltotta a báró, de rögtön elhallgatott. Érezte, hogy valami hiba csúszott a számításába.

Egy nagy kairói hotel terraszán ültek ekkor, sugárzó ég alatt, fülledt éjszakán.

- A képek elhomályosulnak - mormolta udvariasan Drygalski. Majd félénken hozzátette: - Az ember annyi mindent elfelejt.

A báró gondolkodott.

- Igaza van. De mit tegyek? Kétségbeejtő.

- Válogatni kellene... Mindent nem lehet...

- Igaza van. Válogatni kell. Ki kell keresni a legszebbet... azokat kell hosszan, hosszan nézni... felszívni... bepréselni... és sohasem elfelejteni!

Kinyújtotta kezét, aztán görcsösen ökölbe szorította újjait.

- Sohasem! - mormolta elszántan.

Másnap reggel elutaztak Kairóból, hogy megkeressék a világ legszebb élményeit. Lemondtak az egész világról s meg akartak elégedni a legszebb látványokkal, a legfenségesebb érzésekkel. A Rivierára siettek, ahol tavaszi pompában harsogott az élet. Kibérelték a legszebb szálloda legszebb lakosztályát, dúskáltak ételben, italban, szórakozásokban... végigrepültek a Cote d'Azurön és felhajszolták a legszebb nőket, a legelegánsabb asszonyokat. A báró mindig józan maradt, semmi sem hatotta meg, semmi sem kábította el, semmiben sem tudott megnyugodni. Semmi sem volt elég szép, eléggé nagyszerű, elég fenséges ahhoz, hogy megállítsa rajta szemét és azt mondja: itt állj meg, ne mozdulj tovább, mert vége lehet a világnak, sötétbe borulhat minden... Ilyen hegyet, ilyen tengert, ilyen házat, ilyen asszonyt nem talált.

Pedig, hogyan múlt már az idő! Határozottan érezte néha, hogy kimért ideje kezd a végére járni, mert akárhogy hunyorgott, erőlködött, akármily messzire hajolt előre, olykor már semmit sem látott. Néhány ingó-lengő körvonalat és aztán kocsonyásan szétfolyt minden... Borzalmas! Mit tegyen? Hol van a legszebb? A legnagyobb élmény?

Lehangoltan, kétségbeesetten vonszolta magát Párizsba. Talán mégis itt... a városok királynőjében... a szépség hagyományos otthonában... talán itt... Multak a napok és csalódása már felvidíthatatlan melankóliába zuhant. Lemondón botorkált az utcákon és nem felelt Drygalski biztatására, vigasztalására. Kezdte elhanyagolni magát.

Egy éjszaka felsétált a Montparnassera és unottan leült a Café du Dome terrasán. Illatos, csillagos éjszaka volt, keserű italt szürcsölt. Már szokásszerűen figyelte az ívlámpákat, hogy látja-e még fényüket, amikor rémülten fogódzott meg az asztalban. Minden fej, amit nézett, kettéhasadt... a két fej különvált és külön mozgott... az emberek ingtak-lebegtek, az asztalok felemelkedtek és eltávolodtak. Elsuhantak. Ez, ez az a perc! Most kezdődik a végzet!

Felállt. Előrehajolt.

Az ajtóban ekkor egy furcsa pár jelent meg. Kócos, piszkos, fiatal francia lány, sápadt, gyulladt-szemű, rongyos, rongálszájú, meg egy hosszúhajú, kopott fiatalember. A báró előrelépett. Mintha egyszerre megvilágosodott volna az egész világ, égő fényesség zuhant egy titokzatos napból a rongyos, piszkos, csúnya leányra. Mintha az üdvözülés glóriája koronázta volna meg gyűrött fejét... ilyen szépet még sohasem látott! Hozzá rohant, leborult eléje és megcsókolta.

A fiatalember, a leány kísézője, a fejére ütött és meglökte. Felugrott és verekedni akart. A fiatalember az arcába sujtott. Megtántorodott. A leány sikoltott és a báró védelmére kelt. Az emberek felugráltak és Drygalski segítségével szétválasztották a verekedőket.

A báró a szállodába vitte a leányt. Boldogan szorongatta a kezét. Szemével kereste az arcát, de már semmit sem látott. Vak volt.

Boldogan mosolygott.

- Az utolsó pillanatban... sikerült megtalálni... az utolsó percben. Kegyes volt hozzám a sors.

Drygalskihoz fordult:

- Tanár úr, itt van ön?

- Parancsára.

- Látott már valaha ilyen szépet?

Drygalski hallgatott egy pillanatig. Aztán lelkesen mondta:

- Sohasem.

- El tudott képzelni ilyen szépet?

- Nem! Soha!

- Tudsz majd engem szeretni? - kérdezte a leánytól.

- Mais oui, monsieur.

Boldogan vitte haza a palotájába - mint ahogy elnevezte: - a legszebb szépséget.

A NAGYEMBER.

1.

A Nagyember egy kis lakásban született, Budapesten, a Terézváros egy szűk utcájában, a szűk utcának egy háromemeletes zsúfolt házában, a zsúfolt háznak egy harmadik emeleti szűk kis lakásában. A kétszobás lakásban születésétől kezdve jó ideig négyen laktak: ő, a Nagyember, mint csecsemő, az apja, az anyja meg a mindenes. Az apja kocsmáros volt s ugyanabban a házban éldegélt egy kis vendéglőből, éldegélt és együtt ivott a vendégeivel; könnyelmű volt, jószívű, szerette az életet, a bort s mindkettőnél meggondolatlanabbul jobban önmagát. Az anyja két helyen és három ember számára dolgozott: a vendéglőben s a kis háztartásban, reggeltől késő estig s az ura, önmaga meg a gyermeke számára, akiből a Nagyember lesz.

Hogy miért lesz belőle Nagyember! Ezt senki sem kérdezte. Ez bizonyos volt. - Robikából nagy ember lesz - mondogatták s mindenki szentül vallotta. Látták rajta. Amikor kibukott anyja melegéből a levegő mellet tépő barátságatlanságába, elkeseredetten ordított. Érezték, hogy valahogy másképp ordít. Hangosabban, kíméletlenebbül; vádolón és követelőn. Aztán hirtelen elhallgatott s mogorván lehúnyta szemét. Azt a benyomást keltette, hogy haragszik; hogy megsértették, rosszul bánnak vele, nem elégítik ki legelemibb kívánságait. Makacs és dacos volt. Nem akart enni, majd mohón habzsolta híg ennivalóját. Rendkívüli volt. - Már most úgy néz, mondták, mintha tízéves volna. Mi lesz belőle, ha tízéves lesz?

Ilyennek látták. És a csodájára jártak.

2.

Három órakor született, délután, és öt órakor az apja már holtreszég volt. Ez is a rendkívüliség látszatát keltette; máskor csak éjfél tájt szokott elérkezni az öntudatlanságnak e megszokott mély állapotába. Öt órakor a mámor merev csillogásában bámultak könnyes, gyerekes kék szemei s mámora határtalanságában, amellyel a világot akarta átölelni, mellére szorított egy cigányprímást, akit bandájával együtt felvitt a gyerekágyas asszonyhoz s újszülött nagyreménységéhez. A Rákóczi-induló hangjaira a kölyök zokogó sírásra fakadt s apja a meghatottság mosolyával gyönyörködött szederjesre ordított arcocskájában, kétségbeesetten kapálózó kis ökleiben. Kifáradt a sírásban s elaludt; apja ekkor hozzálépett s kétfelé törölve rőtes bajszát, cuppanó csókot nyomott orcájára. A gyerek kinyitotta szemét, rápislogott; aztán nyelt egyet s valami tehetetlen megvetéssel a másik oldalára fordította fejét.

A részeg ember figyelmét nem kerülte el ez a kimerült védekezés. Egyszerre valahogy kicsinek, a fiánál kisebbnek, főként pedig modortalanabbnak, műveletlenebbnek érezte magát. Valami tisztelet gerjedt benne; nagynak, hatalmasnak látta; szívét előntötte a jóság s pénzét oda dobta a cigányoknak. Jelezte: a jövődönnek e nagyságáért mindent oda kell adni.

Róbertnek keresztelték, mert így hívták a nagyapját, aki szolga volt a pénzügyminisztériumban. Legyen egy Róbert nevű minisztere is az országnak. Mert ebből az lesz.

3.

Súlya lassan gyarapodott, pedig sokat és sokszor evett. Keveselt minden étkezést s szükösnek találta anyja mellét. Két hónapig kínlódtak vele s mikor anyja ágynak esett, fogadtak mellé egy szoptatós dajkát. A kövér dada lett a kis ház második legfontosabb személye. Etették és itatták; lent trónolt a vendéglőben, a kassza mellett s minden friss csapolásnál ő kapta az első pohár habzó sört.

Munkába görnyedt a két szülő: az egyik a bor kábulatában, a másik a józanság rabszolgaságában. Nem csináltattak többé maguknak új ruhát, cipőt, csak ha már leszakadt testükről a régi; minden pénz a kis fejedelemre kellett, aki télen-nyáron úgy járt-kelt a Terézvárosban, mint egy üvegházi herceg. Ragyogott rajta a tisztaság és elegancia; öregasszonyok az utcán megcsókolták az ingecskéjét.

Pajtása, játszótársa nem volt, mindenkit piszkosnak és butának ítélték mellette. Ő elhitte: magasan tartotta fejét és zárt szájjal mosolygott. Az egyik szobát neki rendezték be s megtöltötték játékkal; egyedül játszott s vonzódott a könyvekhez. Elvitték vasárnap délutánonként cirkuszba, moziba, télen a jégre, nyáron a barokaldiba. Unottan nézte a sürgést-forgást; nem érdekelte. Mindenhova magával cipelt egy nagy könyvet, a jégről fellopózott a melegedőbe s a cirkuszban a bohóc bukfencei közben felnyitotta a könyvet és elmerülten olvasott. Ki-jelentette, hogy szeretné beutazni a világot.

Kísérői egymásra néztek. A lelkük mélyén igazat adtak neki.

4.

Otthon taníttatták, házi tanítóval, akit anyja lelkiismeretesen ellenőrzött. Később gimnáziumba iratták s természetesnek találták, hogy minden esztendő kitűnő bizonyítvánnyal fejez be. Sokat tanult, mindig a késő éjszakai órákban állt fel könyvei mellől. Sápadt volt, gyöngetestű, féltették tüdejét s minden félévben orvoshoz vitték. Az orvos tanácsára minden szünetben nyaralni küldték, eleinte itthoni nyaraló helyekre, később külföldre. Tizenhét éves korában, amikor irodalmi díjat nyert, tüdőcsúcshurutot kapott. Szanatóriumba kell mennie, jelentette ki az orvos, valahová a tenger mellé.

Ekkor történt, hogy az apja börtönbe került miatta. A kis vendéglő nem tudott elég pénzt termelni az apa boros passziói s a fejlődő nagyember számára: felgyűltek a kifizetetlen számlák, hitelbe szállították a sört, a bort s egy napon lefoglalták a pincét is, az ingóságokat is. Az ifjú Nagyember Cirkvenicán hevert egy hatalmas szanatóriumi szoba puha párnáján, a tenger langyos, sós levegőjében. Kellett a pénz. És a gyerekszemű apa lement egy este dacos mámorában a pincébe, letörte a végrehajtói pecsétet, kigurított két hordó bort s eladta.

A pénz ment a tenger felé; ő maga a börtönbe.

5.

Horák úr tiszt volt a fináncoknál. Kofa volt a felesége a Dunaparton, de nem szerette emlegetni. Úrnak tartotta magát, ápolta fehér arcát s karcsú fehér kezét. Aznapra mindig volt pénze, gondot csak a másnap okozott, ám azt mondták, hogy a másnapról mindig gondoskodott hol egy asszony, hol a szolgálat.

Ebbe a kiskocsmába akkor tért be, ha kevés volt a pénze és nagyot akart mulatni. Itt rendben is ment mindig a felírás. Hosszú idő óta akkor állított be elegáns mosolyával először, amikor a gazda börtönben ült s a felesége helyettesítette. Meginvitálta. Rossz nap volt, ital alig fogyott, csak koszt, amin kevesebb a haszon - nem volt tanácsos elszalasztani a mulatni vágyó léhűtőt, akinek zsebéből pénz kandikált ki. Melléje ült a Nagyember anyja s itatta. Jóságos arca kipirult, áldott tehénszeme szégyenkezve izzott; elfulladt a szíve, valahányszor a csapos kiment a konyhába s ő egyedül maradt a sarokban, egy szál gázláng takarékos zöld világában, a lerészegedő csirkefogóval, akinek forró fehér tenyere egyre súlyosabb bizalmassággal nehezedett munkában kivörösödött kis kezére.

Éjfél tájt a vendég feje oldalt billent. Bőrös pénztárcája kabátja belső zsebéből az asszonyra nevetett. Egy lihegő mozdulat - a sárga tárca a kezében - a bankónak jó a fele a köténye alatt - s amikor reszkető kézzel vissza akarja tenni «helyére» a tárcát, felriad a véresszemű vendég: - Lop a nagysága?

- Én?

- Már mint te!

Mondhatja azt, hogy Nagyember fiának akart pénzt küldeni, tehát nem lopás az, ha másnak küldi, annak, akinek több jussa van rá, mint neki, a korhelynek? Fizetni kell. A «cehhet» ezen az éjszakán nem a vendég, hanem a vendéglősné fizette.

6.

Már ügyvéd volt és várostatya a Nagyember, amikor egy téli estén azzal állított be hozzá egy rokona, hogy: sikkasztott; mentse meg.

Homlokán redőkbe szaladt a bőr, az arca kihűlt. Egy pillanatig hallgatott, aztán azt kérdezte: - Már kiderült?

- Most fog.

- Mennyi az összeg?

Megmondta. Nagy összeg volt. Egyszerre magázni kezdte a léha fiatalembert: - Gondolnia kellett volna másra is, nemcsak magára. Ez helyrehozhatatlan hiba. Én tudom a kötelességem.

Felállt. Íróasztalából pénzt vett ki. A bankjegyek tetején egy revolver feküdt. Az íróasztalt nyitva hagyta.

S amikor kifelé indult, halkán és határozottan megjegyezte: - Remélem, maga is... A kötelességét...

A bankban lefizette a hiányzó összeget azzal, hogy a rokona küldi.

Az közben a Gellért-hegyen főbelötte magát.

Hivatalosan csak másnap értesült róla. De sejtette már akkor este, amikor hazatért a bankból és fiókjából hiányzott a revolver.

7.

Két hónappal ezután eltemette anyját, aki nem tudta megfejtetni magában az élet titkát. Csak néhány percet időzhetett a temetésen, fontos tanácskozássra kellett sietnie, amely kiindulópontja volt országgyűlési mandátumának. Apját kalapja megemelésével köszöntötte, úgy is vált el tőle. Bejelentette, hogy minden hónap elsején továbbra is a rendes teljes összeget fogja küldeni neki, mintha... mintha még ketten volnának.

Megházasodott. Egy hónapi ismeretség után feleségül vett egy harminchat éves hölgyet, akinek tízezer hold földje volt s akinek lehetőleg nem nézett az arcába. Reprezentációs célokra azonban kitűnőnek tartotta megjelenését és műveltségét.

8.

Egyre több beszédet mondott a közjóról, a közjó érdekében s gesztusait olajossá tette a társadalom üdve. Állt a szónoki emelvényen, hízásnak induló testét egyenesre merevítette, piros száját kiöblösítette, nagy barna szemét, melyet anyjától lopott, rejtélyesen lehúnyta.

Néha, amikor múltó betegség kiszakítja tevékeny életéből és egy-két napra a szobájához köti, megáll a könyvei előtt és aggasztó szorongást érez. El-elsétál az íróasztalához is s kihúzza fiókjait. Valaha könyvet akart írni, nagy könyvet a társadalmi kérdésről. Csak így hívta a kérdést: A társadalmi kérdés. Meg akarta oldani.

Egy őszi estén lapozgatta ezeket a jegyzeteket. Csupa idézet, jegyzet, emlék. Egyszer még meg talál halni s e jegyzeteken át bepillanthatnak műhelytitkaiba...

Befűttetett. S a sárgult papírlapokat beleejtegette a tűzbe.

Egyet sem őrzött meg... az utókor számára.

RED TOP.

- Red Top! - mondta lázasan a fiatalember és fehér nyakkendőjét, amely fáradtan borult frakkingére, ideges mozdulattal megrántotta.

- Red Top! - mondotta a másik és poharát a pincér felé nyújtotta. A sárga ital habozva, gyöngyözve ömlött a két férfi poharába. Hátról a sarokban ültek, a szemük vörös volt és részeg. Két férfi a hajnalban, a mámorban, a sarokban. Az egyik fiatal, a másik öreg. Az egyik fiatal és sápadt; fakó és kesernyés, mint az ital, melyet csillapíthatatlan szomjúsággal zúdit magába. A másik öreg; rózsaszínű arcú, kövérkés és mosolygó, egészséges és megbékélt a bűnben és megalkuvásban. Két férfi. Két frakk. Körülöttük asztalok, suttogások, sóhajtások s az asztalok előtt a hajnali fényben: tánc.

A villany csavarja kattant, a füstben megrebbent a fény, bíboros színek ömlöttek a mennyezetről s oldalt egy kis ajtón át apró, tipegő, puha léptekkel a középbe libbent a táncosnő. A nő.

- Red Top! - mondta a fiatalember rekedten és megrántotta fehér nyakkendőjét... - Sovány és fehér volt a keze és reszketett.

- Red Top! - mondta az öregebbik és mosolyogva kocintott. - A keze rózsaszínű volt, puha és párnás.

A mennyezeten gyors forgásnak indult a fény; a bíbor megfakult, zöld és lila sávok kergetőztek, a füstben fényeső permetezett és sárga csillagok cikkáztak hisztériás nyugtalansággal.

- A legjobb... a legjobb ital - mormolta a fiatal és száján megfagyott a pezsgő és a mosoly.

A másik rámosolygott: - A legszebb nő!...

- Az enyém!... - mondta elszántan a fiatal s a sápadt rózsát, amely asztalukon hevert, a táncosnő lába elé dobta. A másik ivott. A táncosnő mosolygott, lába eltaposta a rózsát... meg-
rázta fejét, karcsú nyaka megnyúlt, szemében megcsillant a fény és elsuhant asztaluk fölött.

- Az enyém... - ismételte a fiatalember elhalón és lehúnyta szemét.

- Tavaly ilyenkor - sóhajtott gyönyörködve a másik, mint egy rendkívüli álmot - a Rivierára utaztunk. Két hétig tartott, azt hittem, sohasem lesz vége. Hajnalban felébredtem, mellettem az ágy üres volt. Eltűnt...! A múlt héten a Montmartreon találkoztam vele. Nem felejtettem el, ő is megismert. Egy diák karján sétált, mellében sárga rózsza virított, olyan, amilyet most dobtál a lába elé. A rózsát kitepte melléből. Éreztem a rózsán melle forróságát... A diáknak odadobta a virágot és hozzám szaladt. Minden délután öt órakor megjelenik nálam és pontosan félhétkor távozik... A szeretőm!...

- A feleségem!... - mondta a fiatalember és mosolygott. - Holnap esküszünk!... A Madelaine-templomban esküszünk, az érsek fog esketni minket, a Rivierára utazunk és soha többé nem jön diák és soha többé nem lesz sárga rózsza a mellében, csak liliom, amit én adok neki. Fehér liliom.

- A szeretőm! - mondta meggyőződéssel az öreg.

- A feleségem! - mondta hittal a fiatal.

Fent a mennyezeten kattant a villany, a zöld és lila fény szétfoszlott, sárga, vörös és kék sugarak zuhantak le. Az emelvényen a négerek bomlott táncdalba kezdtek, vörös szájuk szétdúlt ajakkal hörgő melódiákat bömbölt. Az asztalok körül felugráltak az emberek, a füst összeölelkezett az illattal, a tömeg együtt dúdolt, énekelt és harsogott a négerekkel, asztalok meginogtak, székek felborultak és a zsúfolt térben részeg párok táncoltak. Középen a nő, a táncosnő...

Lehúnyta szemét, festett ajkát álarcos mosoly borította, vékony teste hűvösen nyúlt fel a füstben és részegségben. Józan és mámoros volt, éber és alvó, friss és fáradt, hideg és érzéki... Itt volt és nem volt itt. Nő volt. Nő, aki táncolt. Nő, akit néznek.

- A szeretőm - mondta fölényesen az öreg férfi és lehúnyta szemét.

- A feleségem - mondta dacosan a fiatalember és szeme kimeredt a jövőendőbe, amely előtte táncolt.

- Red Top! - mondta a pincér és töltött...

Ittak. A pincér töltött. A nő táncolt. A négerek ordítottak, a tömeg lihegett.

- A szeretőm! - mondta vicsorgó foggal az öreg...

- A feleségem! - mondta a fiatal és fehér arca megvonaglott.

- Az enyém! - nevetett az öreg.

- Az enyém! - ordított fel a fiatal.

A fiatalember maga elé meredt, a pezsgős vödörből kirántotta a palackot, felugrott és egy mozdulattal az öreg felé sujtott. Homlokán kiserkedt a vér... Megtántorodott a rózsaszínű, ősz csibész... Bosszúsan és méltatlankodva mosolygott... majd egy mozdulattal a nadrágzsebéhez kapott, előrántotta revolverét és lőtt... A fénykeringő megdermedt a mennyezeten, nagy, sárga fény szem bámult le az elnémult terembe s a sárga sugárban egy pillanat múlva ketten borultak az asztalra. Két férfi. Egy öreg meg egy fiatal. Két férfi, aki harcra kelt egy asszonyért. Aléltan meredtek egymásra, szemükben a rémület és tehetetlenség zöld csodálkozása kocsonyásodott. Miért ölik egymást? Nem tudták. Csak holtan, egymás mellé borultak az asztalra. A fehér asztalterítőt elöntötte a vér. A tánc megállt. A párok szétrebbentek.

Egy rendőrtisztviselő lépett az asztalhoz és megmotozta a két férfit. Hátralökte őket a széken, a halálban barátságosan egymásba fonódó karjukat szétválasztotta. Szájuk véres volt és néma. Szemük vörös és szótlán. És az arcukon bárgyú mosoly. A halál üzenete az életnek. A rendőr elővette irataikat, kifordította zsebüket. A két holttest nem igazolta magát.

- A két férfi ismeretlen... - mondotta hivatalos pontossággal a rendőr...

A táncosnő hátrasimította homlokára hullott haját, kíváncsian, lassú léptekkel a két holttest asztalához símult, teli, gömbölyű életszeme végigtáncolt rajtuk és festett szája érdeklődve és csodálkozva mosolygott:

- Érdekes... mind a ketten halottak... vajjon kik lehetnek?... Sosem láttam őket!...

Egy férfi, aki díjbirkózó volt vagy lángész vagy tán boxbajnok, hozzá lépett és karját nyújtotta.

A nő belékarolt és ketten kifelé indultak... az ajtóban a nő egy pillantást vetett az élő férfi arcába... nem szólt egy szót sem. Festett szája mosolygott. Mint ahogy előbb a halottakra mosolygott.

- Red Top! - mondta a pincér és az asztalkendőt ráborította a két halott férfi arcára.

A tánc tovább folyt, vérvörös sugárban.